FRAN GALOVIĆ

PJESME I ESEJ

HRVATSKI MODERNI PISCI

KOLO IV 1940 KNJIGA 4

FRAN GALOVIĆ

DJELA

UREDIO

JULIJE BENEŠIĆ

Binozino IV Kolo Hrvatskih Modernih Pisaca izlazi redovito svakog drugog mjeseca. Kolo od 6 knjiga sastoji se od 5 knjiga hrvatskih pisaca i 1 knjige stranih pisaca. Kolo od 6 knjiga stoji Din 180·—. Pretplatnici mogu plaćati po Din 15·— ili kad prime knjigu Din 30·—. Knjige izvan pretplate imaju drugu cijenu. — Pretplatnici uživaju popust za izvanredna izdanja.

FRAN GALOVIĆ

PJESME

PREDGOVOR NAPISAO

JULIJE BENEŠIĆ

ZAGREB 1940

VLASNIK I IZDAVAČ: BINOZA, NAKLADNI ZAVOD Z. S O. J.
ZAGREB VI.
Dalmatinska 10. Telefon 96-51. Račun Poštanske štedionice 37389 i 38288

IZDANO POVODOM

25-GODIŠNJICE

AUTOROVE SMRTI

TISKARA STUNKOVIĆ I POLJAK, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30 — TELEFON 59-05

FRAN GALOVIĆ

O ŽIVOTU I RADU FRANA GALOVIĆA

Galović je izdao štampom četiri knjige, od kojih je samo jedna opsežnija, doonda nigdje još neštampana pripovijest »Začarano ogledalo« (u izdanju Društva hrvatskih književnika, god. 1913), a druge tri su preštampane: »Tamara«, scena po motivu Lermontovljeve pjesme (1907, iz »Hrvatske Smotre«), knjiga soneta »Četiri grada« (1912, iz »Prosvjete«) i »Ispovijed« (1914, iz »Književnih Novosti«). Za života su mu bile na sceni zagrebačkog kazališta prikazivane tri drame: »Tamara« i »Grijeh« (1907) i »Mors regni« (1908), a nakon smrti drame »Pred smrt« (1916) i »Mati« (1916). Galović je za jedanaest godina svoga književnog rada (od maja 1903 do jula 1914) napisao toliko pjesama, drama i pripovjesti, da su neki časopisi bili puni njegovih djela, a mnogo je toga ostalo u rukopisu.

O svom je književnom radu Galović imao jasan i ispravan sud. God. 1913 šalje svom prijatelju dru. Milanu Ogrizoviću upute za članak, što ga je Ogrizović napisao o »Začaranom ogledalu« u »Savremeniku«. Tu Galović doslovno piše:

Kratki pregled mojega rada:

Pjesme: isprva jednostavne slike, tehnički dosta nedotjerane; kasnije traženje što većega savršenstva u formi i kondenziranju slika. (Posljednji radovi u »Vijencu«, »Savremeniku« i »Mladoj Hrvatskoj«).

Drame: većinom apartne slike s puno »štimunga« u stilu Maeterlinckovu (»Tamara«, »Mors regni«). Kasnije dobivaju ove slike i dramatskih tonova. (Spomeni, molim Te, »Mariju Magdalenu«, za koju mi je Bach rekao — rekao je to i pred Trešćecom, — da je mnogo dramatičnija od Heyseove i Maeterlinckove). Ona mistična nota sačuvana je i

u dramskoj viziji »Pred smrt« (o. g. »Savremenik«) i s tom notom možeš prijeći na

Novele: prve su u Kumičićkinoj »Zori« (»Svibanjsko veče« — sa zatvorenim slavujem u crkvi i »Genoveva« — više naturalistička), zatim sasvim simbolički »Suputnik« (u »Prosvjeti«), pa »Svekar« s fantastičkim završetkom predsmrtnih halucinacija (u »Kolu«) i — možeš reći — najbolja stvar: »Začarano ogledalo«.

Dalje Galović govori o sadržaju »Začaranog ogledala«.

Rukopisi Galovićevi — to je gomila nacrta, izrađenih i zamišljenih pjesama, drama i novela, tu ima sva sila prijepisa, duplikata, pa ponovnih, definitivnih čistopisa, koji se gotovo redovno ne razlikuju od prvi put izrađenoga sastavka. Raznoliki ti rukopisi ispisani su različitim pismom: nesigurnim dječinskim, uglatim studentskim i tankim kao nit linijama iz doba profesorske službe; olovkom crnom i zelenom, s mnogo primjedaba: »ovo je pesimistično«, »ovo je dobra pjesma«. Galović je obično na svakom papiriću zapisivao datum, na izrescima iz novina naznačen je broj i godina, ali u tom mnoštvu koncepata, išaranih papirića i kaligrafskih izrezaka teško se snaći. Najviše ima nacrta za drame. Ti su naročito zanimljivi, jer su vrlo savjesno ispisani: naslovi, razdioba uloga s imenima glumaca, trajanje i mjesto glume, a onda svuda potpis: Fran Galović. Datuma nema. Kada su ti nacrti zamišljeni, dade se pogoditi po imenima glumaca, a onda još neke brojke gotovo na svakom konceptu započete drame: ime uz ime, pa brojka 3 ili 4, pa opet ime lica pa brojka 2 ili 3 — to su dialozi. Napr. kralj — kraljica 4, znači: četiri će kartona zapremiti taj dialog, kraljica - paž 3. Galović kartonima zove format arka rasječen u četvoro. Uz to dopisuje, koliko će minuta trajati koja scena.

Takvih nacrta ima i za novele i za pjesme. Shema s daktilima i trohejima, naslov i prvi stih, onda po koja rima i ništa više. No najzanimljiviji je mali notes, što ga je nabavio 1909, kad je kao jednogodišnji dobrovoljac pošao u vojsku. Tu su uz bilješke iz reglamana ispisani sižeji budućih drama i novela. Ako je koju izradio, siže je precrtan, a pod to je zapisano: započeo dana — svršio dana... Neke su stranice određene za ottave rime, neke za sonete, a gdje su zapisani samo srokovi. Pojedini papirići kazuju, što je Galović sjedeći sam u monolozima izgovarao: grčke riječi, imena, ponajviše vlastiti potpisi. To su najbolji svjedoci samotnoga njegova življenja.

Dalje su izresci iz novina, članci, polemike, pamfleti, zatim izrezane kritike o njegovim dramama i pripovijetkama, sve u posebnim kuvertama, napokon koncepti pisama redakcijama i uglednijim ljudima.

Živio je sâm, radio je mnogo i kao da se žurio da što više posvršava, regbi u predosjećanju, da su mu dani odbrojeni.

Sjedio je u maloj sobi u stričevoj jednokatnoj kući (Ilica 176) s jednim prozorom, koji gleda prema jugu, za malenim pisaćim stolom s jednom ladicom, punom papirića, pisama i sa škatuljom, u kojoj je čuvao službene dokumente. Za leđima mu je bio krevet, a nad stolićem stari sat i slike: u sredini Heine. Na velikoj stelaži knjige, većinom hrvatske, pa strane: Poe, Schiller, Ibsen, Hamlet i filološka djela.

Čitao je mnogo i vrlo često polazio u kazalište. Povodio se u svojim radovima za uzorima velikih stranih pisaca, počevši od Andersena pa do Heinea, Poea, Ibsena, Wildea, Maeterlincka, a i hrvatski su pisci djelovali na podatnu njegovu dušu. Bio je mek, no u nekim njegovim radovima, naročito političkim (bio je nepokolebljivi Starčevićanac) ima mnogo tragova prkosa, smionosti, bezobzirnosti, čak i zlobe. Utjecaj stranih autora dade se pratiti korak za korakom u književnom razvitku Galovića. Tek dvije godine prije smrti uspio je da se otrese od prejakog utjecaja, da se oslobodi te Nesove košulje, što ju mu je nametnula lektira i kazalište, i kad se stao preporađati, pogodilo ga zrno na ratištu.

Malo zacijelo ima primjera u povijesti književnosti, da je netko — bez dnevnika — ostavio zapisano sve, što je doživljavao, u svojim djelima tako savjesno, ali ipak toliko diskretno, da se jedva razaznaju konture individualnoga bića autorova. Slijediti razvitak talenta Frana Galovića velik je užitak i za istraživača i za čitaoca. U hrvatskoj književnosti nema primjera, da je itko u jedanaest godina stvaranja pokazao toliki napredak, a da je prekinuo zanavijek

svoj rad sa 27 godina života. Što bi Galović stvorio, da ga nije pogodio smrtonosni hitac u Mačvi, možemo samo slutiti i nagađati, ne znamo, kojim bi pravcem udario, ali nema sumnje, da njegov talenat, koji je visoko iznad mediokriteta, ne bi zahirio i da bi u svakom slučaju njegovo ime stajalo uz najbolja imena naše kulturne historije.

U ovom su izdanju sabrana sva njegova djela, dosad štampana i neštampana, početnička i dozrela, po kojima se može pratiti razvitak Galovićeva talenta od prvog časa, kad se probudio, pa do snažnoga i bujnoga porasta.

*

Fran Galović, jedinac Stjepana Galovića, maloga posjednika u Peterancu, i Dore rođene Jadanić, također iz Peteranca, rodio se u Peterancu, u hrvatskoj Podravini, 20. srpnja 1887.*) Pučku je školu svršio u rodnome mjestu, a gimnaziju (donjogradsku) u Zagrebu od god. 1898/99 do 1905/06 stanujući kod svoga strica, umirovljenog računarskog revidenta Josipa Galovića (umro 14. rujna 1937 kao starac od 81 godine) u Ilici br. 176. Maturalna mu je svjedodžba izdana 1. VII. 1906. Preko školskih praznika polazio bi kući u Peteranec, a najradije bi, kasnije, boravio u očinskom malom vinogradu kraj Koprivnice. Na sveučilištu u Zagrebu sluša slavistiku (hrvatski jezik kao glavni predmet, a klasičnu filologiju, latinski i grčki, kao uzgredni) i to prva tri semestra u Zagrebu, četvrti, za vrijeme đačkoga štrajka (1908) u Pragu, a peti, šesti, sedmi i osmi opet u Zagrebu. Unovačen 1908, odslužio je dobrovoljačku godinu u Zagrebu 1909/10 kod domobranstva i pridijeljen kao pričuvni kadet aspirant kod kr. ug. 27. domobr. pješačke pukovnije u Sisku. Ispit iz staroklasičke arheologije položio 20. IV. 1909, za staroklasičbu filologiju kao sporednu struku osposobljen je u proljetnom roku 1912/13, a za hrvatski jezik iz glavne struke za sve razrede srednjih škola 21. IV. 1914. pred ispitnim povjerenstvom u Zagrebu. Stupio u profesorsku službu 23. IX. 1913. kao zamjenik namjesnog učitelja, a 10. X. 1913 postavljen je za namjesnog učitelja

*) Postoji legenda, da je neki predak Galovićev iskopao krunu sv. Stjepana, što ju je zakopao Kossuth negdje kod Oršove!

kr. II. realne gimnazije u Zagrebu (br. 19.910), prisegu položio 15. X. 1913. Službuje uz namjesno-učiteljsku pristojbu od 1200 K na godinu, ta mu je 9. V. 1914 povišena na 1400 K na godinu počevši od 1. V. 1914.

Pozvan u vojsku povodom mobilizacije 1914. i krenuo kao pričuvni kadet aspirant k 27. domobranskoj pješačkoj pukovniji u Sisku u rat, 21. X. 1914 promaknut za zastavnika 1/75 hodnog bataljuna, poginuo 26. listopada 1914. između 10 i 11 sati prije podne od strojne puške na srpskom bojištu kod mjesta Radenkovići u Mačvi, 17 km od Mitrovice, dobivši tane u srce.

GIMNAZIJALAC

Sačuvala se mala bilježnica, u koju je Galović upisivao, kada je bio u kazalištu počevši od god. 1898/99, t. j. od prvoga razreda gimnazije, do god. 1904/05, t. j. do kraja sedmoga razreda gimnazije. Tečajem tih sedam sezona bio je na 135 predstava. Najviše ga privlače patriotski komadi i opereta. Prepisuje sebi odlomke libretta »Ljubio je goluban golubicu bijelu« ili iz vodvilja »Sirotne djevojke«: »Tijesna mi je grud, strah me hvata lud«; prepisuje Petöfyjeva »Ludu« u prijevodu Zmaja i datira taj prijepis: 26. X. 1903, isto tako Đure Jakšića »Ponoć« dana 21. XII. 1903. Te godine već je štampan. Kao šesnaestgodišnji dječak sastavlja prvu pjesmu »Prolog« (27. V. 1903), kojoj daje naslov i »Jesen« i »Prélude«. Prvi stihovi te prve pjesme:

Pojavila se opet tužna jesen

ponavljat će se u varijacijama kroz svih jedanaest godina Galovićeva književnog rada. I isto će se tako ponavljati motiv iz zadnjih stihova te prve pjesme, tog prologa u simboličkom značenju:

Oj, jesen je razorila moj život,
i ja sam sâm na pustoj, praznoj javi,
a sve mi tiho šapuće i zbori —
. . . memento mori . . .

Tri dana nakon »Prologa« piše »Epilog« (30. V. 1903) s prvim stihovima:

Oj, ljubavi je moje nestalo,
a nada k njojzi sva uništena...

pa dalje vidi crni plašt noći, a »ona« je otišla:

...ha, svud su oko mene ponori...
svud tama grozna... strašna... užasna...

...Ja idem već... u ponor propadam,
u smrti bar ću moći saznat sve...

Taj motiv smrti prati Galovića kroz sav njegov književni rad.

Mladi Galović čita što mu pod ruku dođe, Vojislava Ilića i Arnolda, Zmaja i Đuru Jakšića, Harambašića i Hranilovića. Verzifikacija mu je nevješta, a izbor riječi oskudan. To je vrijeme borbe Mladih i Starih. Galović čita Nikolića i Tresića i Šenou, gleda Šekspira i Ibsena i Vojnovića, luta fantazijom kroz mistične noći, kroz stare parkove, preko terasa pokritih snijegom, gdje se bršljan savija oko stupova, no još nema ni Pierrota ni Kolombine. Oni će doći kasnije. Sada još djeluje školska klasična literatura, misli na Junonu, a doskora će pjevati pjesme Afroditi i Bakhu. Sve je još neskladno u teškom peru, koje bludi čas oko listićâ, koji šušte, gdje slavuj negdje »pjesmom si blaži tešku bol«, kad je on bio »tuj« i kad mu »plačući gorko srce puče«, čas opet poleti među fantome, akorde — što je našao među pjesmotvorskim rekvizitima »Mladih«.

Galović je napisao nekoliko ciklusa o istoj temi. Prvi je ciklus ljubavni iz god. 1903. Naslov mu je *N. F.* (iz mjeseca rujna). Dana 10. listopada 1903. donosi »Hrvatsko Pravo« prvu štampanu pjesmu Galovićevu, posvećenu A. Starčeviću: »U spomen 11. listopada 1903« s potpisom: Hrvatski djak. Ritam: distih.

Istodobno zamišlja pučku operu »Jelica« u 3 čina sa 6 slika, dramu »Sphynga« u 5 činova s prologom, a 6. XII. 1903 sastavlja »Posljednji prizor«, koji se prvobitno imao zvati »Zimsko predvečerje«. Sadržaj: žena napušta muža, jer je posumnjao u njenu vjernost. Dakako, pero je još nevještije u drami nego u stihovima.

Iste godine piše Galović nacrt pripovijesti »Na obali« (5. VIII. 1903) o nesretnoj ljubavi.

Stihovi su mu sabrani u podulje pjesme od nekoliko strofa sa svagdanjim ili nikakvim srokovima, puki verbalizam (Suton, 1904) s mnogo mladićskoga pesimizma. Zamišlja morsku buru, premda doonda nije ni vidio mora, i posred mora hrid, o koju se razbijaju talasi (Oluja, u Petrancu, 14. srpnja 1904), misleći pod tom hridi zacijelo Hrvatsku, kako je bilo u modi alegoričkog pjesništva njegove političke stranke. U pjesmi »Finale« (1904) čezne za svijetlom, koje bi moglo raspršiti tminu oko njega, no završuje očajnički, da će tada:

prekasno to će pjesniku biti,
koji će tada smrvljen i zgažen
već mrtav spokojno snivat...

Galović, mlado đače, piše »orise« prirodi: sunce bajno, ljubice u travi, potok šumi, lahor... ali sve će to nestati — »osim moga jada« (24. ožujka 1904). Priroda je okvir njegovim slikama i sada, a i mnogo kasnije:

Potok šumi, lahor lišćem blago šušteć struji,
sve je drugo mirno, tiho, blag je laki zrak.
U daljini modro nebo svud lagano ruji,
domala će pasti dolje tihi, pusti mrak.

Uz tog Vojislava Ilića stoje klasičke figure: Afrodita, Adonis, Bakho... Dolazi u gaj, gdje je Afroditin hram, vidi nju, kako se baca u zagrljaj Adonisu, on u očaju trga žice svoje zlatne lire, razdire pjesnički grimizni plašt i baca lovorov vijenac u travu (San pjesnika, 1905). Moli Apolona, da mu udijeli »iskru onoga silnoga zanosa, da se uzmogne uzdići nad ovu zemlju«; — oko njega, pjesnika, leži prah, lešine, smrt, ništavilo, a on bi želio da poput Ikara poleti visoko k suncu »makar si i spalio krila« (zar to nije Tresić?). I moli: »Daj, veliki Febo, da samo jednom zasjam, pak neka gaze onda po mojoj lješini milijuni željni života«... »Napni žice na liri mojoj, slavni Muzagetes, da zapjevam pjesmu, koja će se oriti od obala čarobnoga Gangesa do silnoga oceana, od sjevernih stepa i ledenih gora do Sahare puste«. U ovim bombastičnim riječima izbija želja za uspjehom i slavom možda iskrenije nego ikada kasnije, kad je morao da prigušuje tašte želje.

Pjesmu punu prijekora upućuje Afroditi (1905), jer nije sretan u ljubavi, a Saphu (1905) moli:

Krasna Sappho, reci mi, što da radim?
Bih li žiće svršio poput tebe —
ili dalje živio kô mučenik
ljubavi svoje?...

Ovo pitanje: što da radim? muči mladog sedmoškolca, i doskora će zapitati uredništvo »Pobratima«, što da piše. Mladi se Galović ne orijentira, ne zna, kuda da krene: tu nagoni mladosti, tamo patriotske tirade, ovdje želja za užitkom, a svuda Heineovski pesimizam, koji kod njega nikada ne izbija onom sarkastičnom notom, kao u njegova uzora.

Zamišlja neku seosku dramu: seljak se vraća iz Amerike i zateče nevjernu ženu; baca se na šaljive sastavke u stilu »Orfeja u podzemlju«, kritizira dramatizaciju svog kolege, koji je pokušao prilagoditi pozornici Šenoina »Prosjaka Luku« — razvija klasične pojmove o drami, kako se to uči u šestom razredu gimnazije.

Sardouova komedija »Raskrstimo se!« (Divorçons!), koju je vidio u kazalištu (25. svibnja 1905) izazvala je njegovu pjesmu pod istim naslovom: Divorçons! Cijenio ju je naročito dok ju je regbi travestirao god. 1908. Mladić se otrežnjuje od »njezinih« čara i odbija ju, jer se bacila u zabave i užitak, dok je njemu ostala »tek obična zbilja života«. Možda su sve to još fraze, pusti verbalizam, no jedna ga je predstava u kazalištu zanijela do iskrenoga osjećaja, a to je Wildeova »Saloma«. U toj je ulozi gostovala Šumovska 27. svibnja 1905; njena je igra očarala mladoga Galovića i potresla onim grozovitim prizorom, kad Saloma promatra i cjeliva odrubljenu Johanaanovu glavu, kako leži na srebrnom pladnju. Pod tim je dojmom nastala 1905. »Saloma«, neobična pjesma u zbirci mlađahnih pokušaja. To je zapravo vjerni opis onoga, što je vidio na pozornici: Saloma upire pogled u krasno lice Krstiteljevo, ljubi mu oči i prebire krvavu kosu, ispija mu suze, ljubi mu usne još pune svježe krvi i dršće od straha, da će ta slast proći. I karakterističan, Galovićevski, okvir s pozivom na prirodu:

Cjelivala mu oči i usne, kosu, lice,
u velebnoj i mirnoj i tamnoj, mrkoj noći.

U tom za Galovića novom ritmu riječi i tempo i slike bujaju kao da se valja pohota perverzne žene, tu je prvi utjecaj Wildea, koji će kasnije Galovića privući nesamo bogatstvom riječi nego i načinom izraza potmule strasti, u kojoj uza sve uglađenosti forme potajno kipi orijentalna krvoločnost. Kasnija preradba te pjesme iz god. 1910, koja je štampana u »Mladoj Hrvatskoj« 1911, oduzela je izrazu neposrednu snagu a dodala neke nove kulise: palme i mjesečinu i konačni akord tišine:

Nad kraljevskim su domom ko smrt, ko avet strašna
ušutjeli daleke mjesečine traci,

koje je kasnije izmijenio (jer je besmisao, da su traci mjesečevi ušutjeli), pa je konac definitivno glasio:

Nad kraljevskim se domom ko smrt, ko avet strašna
Prosipahu daleke mjesečine traci...

premda i tu strši bodljika nelogičnosti: zašto baš daleke mjesečine, a ne bliske.

»Saloma« je bez sumnje najzrelija pjesma Galovićeva iz gimnazijskog doba.

Druge pjesme iz toga vremena vježbe su u građenju klasičkoga metra, »iskrene« pjesme, gdje on obećava da više ne će pisati pjesme, jer »ništa na svietu nema već tom« —

Srce će moje prestati kucat,
doći će krasni samrti čas.

Mada je to svakidašnji pesimizam mladoga srca, ipak među tim naivnim stihovima ima riječi, koji se danas, nakon Galovićeve tragedije, jače doimlju:

Srce veselo sada mi kliče:
doskora past ću hladni u grob. (Tristitia, 1905).

Vele, da se Galović na dan svoje smrti, krasnoga sunčanoga dana, veselio suncu i da je baš tražio smrt digavši se iznad rova, neka ga pogodi tane s protivne strane. U gornjoj pjesmi veli:

Ostaj mi zbogom, veliko sunce,
zadnji mi jošte sjaji tvoj trak;
ti ćeš za gorske pasti vrhunce —
mene će tužan prekriti mrak...

... Umire život, samrt će doć...
Zadnji se akord mojih pjesama
gubi u tamnu, beskrajnu noć.

Kasnije, kad je sastavljao zbirku pjesama, koju je kanio izdati, zabilježio je Galović uz te stihove primljedbu: »Iskreno, ali grozno pesimistički«.

Nešto mora da se dogodilo između njega i drugova u gimnaziji, neke zadjevice, ismjehivanja, zadirkivanja, koja su ga zaboljela. Vidi se to iz pjesme »Njima« (1905), gdje se iza bombastičkih riječi može naslutiti povrijeđeno srce. Govori kolegama:

Vama sam pružao nekoć mlade i iskrene grudi,
vama sam pričao sanje zanosne mladosti moje...
Iskreno, mirno vam pričah, bacah vam najljepše cvijeće...
vi ste tad gazili po njem, slomili žiće ste moje...

a u pjesmi »O, kad bih mogô...« (1905):

Ja imam jošte samo jednu želju,
al' ne smijem je reći,
jer vi biste me, dobri, dragi ljudi,
i opet lašcem zvali.

Tu se već javlja utjecaj Kranjčevićev, ali i čežnja za životom, koja postaje sve jača. U pjesmi »U ekstazi« (1905) kliče: »Hoću da živim!«, a u jesmi »Suncu« (1905):

Oj, sunce sjajno, ja te silno ljubim!...
U bliesku tvojih žarkih, vrućih zraka
ogrievat želim svoje jadno srce,
što prepuno je tamnog, crnog mraka.

U prozi piše »Posljednje trzaje«, običnu pripovijest iz svagdanjega života (27. IX. 1905), sentimentalnu priču u stilu Gjalskoga i priču o Kraljevni, koja se bacila u more »U sjeni čempresa i lovorja« (16. X. 1905). Odsada će se motiv kraljevne, kraljevića, dvorova kraljevskih sa stupovljem obraslim bršljanom ponavljati u stihovima, prozi i dramama sve do smrti.

Međutim đački krug, pun nestašluka i radosti, privlači i Galovića. Ne može se oteti veseloj noti i sastavlja šale za svoje kolege u razredu, dosjetke za neke prigode ili čak ljubavne avantire jednog kolege (Pjesma bez naslova, posvećena onima, kojih se tiče, 13. IX. 1905) — Galović je već tada maturant — i sastavlja pjesmu »Bakhu« (18. X. 1905) i drugu, još neobičniju, »Zašto?« U osmom se razredu čita Horac, koji razgoni Galovićev pesimizam.

Pokušava da sastavi ciklus pjesama, sonetni vijenac, Apolonu (12. X. 1905), ali ne može da dotjera do kraja. Od 12 zamišljenih soneta svršio je samo šest. Vraća se Bakhu (18. X. 1905):

U slavu tvoju dižem čašu vina,
Oj, Bakho silni, veliki moj bože...
Stoga, braćo, druzi, dajte vina amo...

U pjesmi »Zašto?«:

Neka mi srce bar jednom bude u žiću veselo —
nesreće, tuge i žalost uv'jek će prerano doći...
Danas već ne pjevam ništa Veneri nit Apolonu...
klicat ću odsad u slavu velikom, silnome Bakhu...
Danas nek živi užitak — sutra ću plakati opet.

U jesen 1905 šalje Galović »Pobratimu« tri svoje pjesme pod šifrom V. I. S. i pita uredništvo, o čemu da piše. Poslao je pjesmu »Finale«, »Zašto?« i još jednu pjesmu. Tako stupa Galović prvi put u odnos s redakcijom nekog književnog lista. »Pobratim«, omladinski časopis, prešao je u XVI svom godištu (1905/06) iz ruku dra. Gavra Manojlovića pod redakciju prof. Ferde Ž. Milera i Vladoja Dukata, koji su oko tog časopisa sakupili kolo nadobudnih književnika. Te godine izlaze u »Pobratimu« radovi Martina Davorina Kantocija, druga Galovićeva, Karla Häuslera, Muse Ćazima Ćatića, Pere Magerla, sve samih kasnijih sumišljenika Galovićevih, koji će s njime pisati u »Mladu Hrvatsku« i »Sutlu«.

Na pošiljku Galoviću — kad je poslao one tri pjesme — uzvraća prof. Ferdo Ž. Miler u 3. broju »Pobratima« (str. 72) u odgovorima uredništva ovo:

V. I. S. Mi Vam ne možemo svjetovati, o čemu da pjevate. Ali Vam smijemo kao stariji i moramo kao zdušni ljudi reći, da se kanite na pr. toga lažnoga pesimizma. Tko će osmoškolcu vjerovati, da će on, kad sunce i njemu opet(!) zasine, tada »smrvljen i zgažen već mrtav pokojno snivati«? Drugo: treba imati na umu, da ste Vi srednjo-

školac, i da Pobratim ne može svijetu iznositi taj »poriv« Vaše duše; da ste se odrekli Venere i Apolona, i sad (»ma da mi pukoše žice, ma da mi mišica klonu«) da ćete klicati samo Baku. Jer ni Venera ni Bako ne mogu biti kumovi ni Vaši ni naših čitalaca. Treće: mi Vam ne bismo tako iskreno govorili, da Vam ne moramo priznati i priličnu dikciju i neku pravu žicu (ako Vi i kažete, da je već pukla). Pače Vas svjetujemo, da pjesmu »Zašto?« ne bacite. Konac: možda ćemo Vašu treću pjesmu naštampati, premda je najslabija, ali odgovara Vama pa i našem listu, a dokazuje i ona, da imate dara. Dodatak: manite se pjesničkih sloboda, što se preveć griješe o naglasak štokavskoga govora (vesèlo, golèmoga, ne pjȅvana, zapjȅvati i t. d.). To već nije slobodno.

Na taj dopis odgovara Galović 3. studenoga 1905 privatnim pismom uredniku »Pobratima«: Vrlo cijenjeni gosp. uredniče! Pročitao sam ono, što ste mi izvoljeli javiti u »dopisnici uredništva« u 3 broju Pobratima i vrlo sam Vam zahvalan, što ste bili tako iskreni. Samo bih jedno imao primijetiti. Tiče se naime riječi »lažnoga« pesimizma. Ne bih rekao, da je taj pesimizam »lažan«, jer kad bi to uistinu bilo, onda bi i moja poezija bila lažna i ja bih bio — lažac. A to nijesam nikada želio da budem, osobito ne u poeziji. — Kod nas se je u posljednje vrijeme razmahao neki optimizam, neko veselje u poeziji i zato se pesimizam ne trpi, jer nije — moderan. Naš veliki Preradović pjeva:

»Ne razumije pjesma zapovijedi,
slobodna je, svome glasu slijedi«.

I zato volim da budem iskreni pesimista, negoli lažni optimista. Ako će se i nazivati moja poezija lažnom, bit ću si barem sam svijestan, da su mi pjesme iskrene, dakle onakove, kako mislim i osjećam, da su istinite. — Čitajući različne kritike, u kojima se slavi veselje i smijeh, »jer plača i žalosti ima i u životu dosta«, mislio sam se podati tome optimizmu, i tako je nastala pjesma »Zašto?« — Spjevana je posve pod dojmom Nazorovih »Dionizijskih pjesama«, koje su izašle u »Lovoru«, te sam i isti ritam upotrijebio. Ta je pjesma — priznajem — neiskrena, ali se na koncu ipak nijesam mogao oteti dojmu svoga pesimizma i zato se pjesma završuje riječima:

»Danas nek živi užitak —
sutra ću plakati opet«.

I onda sam se vratio opet svome pesimizmu i time je nastao ciklus »Moje selo«, od kojega Vam nekoliko komada šaljem. Ovdje sam odabrao sonetsku formu, a rimu sam uzeo kao i Nazor u svojoj »Knjizi o kraljevima hrvatskijem«. — Toliko sam Vam htio, vrlo cijenjeni gospodine uredniče, razjasniti o svom pesimizmu i ponavljam još jednom, da volim, da se moja poezija od drugih nazivlje lažnom, nego kad bih sam morao uistinu priznati, da sam — lažac. Sa osobitim štovanjem Fr. Galović.

Galović u tom svom pismu priznaje utjecaj Nazorovih »Dionizijskih pjesama«, no taj je utjecaj vanjski, formalan. Nazor kliče: »Daj, nek Bakovo piće ispere žuč sa usana« (»Lovor«, 1905., str. 99) i »Pružite, drugovi, vina« — dok Galović slabijim tonom kazuje:

Klicat ću odsad u slavu velikomu, silnome Baku.
Pjevajte gromorne pjesme, podajte vrčeve vina«.

»Moje selo« nazvao je Galović ciklus od dvanaest soneta, od kojih je »Pobratim« štampao osam s nekim redakcionalnim, doduše neznatnim, izmjenama i popravcima. Pjesnička snaga ovih soneta neznatna je, a konciznoj formi soneta mladi pjesnik još nije bio dorastao.

Galović je pokušao da u »Pobratimu« štampa i svoje humorističke sastavke, naročito »Pjesmu bez naslova« — ulomak iz »Študentskog sastanka«, posvećen Krešimiru .... r-u, »Geisterseheru« i Aksakovu in spe, a ima i sličan sastavak u prozi: »Iz galerije slika«, dusi na Savskoj cesti, istiniti događaj iz nedavne prošlosti s mottom iz Šekspira: »Imade više čuda na tom svijetu, no što ih naša mudrost zna, Horače«. (24. X. 1905). Sadržaj: Drug Krešimir ulazi u razred i veli, da je vidio duha na Savskoj cesti. Đaci se dogovoriše, da će u lov na duhove i oružani toljagama krenu na Savsku cestu, no sretoše samo nekog pijanca. Tako se svršila ta ekspedicija, koja se Galoviću činila da je podesan siže za stihove i prozu. Redakcija »Pobratima« odbila je taj sastavak i piše Galoviću — pod njegovom šifrom — (u 4. broju, str. 96) ovo:

V. J. S. Javljamo Vam se još jednom, jer je posljednja stvarca Vaša napisana dosta lijepo i glatko. Samo da ima »pointe«! I opet prigovor: zar take pustolovine đačke u gluhoj noći? To ne dopušta školski red, pa ni onaj, koji je taj red stvorio. A znate li, tko je to? Zdravi razum i očinska briga.

Galović je ipak prodro s tom svojom šaljivom pjesmom »Bez naslova« u »Pobratimu« (br. 16., str. 344) ali s »pointom«: t. j. dodao je još jednu, zadnju, strofu. Satiru »Iz galerije slika« odbila je redakcija »Pobratima» s ovom motivacijom (u 17. broju »Pobratima«): *V. J. S.* Vaša satira je zgodno napisana, samo svršetak je apsolutno nerazumljiv. Ti junaci morali bi svoj naum sami ad absurdum dovesti. Ne bi li se to dalo lako napraviti?

»Pobratim« štampa god. 1906 Galovićeve pjesme »Priča« (br. 12., str. 249), »Noću u tišini« (br. 15., str. 323—324), »Tamo na morskoj pučini« (br. 18., str. 379) i veliku patriotsku pjesmu »Hrvatskoj« (br. 20., str. 417). Motivi iz Wildeovih priča »Ribar i ribareva duša«, »Slavuj i ruža« našli su odjeka u pjesmama »Priča« i »Noću u tišini«. Slika hridine u moru, o koju udaraju valovi, opet je izronila. Na toj će hridini pjesnik iskopati grob i sahraniti svoje sanje, da im valovi morski pjevaju »tiho opijelo« (Tamo na morskoj pučini). U pjesmi »Hrvatskoj« vidi mladi starčevićanac fantazmogorički prošlost Hrvatske: hrvatsko kraljevstvo, Svačića, Siget, Gupca, Zrinjskog i Frankopana. Završuje frazom, kako bi htio dušmane Hrvatske potopiti oceanom svojih isplakanih suza, da bi ih htio smrviti, uništiti, smlaviti, no zlotvori će — veli, sami *nestati* (u rukopisu je: *propasti),* a tada će Hrvatska slavno kraljevati.

»Pobratim« je u godištu XVII (1906/07) štampao još tri Galovićeve »Pjesme u prozi« (Hrid, Pod kestenima i U sutonu; br. 1. str. 11).

Iz kazališne sezone 1905/06 nema više notica, kada je Galović polazio u kazalište, ali zato su sačuvane dvije njegove kritike — prve, što ih je o kazalištu napisao — i to u rukopisu: o Prejčevoj dramatizaciji Šenoine »Seljačke bune«, koja se prikazivala 28. I. 1906 i o premijeri Albinijeve operete »Nabob« (od 7. II. 1906).

Prigodnu pjesmu »30. travnja 1906« štampa mu »Hrvatsko Pravo« toga dana u spomen Zrinjskoga i Frankopana. Potpis: V. I. S. Ta je šifra po svoj prilici složena od početnih slova imena i prezimena prve Galovićeve ljubavi.

Te godine (1906) svršava Galović gimnaziju, polaže maturu i polazi kao obično preko ferija kući k roditeljima u Peteranec, odnosno u vinograd na brijegu Širovice u poreznoj općini Jagnjedovec. Tu rijetko kada piše. Iz tih su dana pjesme: »U starome kraljevskom dvoru« (11. IX. 1906) i »Idila« (12. IX. 1906). Stih je slobodan, izraz krepči i bujniji. Tema: Kraljevna i ribar, ljubav; — a u drugoj: noć, snijeg, topla soba, mladi par — Enoch Arden.

Kao osmoškolac Galović svršava kratku dramsku scenu »Posljednji prizor« (1. II. 1906) — koji nije identičan s onim od 6. XII. 1903 — jer ovdje Amalija prije polaska na ples dolazi k Ferdinandu, sušičavom mladiću, koji je ljubi, da mu se pokaže u svojoj opravi. Kad ona ode, on piše njoj pismo i umire.

Teško je vjerovati, da nakon ove naivne »dramske scene«, pisane u veljači, Galović u svibnju iste godine piše »Tamaru«, scenu po motivu Ljermontovljeve pjesme. Započeo 1. V. 1906, dovršio 3. V. 1906. »Tamaru« je prikazivalo zagrebačko kazalište 12. rujna 1907 (premijera) i 17. rujna 1907 (repriza) zajedno s Galovićevim »Grijehom«, dramom u jednom činu. »Tamara« je štampana u »Hrvatskoj Smotri«, III, 1907, (str. 303—319) dok je »Grijeh« ostao neštampan. Obje je drame Galović poslao kazališnoj upravi tek god. 1907 »Grijeh« se prvobitno zvao »Januar«. Sačuvan je prvi nacrt, koji glasi: Alfred je nezakonito dijete prve žene onoga vlastelina, Vanda je dijete njegove druge žene. On joj to otkriva, ali ona je preslaba da usliši njegovu ljubav i onda se on ustrijeli.

Galović svršava »Tamaru« za tri dana. Uvijek je radio brzo, gotovo bez ispravaka u rukopisima drama i pripovijedaka, jer je prije imao nesamo u glavi, nego i u pisanom nacrtu točno navedeno, koliko će biti prizora, kako će dugo trajati, čak i koliko će papira trebati da ispiše zamišljeno djelo.

NA SVEUČILIŠTU

Kad se Galović upisao u zagrebačko sveučilište, postojale su na univerzi ove omladinske grupe: napredna omladina, starčevićanci, pristaše hrvatske stranke prava (sasvim malobrojni), nekoliko socijalista i klerikalci. Najviše su pristaša imale grupe: naprednjačka i starčevićanska. Naprednjaci su se okupljali oko svog časopisa »Hrvatski djak«, glasilo hrv. naprednog djaštva (koje je izlazilo od siječnja 1907. do lipnja 1911. u pet godišta), a starčevićanci oko svog časopisa »Mlada Hrvatska« (koja je izlazila od 1907. do 1914. u sedam godišta). U »Hrvatskom djaku« sarađuju Jurislav Janušić, Ivan N. Novak, Ivo Sporčić, Fran Bubanović, Milivoj Blažeković, Vladimir Čaldarović, Stjepan Parmačević, Ante Hikec, Zdenko Vernić, Josip Kraišćan — koji pišu o socijalnim problemima pod utjecajem čeških učenjaka Masaryka, Baxe, Krejčija, referiraju o djelima slobodne misli dolazeći u konflikt s klerikalnim pogledima na svijet. Starčevićanska se grupa više bavi hrvatskim političkim pitanjima u pravcu tadašnjih političkih nazora dra. Josipa Franka. U njihovom su glasilu najistaknutiji saradnici Budislav Grgur Angjelinović, Ambroz Dražić, Drago Oršanić, Zlatko Grotić, Pavao Horvat, Krešimir Kovačić, Grgo Novak, Mile N. Budak, Pero Magerl-Gotalovački, Fadil Kurtagić-Bratilski, Zvonko Milković, Augustin Ujević i Fran Galović. U »Hrvatskom djaku« prevlađuju socijalni članci, a u »Mladoj Hrvatskoj« stihovi. Grupa oko »Mlade Hrvatske« nema zajedničkog jedinstvenog pogleda u književnom radu: pišu se i nabožne i »bezbožne« pjesme (K. Kovačić, »Pjesma bludnice« u »Mladoj Hrvatskoj« I. str. 23.), pa je razumljivo, da se ta grupa raspadala, čim su među starčevićancima nastali politički rascjepi. Neki pišu u oba glasila (Karlo Häusler, Janko Polić-Kamov), a kad se pokrenula »Sutla« (u jesen 1908, svega jedan broj), nađoše se tamo i Ljubo Wiesner, Ante Hikec, Milan Vrbanić i Fran Galović.

Tada je na sveučilištu bila sva sila klubova s glazbenom, sportskom ili nikakvom svrhom. Klerikalna studentska grupa oko kluba »Domagoj« izdavala je svoje glasilo »Luč«, gdje se kupe saradnici bez naročita obzira na političko naziranje, pa ima tu i starčevićanaca. »Mlada Hrvatska« brodi između »natražnjaštva nekih asketa« i »lažnog naprednjačkog modernizma« slijedeći samo jednu ideju »političke i kulturne emancipacije Hrvatske«.*)

Sukobi između obje glavne grupe hrvatske omladine na zagrebačkom sveučilištu najjače izbijaju pri izboru novog odbora za Hrvatsko akademsko potporno društvo, koje je, otkako je god. 1895. zbog spaljenja madžarske zastave obustavljeno djelovanje općeg đačkog društva »Zastava«, postalo predmetom utakmice đačkih skupina. To je natjecanje imalo političke tendencije, mada je svrha »Hrvatskog akademskog potpornog društva« samo humanitarna. Borbe su se vodile letacima, pjesmama, psovkama, povicima, zviždanjem, razbijanjem društvenih ploča u sveučilišnom vestibulu, šakama, toljagama, pače i oštrim hitcima iz revolvera.

Galović od prvoga časa, kad se upisao u filozofski fakultet da sluša slavistiku i klasičnu filologiju, ne ulazi u borbu, premda je svim srcem na strani starčevićanaca i uz starčevićanski organ, kojemu ostaje vjeran sve do 18. januara 1912, kad je u »Mladoj Hrvatskoj« (god. V., 1912., br. 2., str. 44) izjavio, da se razišao s »Hrvatskom« (koja je bila nastavak »Hrvatskog Prava«) radi netaktičnosti urednika Kerubina Šegvića.

Ne surađuje više u »Pobratimu«. Nakon što je napisao »Grijeh« i »Tamaru« sav je zaronio u planove novih drama. Iza »Grijeha«, koji se zvao prvobitno »Januar«, zamišlja »Februar«, komediju u 1 činu iz cirkusijaškog života, zatim »Maj«, dramu u dva čina, s temom: ljubav. Cijeli je ciklus od 12 drama trebao nastati. Iz seljačkoga života zamišlja dramu »Jela«, dramu »Otac i sin« u 3 čina, »Rasulo«. Zamišlja, kako bi se prikazao Preradovićev »Marko Kraljević« u 5 činova i sa 22 slike. Iz klasičkoga svijeta zamišlja dramu »Siren« s robinjama, lirama. Načas ga privlači »Nausikaja«, drama u 3 čina; glavnu ulogu namjenjuje Mili Dimitrijević ili Vilharovoj. Ta Nausikaja čezne za Odisejem, koji ne može da bude njenim mužem, pa kad on odlazi, ona stoji naslonjena na stup i gleda za njim. (Ta je gesta vrlo draga Galo-

*) Galović je 21. I. 1907 pozvao kolege Starčevićance na dogovor zbog osnutka literarnog društva. Galović je bio izabran za predsjednika lit. kluba.

viću, ponavlja se često). Nausikaja gleda za Odisejem, »za herojem, koji joj je odnio ljubav, te sad ostaje u njenom srcu praznina pusta i beskrajna, kao neizmjerna pučina sinjega mora« ... u nacrtu tom ima i grčkih citata: »Kako na hijakint u gorama pastiri nogama stupaju, na zemlji ljubičasti cvijet«. Započeo 7. XI. 1906, ali nije dovršio niti nastavio. Isto je tako započeo (26. X. 1906) tragikomediju »Bez naslova« u 5 činova, iz aristokratskih krugova. Napisan je samo prvi prizor. Lirsku scenu »U sjeni hrastova« dovršio je 28. X. 1906; u jampskom desetercu dialog fauna i nimfe. Taj ljubavni dialog počeo je pisati 27. X. 1906.

»Hrvatsko Pravo« štampa mu četiri »Božićna soneta« (24. XII. 1906). Evo prvih stihova svakoga od ta četiri soneta:

I. U zimskom sutonu lakom zamiru zvuci zvonova
II. Mračak se povlači izbom mrko, zagonetno, mirno
III. Svjećice plamsaju živo, crvene, biele i plave
IV. Kroz gustu, borovu šumu vjetrić propiruje laki.

Uoči Silvestrova (30. XII. 1906) piše »Zimske pjesme« — trebale su biti četiri, nastale su samo dvije, od kojih je jedna parafraza tužaljke Zmaja J. Jovanovića.

Galović je marljiv đak, savjestan. Kako je od prirode uredan bio,vidi se iz bilježaka, što je radio i učio. Kao Maretićev đak studira narodnu poeziju, koja nije gotovo nikakva traga ostavila u njegovu književnom djelovanju; jedino se njegov izraz leksikalno obogatio.*) Na godišnjicu smaknuća Zrinjskoga i Frankopana piše prigodnu alegoriju »Slava mučenicima« (»Hrvatsko pravo« 30. IV. 1907), u kojoj sjene urotnika jadikuju, što im kosti ne počivaju u domovini ... »samo vjetar cvili kroz prazno prostorje«, dok ih u konačnoj živoj slici starac ne dovede pred majku Hrvatsku, a pjesnik ih pozdravlja zanosnim riječima. Dana 27. VII. 1907 štampa u »Hrvatskom Pravu« golemu pjesmu od 30 strofa »Pred spomenikom A. Starčevića«, a prije toga, 30. III. 1907 u istom dnevniku »Zimske pjesme« — 12 pjesama, svaka sa 8 stihova — koji su recidiva u stil Gjure Arnolda.

*) Izuzetak je »Čaša molitvena«, tragički fragmenat (srpanj, 1911) i nedovršena pjesma »Kosovska vizija« (1912.).

S kostimiranog plesa plesne škole Coronelli u Streljani 23. I. 1907. Fran Galović, Stjepan Zaić i Dragutin Šmidt.

Teško je zamisliti tu godinu velike zbrke u traženju izraza kod mladoga, sve zrelijega talenta. Traženje puta, vraćanje na stare staze, istodobni utjecaji Mihovila Nikolića i Vladimira Vidrića, uspjesi i neuspjesi, kad se vidio i čuo prvi put s pozornice, političke borbe povlače ga napokon u svoj krug, piše istodobno fantastičke vizije i zlobne pamflete. »Hrvatska Smotra« poziva Galovića na saradnju. Horizont se proširio, otvorena su vrata pjesničkoga Panteona.

Od god. 1907. počinje se naročito intenzivan Galovićev rad, nervozan, raznovrstan, oprečan, žuran rad čovjeka, koji je željan uspjeha ali i koji kao da se boji, da ne će sve moći da iskaže, što ima reći. U pjesmama je još isti onaj njegov gimnazijalski ton: »sivo, olovno jutro leži na poljima kao trula koprena nad crvljivim lijesom«. Na tom mrtvačkom logu, na goloj pustinji leže razderane krajine »naroda moga«. Galović nema pogleda u vedru budućnost, kad će orao da raširi krila klikćući zrakom pobjednu pjesmu — on voli o k v i r, koji tiho i blago zaokružuje tu golu pustoš: »A tamo negdje na istoku vedrom bliedo se javljalo sunce« (»Jutro«, 12. X. 1907.).

Vidrićeve pjesme (izašle u knjizi 1907.) nadahnuše mladoga filologa nekim helenizmom, koji nije više školski, no nije ni Vidrićev. Tapanjem i traženjem izraza i forme naiđe Galović kadšto na dobru riječ, no šušnja baštinjenih fraza još se nije mogao osloboditi. More, hetera, razbluda, Venera, bijesni valovi, smrt, — a na koncu: sunce; to je dovoljno da mu dade građu za pjesmu. Heineovski piše:

Ja ležao sam smireno
u crnom liesu svome,
a crvi već su kljuvali
po hladnom srcu mome . . .
(San, 15. VI. 1907.)

a istodobno slaže savjesnim alkejskim metrom pjesmu Afroditi (27. VI. 1907). Poput Tresića nabraja sve atribute boginjine, da složi stih, koji je i u naglasku još nesiguran. Sva ta crna vela i koprene riječi su bez značenja u ustima, koja pjevaju tuđim pjesničkim jezikom dočaravajući i slike iz egzotičkih zemalja — na obali svetoga Nila, gdje je sjajno stupovlje oko Izidina hrama i t. d.

U pjesmi »Susret« (21. II. 1907.) nalazi se anagram: Slavi Sadilovoj. Taj nam anagram odgoneta njegovu novu šifru: S.S.—H. Ovo H. je Hades, i tako se potpisao u pjesmi posvećenoj kolegama (13. IX. 1905.).

»Hrvatska Smotra« štampa mu te godine nekoliko lirskih pjesama i prigodnu pjesmu »Tomi Blažeku«, u spomen 100 godišnjice rođenja (7. III. 1807). Blažek, lirski poeta, rodio se u Peterancu, kao i Galović. Kumičiću posvećuje sonet »13. svibnja« povodom treće godišnjice njegove smrti, Starčeviću: »Pred spomenikom A. Starčevića«, koju pjesmu iz »Hrvatske Smotre« preštampava »Hrvatsko Pravo« (27. VII. 1907), a prigodna je pjesma »Srpanjske žrtve« (od 1. VII. 1907).

Zamišlja alegoriju »Slava mučenicima« (u dva dijela a pet slika), gdje nastupa petoro braće i dvije sestre, majka Hrvatska, Zrinjski, Frankopan, Gubec, a zbiva se kod Ozlja, na Velebitu, u grobnici Zrinjskog i Frankopana i nad Zagrebom (»Hrvatsko Pravo« 30. IV. 1907); počinje pisati prigodnu alegoriju »Slava Kumičiću!« s prologom — a zbiva se na istarskom žalu; nastupa kraljica Neda, Svačić, Zrinjski i Frankopan.

Piše tragikomičnu skicu »Valse«, zamišlja maskeradu u jednom činu »Ponoć« (osobe: on, ona, neznanik), dramsku priču u 6 prikaza »Ukleta kraljevna«, dramu u 5 činova »Emilija« iz doba mučenja kršćana (pod dojmom dramatizacije romana »Quo vadis«, koja se davala u Zagrebu pod naslovom »U znaku križa«) i ponovno se vraća naslovu »Tamara«, ali to nije ona lanjska, Lermontovljeva, nego lice iz judejske povijesti. Trebala je to biti tragedija u 5 činova s licima: Salamon, Apsalon, Asad i t. d. a pod naslovom »Kraljevna Tamara«. Plan te tragedije zanimao ga je još kroz pune tri godine, ali dalje od nacrta nije došao.

Dana 7. srpnja 1907 zamišlja svoju trilogiju »Mors regni«, piše joj prolog 10. VII. 1907. Nacrtâ ima veoma mnogo, ali — začudo — nijedan nije datiran. Uza sve to nema sumnje, da je Galović dovršio tu svoju trilogiju u ferijalnim mjesecima god. 1907.

U »Hrvatu« od 6. IX. 1925 br. 1674 objelodanio je L. Žimbrek pet pisama Galovićevih. Ta su pisma upućena prijatelju Pavlu Horvatu (sada ravnatelju Prve hrvatske šte-

dionice u Zagrebu), a kako se odnose na to razdoblje Galovićeva rada, to im je ovdje mjesto.

Tako piše iz Peteranca 31. VII. 1907:

Carissime!

Prvo i prvo ne ljuti se, što ti se nijesam dosada javio, jer sam morao operirati »Tamaru«, pa čim se »gospa« malo oporave, poslat ću ih na »luftferenderung« u stol poštovanog g. redaktora »Smotre« na blagohotno »izvolno« objelodanjenje(!) na ovaj svijet »čemerni«, što bi rekao antipod blagopokojnoga viteza tužnoga lica.

Iznenadilo me je, što je moja pjesan u trideset strofa preštampana u »Hrv. Pravu«, a još me je većma iznenadila pohvala iz usta recte pera A. G. Matoša, kako ti mojoj malenkosti izvoljevaš javljati, i to poradi toga, jer znam, da je glavna oznaka našeg Age — iskrenost.

Čitam njegove »Vidike i putove« i moram reći, da nijesam takova užitka već davno imao. Elegancija, duhovitost, ležernost, ona nostalgična ojadjenost, protkana vedrim humorom, mora zanesti svakog čovjeka, pa zvao se on baš i — Arsen Venzelides. Osobito jedno mjesto u 4 plaču »Kod kuće« moglo bi se svojom kongenijalnom »nemoralnošću«, što bi rekli naši časni, velečasni, prečasni itd. furtimaši, mjeriti dostojno s jednim mjestom u Heineovu »Deutschlandu«.

Ovdje je vruće, dosadno, ali malo manje nego u Zagrebu, jer ne vidim tramvaja (ubio ga gromovni Perun!); zrak je čišći, jer nema ovdje nijednoga »Domagojevca« (očuvao nas od njih katolički Jahveh!) i jer amo ne dopiru fanfara zvuci za svekatolički slet (raspršili ga svi hrvatski jeretici!). »Prokletstvo?« Da. Prokletstvo. U ostalom, gospodin bi Zyr rekao: glavno je, da smo — zdravi!

Okružen sam ovdje čistim starčevićanskim duhom, bez trunka slavosrpštine. Ovdje je sve »čisto«, tako te Stipica ne može prosperirati niti sa svojim »Hvaljen Isus i Marija«, premda sijaset ljudi drže »Istinu«. Ovo je jedina crna točka na inače svijetlom obzorju. Licht, mehr Licht!

Ti jamačno marljivo učiš. Vidiš, da nisi išao u Gyekenyes (akcente ne znam pometati!) sada bi se odmarao. Ali dakako, prije mature se moraju praviti ovaki »izleti« u — prirodu . . .

Znam, da ćeš se na ovo po starom običaju ljutiti, ali — kaj ću ti ja?

Svoj poznatoj gospodi izvoli izručiti od mene »čisti«, starčevićanski (»pokretaš« bi rekao »frankovski«) pozdrav: »Bog i Hrvati«, a dostojaj ga takajše prijeti i njihovo prepoštuvano časno lice.

Piši mi, ako bude što novo, Adio! . . .

Tvoj stari

Fran Galović.

Međutim je kazališnoj upravi poslao svoje prvijence »Tamaru« i »Grijeh«. O tom piše istom prijatelju krajem kolovoza 1907.:

Amicissime!

Pro primo ne ljuti se, što ti do danas ne odgovaram opširnije na tvoja pisma, jer sam imao mnogo posla.

Pro secundo fatalno je, da ja tebi uvijek obično odašaljem kartu (levelező-lap), a drugi dan dobijem od tebe list.

Pro tertio — ajdmo na stvar.

U karti, koju ti poslah pred par dana javio sam ti da polazim polovicom rujna u Zagreb — dični.

Dogodilo se naime, što nijesam očekivao. Piše mi g. Bach, da je grof Gjivo izvolio proštiti moju »Tamaru« i »Grijeh«, pa da će s Nehajevljevim »Životom« iznijeti oko polovice budućeg mjeseca na daske kao prvi izvorni novitet.

Ergo — pošto moja malenkost nije Alph. Daudet, da bi bježala od svojih premijera, dolazim da vidim i da čujem. Uloge smo podijelili ovako:

Tamara — gđica Vavra.
Putnik — g. Štefanac.
Vanda — gđica Hržić.
Baka — gđa. Savić.

Samo za Alfreda se ne možemo složiti. On hoće Štefanca ili Barbarića, a ja Borštnika. Vidjet ćemo.

Šta će gospar Arsen, koji me proglasi literarnim tatom u »Pokretu« — dakako onako zdravo furtimaški. Ja — bajagi — »proučavam« Tresića. Medjutim kako rekoh u karti — oprostio mu Jahveh.

Meni su »Narodne« (novine) poslale 7 K 08 fil. honorar za ovu crticu. To ćemo prinijeti na žrtvu Dionizu Eleuterijskom. »O, ružo trakijska, zaštitni tamnjane«...

Zlatni age...

Kad dodjem u Z. onda ću ti pričati kako se Olga zaljubila u nj.

Ti me pitaš, dopisujem li s Z...? Pred par dana sam mu pisao prvi put, jer mi se ta životinja nije još nijednom javila. Furtimaš.

Čitam » Mrtve kapitale«, Korolenkova »Slijepog muzikanta« (božanski!), htio sam pisati novelicu »O zapadu sunca«, u kojoj bih obradio naše nekadanje živovanje u gimnaziji, ali onda me je zatekao jedan dogadjaj, koji me je inspirirao, pa napisah crticu »Nesreća« te tako ono započeto ne nastavih.

Da. Doista. Jedna molba na te. Velika. Hoćeš li mi nabaviti onaj broj »Nar. Nov.« od 3. kolovoza, gdje je štampano ono moje i poslati mi ga. Budi tako dobar. Dug ću ti poslati, kad mi kaz. uprava isplati honorar. Možda ću u rujnu dovršiti započetu studiju u 1 činu »Pisar«, započetu još u Božiću prošle godine. Nadam se, da će stvar biti bolja od dojakašnjih — osobito od »Grijeha«, gdje ima sva sila Ibsenova utjecaja.

Kako ti se svidjelo »Za materinsku riječ« od S. S. H.?

O hrisantemo draga, zoro proljetna, sunce ogrijano — turen s kosti elefantove... Medjutim — revenons à nos moutons! Što je novo u čitaonici? Tko će biti kandidat za predsjednika potp. društva, tko li naše organizacije? Šta radi gdjica Josefina? Izvoli joj isporučiti moj najdublji naklon. S tim završujem. Možda ću ti pisati još prije negoli dodjem u Zagreb. Možda ćeš biti dobrostiv, da me i dočekaš. O tom poslije. Primi srdačni pozdrav. Tvoj

Fran Galović.

»Tamara« je štampana u »Hrvatskoj Smotri« (knjiga III. god. 1907., str. 303—319), a Galović je dao načiniti također posebni otisak te svoje drame. Jedan je primjerak knjige poslao A. G. Matošu u Beograd, što je bilo povodom korespondencije Matoševe s Galovićem.

Dana 8. IX. 1907 piše svom drugu Pavlu Horvatu iz Peteranca:

Mon cher! Dolazim u utorak u jutru oko 10 sati peštanskim vlakom u Zgb. Ako ti je moguće, pričekaj me, bit će mi osobito milo. U srijedu je pokus, kako mi piše g. Bach, a u četvrtak premijera. Alfreda glumi Barbarić. Ipak je na Tvoje. Srdačan pozdrav do skorog vidjenja.

Tvoj *Fran.*

»Tamaru«, scenu po motivu Lermontovljeve pjesme i »Grijeh«, dramu u jednom činu iznijelo je Hrvatsko zemaljsko Kazalište u Zagrebu prvi put dana 12. rujna 1907. zajedno s tragedijom u dva čina M. Nehajeva »Život«. Sva tri komada ponovljena su 17. rujna 1907. U »Tamari je naslovnu ulogu glumila gđica Vavra, Putnika g. Štefanac, a Robinju gđica Haiman. U »Grijehu« su igrali: baku gđa. Savić, Vandu gđica. Hržić, Alfreda g. Barbarić, slugu g. Subotić. Kritika je primila »Tamaru« simpatično, a »Grijeh« je odbila vrlo odlučno.

Uoči nove školske godine 1907/08, piše Galović svom drugu iz Peteranca dana 26 rujna 1907:

Danas sam dobio pismo i proglas od prijatelja Puhovića, u kojem mi javlja pokrenuće(!) bel.-političkoga lista. Bit će, da i ti štogod o tom znadeš. Najbolje mi se svidja ovaj pasus u pozivu: Klerikalna »Luč« svojim sredovječnim reakcionarstvom — — —« Juh, što ih volem ! ! !

Gosp. je Maskarić bio dakle u plein-airskom gradu, da govorim riječima samoga Age? To je lijepo, i moja mu malenkost zavidi. Osobito mi je milo, što će Wiesner k nama. To sam i očekivao od njega, jer slobodouman čovjek ne može prijateljovati s bijelijem furtimašima, s Arsenijem W. et Comp.

Naišao sam baš nedavno na jedan njegov sonet u »Pobratimu«, jednom starom godištu. Artista. Moja je sićušnost »Pisara« opet turila u pozadinu, a preda mnom je »Mati« drama u 3 akta. Radi se o pitanju preranih poroda. Iz seljačkoga života. Jedan konkretni slučaj me je nagnao na to. Govorit ću o tome g. Ogrizoviću, pa onda eventualno izradjivati da bude tamo do veljače gotovo. Napisao sam sada za

g. Zyra par pjesama: Ave Maria..., Requies, Čempres, Heteru sam ponovno ispravio, a pišem i 2 novelice po nagovoru M. Milana recte Vanje: »U badnjoj noći«, bož. priča i »Prorok«.

Heruvim fra Chegvić inspirirao me i za jevrejsku Tamaru. Ogledat ćemo se na mezevu.

Vandu prekrasnu upotrebit ću za model jednoga subotnjeg feulleitona(!), pa što bog da...

Pitaš me, jesam li pio mošt? Oh, carissime! Opijajte se vinom, ljubavlju itd., kliče Ch. Baudelaire, a ja sam Horacijevac, kako veli amicissimus Niko Udbinjski, pa da ne pijem. Cjelivam ona moja draga brda, lišće u šumi, zanosim se zapadom sunca, mjesečnim noćima, padam nizbrdice, pijem, pijem i...

A sada će domala doći oktobar, žuto, uvelo lišće i bijele, bijele hrisanteme... Sanljivi, turobni mjesec cjeluje im bijele, srebrne listiće, one padaju trune se, dršću, a onda... Volio bih napisati jedan ajnakter, jednu lirsku scenu, a naslov bi joj bio »Hrisanteme«. Morala bi biti u stihovima, a odigrati se onako na terasi staroga kraljevskoga grada u noći punoj mjesečine, srebra, cvijeća, bijeloga, usnulog cvijeća... Kraljević i kraljevna, ostalome se možeš dovijati, pa napiši jednu priču, onako poetičnu, romantičnu mjesečnu.

Kad dodjem u Zgb., pisat ću ti možda (stil!) a sada ostaj mi zbogom i primi pozdrav.

Oktobar, žuto lišće, mjesečina, mošt, hrisanteme, pečeni kostanji, pa duge, duge noći, posvećene Bakhosu i Anadiomeni.

Tvoj *Fran Galović.*

Druga godina Galovićevih sveučilišnih studija (1907/08) počinje se redovnim borbama na univerzi. Galović kandidira za odbornika u Hrv. akad. potpornom društvu, ali njegova, starčevićanska, lista propada, pobijedili su naprednjaci s predsjednikom Đurom Janekovićem. Galović je među odbornicima starčevićanske akademske mladosti, koja se organizirala 26. listopada 1907. pod predsjedništvom B. G. Angjelinovića. Sastanci te omladine održavali su se 30. X., 9. XI. i 5. XII. 1907., a dana 1. XII. 1907. priređena je u Starčevićevu domu zabava te omladine, pa je tom prigodom

sastavio Galović šaljivu igru »San jesenske noći« (u »Mladoj Hrvatskoj« grješkom piše »ljetne« mjesto »jesenske«). Sadržaj je politički: prikazana je večera hrvatskih delegata na peštanskom saboru i njihov odlazak iz Pešte. »Mlada Hrvatska« (br. 1. str. 29.) veli, da je »pobudila veselje i aplauz«.

Galović postaje urednikom »Mlade Hrvatske« i prvi broj izlazi u prosincu 1907, drugi u veljači 1908, treći i četvrti u travnju 1908. Ta četiri broja čine prvo godište »Mlade Hrvatske«. Sva četiri je uredio Galović. Tako Galović ulazi aktivno u politički i literarni život Zagreba, zapažen i uvažavan nesamo među kolegama, nego i u širim književničkim krugovima.

Zanimljiv je njegov prvi kontakt s Matošem, koji će kasnije snažno djelovati na Galovićev talenat. Na pismo, koje je uputio Matošu šaljući mu primjerak svoje »Tamare« odgovara Matoš opširno. Postoji svega jedno pismo i dvije karte, što ih je Matoš pisao Galoviću. Vrijedno je, zbog ilustracije tadašnjih prilika, citirati tu korespondenciju.

Matoš piše Galoviću iz Beograda 30. X. 1907.:

Dragi gospodine!

Primih Vašu Tamaru i ne zahvalih Vam odmah, jer sam ovo dana tako potišten i tako poništen, da mi ne bijaše ni do čega. Jesenas mislio sam biti već u Rimu i — još sam tu, gdje mi je antipatično sve: pa i mjesto i klima, koje čovjek finijih nerava ne može zimi podnijeti.

Pošto od hrv. listova čitam samo Hrv. Pravo i Novosti, nije mi poznato, što reče o Vašoj drami naša kritika i to mi je indiferentno, jer — kako znate — mi imamo kritičara, ali nemamo kritike. Mi upravo ničega nemamo i ako se prilike ne promijene, mi ćemo izgubiti i ono malo, što smo nekad imali. Mi rapidno padamo u svakom pogledu, političkom, materijalnom i kulturnom, pa bi se gotovo matematičkom točnošću dalo dokazati, da smo intelektualno i literarno prije 20 god. mnogo bolje stajali no danas. Naš narod je na ivici propasti i mi možemo još doživjeti, kako će ga vlastiti sinovi gurnuti u nedodjiju. I to sve samo zato, jer je Hrvat najveća hulja, najveći poltron i najveći rob u Evropi, stideći se svog imena i nemajući narodnog obraza i narodnog ponosa. Svinjarija je i nepojmljivo je, da se čak

i Srbi mogu s nama sigrati ko mačka s mišem i da mi više ni u Zagrebu nismo kod kuće.

Biti književnik, biti branilac takvog kukavnog naroda je mučno, gorko i Vi ste već u ovom početku iskusili. Vi ste već osjetili posmjeh hrvatskog štampanog glupana i ja Vam ne moram opetovati fraze o prokletstvu poziva pravog hrvatskog pisca.

Za taj užasni zanat treba neobične energije, a energije u siromašnim našim prilikama nema bez ideala. Taj ideal je politička i kulturna emancipacija Hrvatske i Vama služi na čast, što ste pristali uz jedina načela, koja pod današnjim prilikama može i smije akceptirati jedan pošten mlad Hrvat.Ostanite na velikom putu Starčevića, Kumičića i Kovačića! Ako i ne dospijemo do cilja, umrijet ćemo sa zadovoljstvom, da ne bijasmo kukavice, slavosrbi.

Vaš

A. G. Matoš

P. S. S ogorčenjem nalazim, da ste se na univerzi složili sa naprednjacima.

Karta iz Beograda od 11. XI. 1907:

Dragi Galoviću,

Možete zamisliti, kolikim ogorčenjem pročitah rezultat izbora u h. pot. družtvu. Kako mogu s t r a n c i uopće doći do glasa u jednom hrvatskom djačkom družtvu? Zašto Bugari ne mogu ući ni u koje djačko družtvo tu u Beogradu? Kako se može jedna hrvat. stranka proti Hrvatima boriti tudjinskom pomoću? Zar već i medju omladinom hrvatskom odlučuje i pobjedjuje stranac, izazivajući hrvatsku aulu pjesmom jednog crnogorskog razbojnika? Dokle, dokle ćemo tako? Pak onda taj poznati mi glupan Janeković, blgaroserbski reprezentant! O, što bi rekao Vjekoslav Bach, da je to doživio! Zato — ne dajmo se, budimo složni, energični do skrajnosti i mi moramo, moramo izjuriti tudjinca iz hrvatskog jedinog univerziteta!

Vaš M.

Druga karta Matoševa iz Beograda 1907.:

6. Čika Ljubina ul. 15. XI.

Dragi Galoviću. U stranačkim stvarima ne treba nikad ići u Hrvatskoj do nepomirljivosti. Naše partijske razmirice ne trebaju se izvoziti preko granice i zato bi vi svi na univerzi u pismu Björnsonu trebali biti složni.* Ideja pokretanja djačkog starč. lista je izvrsna, i Vi treba da si prije svega osigurate sve intelektualce medju našim načelnim prijateljima. List mora imati slobodouman kulturni program. Imate li stvari Polića Kamova da mi ih na prikaz uzajmite?

Vaš Matoš

Razumljivo je, da je Galović posvetio Matošu, bjeguncu i prognaniku, pjesmu svoju »Ovidije« (4. XI. 1907).

Kao mladi urednik »Mlade Hrvatske« piše prijatelju Pavlu Horvatu u to vrijeme ova dva pisma, vrlo značajna za Galovića.

Prvo pismo:

41 Peteranec-Drnje 21. XII. 1907.

Carissime!

U tuzi i žalosti srca moga, u samotnome zatišju, okružen mrtvom tišinom i zlatom sunca na zapadu, osjećajući miris zemlje rodjene — pišem ti evo ovo pismo.

Dosadni dnevi i duge, duge »samotne« noći — to je sve, što imam ovdje. Kad bi se neke stvari iz Zagreba dale prenijeti ovamo, e onda!... Da me čuje naš slavni Zlatan (Slava mu! jeka prošlijeh dana...), on bi odmah u svojoj zlobi štogod zlobno dometnuo. Pisao sam mu pred pet dana i dotakoh se samo malacko njegovih nježnijih ćućenja, pa odgovora nema i nema... Naljutio se valjda?!...

Šta veliš na 1. broj »Mlade Hrvatske«? Ne znam, šta je s otpremom, jer nitko ništa ne javlja, samo čestiti gospar Budislav Gligorije naloži mi, da udesim neke stvari u »Listku«, kadno ovaj bejaše već gotov... Pisao mi je još jedared i poslije, pa moram da mu odgovorim.

Ja inače »radim«. Spremam za štampu 1. akt »Matere« i »smišljam« ciklus soneta »Proljetne noći« (u zimi!). Čeznem za 1. brojem nove »Smotre« i za nečim, što mi ni samome nije pravo poznato, kao Hedda Gablerova.

*) Björnson je izdao manifest u obranu slavenskih naroda u austro-ugarskoj monarhiji, naročito o lažljivosti parlamentarizma u zemljama krune sv. Stjepana.

Noćas snivah, da si kontrahirao jednoga »Srbina«, koji pojaše »Onamo, onamo«. . .

Odaslah poštovanome dirigentu kluba »Zagorca« pismenu čestitku, da se spomene »putnika samotnoga« i — zaljubljenoga.

Ako budu izbori, onda dođi ovamo k meni kortešírati, da ubijemo slavosrpštinu i radićevštinu(!) Pratit će nas — Bog i Hrvati! (i Bakhos Eleutherios! opaska moja. . .)

Prestajem. Tužno mi je. Spomenuh se nečega. Zar ne, kako je to smiješno i nesavremeno.

Piši mi, ako se zbude kakova osobitost u crveno-ljubičasto-bijelome električnom Zagrebu, pa ostani zdrav.

Uz pozdrav Tvoj

Fran

Drugo pismo:

Peteranec 5. I. 1908.

Dragi prijatelju,

pošto se oporavih od svijeh udaraca furtimaša crnih i bijelih, evo me da Ti pišem par riječi. Ponajprije hvala Ti što si mi onomad objavio »izbačenje« Kovačićeve pjesme. Mislim, da Ti nijesam poslije toga događaja pisao, pa evo što učinih: Pisao sam odg. uredniku i gosparu Budislavu, da ja ostajem na svome mjestu samo onda, ako redakcija u narednom broju dade izjavu, kojom osuđuje i žali pomenuti čin. Zlatan se slaže s tijem, a slagat će se i Budislav (kojem to istom prekjučer javih), jer mi piše zadnji put, neka druga naklada bude posve kao i prva unatoč svim mnogobrojnim prigovorima.

Prigovora su na moju adresu došla dva — pismena.

Prvi je oštar, nesavremen, nekulturan i pun neznanja protest na četiri stranice od gospode iz đakovačkog sjemeništa, u kojem se najveć udara na moj odgovor redakcije gosp-u V. A. K. Odgovorih im, jer su odgovor tražili, stvarno i vrlo blago, pošto ne bih htio izazivati konflikata.

Drugi je protest starč. lit. kluba orfanotrofija zagrebačkog malo blaži ali apsurdniji, jer traži, da mi stupimo u neku kooperaciju s »Luči« na uštrb »Hrv. Đaku«. Prosudi.

Matoš mi piše, da je s listom »vrlo zadovoljan«, pa da se nada, e ćemo ga i podići. Poslat će nam prilog, kad ga

mine apatija, u koju je zapao očekujući eventualnu amnestiju.

Dobismo i dopis iz Sarajeva, koji ćemo odštampati u 2. broju, a pun je hvale i reklame za »M. H.«

Iz Praga dobih lijepu novelu od nekoga medicinara Dalmatinca, koji pozdravlja naš pothvat.

Tako se nadam, da ćemo moći spasiti »M. H.«, e ne bi popustila na svome putu potpomažući nekulturnu, netolerantnu i neinteligentnu furtimaštinu, pa postala nedostojna prave mlade Hrvatske, kojoj je Age s onolikim zanosom posvetio anatemisanu dramu »Prokletstvo«, koja se prikazuje eto u mnogo klerikalnijoj Ljubljani, a kod nas je ubiše. Zašto? Jer je vjera, politika i literatura — kako sam pisao Budislavu, kuriozni Trimurti, na koji ima patenat jedina Hrvatska u cijeloj vaseleni . . .

Mi dakle ne smijemo popuštati za volju nekolicine domagojskih zasukanaca, jer za nama je hrvatsko, nepokvareno, starčevićansko đaštvo i zašto da ga sada turnemo opet u okove fanatičnih epigona jezuitskih. To ne smijemo.

Čujem, da se spremaju pritužbe na organizaciju, na lit. klub, pače jedan odbor piše meni, neka ne razdvajamo starč. đaštvo u napredno i katoličko. Šta znači ovo, i odveć je jasno.

Ako nađem još trojicu, koji ovako misle, kojima je na umu sama stvar, koji su doista Starčevićanci, stekliši, onda ću biti srećan.

Slutim, bit će borbe, napadat će nas, prijetit će, rugat će se, ali ako padnemo, past ćemo vedra čela i nikada se ne ćemo postiditi toga pada.

Izvoli mi pisati, ako se što dogodilo, budi zdrav i — neka ti budu sretna Sv. Tri Kralja . . .

Tvoj

Fran.

Ovdje ostajem tako do 15. o. mj.

Razumljivo je, da omladina u sjemeništu i orfanotrofiju kao i grupa »Domagojaca« (klerikalaca) nije mogla biti zadovoljna s prvim brojem »Mlade Hrvatske«, kako ga je redigirao Galović. Tu je bio Galovićev prijevod Aškerčeve pjesme »Auto da fé«, prijevodi Baudelairea (»Tuđinac« i

»Opijaj se!«), a u člančiću »Impresije« (br. 3—4) nakon
polemike s organom Domagojevaca »Luč« piše Galović:
»...baš bi mi se htjelo da za inat »Luči« prevedem jednu
od najnovijih pjesama A. Aškerca »Anathema sit!« U prvom
je broju »Mlade Hrvatske« izašla pjesma Krešimira Kova-
čića »Pjesma bludnice«, ali je zamijenjena, izostavljena u
drugom izdanju tog broja. Kuriozna je izjava uredništva
»Mlade Hrvatske«, koja to konstatira i popraćuje ovim ri-
ječima: »Ne marimo ispitivati uzroke ovome činu, samo
izjavljujemo, da je to učinjeno bez našega znanja, i da mi
taj postupak najoštrije osuđujemo i žalimo«. Mladog je
urednika s tim prvim brojem zadesio još jedan malheur.
Predao je Ogrizoviću za Ćirilo-Metodski kalendar uz neke
pjesme i crticu »U sutonu«, koju je pred godinu dana bio
poslao »Narodnim Novinama«. Misleći, da ta stvar ne će
izići u »Narodnim Novinama« (a izašla je 3. VIII. 1907.),
preradio ju je i predao Ogrizoviću. Prijetila je opasnost, da
će ista stvar izaći iste godine u dvije edicije. Konačno je tu
crticu ipak štampao u svojoj »Mladoj Hrvatskoj« s potpi-
som H.

S klerikalcima je vodio polemiku i radi svog nadgrobnog
govora dru Martinu Kantociju, koji je odštampalo »Hrvat-
sko Pravo« 11. VI. 1907, a napalo ga »Hrvatstvo«. Iz toga
su vremena pamfleti »Za materinsku riječ«, lakrdija s pro-
logom u 3 pojanja, napisali Amadej-Zagorka (Hrvatsko
Pravo« 10. VIII. 1907). »Za sparnih dana« (Hrv. Pravo 24.
VIII. 1907.) i »Moderni« pojet (o Janku Poliću Kamovu
»Hrv. Pravo« 26. X. 1907). Pamflete te potpisuje šifrom
S. S. H. Takva je i »dramska pjesan s prologom, predigrom
i epilogom — San jesenske noći — što je izašla u »Hrv.
Pravu« 24. XII. 1907, a koja je bila prikazivana na zabavi
starčevićanske omladine 1. XII. 1907 u Starčevićevu domu.

Najintenzivniji mu je pjesnički rad u »Hrvatskoj Smo-
tri«, uz koju ga veže poznanstvo i kasnije prisno prijatelj-
stvo s Milanom Ogrizovićem. Preveo je »Bogove Grčke« iz
Heineovog »Sjevernog mora« i taj mu prijevod štampa —
»Virovitičan« (22. X. 1907). Čitao je mnogo slovenske pisce,
naročito Aleksandrova, o kojemu je napisao prikaz u »Mla-
doj Hrvatskoj« (br. 1. i 2. god. 1908.), čita Puškina, Musseta,
Verlainea, Baudelairea, Schillera, Andrejeva, Loti-a, kla-

sične grčke i rimske autore, sveto pismo, a najviše Ibsena. Govoreći u »Mladoj Hrvatskoj« o kazališnom repertoaru na početku sezone 1907/08, kliče: O Ibsen! Ibsen! (1908.)

Nekog novembarskog dana 1907. napisao je baladu, kojom se sam sebi narugao. Naslov je »Balada« a motto: Gnothi seauton, t. j. mani se ćorava posla«. Sam veli, da je motto postavljen onda, kad je pjesma već gotova bila. Svršava tu »baladu« o vitezu i djevici u kristalnom gradu ovim stihovima:

Htjedoh napisat baladu,
Pa što je izašlo, gle,
Stvorih vam nakaradu —
Spavajte slatko, adieu...

Koncem 1907. godine kao da se svršila perioda nesigurnoga lutanja. Pjesma »Jutro« (od 26. I. 1908.) svjedoči, da je Galović umio uroniti u sebe, riječi mu odjednom postadoše iskrenije i naravnije, izraz jasan. Kolike li razlike između te pjesme i one s istim naslovom od 12. X. 1907! Sada veli:

— O, spavaj, draga, odviše si liepa,
A ja se tako tvojih usna bojim,
Jer strast je moja crna, strašna sliepa...
I kadgod želim, da na grudma tvojim
Otpočinem, — strah neznani me hvata —
Kroz cjelov rosni grimiznoga zlata...

Možda je i to »nachempfunden«, no uzori su svakako bolji od onih, koje je do nedavna slijedio. Mislim, da se ne varam, ako ustvrdim, da je ova subjektivna nota, što tu izbija, vrlo značajna za sav njegov rad u budućnosti i da nam otkriva njegov karakter kao čovjeka. Povući se u sebe, nositi masku hladne lave, a pod tom maskom vri vulkan »crne, strašne i slijepe« strasti. Mada je živio kratko, pregarao je mnogo i svladavao se, no snaga tog prijegora nije kod njega proizlazila iz neke etike, iz nabožnosti ili iz bilo kojih društvenih obzira ili propisa, već iz samoga njega — bojao se samoga sebe, da ga ne zavede ta crna sljepoća izvan njega samoga, čuvao se tom bojazni, da ne izgubi sebe i, što je najvažnije, svoju ljubav, svoje ljubljenje i nadu u čežnju svoju. Na jednom mjestu malo kasnije veli: »Naj-

ljepše su one pjesme, koje se nikada ne napišu, koje nalaze grob svoj ondje, gdje su nastale« (»Hrvatska Smotra« 1909. str. 77.)

Dana 8. siječnja 1908. imenovan je novim banom Pavao barun Rauch, koji je bio u Zagrebu dočekan karnevalskom maskaradom 16. I. 1908. Aranžirani svečani ulaz u grad propao je. Dvogodišnja vlada baruna Raucha pustila je slobodan mah čistoj stranci prava dra. Josipa Franka. Rauch je vladao bez sabora, jer na izborima u veljači 1908. nije dobio ni jednoga mandata. Đaštvo, u velikoj većini naprednjačko, vodi akciju protiv Raucha, a starčevićanska se omladina toj akciji pridružuje, doduše s ustezanjem i oklijevanjem, no nije mogla drukčije, jer su neki Rauchovi koraci bili netaktični i vrijeđali ukupnu akademsku omladinu. Tako je ban Rauch izjavio svoje nezadovoljstvo pred akademskim senatom zbog ponašanja sveučilištaraca povodom nekog sukoba đaka s oficirima. Đaci 21. I. 1908. stvaraju protestnu rezoluciju protiv Rauchova postupka, kasnije ga ne pozivlju na svoj svečani ples akademskog potpornog društva. Rauch je »kaznio« prof. Šurmina penzioniranjem, jer se »smijao« pri neuspjelom dočeku Rauchovu, a drugog profesora, dra Gavru Manojlovića, suspendirao je (25. IV. 1908). Na burnim đačkim skupštinama zaključeno je, da svi đaci napuštaju zagrebačko sveučilište. Dana 1. svibnja 1908 stvorena je na đačkoj skupštini u »Kolu« u Zagrebu rezolucija, kojom se 900 sveučilištaraca obvezalo svojom poštenom riječi, da će ostaviti zagrebačko sveučilište i da se ne će na nj vratiti, dok ne bude sveučilištu dana potpuna zadovoljština. I dana 5. V. 1908 polazi oko 800 đaka u Prag, a neki su otišli u Beč.

I Galović je otputovao u Prag. Iz sačuvanih se bilježaka ne razbira, kako se dugo zadržavao u Pragu. Zacijelo je početkom mjeseca srpnja 1908 bio u Pragu. Dana 5. VII. 1908. bio je u Narodnom Divadlu na komadu »Z pohádky do pohádky«, a 10. VII. 1908. vidio je operu »Carmen« u vinohradskom kazalištu. Još 6. VI. 1908 piše u »Hrv. Pravu«: »A naša mladost, naša »nada i proljeće« otišla je u progonstvo, ostavila je zemlju rođenu, da iz daljine — poput božanskog lutaoca Odiseja — promatra dim, što se diže iz rodne kuće. A ima toga dima puno... dotle neka naša

omladina nastoji, da se očeliči u tuđini, u progonstvu, pa da se onda vrati i poubija sve prosce, koji rastaču kuću našu i snube Penelopu raznim obećanjima, zavijeni i previjeni u kojekakove šarene nagodbenjačke halje«. U »Hrvatskom Pravu« od 11. VII. 1908. štampao je svoje »Pismo iz Praga« datirano: Praha, početkom srpnja 1908. Već 25. VII. 1908. piše iz Peteranca dru Ogrizoviću moleći ga da napiše reklamu njegovoj trilogiji »Mors regni«, kojom se započela kazališna sezona 1908/09 dana 1. IX. 1908. Ogrizović je u IV knjizi »Hrv. Smotre« (1908., str. 357—358) pišući o toj trilogiji, istaknuo: »Hoću da učinim prijateljsku poštu jednome članu »frankovačke literature«, koji ima toliko odvažnosti, da se hvata u naše kolo, koji je sačuvao toliko prisutnosti duha, da se nije dao zavesti na varave pute pseudonaprednjaštva, već ostao na našem domaćem, nacionalnom ognjištu, te svoje lijepe sposobnosti zapalio na vestalskoj vatri hrvatskoga historizma«.

Bit će da Prag nije na Galovića učinio naročita dojma, kako se može vidjeti iz njegovih pamfleta, što ih je štampao u kolovozu 1908. u »Hrvatskom Pravu« pod naslovom »Fragmenti«, zaboravno-poučna pripovijest u 5 poglavlja s prologom i epilogom. To su članci upereni protiv naprednjaka i odaju neraspoloženje frankovaca, što su pristupili tom đačkom štrajku. Tako Galović — potpis je, kao redovno u ono doba, S. S. - H. — u »prologu« veli, kako je život doista lijep, »samo ga ne valja »naprednjački« shvaćati«. O đačkoj emigraciji kaže: »glavno je, da smo koalicionašima poslužili opet jednom u borbi protiv osobe gosp. Raucha!...« Čitav pothvat đačke secesije zove nespretnim i bezglavim, a »čitava je akcija bila skroz na skroz slavosrpska, — da ne rečem — srpska!« »Starčevićansko je đaštvo opet nasjelo dobro proračunanom manevru slavosrba«. Razlaže dalje, da Starčevićanci nisu doduše ništa izgubili time, što su pomagali slavosrbima »rušiti baruna Raucha, koji nam je posvema identičan sa svakim nagodbenim banom«. U Pragu je od starčevićanaca »ono, što nije valjalo, otpalo, ali se zato ostali naši đaci očeličiše u tome »progonstvu«, pretvoriše se u prave pravcate stekliše!« Na kraju tih pamfletičkih »fragmenata« Galović je primijetio, da se zaletio, pa nastoji popraviti svoje omalovažavanje đačkoga štrajka riječima, da

je pisao o Pragu da ponuka čitaoce-đake, da nastave sa štrajkom, kad su već jednom »to kolo zaigrali«. »Obvezao si se poštenom riječi, da ne ćeš na osramoćenu univerzu, a ti sad i održi obećanje«.

Mora da je između Galovića, koji je inače bio redaktor literarnog, a Angjelinović političkog dijela »Mlade Hrvatske«, došlo do sukoba ili žešćih riječi zbog tih »Fragmenata«, i to baš s Angjelinovićem, jer Galović šalje u »Hrvatsko Pravo« 31. X. 1908 »Priposlano«, upravljeno na adresu Angjelinovića. Tamo među ostalim veli: »ako sam ja bio u kojoj stvari i krivo informiran, to eo ipso ne pada krivnja za to na mene. A da je takvih »informacija« u onom općenitom metežu moglo biti, o tome ne dvojim ni ja ni Ti. Zar ne?«

Krešimir Kovačić, član redakcije »Mlade Hrvatske« u drugom njenom godištu (1908/09), izdao je 1908 satiru o đačkom štrajku »Povijest jedne pobune i štrajka mladeži u perzijskoj satrapiji, sastavljenu po starinskim knjigama u pet kaputa« (Zagreb, 1908., naklada M. Malinara, brošura od 16 stranica). »Mlada Hrvatska« (god. II. str. 28.) ističe, kako je Kovačiću uspjelo prikazati đački »patvoreni zanos i težnju za vijencem mučenika«. U istom broju istoga lista piše B. G. Angjelinović doslovno ovo: »Grjehota, da vaš štrajk duže nije trajao. Kažu, da bi to bilo upropastilo više njih. Pak tim bolje! Nek propadne, tko nije za život, da jednom bar u areni našeg javnog života ne bude poprište štrebera, borilaca za koricu hljeba i opskrbu obitelji, već ljudi, koji u borbi mogu da održe i zastavu ideala i plemenitih namisli. Stotine i stotine naših kolega ne bi nikad izvan Zagreba ni vidjelo svijeta, ovako su bar nešto vidjeli, pa da i nijesu bog zna što profitirali (»Lanjski štrajk i emigracija hrvatskih akademičara«). U istom broju uredništvo poručuje Angjelinoviću, da se od njega tomu i nadalo, a istodobno žali, što je rečeni članak ušao u list. Angjelinović je nakon toga napustio grupu oko »Mlade Hrvatske«.

Grupa klerikalne omladine oko »Luči« izdala je o toj đačkoj secesiji posebni pamflet »Fiat lux!«, riječ hrvatskome đaštvu i narodu upravlja »Domagoj«, hrv. katol. akad. družtvo u Zagrebu (29 stranica). Tu se »raščinja mišljenje i rad hrvatskoga đaštva kako onoga na sveučilištu, tako i onoga

u srednjim školama«. Svrha je brošure, da starčevićansko đaštvo odvrne od »pokretačke bezvjerske propagande, koja se sakriva pod krinkom protuklerikalizma«. Navodi dalje, kako postoje tri glavne grupe u đaštvu: 1) hrvatsko katoličko narodno đaštvo, 2) naprednjačko ili pokretaško i 3) starčevićansko.

Govori zatim najprije o pokretačkom đaštvu, kako njihov list »Hrvatski djak« otvoreno propovijeda bezboštvo, ruši svaki moral i navješćuje revoluciju današnjeg socijalnog poretka. Za dokaz navodi prašku emigraciju, kojom je akcijom dirigiralo »pokretaštvo, kojemu je uspjelo ovom prilikom izrabiti najplemenitija čuvstva ostale akademske mladosti u svoje mračne i proračunane svrhe«. Zbog silovitog postupka protiv sveuč. profesora dra. Šurmina i dra. Manojlovića nastale su — veli brošura — na našem sveučilištu takve prilike, preko kojih hrv. đaštvo nije moglo mûkom prijeći. Kako je akciju vodio »Pokret«, a naprednjaci su se »od mode« sastojali od omladine, koja nije poznavala misli vodilice naprednjačke, valjalo ih je poslati u Prag k Masaryku, da se, odgojeni tamo, vrate natrag »da nastave s trovanjem još ono nešto naše zdrave javnosti, koju već prije ne zaraziše njihovi bacili«. Kako su đaci-emigranti u Pragu živjeli, opisuje brošura ovako: »... U Pragu imade lijepoga piva, još ljepšega, nego što je menzaška voda; u Pragu ima lijepih »slečnih«, kuharica i sluškinja, ljepših nego li je Masarykovo rutavo lice ... ; u Pragu se može lijepo na račun hrvatskoga naroda bećariti ...« No u Prag se više ne smije, jer »Česi ne će da dozvole, da ih hrvatski emigranti ... po gostionama tuku«, a novac, koji je narod dao za njihov boravak u Pragu, da se »upotrebljavao za liječenje od praških ljubavnih uspomena«. Dalje se veli, kako pokretači zavode srednjoškolsko đaštvo i to preko športskih klubova, vode ih po gostionama, kavanama, pače i po javnim kućama. Vjeru su prezreli — veli se dalje — i starčevićanci. Oni su pokrenuli svoje glasilo »Mladu Hrvatsku«, koje je »zaplovilo u pokretaške mutne vode«. »Već prvi broj toga lista uzbudi tugu u našim srcima, a veselje u naprednjaka«. Ove je godine uskrsla u još gorem odijelu i s gorom sadržinom, pa »besramno propovijeda nemoral«, »otvoreno priznaje svoje bezvjerje« i citira jednu pjesmu u potvrdu toga.

Te su ideje poprimili đaci-starčevićanci »od naših naprednjaka i od češkoga đaštva za vrijeme zlokobne emigracije. Brošura napokon poziva starčevićance-đake, da se priljube hrv. katoličkom đaštvu, a isti vapaj upućuje i srednjoškolcima.

Međutim o kakvoj zadovoljštini povrijeđenoj zagrebačkoj univerzi nije bilo ni govora. Predstavka sveučilišnih profesora, upravljena na kralja, da se dr. Šurmin uspostavi, odbijena je, a suspendirani prof. dr. Manojlović bio je umirovljen. Došle su ferije, a kad se započela nova školska godina 1908/09, iskrslo je pitanje, treba li da se opet pođe u strani svijet i da se nastavi s exodusom. Što se uz potporu cijele javnosti moglo demonstrativno provesti kroz jedan dio i onako kratkog ljetnoga semestra, nije se moglo izdržati kroz dugački zimski semestar. Sabor je bio još u ožujku 1908 na neizvjesno vrijeme odgođen, očekivali su se novi izbori. To je bila izlika, da se ne polazi van, jer da je đaštvo potrebno zbog izborne agitacije. Đaštvo vijeća na skupštini od 8. i 9. X. 1908., što da se učini, i odlučuje, da se inskribira u Zagrebu. Konstatira se, da autentični teks rezolucije cjelokupnoga đaštva ne glasi onako, kako ga je donio u broju 6—7 od mjeseca lipnja 1908 »Hrvatski djak« na str. 185., već da glasi, da đaštvo u znak protesta zbog gaženja autonomije sveučilišta ostavlja univerzu, na što se obvezalo svojom poštenom riječi. »Obveza se odnosi dakle samo na to, da će svi potpisani dignuti demisorije, a bludnja je nastala odatle, što je doista jedan govornik predlagao dodatak, da se ne ćemo povratiti, dok mu (sveučilištu) ne bude dana potpuna zadovoljština. Taj dodatak međutim nije primljen. (Hrvatski djak, III, 1908. br. 2., str. 50.) Tako se svršio štrajk omladine. Rauch je isposlovao imenovanje dra. Milana Šufflaya za sveuč. profesora, što je uzbudilo nesamo naprednjake, nego i starčevićansku omladinu. Ova je na svojoj glavnoj skupštini 23. X. 1908 izabrala novi upravni odbor, u koji ulazi Galović kao potpredsjednik. Ta skupština zaključuje potpuni bojkot prof. Šufflaya i Grekše, a odobrava carski manifest od 7. X. 1908., kojim je anektirana Bosna i Hercegovina. U Zagrebu se osniva »hrvatska narodna legija«, razbijačka banda, koja napada političke pro-

tivnike. Tu legiju pozdravlja »Mlada Hrvatska« (god. II., str. 33—35).

U izborima za Hrv. akad. potporno društvo za god. 1908/09 kandidira Galović za predsjednika. Sa svojom je grupom dobio svega 53 glasa prema nekih 250 glasova, što su ih dobili naprednjaci (predsjednikom izabran Čaldarević). Đačke se borbe i polemike kreću ponajviše u međusobnim napadajima radi praškog exodusa i klerikalne brošure »Fiat lux!« Starčevićanci nastoje da u toj borbi po mogućnosti ostanu po strani ne usuđujući se istaknuti svoju religioznu indiferentnost, zadovoljavaju se generalnim protestom protiv pisanja klerikalne đačke štampe, a ograđuju se i protiv fanatizma i netolerancije naprednjaka (»Mlada Hrvatska« II., str. 165.)

Matoš je međutim amnestiran kao vojni bjegunac i vratio se u Zagreb. Oko njega se okupiše mladi literati, »kojima su već dojadili kojekakvi stranački obziri i koterijaštvo, što je u potonje vrijeme preotelo mah u našem literarnom životu« (Galović, »Mlada Hrvatska« II., str. 28.) i pokrenuše u jesen 1908. »Sutlu«, od koje je izišao samo jedan broj. »Sutla« se nazvala časopisom za lijepu prozu, pjesmu i essay. U tom su broju ovi saradnici: Ivakić, Karlo Häusler, Angjelina Novotny, A. G. Matoš, Milan Vrbanić, Ljubo Wiesner, Anton Novačan, Ante Hikec i Fran Galović, koji je dao svoj sonet »Samotno groblje«.

Matoš je vrlo intenzivno djelovao na neke mlađe književnike još dok je bio u progonstvu kao bjegunac, stajao je u živahnoj korespondenciji s mnogim literatima i ta njegova temperamentna, često veoma opsežna, pisma imaju naročiti čar. U ličnom kontaktu nije bio privlačiv. Na svoju je okolinu djelovao u pogledu pjesničke forme veoma snažno i stvorio je odista »školu« ili »kružok«. Struktura pjesme, ponajviše soneta, slikovitost izraza, trosložni srokovi, česta upotreba aorista, simpatije prema kajkavskom dialektu — sve je to bilo i novo i lijepo, no brzo se pretvorilo u ukočenost i maniru.

Galović je bio pod jakim dojmom A. G. Matoša, ali nije se još dugo mogao otresti starih navika. Njegova poezija luta po parkovima, gleda razorenu sreću ljubavi u sumračju, vodopadi dršću u mraku, ruže su zaspale, balkon je mramo-

ran, pjesnik s gitarom sanjari, čezne u polutamnoj katedrali, gdje plaču orgulje. Forma sve većma dobiva vlast nad sadržajem i nad mišlju. Pod utjecajem Matoševa naučanja o stihu i srokovima Galović, sklada trosložne rime, misao ne dovršava istodobno sa stihom, nego je lomi, prenosi u slijedeći stih ili u slijedeću strofu. Izbjegava narodni deseterac (»Tamara« je prvobitno bila napisana u desetercima, ali je kasnije cijelo djelo prepjevao u jedenaesterce). U jednom odgovoru uredništva »Mlade Hrvatske« preporučuje nekom pjesniku: »što se tiče *forme*, ne smijete se apsolutno obazirati na narodnu pjesmu« (M. H. II., str. 32.).

Međutim je zagrebačko kazalište iznijelo Galovićevu trilogiju »Mors regni« započevši njome sezonu 1908/09 (dana 1. IX. 1908.).

Trilogija »Mors regni« sastoji se od ovih dijelova: I. Zvonimir, II. Stjepan drugi i III. Petar Svačić. Galović je sam u autoreferatu o tom svom djelu (»Hrvatstvo« od 29. VIII. 1908.) napisao, da je u toj drami prikazao u snažnim, jakim bojama pad hrvatskoga kraljevstva. »Iznio je najkarakterističnije momente ove velike katastrofe, a sve to u finoj, diskretnoj obradbi — ne tražeći efekta u kojekakovim »patriotičnim« tiradama, koje služe prije svemu drugome negoli umjetnosti. I u tom je Galovićeva najveća vrlina... Galović je obradio s osobitom ljubavlju svaku i najmanju sitnicu, svako je lice izrazito karakterizirao i povezao finim, gotovo nevidljivim, nitima pojedine prizore čitave drame, a ako se gdjegdje i opaža možda koja nepotpunost, valja uvažiti, da je jedno od prvih njegovih djela, a napokon valja pomisliti u kakovim prilikama živemo!« Zatim navodi sadržaj trilogije, a svoj prikaz dovršuje ovako: »Pri koncu moramo spomenuti samo još jedno. Osobita Galovićeva odlika je ljubav k jeziku. Jezik muzikalan, riječi birane, te se čovjeku čini čitajući njegove stihove, kao da sluša glazbu. On je već danas stekao toliku vlast nad jezikom, da barata njime po svojoj volji. Inače u hrvatskoj književnosti rijetka pojava. Naši neki »književnici«, koji zapravo ne znaju čestito ni zareza metnuti, zaboravljaju, da je jezik književniku ono, što su slikaru boje. I kao što bi bio vrlo čudan slikar, kojemu nije tehnika slikarstva poznata, još je čudnovatiji književnik, kojemu nije poznat jezik. Ali manimo se ovih misli

za danas. — Nadamo se, da će Galovićeva trilogija polučiti onaj uspjeh, koji s potpunim pravom zaslužuje. Ako se uzme, da je to njegova prva oveća stvar, onda možemo još mnogo od njega očekivati.« Ovaj je autoreferat Galović potpisao šifrom tp.

Kritika je prilično hladno primila Galovićevu trilogiju. — »Mors regni« štampala je »Hrvatska Smotra« 1908. na str. 212—221, 253—259 i 288—291. Repriza bila 9. IX. 1908.

Već je u kolovozu 1908. zamišljao Galović da izda zbirku svojih pjesama, dana 1. rujna sastavlja književnu objavu, u kojoj veli, da koncem listopada namjerava izdati zbirku, koja će obasizati šest štampanih araka u osmini s ilustrovanim omotom od Branimira Petrovića. U listopadu sastavlja poziv na pretplatu, koji glasi:

Početkom mjeseca decembra izdat ću tiskom I. hrvatske radničke tiskare u Zagrebu svoje

PJESME.

Predgovor ovoj zbirci napisao je profesor i narodni zastupnik *dr. Milan Ogrizović*, a naslovni list i ilustracije u tekstu izradio je naš daroviti karikaturist *Branimir Petrović*.

Knjiga će biti vrlo ukusno i elegantno opremljena, a opsezat će neko 6—7 štampanih araka.

Cijena je knjizi K 1.20

Novci i pisma šalju se na adresu: *Fran Galović, Zagreb, Ilica 176.*

U Zagrebu, mjeseca oktobra, 1908.

Fran Galović.

Zbirka nije izašla. Sačuvan je plan, koje bi pjesme imale u zbirku ući. Kasnije je (u listopadu 1910) izradio novu razdiobu svojih pjesama. Knjiga je trebala da sadrži dvanaest odsjeka. Nije namjeravao uvrstiti svoje pjesme iz dječačkih dana, već samo neke iz god. 1907. i 1908., a namislio je da izostavi i patriotske i prigodne. Dana 8. maja 1911. Galović još jednom sastavlja popis svojih pjesama za zbirku u 12 odsjeka. To je zadnji nacrt. Prema tom nacrtu složen je ovdje pod naslovom *»Neizdana zbirka pjesama«* skup Galovićevih pjesama točno onako, kako je on to zamišljao. Nak-

nadno je još olovkom na nacrtu dopisao: Španjolska romanca, Ponoćne vizije, Bolovi mraka, Impresije.

Drugo godište »Mlade Hrvatske«, koji izlazi od studenoga 1908. do lipnja 1909 (svega 10 brojeva) uređuje Galović i to prva četiri broja sam, a dalje uz odbor, u kojem je osim Galovića još Ivan Pavičić, Krešimir Kovačić, Ivo Mikinac i Rude Štagljar. Galović piše članak o S. S. Kranjčeviću vrlo na brzu ruku sastavljen, sarađuje sve manje, a kad je god. 1909/10 morao u vojsku, uređivanje »Mlade Hrvatske« preuzima Krešimir Kovačić a od četvrtog broja III. godišta Aladar pl. Kottas. Iz »Mlade Hrvatske« istupaju Kovačić, Pavičić, Milković, Ćazim-Ćatić, Karlo Häusler, Ljubo Wiesner, i osnivaju »Grabancijaša«. »Mlada Hrvatska« postaje napolak srednjoškolski list, koji se uređuje u Vinkovcima i Sarajevu (Mile Budak), a za to vrijeme hoće Kršnjavi, da od toga lista načini svoj organ. »Mladu Hrvatsku« preuzima bečka omladina. Galović ostaje vjeran »Mladoj Hrvatskoj« sve dok je izlazila, premda ne surađuje intenzivno kao prije. Od suradnika, koje je »odgojila« »Mlada Hrvatska« stvaraju se grupe, koje vodi Matoš. »Mlada Hrvatska« god. 1911 na str. 95. konstatira, da su ti nekadašnji njeni suradnici izdali *jedan* broj »Grabancijaša«, uredili i ispunili *jedan* broj »Hrvaskog Đaka«, izdali *jedan* broj »Sutle« i sada izdali *jedan* broj »Stekliša«. Galović je god. 1911 (godište V.) uređivao »Mladu Hrvatsku« uz M. Budaka i J. Matasovića. Ljubomir Maširović napisao je u »Mladoj Hrvatskoj« (god. VII., siječanj 1914) članak o prošlosti »Mlade Hrvatske«, gdje opisuje različite peripetije, kroz koje je taj đački list prolazio pod utjecajem političkih prilika među Starčevićancima, koji su se cijepali i fuzionirali, naročito iza raskola od 24. IV. 1909, kad je osnovana grupa Milinovaca. Galović je ostao uz Ogrizovića vjerni frankovac pod Rauchom i pod Tomašićem i pod Cuvajem i pod Skerleczom, premda je političke članke i pamflete prestao pisati već god. 1908. Učio je za ispite, odijelio se od društva, ostao vjeran grupi, koja mu je priznala talenat i prihvatila njegovu saradnju. Nije mogao shvatiti skokove, što su ih činili njegovi drugovi mijenjajući stranke i prijatelje. Nije simpatizirao s naprednjacima, s klerikalcima se žestoko borio,

a tek ga je godina 1912 — poraz Turske — na jedan čas uzdrmala, no o tom kasnije.

God. 1908. približio se grupi »starih«, koji su tada vladali u »Matici Hrvatskoj« boreći se s »Mladima« iz Društva hrvatskih književnika, koji su sarađivali u »Savremeniku«. Šalje za Hrvatsko Kolo četiri svoje pjesme i stupa u grupu, kojoj se nalazi Arnold, Hranilović, Rudolf Horvat i Šegvić. Pišući kritiku o tom Kolu (knjiga IV, 1908.) u »Hrvatskoj Smotri« (god. 1909., knjiga V. str. 297—300) spominje i sebe našaljiv način: »Još imaju četiri pjesme Frana Galovića. Ali pošto ja toga gospodina odviše volim, a da bih ga mogao pokuditi, i pošto sam odveć veliki prijatelj njegov, a da bih ga mogao pohvaliti, ne preostaje mi ništa drugo nego da šutim«. Potpis: S. S.—H.

U »Hrvatskoj Smotri«, koja je odštampala njegovu trilogiju »Mors regni«, izašlo je 16 njegovih pjesama god. 1908 i pripovijest »Marica«. Najsnažnije ga je ipak privlačila drama. Iz njegovih se zabilježaka vidi, da je zamišljao dramu u 4 čina iz radničkoga života »Na povratku«, tragediju u 5 činova »Mesalinu« i komediju »Ljubavni san« u 2 čina. Postoje nacrti za historijsku dramu od 5 činova »Jelena Zrinjska« i za dramsku pjesmu »Judita Zrinjska«, zatim dramska skica iz građanskoga života u 1 činu »Epilog«, nacrt za karnevalsku sliku, maskeratu u 1 činu »Pique dame«, za maskeratu iz cirkuskog života »Nokturno« — s Pierrotom i Colombinom — počeo je izrađivati, i drugu cirkusijašku komediju »Carmen« u 1 činu, koju je nazvao i tragikomedijom pod naslovom »Stella« napokon nacrt za dramu sa sela u 5 činova »Židovi« i tragikomediju iz radničkog života, kojoj je prvi naslov imao glasiti »Žena«, onda »Pepek«, a kasnije ju je izradio pod naslovom »Sodoma«, od koje su sačuvana potpuno gotova i izrađena prva dva čina u kajkavskom dialektu.

Zamislio je, i nacrt postoji za romantičnu komediju u dva (ili tri) čina »Ljubavna noć« iz god. 1909. Te je godine dovršio dramu u jednom činu *»Valovi«*. Zamislio ju je još god. 1907, a dovršio 7. VI. 1909. »Valove« je štampao »Savremenik« god. 1916 (str. 174—183), poslije Galovićeve smrti. »Hrvatska Smotra« štampa godine 1909 deset Galovićevih pjesama, prikaze o Prešernu, o Miletićevoj knjizi

»Iz raznih novina«, o Hrvatskom Kolu Matice Hrvatske, o Sari Bernhardt i »oprosno pismo« Veri Hržić, a »Hrvatsko Pravo« donosi njegovu ocjenu Ogrizovićeve knjige »Godina ljubavi« i pogrebni članak prijatelju Zlatku Grotiću.

Galović je bio uvijek sklon ciklusima, možda ga je Ogrizovićeva »Godina ljubavi« — prema četiri godišnja doba — ponukala da smisli ciklus drama od dvanaest komada, za svaki mjesec po jedna drama, pod ukupnim naslovom »Život«. Evo plana toga ciklusa, koji dovoljno jasno karakterizira sistematičnost Galovićeva rada. Brojevi označuju mjesece:

1. Odigrava se, kako odbija ura ponoć na staro ljeto — dakle na početku nove godine. U susjednoj sobi se muči majka rađajući dijete, a pred nama razgovara baka s unukom. Majka umre u porodu, ali je vesela jer je došao čovjek na svijet i ona je mogla svoj život dati za to. Umire srećna, jer joj je dijete ostalo na životu.
2. Na plesu. Komedija, više satira.
3. Strašni, jaki i zdravi seoski život personificiran u oranju.
4. Život sušičavoga pjesnika — kao protivština pod 3. — koji umire pred dahom proljeća. Bolje rekući život umišljenoga pjesnika, koji sam ne vjeruje u se.
5. Maj. Đačka ljubav.
6. Lagodna seoska drama — paljenje krijesova, ljubav momaka i djevojaka.
7. U velikom morskom kupalištu. Satira.
8. Žetva.
9. Berba u vinogradu. Idila.
10. Posljednji prizor obraditi.
11. Svi sveti, dušni dan, kao neki preludij decembra — smrti.
12. Smrt djeda na badnjak.

Iz istoga je vremena ceduljica, na kojoj se nalaze i ovi stihovi:

Imade priča . . . Priča čudnijeh . . .
Osamnaest bješe njih . . . A tko bi znao,
Da l' nije Aurelij čestiti
Jedamput možda — — —?!

Imade priča . . . Priča rajskijeh
O djevi plavoj, što kupovaše
Akcentsku neku raspravu — — !! —
E, tko bi znao?! — — —

Fragmenat nađenoga rukopisa.

Ako su ti stihovi Galovićevi, onda je to zacijelo najmanje namještena ironija između svih ironičnih i satiričnih njegovih sastavaka. Aurelij je možda njegov prijatelj Zlatko Grotić, kojemu je posvetio pjesmu »Mrtvi san« (26. VIII. 1909) i uputio posmrtno pismo (Hrv. Pravo 22. V. 1909).

Zacijelo je Galović dovršio svoju dramu »Mati« još prije nego što je pošao u vojsku kao jednogodišnji dobrovoljac kod domobranstva god. 1909/10. »Mater« je iznijelo zagrebačko kazalište tek iza smrti Galovićeve, 29. XII. 1916 (premijera) uz tri reprize: 3. i 13 siječnja te 6 veljače 1917, a Glumačka je škola tu dramu prikazala još 16. XII. 1924 na zagrebačkoj pozornici.

Prije polaska u vojsku, gdje je morao odslužiti svoj jednogodišnji dobrovoljački rok, piše svom drugu Pavlu Horvatu:

Peteranec, 9. sept. 1909.

Amantissime, primio sam Tvoje obadvije karte i najljepše Ti zahvaljujem. Ja ovdje badavadžim, snatrim i sanjam o radostima života vojačkoga. Ah, kad Ti se ukažem kao kaki sergeant, što će to biti amizantno! . . . Ali pustimo to! Što da Ti pričam? O idili naših hrvatskih večeri? O Gustlovu s literarne strane potpuno opravdanom istupu? O anarhiji u našem Teatru? O Rauchovu šurovanju sa Srbima? O svojoj zlovolji, što već mjesec dana očekujem odgovor od kaz. uprave o vrijednosti moje nove drame? Ne. Tebi to ne treba znati, Odisejev nasljedniče, jer na Rajni jamačno nije tako jadno, tako beskrajno žalosno i bijedno kao u nas u Hrvatskoj! U najljepšoj i najnesretnijoj zemlji pod suncem! Divi se i nadalje divoti Knidske Afrodite i božanskog Apoksiomenosa, budi zdrav i sjeti me se još kojom onako lijepom kartom, kako bijaše ona posljednja.

Tvoj stari Fran.

Iz vremena vojničke službe Galovićeve potječu bilješke u notesu, o kojemu je bilo govora na početku ovog prikaza. Pjesama je napisao za to vrijeme malo. Pjesme »Harfa« i »Mutni stihovi« (obje napisane 11. IX. 1909) šalje drugu Krešimiru Kovačiću iz vojske, da ih uvrsti u »Mladu Hrvatsku«. Jedva ako je deset pjesama složio za tu godinu dana — do jeseni 1910. Tek u jesen 1910. počinje raditi intenzivnije. U pomenutom notesu nalaze se zabilježeni nacrti za pripovijesti i drame sve do god. 1914. Tako je zamislio novelu od 5 poglavlja, svako poglavlje na osam kartona (t. j. kartica od četvrt arka) sa sadržajem: Vojnik, što je ustrijelio dragu i onda ispalio tri hica sebi u prsa iz karabinke. Ili drugi nacrt: Pripovijest o jakome čovjeku Kranjcu. Ubio je neka 2 dragonera. Dobričina. Radi za jednog trgovca. Posvadi se s jednim prijateljem i izbije mu oko. Jede kuhane mačke. Na koncu umire od kapi. Ili ovaj nacrt: Osiguravanje. Balkan. 400 članova. Pripovijest o tom. Ili samo naslov: Pogreb. — Iz toga su vremena planovi, da napiše trilogiju »Sinovi svijetla« s ovim dijelovima: »Prometej«, tragedija u 3 čina, »Isus«, tragedija u 3 čina i »Ahasver«, tragedija u 3 čina; zatim plan za fantastičku dramu »Mesija« s licima: pjesnik, Mesija, luđak, princesa. Zamišljao je i fantastičku dramu »Luđaci« u 3 čina sa sižejem: ljubav dvoga, ona sušičava, umire. Nacrti: Andersenova bajka »Sniježna kraljica«, za djecu; »Hamlet«, tragedija u 3 čina sa sadržajem: o smrti oca kraljevića Hamleta, Hamlet je sin svoga strica Klaudija; iz činovničkog života drama u 3 čina »Brodolom«; drama »Braća«, tragedija u jednom činu s ovim problemom: čije je dijete, koje umre na kraju drame. U jesen 1910 dovršio je dramsku skicu u jednom činu *»Pred zoru«* i baladu u jednom činu *»Pjesma večeri«*, kojoj je prvobitni naslov bio »Balada«, a zatim »Pjesma sutona«. Potkraj godine 1910 svršava komediju u jednom činu *»Večernja pjesma«*, koju je bio zamislio još 1908. pod naslovom »Predvečerje«.

Ti večernji štimunzi stalno se vraćaju. Tako se zove wildeovska priča »Svibanjsko veče« (»Zora«, 1911.), Takve su pjesme »Večernji zvonovi« (sic!) od 1. X. 1910, »Pred sunčev zapad« od 24. X. 1910. i t. d.

»Pjesmu večeri« poslao je kazalištu (direktoru drame Josipu Bachu), ali on ju je autoru vratio uz primjedbu, da je stvar posve nedramatična. Galović je tu aktovku preradio, promijenio naslov u: »Večernja pjesma« i ponovno ju poslao kazalištu. O tome piše iz Peteranca 29. XII. 1910. dru Ogrizoviću:

Dragi doktore,

kako vidiš, ja sam »preradio« tu »kraljevsku« aktovku, drugim riječima napisao sam drugu, jer od onoga starog »izdanja« nema u ovoj možda ni dvadesetak stihova.

Učinio sam, kako si mi Ti savjetovao. Pjevač ostaje kod zdravih očiju, Kralja sam ubio, a sasvim naprijed »iskočio« mi je Luđak, koji se već i kod onog prvoga pisanja nekud naprijed potiskivao. Unio sam — ili sam barem nastojao unijeti — i mali — kako Ti veliš — smiješak u čitavu stvar, doveo sam čitav dvor, plijen, plesačice i pustio da ono dvoje ode zagrljeno uz klicanje dvora.— Ja ne znam, hoće li se sada svidjeti i Tebi i g. Bachu, ali ja sam nastojao izbaciti, što sam mogao više, lirski elemenat napolje.

Molio bih Te lijepo, kad pročitaš cijelu tu stvar (ne znam, nemaš li i sada nekoliko drama na čitanju!), da je podaš i g. Bachu, a da mi možda — sasvim ukratko — javiš i rezultat ovih božićnih stihotvorenija!

Do tog ću doba čekati i šutjeti.

A sada želeći Ti srećno Novo Ljeto najljepše Te pozdravljam. Tvoj Fran Galović.

»Večernju pjesmu« nije prihvatila kazališna uprava, a isto tako ni drame, koje joj je kasnije podnosio na prikazivanje.

Galovićevo zanimanje za kazalište potencirano je, njegovi planovi rastu. Zamišlja god. 1911. dramu u 3 čina »iz visokih činovničkih krugova« pod naslovom »Kostum«; dramsku bajku u tri čina »San o ponoći« i to u dvije koncepcije: seljačka i gospodska; fantastičku dramu za djecu s vilom, srećom itd. »Bajka plavijeh jezera«, san ljetne noći u 5 slika; dovršava dramu iz radničkih krugova u 3 čina, u kajkavskom dialektu *»Sodoma«*. Započeo je pisati 12. IV. 1911. U rukopisu se, popuno urednom i definitivnom, nalazi prvi i drugi čin. Trećega čina nema. Prvobitno se ta

drama imala zvati »Žena«, a onda »Pepek«. U mjesecu srpnju 1911 dovršio je »tragički fragmenat« u jednom činu pod naslovom *»Čaša molitvena«* i šalje rukopis Vladimiru Lunačeku, uredniku »Vijenca«. Motiv je uzeo iz narodne pjesme »Vjerna ljuba za drûgom umire« (Bogoljub Petranović, Srpske narodne pjesme iz Bosne I. ženske 353). U fabulu narodne pjesme umetnuo je vile, a mjestimice zadržao nesamo riječi nego i ritmiku narodne lirike i znatno se udaljio od dosadašnje svoje manire. Kako »Hrvatska Smotra« god. 1911. više ne izlazi, Galović štampa svoje stihove u Lunačekovu »Vijencu«, u »Mladoj Hrvatskoj«, u Kumičićkinoj »Zori«, gdje mu izlazi seoska novela *»Genoveva«* (1911.), a kazališne mu kritike štampa »Hrvatsko Pravo« (od 22. IX. do 21. XII. 1911).

Glavna mu je misao: pozornica. U pismu Ogrizoviću (od 23. III. 1911) među ostalim veli: »Ja sam čitavu noć sanjao o Andrejevljevoj drami »K zvijezdama«. Ima među Galovićevim papirima neka krpica papira, na kojoj piše nešto, što se odnosi na inscenaciju neke njegove drame u 4 čina. Galović je imao na polici časopis »Die Kunst«, pa se notica ta odnosi na taj časopis. Glasi:

Čin	I	god	XIV 5	Heft	str.	215
,,	II	,,	XIII 2	,,	,,	81
,,	III	,,	XIV 7	,,	,,	341
,,	IV	,,	XIV 2	,,	,,	60 prilog, 3 Heft str. 114

Bit će da je nekako u to vrijeme, no svakako prije novembra 1911., napisao, koje drame kani ubuduće napisati. Od tri sačuvana spiska njegovih drama uzimam onaj, koji seže u budućnost do god. 1919.

1907. *Tamara,* scena po motivu Lermontovljeve pjesme
Grijeh, drama u jednom činu
1908. *Mors regni,* trilogija
1909. *Mati,* drama u pet činova
1910. *Valovi,* drama u dva čina
Pjesma večeri, balada u jednom činu
1911. *Ljubavna noć,* komedija u dva čina
Colombina, komedija u jednom činu
1912. *Židovi,* drama u tri čina
1913. *Na povratku,* drama u tri čina

1914. *Sunčanica,* dramska priča u pet činova
1915. *Predvečerje,* drama u pet slika
1916. *Vatra,* drama u četiri čina
1917. *Jelena Zrinjska,* tragedija u pet činova
1918. *Iliri,* historijska drama u pet činova
1919. *Kraljevna Tamara,* tragedija u tri čina

Planove nije mogao izvršiti, a napisao je od 1911 do smrti (osim »Čaše molitvene«) svega tri drame: *»Pred smrt«* (1912), *»Mariju Magdalenu«* (1912.) i nedovršeni *»Mrtvački ples«* (1913.)

Pragram rada, složen valjada god. 1911, a možda i 1910 glasi:

Suputnik
San ljetne noći
Cirkus
Ribar
Pastirica (Djevojčicu šalju u goru po ljekovito bilje za bolesnu majku. Tamo je progoni strah (Netko). Kad se vrati kući, majka je već mrtva.
Slijepac
Luđak (onaj san)
Dva pisma (u pošt. škrinjici se razgovaraju)
Monolog noćne svjetiljke (U stravi jedne karnevalske noći nestala je u jednoj noćnoj ulici).
Dva magarca, što zajedno voze mlijeko po gradu.
Memoari jednog kalendara: Evo, što sam doživio: u datumima ispričana tragedija jednoga braka.
U vrtu (kipovi govore)
Začarano ogledalo

Od ovoga je već 1911 svršio *Roman* (ne: memoari) *zidnoga kalendara* (štamp. u »Mladoj Hrvatskoj br. 2, od 25. I. 1912), *»Suputnika«,* štampala »Prosvjeta« (1912), a *Začarano ogledalo* dovršeno je 1912, a štampano 1913. u izdanjima Društva hrvatskih književnika.

Galović je sarađivao i u »Književnom Prilogu«, organu »Kluba hrvatskih književnika« u Osijeku — svega je dao šest soneta — a bio je i članom kluba. Začlanio se kao 162gi

član po redu, dok je Ogrizović član po redu 43., Mile N. Budak 74., a Marija Kumičić 152 po redu.

Potkraj god. 1911. piše ciklus pjesama (15 komada) *»Španjolska romanca«*, koju je štampao »Savremenik« god. 1912. Galović piše te sonete dan za danom, bez prekida, jer, kao uvijek, ima na umu, pred sobom *cjelinu*. Tako je naglo pisao i drame svoje, a ako ih je trebalo ispraviti, on bi ih preradio, opet u dva-tri dana. Njegovi rukopisi u prozi ili u drami ne poznaju precrtavanja ni ispravaka. Tako je pisao još samo Srgjan Tucić.

Galović g. 1912. apsolvira filozofske svoje studije. Kao slušač svojih profesora bio je marljiv. Sačuvan je popis njegovih seminarskih radnja. Evo tog popisa:

1. Paul Verlaine, Život i djela (citati u prijevodu)
2. Fr. Marković, Lirični momenti u »Kohanu i Vlasti«
3. Iz historije hrv. kazališta
4. Vraz, »Đulabije« (dojmovi)
5. Fr. Prešern
6. Zmaj, Đulići uveoci (dojmovi)
7. Vojislav Ilijć
8. Historija hrv. drame
9. Kratka povijest franc. drame (po Adamoviću)
10. Shakespearov »Hamlet«
11. Nekoje Ibsenove drame. »Neprijatelj puka« u našem životu.
12. Kratki pregled povijesti hrv. kazališta od god. 1840 do danas
13. O tragediji
14. Mihovil Nikolić

Da li su sve te seminarske radnje doista napisane, to se ne može saznati, a ako su i bile, nema im traga, osim nekih početaka u Galovićevoj zaostavštini. Na univerzi se, kako je poznato, ovakve seminarske radnje nakon nekoliko godina bacaju.

Početkom te godine (18. I. 1912) daje Galović u »Mladoj Hrvatskoj« (god. V., br. 2. od 25. I. 1912., str. 44) svoju izjavu, da prekida svoje odnose s organom stranke prava. Za mnogogodišnjeg saradnika starčevićanskog organa ta je izjava važna. Evo je:

IZJAVA

Ovih dana raskrstih se konačno s »Hrvatskom«, »glavnim glasilom stranke prava za sve hrvatske zemlje«. Besprimjerna netaktičnost sadašnje redakcije, upravo šefredaktera Kerubina Šegvića, prisilila me je, da se raziđem s listom, u kojem sarađivah preko osam godina, u kojem otpočeh svoj književnički rad štampavši (tamo u oktobru 1903.) prvu svoju pjesmu prigodom otkrića Starčevićeva spomenika u Šestinama. — Da me gospoda krivo ne shvate, moram spomenuti, da smatram današnju »Hrvatsku« nastavkom »Hrvatskoga Prava«. Zato sam i kod obiju fuzija — i sa »Hrvatstvom« i sa »Hrv. Slobodom« — ostao suradnikom lista, koji je odgovarao mome političkom mišljenju. I premda je g. Šegvić sve to dobro znao, da nijesam bio nikada ni jednim filirom »honoriran« (to spominjem radi javnosti!), da sam do krajnjih granica tolerirao sve neugodnosti, koje mi se dešavahu u redakciji, naročito u posljednje vrijeme, ipak je nastojao, da mi »podmetne nogu« titulirajući me dapače u priratnome razgovoru »gospodine profesore«, premda znade, da sam tek »apsolvirani filozof«! I ja sam radi sviju onih bezobzirnosti bio tako ojađen, te sam javio 16. januara o. g. redakciji »Hrvatske«, da prestajem biti i kazališnim recenzentom i suradnikom rečenoga lista.

Sve ovo ne bih ni iznio na javu, da mi upravo danas nije rekao jedan gospodin, kako se u javnosti šire glasovi, da sam *ja* pisao ove reklamne »feljtone« o. g. Šegviću u »Hrvatskoj«. (»Zbilja« — na raspuću). I zato, da tkogod ipak ne posumnja o mome autorstvu onih nepismenosti, potpisanih sa »Pravdoljub Istinović« (kao u blaga vremena ilirskijeh zanosa!), izjavljujem ovdje najodlučnije, da meni ne bi moglo ni na um doći onako štogod napisati. Posljednje, što sam štampao u »Hrvatskoj« bila je kritika o Goetheovu »Goetzu« i one četiri pjesme, s kojima sam paradirao — u nimalo laskavom društvu — u božićnjem prilogu. Odonda ne napisah za »Hrvatsku« ništa više, a i ne ću tako dugo, dogod joj bude vrhovnim urednikom Kerubin Šegvić.

U Zagrebu, 18. januara 1912.

Fran Galović

God. 1912. Galović radi mnogo i solidno. Od 21. siječnja do 11. veljače 1912, dakle za 22 dana piše 22 pjesme (većinom sonete), svaki dan po jednu pjesmu. Štampane su u razno doba po različitim časopisima. U siječnju je svršio novelu »Suputnik«, koju je odštampala »Prosvjeta« (1912., str. 209—215). Zamišlja čitav niz novela uz oznaku, koliko će prostora zauzeti u rukopisu. Evo nekih nabačenih nacrta: Ona žena, što se vucarala sa svakim, a naposljetku s lazarima i ciganima, 3 kartona po 10. (znači: tri poglavlja, svako po 10 četvrtaraka); — Ona druga, što je imala 4 kćeri, pa išla s njima po birtijama, a kasnije joj se rodile još dvije, 3 kart. po 12; — Jurjević, padavica. Potroši sav imetak u krčmi. Ide od kuće do kuće. Epizoda s Julinom majkom. Ona izgori, 4 kart po 10; — Ona žena, što se smrzla u snijegu. Muža je poslala kući, a ona ostala s dragim. Dragi je otišao po kola, a ona se smrzla stojećke u šumi, 3 kart. po 8; — Žena, što je bila na konaku i imala dragoga lugara. Muž je stariji od nje i pase krave. Nađe ih i zapali kuću ili što drugo, 3 kart, po 10; — Onaj, što je htio da ljubi mrtvu ženu u lijesu, neki zidar, 3 poglavlja po 8 kartona; — Muž, što umire od sušice. Žena voli drugoga. Ona mora spavati s mužem. Umiranje, 3 pogl. po 12 kartona; — Starac. Ladica pukne, u kojoj je njegovo odijelo za smrt. Stric moje bake, 1 pogl. 12 kart; — *Mjesečnjak* Roman?; — Mato Dombović. Živi sa svojom maćehom. Korinćanima I. 5. 1. poglavlja 3 po 12 kartona; — Anka i kuzen. Paraliza; — Učiteljica, koja ljubaka sa seoskim momcima, 5 po 10 kart.; — *Ivo*, sluga kod nas. Oženio je lijepu ženu. Ona ima dijete. Udovica. Kasnije umre, 1 pogl. 20 kart.; — Radković, kako je pao s prozora, 1 pogl. 20 kart.; — Cjelivanje pijanoga M. P. 1 pogl. 20 kart.; — *Moj bratić*. On je udovac, a ona je udovica. Vjenčaju se. Nastaje nešto hladno u odnošaju. Ona je imala blagoga muža i ne može se sada sprijateljiti s tim novim životom. Čitav njihov život prikazati. Za pozadinu metnuti nekakav veći događaj. — On se vjenča s njom, a kad izlaze iz crkve, rugaju mu se momci, da je noseća. On pleše s njom i osjeti to. Ne će je voditi kući, već je ostavi kod njezinih. Parnica za rastavu traje dugo, a međutim se njegov otac — udovac — oženi, jer gospodarstvo ipak ne može biti bez žene. Maćeha rodi (možda, da se i on

s njom splete?), a on na koncu odlazi u Ameriku. — *Trećo-rednica*. Ona je pobožna. Ona sa stražarom. Ona umre. Ima doma oltar i sve, 3 poglavlja po 12 kartona.

U mjesecu travnju 1912 piše dru. Ogrizoviću:

Peteranec, dan pomrčine 1912.

Dragi prijatelju,

kako vidiš, još sam uvijek ovdje. Začamao sam u ovome borju i mramorju. čekajući konac ovoga tjedna, da krenem opet u Zagreb. (Bit će jamačno ponedjeljnik!) Da je ljepše vrijeme, ostao bih dulje, ali ovako ne mogu nikuda iz kuće. Pače sam se i nahladio, jere sam bio u vinogradu, pa tako jedno s drugim i t. d. . . .

»Začarano ogledalo« je gotovo. Svršio sam ga u nedjelju. Ima deset poglavlja, a opsezalo bi nekih 9—10 araka štampanih. Još nisam nikada ništa ovako teško pisao. Sve se događa jedne noći u mjesečini (dakle je boja morala ostati kroz čitavu pripovijest ista), a on i ona nemaju imena (On samo u prva dva poglavlja), a osim toga on na čitavome svom putu *ne čuje* ništa već samo *gleda* i *vidi*. Stil je u glavnome jednostavan (kao u sv. pismu!), samo sam na nekim mjestima u opisivanju prelazio granice logike i »dopustivosti« upravo do ludosti. — Meni se u svemu najviše sviđa spoj toga ogledala sa snom i sa zbiljom, jer On zapravo sve to sanja i u tome snu se i ubije. I onda, čitalac će se morati »dovijati« (cf. Maretić!) tajni jedne nepoznate riječi, jer zašto da čovjek reče baš sve. — Kad dođem u Zagreb, pokazat ću Ti tu »halucinaciju jedne mjesečeve noći«.

Inače živem potpuno odijeljen od svijeta i čekam, da me pozovu u rat. Bilo bi zanimljivo.

U Koprivnici gostuje Mlinarićeva družbina. Davali su ovih dana Tvoju »Hasanaginicu«. Vidjeh plakat vozeći se u vinograd.

Ulovio sam par sujeta za manje stvari. Ima toga ovdje dosta. Vrlo interesantne stvari.

Ne ću da dulje»na zlo upotrebljavam« Tvoju strpljivost, već Te najljepše pozdravljam i želim zbogom!

Tvoj Fran Galović

»Začarano ogledalo«, o kojem je govor u ovom pismu, započeo je Galović pisati 23. III. 1912., a dovršio ga je 14. IV. 1912., dakle za 23 dana. Začarano je ogledalo izašlo kao 25. knjiga izdanja savremenih hrvatskih pisaca nakladom Društva hrvatskih književnika u travnju 1913. sa životopisom autora.

Novelu »Jesenje magle« piše 8 dana (od 27. IV. do 4. V. 1912) i štampa ju u Lunačekovom »Vijencu« 1912 (str. 259—265), a opsežnu pripovijest »Svekar« piše 13 dana (od 29. V. do 10. VI. 1912) i štampa je u »Kolu Matice Hrvatske« 1912 (knjiga VII., str. 90—123).

Iz tog su vremena njegove kazališne kritike, članak o našim literarnim prilikama i prikaz Ogrizovićeva »Banovića Strahinje«, što je napisao za »Mladu Hrvatsku« i tamo štampao.

Zamišlja napisati dramsku bajku u 7 činova »Suđenik« s Baš-Čelikom, 12 labudova, Ružicom i t. d. — obraća se dakle pomalo narodnoj poeziji po uzoru Ogrizovićevom. Dramsku viziju *»Pred smrt«* u jednom činu iz seljačkoga života piše od 15. V. do 25. V. 1912. Ta je drama izašla u »Savremeniku« 1913, a prikazivana je u Zagrebu poslije Galovićeve smrti: 9. VI. i 14. VI. 1916.

Dana 16. VI. 1912 započeo je pisati svoju *»Mariju Magdalenu«*, misterij u 3 čina s epilogom. Prvi čin je svršio 29. VI., drugi 7. VII., treći 5. VIII., epilog 18. VIII. 1912; radio je dakle svega dva mjeseca. Drama je u stihovima. Podnio ju je kazališnoj upravi, koja nije taj misterij htjela da prihvati uza sve pohvale direktora drame Josipa Bacha. Zbog toga je došlo kasnije do polemike između Galovića i intendanta Vladimira Tresčeca u »Hrvatskoj«.

Zamišljao je napisati trilogiju, u kojoj se prikazuje propadanje naših zadruga. U tri aktovke želio je prikazati tri dana života čovjekova: njegovu mladost, muževno doba, smrt.

Balkanski je rat morao djelovati na Galovića. U svom pismu, koje je malo prije citirano, očekuje, da će i on biti pozvan u rat, koji bi zametnula Austrija protiv pobjedonosne Srbije i Bugarske. Sačuvan je iz tog vremena papirić s nacrtom dvaju soneta(?) pod zajedničkim naslovom *»Kosovska vizija«*. Možda je to imao biti i kakav ciklus. Ovaj

nacrt otkriva, kako Galović pravi sonete, a na drugoj strani se nalazi gotovo dovršen prvi od ova dva soneta. Prvi se trebao zvati »Krstaš-barjak«, a drugi »Kumanovo«.

Evo točna prepisa tog nacrta:

KOSOVSKA VIZIJA

U bolu mraka krv u baklji gori.
Carica Milica čeka Boška Jugovića

I. Krstaš barjak
Na alatu, vas u čistom zlatu
Na barjaku od zlata jabuka.

Dva vrana gavrana.
Kojemu ćeš privoljeti carstvu.

Crkva na Kosovu.

II. Kumanovo
Mrak i bol umiranja.
Jutro. Zora.
Daleki zvonovi carski.
Kosovska djevojka se šeće po razboju.
Baklja šapće užas neslućene strave,
A mrki zidi miču se i živu.
U čarobnome motaju se tkivu.

Na drugoj strani:
Prolazi užas neslućene strave
Kroz dvore carske. Mrki zidi živu,
Uzdišu, vape, zovu glase slave
U mutnih sjena sablasnome tkivu.

Tek jedna bdi. A ona zna i čeka
Udes, ko vjetar što će amo banut,
I sve joj priča muk i groba jeka:
Krvavo jutro gleda, (što) te će granut.

Krstaš je barjak umro noći ove
A s njime krasan junak na alatu,
Zalud ga vapaj kobne slutnje zove,
Ko sunce ode, vas u čistom zlatu.

Da, mermer tvrde kapije ih skrio,
Pođoše smjelo carstvu nebeskome
I već je svaki sam zaboravio
Krv da će dati

Ne plače Boška Jugovića seja
Već samo čeka bijes, val i plamen
Da mermer tvrde kapije ih skrio
Golemo

To je sve.

PUT U ITALIJU

Za vrijeme ljetnih praznika 1912. priredio je profesor povijesti umjetnosti dr. Iso Kršnjavi uz vladinu potporu izlet s dvadeset i dvojicom slušača i petoricom profesora u Italiju na lađi nautičke škole »Vila Velebita« preko Rijeke u Pulj, pa na Poreč i u Veneciju, a odatle u Ravennu i natrag preko Rijeke u Bakar. Usput su načinili izlet u Padovu i Vičencu. Na tom su izletu bili ovi slušatelji filozofije: Ferdo Nikolić, Franjo Barišić, Franjo Galinec, Josip Jedvaj, Ivan Galvagni, Josip Matasović, Stjepan Matković, Stjepan Zaić, Jovan Ljiljak, Stjepan Baton, Pavao Rogić, Ivan Venko, Marko Veršić i Fran Galović; zatim pravnici: Vilko Spitzer, Mile Budak, Ivan Brkić, Ivan Pasarić, Mato Kristić, Vladimir Ćopić, Krešimir Fizir i slušatelj šumarstva Petar Orlić. Pratili su ih uz dra. I. Kršnjavoga još Vjekoslav Baborsky, dr. Karlo Horvat, dr. Artur Schneider, dr. Milan Ogrizović i Andrija Milčinović.

To je putovanje ponukalo Galovića da napiše ciklus soneta, koji je nazvao *»Četiri grada«.* Ima ih svega 12, od tih je 5 posvećeno Veneciji, 2 Padovi. 2 Vicenzi, 2 Ravenni, a posljednji je kao epilog — povratak s puta.

Kako je Galović pravio svoje sonete, otkrivaju njegove bilješke. Za sonet Palazzo Ducale zabilježio je prva dva stiha:

Noću, kadno svietla po laguni planu,
U mutnoj vodi zlatne kaplje gore,

a zatim su poredani srokovi za *planu:* svanu, stanu, danu, ranu, panu, kanu; za *gore:* zbore, tvore, dvore, kore, more, ore, bore. Tako radi i prevodilac stihova sa stranog jezika.

Ovaj Galovićev ciklus ima već posve izglađenu formu, premda naglasak ne odgovara uvijek ritmu. Njegovi pjesnički priviđaji i verzifikatorski običaji stalno se i tu vraćaju. Gondola mu je »kao crni cvijet« onih vodâ; gledajući u palaču Contarini-Fasan pomišlja na Desdemonu, koja se uz Otella stisla kao krotka srna, a Otellova je kosa gusta, kudrava i crna. Vidi u mašti, kako njih dvoje putuju na Cipar, noću, na galiji nadutih jedara, dok ih s prozora — on voli riječ: pendžera — prate pogledi i suze, a mlaki vali nose laku pjenu. U Sv. Sebastijanu vidi usne pune žara i grijeha, dok je sve oko njega staro i sivo. Pred sv. Antunom u Padovi, koji vraća izgubljeno, traži nagu ljepotu lika, koji izmiče i tone. Koliko li se puta vraća ta žuđena gola ljepota u Galovićevim stihovima! U Vicenzi ga teatro Olimpico podsjeća na omiljele likove harlekina i Colombine, a u Ravenni, na Danteovu grobu, opet misli na svoju tugu, koja ga ne vodi kroz raj ni kroz pakao, već prognaničkom noćnom stazom, gdje se mora šutjeti. Muke njegove duše ne izriču se jaukom, ne ispovijedaju se, one se prešućuju i vječno se trpe kao i grijeh Franceske da Rimini. Kako je Galović diskretno natuknuo svoje boli i kako se otkrenuo od groba Dantea, koji je ljubio s manje boli i s manje nesreće, otkrenuo se bez udivljenja i bez literarnih reminiscencija. Galović je bez sumnje čitao početničko Wildeovo djelo »Ravenna«. — Vraćajući se iz gradova, gdje je purpur, zlato i bljelokost, ploveći kući, pred suton, spopada Galovića želja, da plovi tako dovijeka, da ne svane nikada, nego da bude

Samo noć i pjesma, val i mjesečina . . .
Onda ništa više, samo muk i more.

Ovaj se sonetski vijenac »Četiri grada« doimlje autobiografski. U Galovićevim pjesmama redovno nije izrečeno sve, što mu je bilo na srcu, mnogo je, vrlo mnogo ostalo gorko progutano i prešućeno, često i poenta ostaje u peru, neispisana: ostala je u njemu, jer je bio suviše srastao s tim stihovima, koji mu bijahu jedini drugovi u intimnom razgovoru. Sjetimo se njegove rečenice, da su najljepše pjesme one, koje nalaze svoj grob ondje, gdje su nastale! Njegova je čežnja vezana verigama pjesničke i — društvene forme.

Galović je svoj ciklus soneta »Četiri grada« poslao »Prosvjeti«, kojoj je bio vlasnik dr. Rudolf Horvat. Želio je, da cijeli ciklus izađe u jednom broju odjedamput, kao cjelina, i da bude ispod naslova posveta prof. I. Kršnjavomu. Nije bez interesa Galovićevo pismo o tom predmetu dru. Rudolfu Horvatu.

Zagreb, 7. II. 1913.

Vele učeni gospodine,

danas me je obavijestio g. Zaić, da Vi nijeste sporazumni s time, da moj ciklus pjesama uđe u *jedan* broj »Prosvjete«, a još manje pristajete na to, da dođe ispod naslova posveta dru. Kršnjaviju.

Moram reći, da se ovome postupku s Vaše strane veoma čudim i ne razumijem, kako je slagar mogao čitavu stvar sasvim lijepo složiti. Jamačno je to učinio s Vašom privolom, jer Vi ste rukopis — to moram suponirati — barem vidjeli, kad znate, da su pjesme posvećene dru. Kršnjaviju.

Što se tiče Vašega prvoga prigovora, da ciklus ne bi najedared ušao u »Prosvjetu«, taj ne stoji, jer ste mi sami kazivali, da želite imati svaki broj zaokružen kao posebnu knjigu, pa kako da se sada najednoć nešto nastavlja kroz četiri ili pet brojeva? Držim, da čitav ciklus nije ni tako dugačak, jer ako se moglo za one pripovijesti g. Krambergera i gdične Auerove žrtvovati svaki put pola broja, onda za ove stihove nije previše, ako zapreme ciglih pet stranica, pogotovu gdje i onako nisam namjeravao nikakva honorara tražiti, jer Vam imam da »odradim« pretplatu za prošlu godinu.

Teže mi je pobijati drugi prigovor, jer ne znam, u čemu Vam se dr. Kršnjavi toliko zamjerio. Ta ja tu ne glorificiram njegovo »madžaronstvo« (ako je možda s Vaše strane *politika* posrijedi?), već odajem samo poštu jednom visoko kulturnome čovjeku, pred kojim mora svaki pravi Hrvat duboko skinuti kapu ne gledajući što on momentano nije na vladi. Moja posveta je zahvala za ono, što nam je profesor kulturne historije na zagrebačkom sveučilištu pružio prošle godine na putovanju po Italiji. U mojem se rječniku ova stvar zove pristojnost, i držao sam, da će Vaš list biti tako liberalan i štampati ovo. Osobito gdje je na tom putu bilo ljudi najsuprotnijih političkih i kulturnih uvjerenja (i »Frankovaca« i »furtimaša« i Srba), pa su svi bili prožeti jednakom zahvalnošću za rijetki užitak. — Moram reći, da sam bio upravo frapiran, kad sam čuo, da ste Vi tako protiv te nedužne posvete ustali.

Međutim, ja ne ću da diram u Vaše uvjerenje, samo Vas molim, da mi odgovorite, što mislite u ovoj stvari konačno, jer ako ostajete pri svojem *(da naime ciklus ne će izaći najednom, i da posveta ne može biti štampana),* onda ja čitavu stvar bezuvjetno uzimam natrag.

Očekujući što skorije Vaš odgovor bilježim se s osobitim poštovanjem

Fran Galović.

Ciklus »Četiri grada« ipak nije izišao u *jednom* broju »Prosvjete«, nego u dva: na str. 262—264 i 325—327 (1913.) i to bez posvete prof. Kršnjavome. Galović mora da je to oprostio dru. Horvatu, jer mu je dao i svoj prijevod Wildeova »Mladoga Kralja«, koji je izišao iste godine (1913., str. 628—642).

Galović je poduzeo akciju, da učesnici puta u Italiju ispune album u čast Kršnjavome, sam je dao odštampati svoje sonete »Četiri grada« s posvetom: Dru. Izidoru Kršnjaviju. Knjižicu tu poslao je Kršnjavome s ovim tekstom:

Presvijetli gospodine, najveći momenti u životu jesu časovi šutnje. Onda, kad zamire riječ, i kad se javlja osjećanje. Kad se iza sklopljenih vjeđa vidi više, negoli na javi i u suncu. Kad nam u nekoj dragoj zaboravi daleki glas priča ono, što se tek ovako u životu sluti. »Šutnja, veliko carstvo šutnje, — više negoli su zvijezde, dublje negoli je kraljevstvo Smrti«. (Carlyle)

I u tim časovima na pogledu plavoga Jadrana i u bljesku dragulja i zlata, u disanju ponoćnih zvijezda i u suzama bijele mjesečine, tamo nastadoše ovi stihovi, što Vam ih pružam na dar. Primite ih kao znak velike zahvalnosti i ljubavi. Evocirale su ih Vaše riječi, i njihov ste autor zapravo Vi.

Evo ih! Slušajte . . .

STIPENDIJA

Na osmodnevnom putu po Italiji nakupio je Galović mnogo dojmova i stekao veliku čežnju, da pođe u svijet. Pružila mu se prilika, jer je hrvatska vlada 18. VIII. 1912. raspisala deset naučnih stipendija, svaku po 2000 kruna, za slušače pravnike i filozofe »u svrhu nastavka, odnosno upotpunjenja nauka i izobrazbe na izvanjim sveučilištima«. Za taj je natječaj stiglo 27 molbenica od pravnika i 14 od slušača filozofije, a među potonjima bila je i molbenica Frana Galovića, tada već svršenoga slušatelja filozofije. U svojoj molbenici, datiranoj 28. kolovoza 1912, razlaže Galović svoju molbu ovako:

1. Za trajanja mojih nauka na filozofskom fakultetu bavio sam se osobito slavistikom, te mi je ta disciplina ujedno i glavna struka. Pored toga slušao sam predavanja iz staroklasičke filologije kao sporedne struke, a ujedno i predavanja iz povijesti umjetnosti.

2. Nalazim se u stadiju ispita, te mi je zadana iz glavne struke radnja: »Kompozicija narodne lirike«. Pošto se proučavajući liriku moram obazreti i na druge znatnije liričke proizvode ostalih naroda, to bi mi osobito i u prvom redu koristilo, da se na vrelu upoznam s nama najbližom lirikom talijanskom i sa provençalskom. Veoma bi mi dobro došlo, kad bih o pomenutim liričkim pjesmama mogao slušati predavanja na talijanskim sveučilištima, imenice predavanja o staroj napuljskoj lirici 13. stoljeća i o »novom, slatkom stilu« Guinicellia i njegovih nasljednika početkom XIV stoljeća.

3. Već sam unaprijed spomenuo, da sam slušao predavanja iz povijesti umjetnosti, jer su me uvelike zanimala, a bio sam i ove godine na naučnom putovanju s presvijetlim gospodinom drom. I. Kršnjavijem u Veneciji, Padovi, Vigospodinom drom. I. Kršnjavijem u Veneciji, Padovi, Vicenzi i Ravenni, pa bih želio upoznati i djela velikih umjetnika, u kojima se zrcale lirski pučki osjećaji onoga doba.

4. Koliko sam se dosle bavio uza svoj tudij i lijepom knjigom, neka svjedoči priloženi popis mojih dosadašnjih štampanih radova. Sarađivao sam gotovo u svim našim listovima (u »Hrvatskoj Smotri«, »Mladoj Hrvatskoj«, »Savremeniku«. »Vijencu«, »Domaćem ognjištu«, »Zori«, »Prosvjeti«, »Hrvatskom Pravu«, »Narodnim Novinama« i t. d.),

i tri moje drame prikazivane su s uspjehom u Kr. zem. hrv. kazalištu u Zagrebu. Ljetos će u »Kolu« Matice Hrvatske izaći oveća moja novela, a upravo ovih dana predadoh kazališnoj upravi novu dramu.

Upoznavši talijanski jezik i literaturu moći ću — zacijelo — s uspjehom na svome naučnom putovanju i dalje literarno raditi, jer ću dobiti šire i jasnije vidike na izvoru svjetske kulture.

Potanji program puta i naputak za studij dat će mi presvijetli gospodin dr. I. Kršnjavi.

U nadi, da će itd.

Mada je Galović priložio i službene dokumente svojoj molbenici (deset kolokvijalnih — samih odličnih svjedodžaba) i mada je profesorski zbor mudroslovnoga fakulteta na svojoj sjednici od 7. listopada 1912 uz još druge četiri preporuke jednoglasno vladi preporučio Galovićevu molbenicu na povoljno rješenje, ipak je zem. vlada rješenjem od 25. listopada 1912, br. 26109 podijelila samo trojici filozofa taj stipendij, no među njima nije bio Galović.

PROFESOR

Kad nije uspjela molba za stipendij, Galović se sprema za ispit. Godina 1913. oskudna je u Galovićevu radu.

Galović je imao mnogo pouzdanja u ukus i moć direktora drame Bacha, slao mu je svoje drame, a 24. IV. 1913 piše mu opsežno pismo s molbom za savjet, da li bi se latio pisanja nove drame, »senzacije«, koja mu svojim sižeom već dva mjeseca ne da mira. I navodi nacrt te drame u 4 čina. Glavna je osoba perverzna neka tridestgodišnja djevica iz visokoga društva, koja ubija svog zavodnika. Galović u svom pismu veli: »Ta je »djevica« doduše jedna preobučena Tamara i Saloma i u toj bi drami bila prikazana stara, perverzna borba spolova, ali dakako svemu bi bio dan jedan novi ton. I to me baš najviše zanima«. Na kraju, u postscriptumu veli: »Molim Vas, da zasada ne kazujete o tom nikome ništa, niti dru. Ogrizoviću, jer bi on dakako čitavu stvar »izviclao«, da sazna«. — Ovdje se radi o drami »Mrtvački ples«, koju je započeo pisati 4. V. 1913. i dovršio potpuno prvi čin. Što mu je odgovorio direktor Bach, nije poznato, ali nema na-

stavka ni svršetka »Mrtvačkog plesa«, senzacionalne drame, koja je nastala zacijelo pod dojmom Vojnovićeve »Gospođe sa suncokretom«.

Ljetuje kod kuće, u svom vinogradu, i piše kajkavske stihove za ciklus »Z mojih bregov«, koji je započeo pisati u maju 1913. Za njegovo tadašnje duševno raspoloženje značajna su dva pisma dru. Ogrizoviću.

Prvo je od 7 lipnja 1913 i glasi:

Starigrad, 7 lipnja 1913.

Dragi prijatelju,

pišem Ti, evo, istom sada, jer sam već četvrti dan u vinogradu, pa dok je Tvoja karta doplivala amo, trebalo je dosta vremena.

»Odgovora« nijesam čitao, pa Te zato najljepše molim, da mi ga pošalješ. »Odgovarati« po svoj prilici uopće ne ću, ali htio bih ipak vidjeti što velemožnost veli.*)

Inače mi je dosuđena nagrada kod Matice**), dr. Drechsler mi je to baš jučer javio.

Kajkavski stihovi odmiču polako, osobito, kako sam došao ovamo, jer treba samo stati i gledati, pa je pjesma u — džepu . . .

Kad dođeš amo, moći ćemo ih čitati, a da ćeš doći, o tom sam potpuno uvjeren (tamo recimo oko 15. ili 20.). Vino je izvrsno, pejzaž je divan, pilići će do onda poodrasti, spremit ćemo i gulaš, pa još koješta i tako — da se malo proveselimo! Osobito bi me veselilo, da možeš povesti i gospara Bacha, samo ako — Ti već razumiješ. Sada sam ja »osoba na zlu glasu«. Držim međutim, da ga to ne će nimalo smetati.

Jesi li vidio, kako je moj Peteranec još prošle subote votirao povjerenje »kompromitiranim« članovima stranke prava? Nije trebalo ni agitirati.

---

*) Odnosi se na odgovor intendanta Tresčeca na Galovićev članak »Prilog procvatu hrvatske drame«, što je izišao u »Hrvatskoj« 24. V. 1913. Na taj je »odgovor« Galović ipak reagirao člankom »Malo odgovora« u »Hrvatskoj« 18. VI. 1913.

**) Za »Začarano ogledalo«.

I tako Te najljepše pozdravljam i želim Ti puno sreće — na solinskim razvalinama. Rukoljub milostivoj gospođi.

Tvoj

Fran Galović

P. S. Molim Te, da mi svakako javiš par dana prije, kad misliš doći, da znam.

onaj isti . . .

Mjesec dana iza toga piše dru. Ogrizoviću iz Zagreba:

Zagreb, 7. jula 1913.

Dragi prijatelju,

dođoh u nedjelju (kakti jučer) u 7 i 3/4 uveče i nijesam, kako vidiš, mogao, da Te posjetim. Našao sam međutim na stolu Tvoju kartu, koja me »uvelike« obradovala, napose ono mjesto, gdje veliš, da Ti posao divno napreduje (ovo nije ni fraza ni komplimenat!), da i ne govorim o »Gruss aus Zdenčina« . . .

Meni je »također« šumjelo u glavi one subote, ali sam se »vračil« u nedjelju kao na Petrovo (proštenje!) kod župnika u Peterancu (na objedu i večeri tako negdje do 3 ure iza ponoći!) Zaić je onda bio na kolodvoru (sa 4 flaše rojičke!), ali Te nije vidio »kod blagajnice« (ipsissima verba) i vratio se bukveš kući. To mora platiti u — vinu! Druga kazna ne preostaje.

Danas sam saznao od jedne informirane ličnosti novost, barem za mene, a možda i za Te, jer o tom »događaju« nema u Tvojoj karti govora. Radi se o dramaturgu naime. Ako nijesi upućen u stvar, onda i sjedni i znaj, da je dramaturgom imenovan dr. Branko Gavella. To je bila naročita želja gospara Tresčeca, koji je ima našega dragog Marivauxa u programu pred dva mjeseca već. Taj mu se barem ne će usuditi oponirati, a do toga je gospodinu kotarskom predstojniku jamačno najviše i stalo. Imat će opet jednoga discipliniranog činovnika (koji među ostalim razumije i —francuski!). Ti bi sada morao spelati čitavu stvar nekako, da ipak ostaneš pobjednikom, Ili je Tebi čitava dogodovština već poznata?

Najljepša Ti hvala za kritiku u »Savremeniku«. Tako se pišu kritike. To je evropski, francuski način, a nije

»naučan«, švapski — upravo Maretićevski...*) I ono u »Prosvjeti« je dobro.**) Rep nije mogao unići zbog g. dra. Rudolfa narečenoga Horvata. Znaš već: klišeji i drugo. Uostalom o g. doktoru više usmeno. Zaić će Ti također kazivati jednu »dirljivu« pripovijetku.

Očekujući Tvoj odgovor na ono o dramaturgu najljepše Te pozdravljam i želim puno sreće. Rukoljub milostivoj gospođi.

Tvoj »vjerni«

Fran Galović.

Te godine izašlo je njegovo »Začarano ogledalo«, koje je bilo primljeno od kritike vrlo simpatično. Možda je to nazlog, da je nakanio napisati opsežniji roman »Pod krovom« u dva dijela, svaki dio u 10 poglavlja i roman »Gospođa sa crnom koprenom«, u 5 poglavlja s epilogom. Dana 5. V. 1913. dovršio je novelu »Vojnička ljubav«, koja je izašla u »Savremeniku« (1913., str. 571—577) i zbog koje je imao velikih neprilika — htjele su ga vojne vlasti, kako se govorilo, degradirati, jer je u toj noveli ocrtao ljubav satnikove žene s ordonancom. To mu je zamjerio i Tito Strozzi u svom »Kriku« (1913.), nazivajući Galovića debelim sastavljačem začaranog ogledala. Na jednom mjestu svoga »Krika« veli Strozzi: »Tako na primjer nježni Galović napisa novelu, u kojoj nespretno i bljutavo opisuje neke scene između časničkog sluge i gđe. kapetanice. Dakako, taj mali izlet u neartistički realizam opravdava pisac svojom memorijom. Ne može naime zaboraviti na svoju dobrovoljačku godinu. To mu vjerujem. I ja ga vidjeh u uniformi. Pa ga ne zaboravih. To se ne zaboravlja... Treba pripaziti, da radnici na polju književnosti ne glade istim rukama široka pleća rekruta i posižu za začaranim toaletnim predmetima. A Galović je takav radenik. Piše naime samo dnevno od 2—4 poslije podne. Mjesto probave«. (ovo je zapravo replika na Galovićevu kritiku o knjizi Tita Strozzija, što je izašla u »Mladoj

*) Odnosi se na kritiku »Začaranog ogledala« (»Savremenik« 1913., str. 429—434.)

**) Misli kritiku »Začaranog ogledala« u »Prosvjeti« (1913., str. 410—412 od Ernesta Sremčevića (pseudonim).

Hrvatskoj«. 1913., god. VI., br. 2. pod naslovom: Tito marchese Strozzi »Die trauernde Cascade«).

A. G. Matoš, čije pero nije nikog među literatima poštedilo, bocnuo je i Galovića, koji je ostao vjeran »Hrvatskom Pravu« i kad je Matoš prešao k Milinovcima. U »Novostima« (8. XII. 1912., br. 333) u članku »Kazališne radosti« ruga se Matoš plodnosti Galovićeve muze:

»Tannhäuser je probudio i heroizam tihog tihackog pjesnika Frana Galovića, koji je u stilu maltretiranog pogačićizma ovako po prilici blagoizvolio tom prilikom zaintačiti:

O Venus moja, već me sunce zove,
I ostaviti moram zlatni log,
Čuj, kako zvoni silan dalek rog
I javlja zoru, javlja dane nove.

Ah — ostaviti moram tebi rog
Za svieću što me k vječnom Rimu zove,
Ah — čizme moram kupit sebi nove —
Ja idem v Rim i — čuvao te Bog!

Nadamo se, da će neumorni versifikator naskora versifikovati jedan-put-jedan, izroke i natječaje u službenom listu, kazališne afiše i jelovnik kod »Jegerhorna«.

U kolovozu 1913. morao je Galović odslužiti svoju oružnu vježbu u domobranstvu. Iz tog su vremena zacijelo ovi planovi za novele: Muž ode u soldate u Beč, a žena ide u svatove i tamo zanese. Ide k materi i kod nje rodi. Tast ide k župniku i ne će, da bude dijete »napisano na njegovu numeru«. Muž dolazi iz vojništva. Konac. — Udovica zanese s kovačem u drugom selu, kad su vozili žito u mlin. Dijete umre nakon osam dana, jer mu ona ne da sisati. — *Barek.* »Idealna« njezina ljubav. Ona ode. Ljubaka sa svakim. Najprije s apotekarom, koji joj daje lijek, a onda na jednoj zabavi. Napokon se udaje za jednoga činovnika (Desiluzionirana); 5 pogl. po 10 kart. — Klerik, što voli ženu svoga brata, 4 pogl. po 10 kart.

U rujnu 1913. dobiva državno namještenje u II realnoj gimnaziji u Zagrebu i to najprije kao zamjenik Frana Mihelića, namj. učitelja, kojemu je podijeljen dopust za ispit, a a nakon osam dana (1. X. 1913.) postavljen je za namjesnog

učitelja iste realne gimnazije. Profesorski je ispit položio 21. IV. 1914.

Dana 26. VIII. 1913 započeo je pisati svoju mističnu priču *»Ispovijed«*. Svršio ju je tek 16. I. 1914. (štampana je u »Književnim Novostima« 1914., br. 3—9, a izašla u obliku knjige iste godine.). »Književne Novosti« uređuje Milan Marjanović uz saradnički odbor, u kojem se nalaze hrvatski i srpski literati: Dr. Niko Andrijašević (Sarajevo), Viktor Car Emin (Opatija). Sv. Ćorović (Mostar), Rikard Katalinić Jeretov (Zadar), Dr. Ivan Krnic (Delnice), Veljko Petrović (Beograd). Dinko Šimunović (Spljet), Dr. Ante Tresić-Pavičić (Beč) i Ivo Vojnović (Dubrovnik). U velikom krugu saradnika »Književnih Novosti« nalaze imena najboljih književnika iz starije i mlađe generacije. List je redigiran u duhu jugoslavenskom, a izlazio je od 24. I. 1914. do 11. VII. 1914., svega 25 brojeva. Tu je Galović štampao osim »Ispovijedi« nekoliko svojih pjesama i bilješku o gostovanju Stanislave Wysocke u Zagrebu (str. 158). Iz toga je vremena kratka slika »Pierrot« (»Savremenik« 1914.) i novela »Robijaš«, koja je izašla poslije njegove smrti (»Savremenik«. 1916.). Dana 6. VII. 1914. počinje pisati roman *»Rastanak«*, kojemu je prvobitni naslov imao glasiti »Klerik«, a obuhvatati 20 poglavlja s epilogom. Dovršeno je svega 5 poglavlja. O tom romanu piše Galović Bachu 23. VII. 1914., da se »bacio« na roman, koji se zove »Rastanak« i da svršava kajkavsku zbirku pjesama »Z mojih bregov«. Tom prilikom spominje, da je voljan dramatizirati roman »Na rođenoj grudi« Gjalskoga povodom 25. godišnjice toga romana. Veli, da mu je Gjalski simpatija gotovo od pučke škole, pa da bi za nj bila posebna radost, kad bi dramatizirao koju novelu Gjalskoga.

Dana 22. VII. 1914. piše dru. Ogrizoviću:

Peteranec, sv. Marija od Magdale, 1914.

Drago Veličanstvo,

oprosti, što šutim i što Ti ništa ne pišem, jer prvi tjedan je prošao u kiši i očekivanju sunca, a drugi se provukao u radu i — pjesmi! Ovo je dakle treći — i ja Ti pišem . . .

Ne znam, možda ću dobiti još danas kartu od Tebe, kojom mi javljaš nedjelni dolazak, ali ako je i ne dobijem, nadam se, da ću je dobiti, jer ne znam, kakova je dispozicija kod Tebe momentano. Želio bih svakako, da mi to javiš, i to po mogućnosti koji dan prije, da ne bude neprilike.

Ja sam se bacio na roman. Pisanje ide grozno teško, ali ipak ide. Ovaj mjesec imat ću možda prvih pet poglavlja. I kajkavske pjesme privodim »svrsi«.

Inače znadem tek toliko, što se događa u svijetu, koliko čitam »Obzor« i »Novosti«. Osim toga čitam »Dekameron« i »Zaratustru«. Ti se doduše pitaš, kak to paše skupa, ali tak, događa se svašta. I s time bih otprilike bio gotov sa svim novostima. Ferije su bile puno ljepše u ideji negoli su sada. Zima mi je samo, kad se sjetim Šalate i škole.

I tako svršavam. Ako ne bi možda u nedjelju mogao doći, piši mi, koji će to drugi dan biti — ovako, kako je gore spomenuto!

Ti si zacijelo u Čengiću, ako nisi na njem. Nadam se koječemu, kad dođeš.

Srdačno Te pozdravlja Tvoj

Fran

Te je godine izašla dugo spremana knjiga »Hrvatska Mlada Lirika« u izdanju Društva hrvatskih književnika. Rukopisi su bili poslani meni, a izbor je sačinio Ljubo Wiesner, koji je napisao uvod u tu zanimljivu antologiju. Po izboru Ljube Wiesnera izašlo je u toj antologiji deset Galovićevih pjesama.

Galović je bio kandidiran u odbor Matice Hrvatske, ali je na glavnoj skupštini Matice dana 26. IV. 1914. izabran mjesto Galovića dr. Fran Tućan.

Iz tog je vremena ciklus od 12 soneta »Antinojeva smrt«, koji je izišao u »Savremeniku« 1915. Čudno je, da je »Savremenik« isti ciklus štampao i godine 1919. još jedamput.

Galović je zamislio ciklus »Z mojih bregov« u 30 pjesama. To se vidi u sveščiću, u koji su olovkom upisane te pjesme. To je sveščić, teka, bilježnica u formatu lisnice od 30 listi, prošitih u sredini crnožutim kancelarijskim koncem. Sveščić je požutio od nošenja u džepu. Bilježnica ta nije paginirana. Prvi je list prazan, a na drugom listu, na strani 3, ispisano je olovkom ovo: Fran Galovich: Z mojih bregov . . .,

a ispod toga oštrijom olovkom kasnije: Fran Gallovich: Z moyih bregov ... (tobože kajkavskim pravopisom). Zbirka je sva ispisana olovkom, svaka je pjesma datirana. Dosta ima ispravaka. Svaka je pjesma potpisana imenom i prezimenom autora.

Na kraju sveščića, na stranici 57, unesen je sadržaj ciklusa, kako je bio zamišljen. Četiri odjeljka po 7 pjesama, nazvana: Pramalet, Leto, Jesen, Zima, uvodna pjesma Mojemu ocu, i zaključna: Zbogom. U tom su indeksu kukicom označene dovršene pjesme, od nenapisanih postoje samo naslovi.

Ciklus »Z mojih bregov« trebao je da ovako izgleda:

Uvodna pjesma »Mojemu ocu« (napisana 27. maja 1913.)

Pramalet

na str.	6	pjesma	1. V trsju (15. VII. 1914.)
„ „	7	„	2. Kopači (17. VII. 1914.)
„ „	8	„	3. Višnje (7. lipnja 1913.)
„ „	9	„	4. Lastavice (16. VII. 1914.)
„ „	10	„	5. Plavo nebo (19. VII. 1914.)
„ „	11	„	6. Mesečina (18. VII. 1914.)
„ „	12	„	7. Stari grad (30. maja 1913.)

Leto

na str.	13	pjesma	1. Pod orehom (9. lipnja 1913); notica: Drukčije napisati.
„ „	14	„	2. Lepa Kata (2. VI. 1913.)
„ „	15	„	3. Kostanj (10. lipnja 1913.)
„ „	15/16	„	4. Pesma z drugoga brega (4. lipnja 1913.)
„ „	17	„	5. Pred večer (17. lipnja 1913.)
„ „	18	„	6. Pozdravljenje (19. lipnja 1913.)
„ „	39	„	7. Crn-bel (14. VII. 1914.) s noticom: Umetni! Leto.

Jesen

na str.	19	pjesma	1. Grozdje (17. lipnja 1913.)
„ „	20	„	2. Klopotec (prazna stranica)
„ „	21	„	3. Pod breskvami (7. lipnja 1913.)
„ „	22	„	4. Miholje (prazna stranica)
„ „	23	„	5. Jesenski veter (22. VII. 1914.)
„ „	24/25	„	6. Kum Martin (10. lipnja 1913.)
„ „	26	„	7. V mraku (21. VII. 1914.)

Zima

na str.	27	pjesma	1. V sklancu (prazna stranica)
„ „	28	„	2. Klet (24. VII. 1914.)
„ „	29	„	3. Kraj jognja (prazna stranica)
„ „	30	„	4. Zajci (prazna stranica)
„ „	31/32	„	5. Međaš (3. lipnja 1913.)
„ „	33	„	6. Veliki baril (prazna stranica)
„ „	34	„	7. Zvezde (prazna stranica)

Zbogom — samo u indeksu naslov.

Ukupno zamišljeno 30 pjesama, napisano 22, a toliko je i štampano u Krležinoj »Književnoj Republici« 1925 uz navod datuma svake pjesme. Tamo su prvi put te pjesme objelodanjene.

Slijepo vjerujući Galovićevu datiranju pjesama možemo ustvrditi — uprkos tvrdnji g. Ladislava Žimbreka, iznesenoj u članku »Kajkavska lirika« u 7. broju »Hrvatske Revije« iz god. 1931., da je Galović tu zbirku potpuno spremio za štampu, da je ciklus »Z mojih bregov« nepotpun, napisan god. 1913. i 1914. u 22 pjesme, od kojih je najstarija uvodna pjesma »Mojemu ocu« (od 27. maja 1913.), a najkasnija »Klet« (od 24. VII. 1914.), kako sam to iznio u »Hrvatskom Kolu« Matice Hrvatske, knjiga XII., 1931., str. 324—329.

Gotovo sve pjesme ovog ciklusa nastale su u lipnju 1913. i srpnju 1914., u dva ljetna mjeseca, kad je Galović boravio u očinskom malom vinogradu (svega jedna ral, s jednokatnom vilom), 2 sata kolima od Peteranca, u neposrednoj blizini Koprivnice, na brijegu Širovice, u okolini zvanoj Stari grad, a u općini Jagnjedovec. Može se razumjeti, da je jesenski i zimski odjeljak ciklusa ostao nedovršen.

Dana 7. lipnja 1913. piše svom prijatelju dru. Milanu Ogrizoviću iz svoga vinograda, koji naziva »Stari grad«, da je tamo već četvrti dan, i onda: »Kajkavski stihovi odmiču polako, osobito, kako sam došao ovamo, jer treba samo stati i gledati, pa je pjesma u — džepu . . .« U Zagreb se vratio 6. srpnja 1913. i ne piše više nijedne pjesme za ciklus »Z mojih bregov« sve do ljetnih praznika 1914.

Dana 22. srpnja 1914. piše dru. Ogrizoviću: »Ja sam se bacio na roman. Pisanje ide grozno teško, ali ipak ide. Ovaj

mjesec imat ću možda prvih pet poglavlja. I kajkavske pjesme privodim svrsi«. — Do toga dana ciklus nije bio završen. Zašto nije iza 24. srpnja 1914. (kad je bio napisao »Klet«) više nijednu pjesmu složio, ne će biti teško pogoditi, ako se sjetimo, da su tada nadošli dani austrijskog ultimatuma Srbiji, koji je morao zanimati i domobranskog kadeta u pričuvi Frana Galovića.

Na kraju, uoči zadnjeg poglavlja, želim da donesem biografsku noticu o Galoviću, koja je izašla u antologiji »Hrvatska Mlada Lirika« na str. 148. (autor te notice je sâm Galović):

Fran Galović. Sasvim je svejedno napokon, da se rodio u Peterancu i da živi u Zagrebu. Svejedno bi bilo i to, što mu je dvadeset i sedam godina, kad ne bi tako osjećao straha pred starošću i toga se jedinog bojao. Bibliografija i opširnija biografija odštampana je na posljednoj stranici »Začaranog ogledala«, a ima se dopuniti smo ovim: u posljednjih godinu dana bio je skoro degradiran radi neke novele (jer on je i kadet u pričuvi!), dobio je namještenje na realci, izdao »Četiri grada« i »Ispovijed« u vlastitoj nakladi, a sprema zbirku kajkavskih stihova. Inače je bio stalan posjetilac kazališta, i njegova krupna figura simpatizirala je s petim redom balkona. Otkako mu sistematski odbiše tri drame, polazi u kazalište mjesečno jedamput, da ne zaboravi obličje intendantovo. Voli kadšto Shakespearea i novije dramatske pjesnike, gine za Ibsenom, Poeom i Maeterlinckom. Bio na naučnom putovanju u Italiji. Živi odijeljeno, u kafanu ne ide trošeći vrijeme na bolje i gore stvari. Radi previše, što škodi zdravlju. On je profesor. Klasični jezici i hrvatski. Bezazlen je, i da ga priroda nije stvorila ovolikim, hodao bi kao Pierrot, bijel i naličen po mjesečini. Ovako nosi na licu masku vječite dobre volje. Ruku drži na prsima. Najvoli boraviti sam u vinogradu oca svojega ne čitajući novina i ne pjevajući pjesama.

RAT I SMRT

Ne znam, kojega je dana Galović bio mobiliziran kao domobranski kadet. Dru. Ogrizoviću piše iz Siska:

Sisak, 7. rujna 1914.

Dragi Vanja,

kako vidiš, još sam tu. Najprije me udijeliše 1. dokn. satniji za izobrazbu regruta, ali otkako se postrojio 75. hodni bataljun, dodijeljen sam tamo. Taj je bataljun do 1. ov. mj. morao biti spreman za put, i tako sada čekamo, da krenemo na taj put. Kuda, ne znam. Ali svakako bih htio vidjeti, kako to izgleda, kad si u vatri i u boju. Napokon riskira se u životu svašta, a i pasti nije baš tako lako.

Inače živim valjda kao i Ti. Ustajem u pola sedam, idem na vježbu, gdje se spava, zatim slijedi pivo, onda objed, onda službeni šprìceri, oko tri sata spavanje, mala šetnja, večera, nekoliko litara vina, crne kafe, malo pjesme i svašta, pa opet spavanje. Dosadno je, ali nije tako loše.

Ja bih Ti pisao već prije, ali nisam znao, gdje si. Zaić mi je javio samo to, da si otišao. Pavelić je bio jednom s Dorotkom kod mene, a pred par dana me i stric pohodio.

»Rodjenu Grudu« sam doduše mogao dramatizovati, jer sam vremena imao i previše, ali znaš i sam, da se u vojništvu ne da raditi.

Ako se vratim, imam »u ideji« roman, koji će se zvati »Mrtva Domovina« (prikazati, kako je ipak taj rat i sve to sasvim obično kao i druge stvari u životu) i dramu, gdje se vraća mrtvi zaručnik iz boja (»Lenora«), stari motiv — dakako transponiran.

Prvih dana mi je bilo dakako užasno, jer sam bio trgnut iz ferijalnog mira, ali sada sam u običnom raspoloženju. Dečki su kod kumpanije sasvim zgodni, a ovih dana pridođoše i dva aktivna lajtnanta iz boja, obojica ranjeni, inače stari znanci, i društvo je ugodno. Šteta, što nisi ovdje kod nas, ne bi požalio.

Ako ostanemo ovdje još do nedjelje, onda ću skoknuti u Zagreb. Može se, a da se i ne treba nikome javiti.

I tako sam Ti ispripovjedio otprilike, što sam znao.

Inače Te srdačno pozdravljam — također! — i kad pišeš Sanctissimi, pošalji joj jedan moj rukoljub.

Moja je adresa: F. G., kadet, 1/75 hodni bataljun, Sisak.

Ljubi Te Tvoj

Fran

Iz tih dana boravka u Sisku potječe siže za priču: K majci božjoj Bistričkoj dolazi »amerikanka« i sa slugom svoga gazde se spozna, gdje spavaju. Ona ga draži (on joj daje sekser), svađa se s onima, koji spavaju s njim, ali napokon je on uhvati i odvuče sa sobom. Sutradan ona ide na ispovijed. — *Jedno poglavlje:* On dolazi u Sisak. Dosadan ljetni sunčani dan. Prašna cesta, na njoj komadi papira, lokve vode, sijeno, kraj plota veliki kinematografski plakat. (Le fils). U hotelu. Posušene muhe na prozoru. Zamazana paprika u soljenki. Paket kraj njega. Objed sam.

Dana 20. IX. 1914. još uvijek je u Sisku. Sprema se skoro na frontu. Toga dana piše direktoru Bachu: »Za koji dan idem, i onda se nadajte jednoj prekogrobnoj drami, što će se odigrati iza spuštene zavjese«. A istoga dana piše i dru. Ogrizoviću: »Dragi moj, primio sam i Tvoje pismo i kartu. Hvala Ti. Bit će sve onako, kako mora da bude. U nedjelju sam bio u Zagrebu. Mi se spremamo i čekamo čas. Upravo sam danas čuo za jedno desetak prijatelja, što padoše za zadnjih bitaka oko 13. o. mj. Mi ćemo dakle ispuniti praznine. Međutim, što Bog da, šutim ja! Želio bih ostati na životu jedino radi nekih divnih literarnih doživljaja. Ali svejedno je. Kad pomisliš, da između jedne geološke formacije i druge treba i 20 milijuna godina, pa šta je onda sve ovo?! Pozdrav Sanctissimi i Tebi! Fran. Čitam Lamartinovu historiju Girondista.

Dru. Ogrizoviću pisao je još šest karata, a gđi. Ljubi Ogrizović jednu. Tu mi je korespondenciju predao pok. Ogrizović još god. 1921. Galović je s fronte pisao i drugim prijateljima. Jednu kartu i meni. Donosim ih u prijepisu po redu.

Dru. Ogrizoviću: 1. oktobra (1914.) Sunčano jutro. Bio sam u prvoj, žestokoj vatri. Još sam neranjen i živ. Spavam pod zemljom. Već nekoliko dana ovako! Za koji tren ću opet u boj. Noćas sam sanjao o Sanctissimi. Izruči joj rukoljub. Inače Te pozdravlja mnogo i srdačno Tvoj Fran.

7. oktobra 1914. (dru. M. Ogrizoviću): Moj dragi Vanja, otkako sam pošao iz Siska (21. IX.) poslao sam Ti već jednu kartu odovud. Bio sam opet u vatri i opet sam u dekungima, a svaki dan nas posjećuju šrapnele i granate. Našao sam u jednom dekungu »Iznad groba i smrti«, i to mi je lektira. Žalim, što ne možeš biti ovdje i doživjeti ovo, što se inače

ne doživljava. Moj roman (M. D.) raste kilometre visoko. Momentano me grije divno oktobarsko sunce. Inače je zima. Rukoljub Sanctissimi i pozdrav Tebi. Tvoj mnogostradalni Fran.*)

10. oktobra 1914. (gđi Ljubi Ogrizović): Sanctissima, primio sam Vašu kartu iz Bistrice i dopustite, da Vam najsrdačnije zahvalim za molitve Vaše. Ja sam Majku Božju Bistričku volio uvijek već iz patriotizma, jer je naša domaća, hrvatska, a otkako sam ovdje, počeo sam odista vjerovati — i to ozbiljno vjerovati. I zato vjerujem u Vaše molitve i možda ću moći ipak jedared s Vama skupa klečati pred našom, hrvatskom Majkom Božjom, kojoj sam i onako dužan dva zavjeta. Izvolite izručiti pozdrav gdjici Slavi, a Vama šaljem jedan srpski rukoljub. Fran.

13. listopada 1914. (Juliju Benešiću): Moj dragi, danas sam dobio Tvoju kartu. Veseli me, da me se sjećaš, dok Stevo Musulin šuti i šuti. Međutim ja tu šutnju razumijem i opraštam, jer se pred smrt oprašta sve. Ja sam zasada u vojnoj pruzi i dekungima i čekam daljne odredbe. Strašno sam prehlađen, jer je vrijeme posljednjih dana kišovito i hladno. Borim se, živ sam i još nisam ranjen. Inače su se moji nazori o životu i svijetu s temelja promijenili. Ako se vratim, dobit ćeš roman, koji se zove »Mrtva domovina«. Ako padnem, spomeni tu ideju u posmrtnom govoru nad mojim kenotafijem. Srdačno pozdravlja Tebe, Musulina i sve Fran.

15. oktobra 1914. (dru Ogrizoviću): Carissime, danas sam dobio Tvoju kartu i radujem se, da nisi više u dekungima. Ja sam bio tri posljednja dana u vojnoj pruzi, a danas sam na dan dva došao u pričuvu. Još sam živ, ma da i nisam zdrav. Ispila me memla od dekunga. Želio bih ne poginuti samo radi toga, da sve ovo iznesem, jer je svaki dojam dragocjen. Milovana sam oplakao, i on nije jedini od milih pokojnika. Danas je divno sunce. Nekoliko dana nas je gnjavila kiša i studen. Pozdravi lijepo sve znance i izruči rukoljub Sanctissimi (za molitvu sam se zahvalio posebnom kartom). I javi se opet! Ljubi Te Tvoj Fran.

*) U tekstu su podcrtana neka slova, iz kojih se dade odgonetati mjesto, odakle je karta pisana: *Nočaj.* Slova M. D. odnose se na zamišljeni roman »Mrtva domovina«.

19. oktobra 1914 (dru. Ogrizoviću): Dragi, danas sam primio i treću Tvoju kartu. Nalazim se u najprvoj vojnoj pruzi i gradim već dva dana dekunge. Vrijeme je još uvijek sunčano i lijepo. Po koja kugla prozuji nad glavom, dok ovo pišem. Noćas je bilo dosta puškaranja i s naše i s njihove strane. Spavam svaku treću noć i to na jedno oko. Da me ostave u ovim dekungima barem nekoliko dana. Ne bih žalio, kad ih već gradim. Za sebe sam podigao čitavu palaču. Ako budem imao vremena i volje, napisat ću jedan feljton i poslat ću Ti ga, da ga dadeš u jedne novine. Inače kao uvijek. Još me nije ostavila dobra volja. Srdačan pozdrav Sanctissimi i Tebi. Grli Te Tvoj Fran.

22. oktobra 1914. (dru. Ogrizoviću): Dragi Vanja, dobio sam jutros Tvoju kartu. Nastojat ću podržavati vezu dogod budem mogao. Gotovo svake noći bijem boj i zavijam momcima rane. Još sam čitav. Jučer sam govorio s jednim srbijanskim potporučnikom. Njegova vojna pruga je nasuprot mojoj. Zato smo se svejedno rukovali i sasma prijateljski debatirali. Kavalirski protivnici! Za naknadnu stavnju znadem. Pisao mi je Benešić, da će i njega pokupiti. Prevashodstvo bi bilo vrlo zgodno ovdje, da gradi dekunge. »Manon« sam slušao u duhu. »Ime joj je Manon . . .« Sanctissimi zahvali za sjećanje. Srdačan pozdrav! Tvoj Fran. Za Franića ne znam, gdje je niti što radi. Jučer sam promaknut.

22. oktobra 1914. (prof. Stjepanu Zaiću): Stari moj druže, hvala Ti za kartu. Ja sam još živ i zdrav, makar gotovo svake noći bijem boj. Imam uvijek i nešto ranjenika. Čujem, da ćeš opet na stavnju. I pravo je. Samo se požuri, da ne zakasniš na predstavu. Ja sam sagradio divne dekunge — tik pred neprijateljem — i možeš se odmah useliti. Ako dođeš k meni, promaknut ću Te barem za razvodnika. Dakle, sedlaj konja. Pozdravi mi lijepo sve svoje i piši mi opet. Grli Te Tvoj Fran. Jučer sam promaknut! Čestitaj mi!

25. oktobra 1914. (dru. Ogrizoviću): Moj dragi, još jednom Te pozdravljam. Jutro je i u 10 sati imamo da navalimo. Sunce je, nedjelja i divno, toplo jutro. Čovjek bi čisto želio umrijeti u ovako sunčan dan. Reci Sanctissimi, da se pomoli za upokoj moje duše, ako me ne bude više. Ljubi Te Tvoj Fran.

To je posljednja karta Galovićeva. Iz podcrtanih se slova da odgonetati, da je pisana u Radenkovićima. Sutradan, 26. listopada 1914., između 10 i 11 sati prije podne pao je Fran Galović kao zastavnik, kod Radenkovića u Mačvi, pogođen tanetom u srce.

POSLIJE SMRTI

Tijelo pokojnoga Frana Galovića preneseno je s bojišta u Mitrovicu, a odande u Zagreb, gdje je 31. X. 1914 pokopano u arkadi obitelji Milaković i Antolić na Mirogoju.

Potresno djeluje ovaj prozaički račun Julija Severinskoga (zavod za sjajne pogrebe) od 31. X. 1914:

Izvagoniranje	K 10.—
Fizik i fijaker	24.—
Mrtvačka kola I razreda	70.—
Otvaranje arkada	10.—
Svećenik i fijaker	32.—
Zvonjenje sv. Ivan	12.—
Vijenac	48.—
Vrpce svilene s napisom	20.—
Gravirana imenploča na liesu, nikel . .	24.—
Osmrtnice 200 komada	24.—
Raznašanje osmrtnica	4.—
Misa zadušnica	5.—
Mrtvozornik	6.—
Put Lesića u Mitrovicu i natrag, opskrba . .	45.—
Pakovanje liesova i dostava na kolodvor .	10.—
Liesovi eilgut u Mitrovicu	21.70
Liesovi teretnim u Zagreb	16.30
2 momka, za pripomoć	8.—
Ukupno Kruna	390.—

Na mramoru u arkadi bila je pričvršćena mala ovalna pločica s ovim tekstom:

FRAN
GALOVIĆ
profesor, pjesnik i
domobranski zastavnik
* 19. VII. 1887 † 26. X. 1914.

Lijes Frana Galovića prenesen je iz arkade, gdje je samo privremeno bio smješten, u novi grob i to 8. III. 1924. na polje 89, I red, br. groba 129, a otale 6. V. 1927 na polje 9, II red, br. groba 15. Uz njega je pokopan otac njegov Stjepan Galović 18. V. 1931. i stric Josip Galović, koji je umro 14. IX. 1937 u 81 godini života i pokopan 16. IX. 1937.

Na dan uoči pogreba Frana Galovića donijela je »Hrvatska« u svom broju 899 od 30. X. 1914 ovaj članak Galovićeva prijatelja Mile Budaka:

† FRAN GALOVIĆ

»Dovojevah, sudjeno mi, evo, dovojevah«
Lav. Vukelić

Igra je svršena.
Treći je čin gotov i zastor je pao.

*

Mrzio je nekrologe, tvrdeći, da se u njima previše — laže; silom se kuša dati sadržinu i onome, u čemu je nije bilo.

On je tako govorio.

Ne ću lagati. Ne ću u obće da spominjem sadržinu njegova života. O tom sam već češće javno progovorio. I na ovom istom mjestu. Prolit ću jednu suzu nad njegovom otvorenom rakom. Suzu prijatelja i brata.

Dimidium animae meae!

Sjedili smo u njegovu kabinetu.

Sjalo je sunce.

— Moramo ići.

— Ići ćemo! — odgovori on mirno i ozbiljno.

— Moguće, da se mnogi više ne vrati.

— Moguće.

— Toliko osnova, toliko života...

— Pa — šta onda?

— Tako — — — Propada.

— Ah, molim te! Ludorije! Ići ćemo — reče on i zagleda se kroz prozor.

— Na selu — poče on govoriti kao u snu — gorice zore, kukuruzi žute...

— Da; samo, tko će to gledati?!

— On sve vidi. Veseli se svemu. — — Dolazi kući sa kovčegom na ramenu.

— Kako?

— U licu blijed, žut — kao pljesniv.

— Što?

— Majka dolazi preda nj.

— A on ranjen — je li, Fran?!

— O, ne! On je zdrav. Moj klerik, moj divni klerik! — Govorio je kao u omaglici.

— Ti sanjaš, Fran.

— Ne. Ili — da! To je moj najljepši san. Znaš, Mile — poče on življe — još bih želio napisati taj roman. O kleriku. To će biti moje najbolje! Još nisam imao priliku, da rečem ono najljepše, što nosim. To bih želio.

Sada počiva ta njegova posljednja želja. Stišana, utažena, ugušena.

Krvava je pjena prekrila ona dobra usta, koja su istom progovorila.

U mrtvacima, što su padali kraj mene, nisam nikad mogao gledati drugo no — ljude. Ni znance, ni prijatelje, ni braću, ni otčeve, ni — uzdanice svoje Otačbine. Samo ljude, ukočenih udova i staklenih očiju. To je najgroznije.

Kroz tuču taneta i grmljavinu topova srćemo napred kao sliepi, opojeni snagom i vjerom u sebe, a kraj nas padaju — ljudi. Kao pokošena trava, kao pogažena rosa, kao utrnuta zublja. Svakoga pogledaš i — srćeš napred. Kraj porušenih snova i posljednjih želja...

O Fran, o čovječe, o jedini sine ucviljenih roditelja!

— Mi ćemo se povratiti živi i zdravi. Ja u to vjerujem.

— Slobodno ti vjerovati.

— Moja je vjera istinita.

— I moja! — reče on i čudno se osmjehne. — Ja vjerujem, da sam zadnji svoga koljena.

— Ne luduj, Fran.

— I ta me vjera veseli i goni u ludilo. Razumiješ li: meni je da poludim, da počupam kose i da izgrebem oči. To je užas, to je strahota, groza, ludilo — govorio je sve žešće. — Pa ipak, Mile, to je tako liepo: biti zadnji... Posljednji... Kao kralj Saša... Vjerovati, da poslie tebe nastaje mrak,

da se trne zublja tvoje porodice. O tebi, samo o tebi ovisi sve. Brr...

— Fran, ti si odviše uzrujan.

— A samo je ono istinito, što u afektu rečemo i učinimo. Samo smo tu otvorena knjiga.

— Budi pametan!

— Nemam više za to ambicije. Pamet odstupam filistrima. — Zadnji!... I to mene ne smeta podpunoma ništa. Još samo malo, pa ako se još naši protivnici budu junački borili. — To želim doživjeti, proživjeti i vidjeti u podpunoj groznoj i odvratnoj slici.

Nisam znao, što da mu reknem.

— Rat! — nastavljao je on. — To mora biti fina zmešarija. To treba proživjeti!

— Fran.

— Šta?!

— Radje govorimo o tvojem romanu.

— To sad ne vriedi ništa. Propalo.

— Ili o onoj liepoj, jedroj, kojoj je muž u Americi?!

— On će se sad povratiti, da ide u rat.

— I ujedno izprebijati gospodina učitelja?!

— To ne. Ne. To ne, jer bi mi taj norc onda pokvario cielu novelu. Za sada se razvija vrlo liepo. Nedavno sam je vidio.

— Liepa, a?!

— Pusti. Taj je sujet propao. Mile, mi smo ljudi od mača i kubure, a ne od pera. Svršeno je. Alea jacta est!

Poljubismo se i razstadosmo.

Oči su mi se orosile suzama, kad sam pomislio, da bi i on mogao ostati na bojnom polju za hranu crvima, gavranovima i divljoj zvjeradi. On, kojega naša domovina treba, prvoga medju prvima!

Niesmo se dopisivali.

Drugi su mi javili, koja su gospoda ostala kod kuće, da čuvaju mostove i kolodvore, a koji su otišli u boj.

Zaboljela me duša, no — vojnik, potomak starih Graničara, proguta bol, proguta srčbu, proguta razočaranje i šuti i bori se i uztraje na svom mjestu i — juriša!

O Fran, o brate dobri! Da mi je bilo dano, nosio bih te u zjenici oka svojega samo da te sačuvam hrvatskoj knjizi, hrvatskoj otačbini! Jer — tvoje bi pero više vriedilo i kralju i domovini, nego li im vriedi tvoja prolivena krv.

Doline tutnje, orlovi klikću sa visina i vrani gavranovi grakću na razkomadano ljudsko meso. Biesni bitka. Naši navaljuju, srću, napreduju, jurišaju, a protivnik se muški drži i — propada.

Fran, budi ponosan! Najzadnja ti se želja izpunila. — — »Pa ako se još naši protivnici budu junački borili« — — — Ne mora se tvoj duh stidjeti, da se nosio sa rdjom, na koju ne napadaju ljudi, nego žene. A to je čovjek, ratniku-pobjedniku najveća utjeha i kruna na njegovu ponosnu glavu. Niesmo ga nikad podcjenjivali i s toga nas nije prevarilo uvjerenje, da se borimo proti najopasnijem dušmaninu naše otačbine.

U tome se niesmo prevarili.

Jao! Ja pišem i ne mogu da vjerujem u ono, što pišem. Mrtav, Fran, moj dragi Fran Galović mrtav?! I više ga nikada ne će vidjeti moje oči, niti ću slušati njegove prijateljske rieči... To mi, evo, telefoniraju. Sutra će biti njegovo tielo prevezeno u Zagreb i ja to još ne mogu da vjerujem, ne mogu — naprosto— da razumijem.

Zar je to moralo....

O, ne! Pretrgni se, pogano pero!

On je mrtav i pred tom krutom zbiljom prestaje svako umovanje.

Njegova se posestrima vila spustila pod žalostnu vrbu...

*

Igra je svršena.

Treći je čin gotov i zastor je pao.

Podmukli orlovi razdiru srce.

Iza »Izpovijedi« prsnulo je »Začarano Ogledalo« u hiljade komada, da ti otvori vidike, ljepše nego li su »Četiri grada« i nego li su začarane, ožarene venecijanske noći.

Mladost pusta, o snago moje otačbine, o vjerna krvi svojega kralja!

— — Sutra će njegovo tielo prevesti u Zagreb — — —

Nikada nije potresao mojom vjerom, pa ni onda, kad se niesmo slagali; nikada mu niesam bio zavidan, pa ni u naj-

briljantnijim njegovim literarnim uspjesima, jer sam ga bratski ljubio.

Sada, poslie smrti — o Fran, o brate i prijatelju, ti uzdrma moju vjeru i ja ti zavidjam.

Vjerovao sam, da ćemo obadva prebroditi živi i zdravi, a ti si eto već mrtav i čim se osuši moja krv, hiljade će puščanih i topovskih taneta nastojati da je — do kraja iztoči.

Mre se ko u šali. Uzdrmao si moju veliku, divnu vjeru.

— — — Sutra će njegovo tielo prevesti u Zagreb.

Tim je učinjeno najviše, što se ratniku može učiniti.

Fran, dragi, dobri Fran, tvoja će se tužna majka moći izplakati nad tvojim grobom, nad tvojim kostima.

A moja?

Ljubit će kamenje, po kojem je koracala moja djetinja noga i pitati nebesa, iza koliko brda kriju moje tielo. A njega će — moguće — raznieti granate u milijune komada ili će ga razderati gladni vuci i razkljuvati nezasitni gavranovi. Možda me i pokrije zemlja, ali — tuđa, neprijateljska, te će me tištiti i njezino cvieće. Nevine ručice mojega sina ne će — moguće — nikada moći sklopiti moja žena nad grobom njegova otca i sitno, nevino će diete čeznuti za nečim, što je — nedokučivo!

Fran, jedini naš Fran, vidiš li tragiku, razumiješ li, zašto ti zavidjam, tako grozno, bolno zavidjam?!

Nikada ti prije niesam zavidjao, radujući se zajedno s tobom!

Nadjosmo jednoga. Bio je sav crn i već se razpadao. Pokopasmo ga i napisasmo na križ:

»Kralju tielo, Bogu duša!

Kraljev Hrvat«.

Da li će se o meni i o stotinama i hiljadama drugih moći i toliko reći?!

A tebe će, o brate, o prijatelju, o druže moj, kriti gruda hrvatske zemlje i tvoja će se ucviljena majka moći da do sita izplače nad tvojim grobom.

O sretniče, neka ti bude draga moja topla suza, kao što ti je bilo sveto moje prijateljstvo!

Javlja se novi sviet, divan i nevidjen, tkan od zorinih zraka i sunčeva tkanja. Na očima su mi suze i ja ne vidim ništa.

Tamo si ti. U transi. Iza Začaranog Ogledala. Ti vidiš sve. Sve ti je jasno.

Fran, nas čekaju još borbe i juriši, da uzmognemo doći do tebe, jer nas sada dieli debeli, neprozirni — Zastor.

Zagreb, 28. listopada 1914.

Mile N. Budak

Na dan pogreba Frana Galoća štampala je »Hrvatska« u br. 900 od 31. listopada 1914 alegoriju Slavka *Teklića:* »Na grobu hrvatskog ratnika«, posvećenu uspomeni Frana Galovića, u stihovima, koje govore braća Hrvat, Kluk, Lovel, Kosenac i Muhlo te sestre Tuga i Buga nad Galovićevim grobom na Mirogoju. Istoga je dana izašlo u »Narodnim Novinama« (br. 291) oproštajno pismo Julija *Benešića.*

FRANU GALOVIĆU

Neugodno mi je u mojoj sobi. Kao da sam došao u grobnicu. Kroz poluotvorena vrata kao da vidim, kako sablasno prolijeće koprena. Bojim se pogledati u zrcalo. Odjednom me sve sjeća ovdje na Tebe, kao da si bio često moj gost. A bio si jedva dva-triput. Uvijek veseo u društvu, a šutljiv i ozbiljan, kad smo bili sami. Kao da si imao nešto da rekneš, da se iz nužde ispovjediš, a ipak si zašutio. Ili si duboko uzdahnuo, baš tu,u ovoj sobi, i zato mi je tjeskobno. Tu sam još prekjučer čitao Tvoju kartu sa bojišta, datiranu 22. listopada. Pisao si veselo, kako je borba samo noćna, danju je mir i odmor. I zvao si nas, starije, da dodjemo pod Tvoju komandu. Bit će nam dobro. Tko bi slutio, da je tada Tvoja sjena nad nama lepršala, baš tada. A isti dan je stigao brzojav, da si pao.

Nemoguće! Spočetka je to čuvstvo gotovo smiješno, zapravo nezamislivo. Kao da čovjek zamisli, da nema ruke. Tako sam Te osjećao u daljini živim, tä još si malo prije i nas pozvao k sebi, na bojište. Našaliti se nisi mogao, da nas zoveš u grotlo groba, koje će zinuti da primi Tvoje tijelo, što se sada vozi negdje slavonskom nizinom. Vijest se ponavlja, utvrđuje kao neprijatelj i postaje strašna. Grozno je misliti, da si doista pao. A onda se pletu misli u neskladne figure i mrse se, dok se ne skupi oko srca kao neko klupko bijesa. I spopada me bijes s te vijesti.

Sada će doći i Tvoje ime u listinu gubitaka: »F r a n G a l o v i ć«, ispisano isto onako kao i drugih, i to će ime značiti rat, strahotu, nešto ružno i bijesno. No da je samo to, ali Ti ćeš se vratiti k nama kao mrtvac, ne će te više biti nikada u ovoj mojoj nesimpatičnoj sobi, mada si obećao doći i obećao si mi donijeti svoje djelo u kajkavskom dialektu i svoj najnoviji, nenapisani još roman: »Mrtva Domovina«.

Iz ove si doze uzimao cigarete, ovim si perom pisao, iz ove tintarnice napisao si mi riječi na zadnju svoju knjigu, i sve mi se te stvari čine sada življe, nego što si Ti. Zar je moguće, da je život tako grub, da ga nestane tako surovo, naglo, ružno, kao zvuka taneta, nevidjivije od dima cigarete, nečujnije od škripanja pera? Samo bljesne i iščezne?

Gdje li su bile sve Tvoje čežnje i duboka Tvoja religija? Zar su još ostale u srcu Tvom, koje je uvenulo i smalaksalo kao odsječeni cvijet? Ja vjerujem, da si tu i da se javljaš jedva čujnim šuštanjem i nekim treskotom. Jeza me podilazi, ali mislim, da si Ti ono šmuknuo kroz odškrinuta vrata kao bijela koprena. Jer ako ni to nije za mene od Tebe ostalo, zar je doista sve, što imam samo ono nekoliko knjiga i pisama? Baš kao od stroja, koji se pokvari?

Ti si mi prvi prijatelj, za kojega znam, da je poginuo u ovom ratu. Imam ih još tamo. A Tvoj me odlazak baš zato jače dira, što si prvi krenuo odavde na put, koji je dugačak, a postaje mu nema.

Ili je to kao san, ta Tvoja smrt, bez svijesti, nemoćan, težak morovíti san, iz kojega nam se ne ćeš javiti nikako, jer Ti je stisnuto grlo i jer si daleko. Iz zemlje bez glasa, iz sablasnih krajeva Tvog »Začaranog Ogledala« ne ćeš doći. — Gubitak smo pretrpjeli samo mi, Ti nisi. Za Tebe je sa smrću nestalo svijeta. Koliko protuslovlja ima u Smrti, koju si našao tako brzo. Bojao si se starosti. Tašte li nade Tvoje! Dvadeset i sedam godina! Pa zar je to bio život? Zar smo postali bića, kojima se trajanje broji danima?

Što li si sve proživio za ova tri mjeseca rata? Mora da si upoznao odgonetku simbola, što ga prikazuje Tvoje »Začarano Ogledalo«, tajnu, o kojoj si pisao stilom Poea, koju si možda posve shvatio ili na nju zaboravio, jer si mi pred dvije sedmice pisao: »Inače su se moji nazori o životu i svijetu s temelja promijenili. Ako se vratim. dobit ćeš roman, koji se zove »Mrtva Domovina«. Ako padnem, spomeni tu ideju u posmrtnome govoru nad mojim kenotafijem«.

Dakle si preživio svoja maštanja o gradu tajanstvene smrti, o bijelim, sanjarskim cvjetovima u šumoru zlatnijeh pčela. I ne će više cvasti pustim vrtom ruže, jer su se za Tebe zanavijetk okrúnile. Doživio si »sviju stvari kraj i väs početak« i pošao onamo, gdje »sve prolazi u nekom čudu tajnom i govori i zbori zadnjom tajnom«.

U pjesmi svojoj, koju si najljepšom nazvao, u »Zavodniku«, kao da si već oćutio onu grozotu starosti, pred kojom si drhtao i zato si možda i svršio sa životom. »Zgasio se žar orgija vrelih, nestalo je plama, i samo čujem doziv mraka s t a r«.

Ili se Tvoji pojmovi o svijetu izmijeniše tako, da si svoje pjesme, pune ljubavi prema domu, zaboravio i drukčije, još dublje, u srcu složio? I iz njih je imala nastati »Mrtva Domovina«. I slutio si, da domovinu ne ćeš ugledati kao ni Childe Harold: »Zbogom, zemljo draga! Gubiš se kô lijepa, izginula sjena, koju nikad ne ću ugledati ja!« Kako si samo o smrti sanjao, kako Te je njena vizija progonila, posvjedočio si živom scenom, koja će se danas zbiti. Tvoj p o k o p.

»Krenem dalje i opazim iza niskoga grma tri čovjeka s lopatama. Jedan je od njih pušio lulu.

Šutjeli su i kao da su gledali u me.

Pristupivši bliže, ukaže se pred mojim očima uska, duboka jama, što su je ukopali.

Oblik ove jame bio je tako čudan i tako poznat, da sam se zgrozio.

A onaj, što je pušio, izvadi lulu, pljucne i pokaže rukom na kup iskopane zemlje:

»Evo . . . mi smo gotovi . . .«

Nijesam mogao odgovoriti, ali se brzo oglasi drugi:

»Već dugo čekamo . . . Gdje ste bili . . . ?«

A treći doda i ne dižući glave:

»Unidjite . . .«

Meni uze srce udarati tako, da sam se morao objema rukama uhvatiti za prsa, a s mjesta se nijesam mogao maknuti ni za vlas . . .

Tek sam čuo riječi onoga trećeg:

»Iskopali smo... Vi valjda i ne znate, da ste umrli, i da vam valja—«

Frane, vratio si se ovamo prikovan, nepomičan, i nemoć te sputala, a nevidljive ruke drže te čvrsto i ne puštaju. I tako ćeš ostati... i nikada ne ćeš odovud... Ne možeš...

Je li moguće, da si Ti napisao riječi: »Vani mora biti jesen, ja je osjećam, i sunce je negdje tako toplo i divno! A mene su dovukli ovamo. A kad obnevidim, onda će početi polako mrak da pada. I žar, koji me pali, gasnut će pomalo, dok se ne izgubi svaki osjećaj raskoši i bola... Samo da još jednom ugledam svoj dom... I taj dom, što sam ga izgubio, hoću još jednom da vidim... Prepoznat ću ga, makar mi se mute misli, i pogled mrači... Razumjet ću šapat drveća, pričanje rose i pjesmu zvijezdâ, jer svi su ovi glasovi u meni, svi oni žive i division... Zovu me... i samo da mogu dići ruku!...«

Je li to moguće, da si tako duboko slutio i jesi li doista tako čeznuo? Evo Te sada, Frane, u toj zemlji našoj, ne možeš maknuti ruku, jesen je, unišao si u iskopanu jamu i nikada više.

»Mrtva Domovina« je Hrvatska, za Tebe je umrla, ali za nas, koji Te znamo, živ si. Nasmiješit ćeš se diskretno toj frazi, ali ćeš mi je oprostiti. Pogadjam, što si osjećao i mislio, ali Ti ne ću reći, jer me ne čuješ i jer mi ne bi mogao potvrditi, da je tako.

Šuštanje nevidljivih koprena bit će Tvoj znak. Ovdje je nesnosno kod kuće. Hajdemo napolje, u jesen, kišovitu i vedru, žutu, da posjetimo Tvoj dom, u kojem otkaza nema.

Nad grobom je dr. Milan Ogrizović održao ovaj govor:

Tužni zbore!

Kakvu smo to dragocienost pohranili u grobnicu ovu?

Gusle. Mlade javor-gusle svilenih žica, s kojih još zamirući odjekuju blagi, meki, topli a čudni i osamljeni glasovi fine pjesničke duše — duše, koja je sluteći pjevala i pjevajući slutila.

Mlade gusle, al su prostrieljene...

Kakvu smo to tajnu skrili u zemlju?

Ogledalo. Začarano ogledalo, pred kojim je stajao kao iz davna sna probudjeni duh — stajao i mimo slika običnog života i svieta nastojao da iza njih u azurnoj daljini odgonetne vječnu tajnu života i smrti. A one, tajne sile, bud da se htjedoše osvetiti za smjeli pokušaj tolike osjećajnosti, koja je razdirala daleke im i nevidljive zavjese, bud da su ga već za života smatrale svojim, privukoše ga moćno i razbiše ogledalo...

Kristalno ogledalo, al je prostrieljeno...

Kakav smo tu ures preliepi postavili na grobno kamenje ovo?

Lovor. Svježi lovor — jer svaka mu je pjesma bila lovorov list, a svako mu djelo lovorova grana, s kojim ga je već za rana vjenčala Slava u knjizi i u hramu Talijinu, da ga napokon okruni najljepšim lovorom: slavnom smrti na bojnom polju. Onomu, koji je grimiznim slikama opjevao »Mors regni«, vratilo je hrvatsko kraljevstvo njegovom vlastitom smrti kao najljepšom mu dramom, ma da je još tamo, na razboju, u šancima, snovao svoju »Mrtvu domovinu« kao dar svima nama poslie sretno svršena boja.

Svježi lovor, al je prostrieljen...

Kakav će nam to zapis dragi ostati iza njega?

Srce. Dobro srce, koga je kao na rukama nosio, da njim ogrije sve oko sebe: i roditelje i prijatelje i učenike, i sve drage svoje — srce »ubogog Pierrota s maskom dobre volje«, kako je govorio za sebe, srce, koje se tek toga bojalo, da ne ostari, a i ta mu se želja ispunila: ostat će to srce mlado, vječno mlado u uspomeni našoj.

Mlado srce, al je tanetom prostrieljeno.

Sve: i gusle i ogledalo i lovor i srce — sve ćemo sahraniti, a ipak njega, Frana Galovića, ne ćemo unieti u ovu mračnu grobnicu. Ne! On je još doduše tu, nedaleko od nas, da poput svog junaka u »Začaranom ogledalu« pogleda svoj vlastiti sprovod, ali onda će otići otud dalje, dalje... blied i šutljiv, sjetan i neveseo:

ne osvrćući se na suze oca i majke, kojima će opustjeti vinograd, jer njihov Fran ne će više brati grožđja i pjevati pjesama;

ne osvrćući se na mile oči i biele ruke, koje će i dalje prebirati po njegovim zamamnim knjigama;

ne osvrćući se na djake svoje, u kojima si odgajao smisao za ljepotu;

ne osvrćući se ni na prijatelje ni na drugove, ni na rodjake, ni na znance, pače ni nas nekolicinu, kojima je prvima povjeravao svoje slike još u nacrtu...

Ne okrenuvši se više otići će preko visokih gora i beskrajnih ravnica do onih kristalnih prohoda, koje vode tajnovitomu jezeru i crnomu brodu bez jedara i bez vesala, da se doveze na samotno ostrvo i udje u kraljevski grad na noćnu svečanost — a onda prešavši sve te maštovite krajine, o kojima je za života sanjao, da se izgubi u tajnovitim daljinama svemira — do višnjega Boga.

...Ali ipak — prije nego li zakreneš onamo u neznani kraj, Frane Galoviću, stani! Z a s t a v n i č e Galoviću: stoj! Sjeti se, da na onom krvnom svom razboju nisi pao sam, da ih je bilo više... sve samih sinova našega naroda — mnogima od njih ne će se ni grob znati — dozovi ih... vikni im: »zbor!«... okupi ih, zastavniče, pod trobojku s crnim velom... i povedi tamo sa sobom sve!... A kad dodješ do dalekog priestolja vječne Pravde, ustavi se, odaj počast i pokorno javi, da su Hrvati još uviek vjerni svomu kralju i da za nj ginu, ali i s pjesnikovim riečima pitaju:

»Koji rodu s naše smrti prid?!«

A onda klekni s njima — »na molitvu!« — i molite pred božanskom Pravdom svi, da ova zemlja, za koju ste pali, bude naša i samo naša... a prolivena krv naša da procvjeta cviećem budućih pramaljeća!...

Dragomu Franu od prijatelja književnika i nježnih srdaca, od profesora i djaka, od stranačkih i bojnih drugova: »S Bogom!« i »Do viđenja!«, a pjesniku i zastavniku Galoviću: »Slava! Vječna slava!«

Ovaj je nadgrobni govor odštampala »Hrvatska« u svom broju 902 od 3. XI. 1914, a isto tako i »Savremenik« (1914., str. 484—485).

Marija K u m i č i ć uvrstila je u »Hrvatsku« (br. 901, od 2. XI 1914) oprosno slovo »U spomen Franu Galoviću«;

a u broju 903 od 4. XI. 1914 nalazimo ganutljiv člančić »U spomen svom profesoru« od Miroslava Feldmana, učenika V. razr. realne gimnazije.

Dr. O g r i z o v i ć je napisao u spomen svog pokojnog prijatelja i druga Frana Galovića opsežan prikaz, koji je zapravo rekapitulacija onoga, što je dosad rečeno o Galoviću. Kako je taj članak potekao iz pera najbližeg Galovićeva druga, treba da i ovdje nađe svoje mjesto, premda će čitalac naći u tom članku, što je već pročitao u ovom uvodu. Ogrizovićev je članak izišao u »Savremeniku« 1914 na str. 393—397.

† FRAN GALOVIĆ

»Zaspalo je cvijeće, zaspalo je rano«.
G a l o v i ć, »Zaboravljeni perivoj«.

Onu večer, kad se imao oprostiti od mene, nije me našao kod kuće, pa je iskinuo iz bilježnice dva listića i na njima napisao: »† Fran Galović«. Naravno, da sam se, našavši u listovnici ovu neobičnu posjetnicu, nasmijao toj dosjetki dra. Ranka iz »Nore« i vratio mu kasnije u listu šalu šalom: pisao sam mu, nek mi dodje na prozor, ako pane, a tako da ću i ja njemu, ako mi se to prvom dogodi, pa ćemo zajedno u »vinograd oca njegova«... Ta, onda smo još obojica bili daleko od topova.

Šale su već bivale tanje, kad je u rujnu trebalo kretati na bojište. »Napokon riskira se u životu svašta, a i pasti nije baš tako lako« brani se od slutnja u jednom listu i dodaje »ali svakako bih htio vidjeti, kako to izgleda, kad si u vatri i u boju.« Dopisnica od 20. rujna — tik pred odlazak (a to i jest najgori čas!) — sasvim je ozbiljna i ponekud mračna: »Bit će sve onako, kako mora da bude... Mi se spremamo i čekamo čas. Upravo sam danas čuo za jedno desetak prijatelja, što padoše za zadnjih bitaka oko 13. o. mj. Mi ćemo dakle ispuniti praznine. Medjutim, što Bog da, šutim ja! Želio bih ostati na životu jedino radi nekih divnih literarnih doživljaja. Ali svejedno je. Kad pomisliš, da izmedju jedne geološke formacje i druge treba do 20 milijuna godina, pa šta je onda sve ovo?!... (U postskriptumu) čitam Lamartinovu historiju Girondista«.

Onda je došla prva bojna karta, vedrija, i kano ponosnija:

»1. oktobra, sunčano jutro. Bio sam u prvoj, žestokoj vatri. Još sam neranjen i živ. Spavam pod zemljom. Već nekoliko dana (ovo je aluzija na početak njegove »Ispovijedi«, gdje veli za sunce, da »već nekoliko dana« nije zapadalo — a s tim sam ga draškao) ovako! Za koji dan ću opet u boj«. — Iz ostalih četiriju, isto tako bojnih, dopisnica vrijede još, da se iznesu ova mjesta: »7. oktobra... Bio sam opet u vatri i opet sam u dekungima, a svaki dan nas posjećuju šrapnele i granate. Našao sam u jednom dekungu »Iznad greha i smrti« i to mi je lektira. Žalim, što ne možeš biti ovdje i doživjeti ono, što se inače ne doživljava. (Onda još nije znao, da sam bio i sam tamo, nedaleko od njega.) Moj roman (Mrtva Domovina) raste kilometre visoko...« — »15. oktobra... Radujem se, da nisi više u dekungu. Ja sam bio tri posljednja dana u vojnoj pruzi, a danas sam na dan dva došao u pričuvu. Još sam živ, ma da i nisam zdrav. Ispila me memla od dekunga. Želio bih ne poginuti samo radi toga, da sve ovo iznesem, jer je svaki dojam dragocjen...« — »19. oktobra. Nalazim se u najprvoj vojnoj pruzi i gradim već dva dana dekunge. Vrijeme je još uvijek sunčano i lijepo. Po koja kugla prozuji nad glavom, dok ovo pišem. Noćas je bilo dosta puškaranja i s naše i s njihove strane. Spavam svaku treću noć i to na jedno oko. Da me ostave u ovim dekungima bar nekoliko dana. Ne bih žalio, kad ih već gradim. Za sebe sam digao čitavu palaču. Ako budem imao vremena i volje, napisat ću jedan feljton i poslat ću Ti ga, da ga dadeš u jedne novine. Inače kao uvijek. Još me nije ostavila dobra volja...« — »22. oktobra... gotovo svaku noć bijem boj i zavijam momcima rane. Još sam čitav. Jučer sam govorio s jednim srbijanskim potporučnikom. Njegova je vojna pruga upravo nasuprot mojoj. Zato smo se svejedno rukovali i sasvim prijateljski debatirati. Kavalirski protivnici... »Manon« sam slušao u duhu. Ime joj je Manon...

U postskriptumu javlja još, da je dan prije promaknut na zastavnika, jer je zbog jedne novele u »Savremeniku« imao ostati vječitim kadetom u pričuvi, no tad je valjda zbog ovoga rada u »dekungima« bio nagrađen. Zanimljivo je, da je u onoj limenoj kutijici, koju svaki vojnik nosi privezanu za džep hlača, u t. zv. »smrtovnici«, napisao svojom rukom: »† Fran Galović, zastavnik i pjesnik«.

Najnoviju je čast imao jedva pet dana. Dan pred smrt, 25. X., napisao mi je posljednju i punu slutnje oproštajnu kartu: »Moj dragi, još jednom te pozdravljam. Jutro je i u 10 sati imamo da navalimo. Sunce je, nedjelja i divno, toplo jutro. Čovjek bi čisto želio umrijeti u ovako sunčan dan. Reci Tvojoj gospodji, da se pomoli za upokoj moje duše, ako me ne bude više. Ljubi Te Tvoj Fran«.

Navala je medjutim bila sutradan i Fran je Galović poginuo dne 26. listopada oko podne prelazeći upravo preko neke ceste, kad ga dohvati tane u desnu stranu grudiju, da izadje van kroz samo srce. Mrtvo mu je tijelo prijatelj noću pomoću dva vojnika pronio kroz taneta tako da se moglo prevesti u Zagreb na Mirogoj, gdje smo ga i sahranili dne 31. X.

Ne znam, kad i gdje smo se prvi put sreli. To je moralo biti u »Hrvatskoj Smotri«, kamo je nosio prve pjesme. Znam, da sam osjećao skrivenu moć tih iako početničkih ugodjaja i izvjesnu slikarsku dispoziciju, pa sam uredništvo upozoravao na nj. Onda je iskočila *»Tamara«* kao dramatski mu prvijenac, koji je on skromno nazvao »scena po motivu Lermontovljeve pjesme«. Ona ni nema toliko naivnosti, koliko bi čovjek očekivao od 20-godišnjeg mladića. Nešto je banalnosti u papirnatom opisu strasti Tamarine, ali motivi su islikani bujnim bojama. Na kuli Tamarinoj, pod kojom šumi Terek, javlja se sjena jedne davne djevice, koja plače čežnjom ostavljene ljubavi: dragi je njezin imao — po nalogu tastovu — za iskup svoje zaručnice donijeti biserje iz glave daleke moćne kraljice, ali ga je tom prilikom zadržala kraljica u svojim okovima, a ostavljena se djeva sunovratila s kule. Ovako bi morao zalutali Putnik ostati kod Tamare, koja ga strašću okiva, ali se sjeti svoje ljubavi i hoće da ode, no Tamara ga sunovraćuje u bezdan, niz koji je poslala u smrt sve svoje ljubavnike — poput »Kneginje Jelene« — jer ne će, da itko komu igda priča, kako ju je ljubio. (Sasvim dramatski motiv!). Ma da ga je Tamara ljubila, klikće djavolski nad njegovom propašću, a onda daje dozvati na ležaj roba. Dramatske je vatre više u ovako pojedinim slikama i u spletu motiva nego li u samoj koncepciji, koja nije arhi-

tektonski zaokružena. Uopće nije bilo u Galovića volje za izgradnju arhitektonike, te se nije u nju zadubljivao toliko, koliko je volio raditi pojedinosti.

To se vidjelo u većoj mu drami »Mors regni« (Hrv. Smotra g. 1908.), koja je nastala pod neposrednim dojmom Vojnovićeve »Majke Jugovićke«. Taj je dojam u izradbi na način Maeterlinckov: poznati oni zborovi kao temeljni, mistični ton, u kojem kao u crnoj i strahotnoj rijeci plove pojedini prizori glavnih lica. U prvom su dijelu dvorkinje kraljevskih odaja, u drugom fratri samostana, a u trećem sjene u snu. Tu se i opet vidio bujni lirski pjesnik i šareni slikar jakih boja u modernoj kompoziciji. Najdramatskiji je prvi dio, u kojem nadbiskup Lovro, personificirani zločin, i kraljica Lepa, slavohlepna strast, daju ubiti kralja Zvonimira; drugi dio krije u sebi ljubav samostanca Stjepana II i Nede (po Kumičiću), a treći megdan Kolomanov sa Svačićem, kojega već kao pobjednika ubija hrvatski vojnik (po Šenoi) došavši u pomoć Kolomanu.

Divio sam se Galoviću, koji je u našoj literaturi više put iznesenu historijsku gradju usudio se ponovno opjevati, a ipak podati toliko svoga. Sokolio sam ga, dok je izradjivao, i tako smo se zbližili. I danas, kad čitam te lijepe, lakokrile, sugestivne i slikovite stihove — vidim, da nisam pogriješio, kad sam počeo vjerovati u Galovićevu veliku budućnost unatoč ovisnosti njegove o stranim i nekim našim autorima. Otad mi je nosio svoje pjesme u rukopisu ili mi nacrte odavao. Neopazice smo se sprijateljili, ma da je to išlo teško s obzirom na njegovu tihu, mučaljivu, nepristupnu, stidljivu i gotovo žensku ćud, koja je kontrastirala s krupnim mu tijelom. Uza to je njegov, nešto piskutljiv glas i cijelo mu držanje više odbijalo nego privlačilo, a to je on dobro osjećao izbjegavajući spočetka društva, naročito ženska. Kod nas je osim toga bila razlika u dobi, kojih deset godina, a ja sam imao dosta posla, dok sam tu dolinu bar nekako premostio. Ta, još u posveti »Začaranog ogledala« nazvao me je svojim »učiteljem«, što sam mu odmah i zamjerio, jer ja sam ga u prvim mu godinama više bodrio nego li učio, dok sam sâm više naučio od njegove mnogostrane naobrazbe u lektiri modernih pisaca kao i od osobito istančana mu ukusa.

Sve sam to htio opširnije prikazati u uvodu njegovih pjesama — a i draže bi mi bez sumnje bilo nego li u ovom posmrtnom epilogu (koga tako nevoljko pišem!) — ali do tog izdanja i do uvoda, za koji me molio, nije zbog poznatih naših prilika došlo, premda su već pjesme bile uredjene za štampu. One su medjutim plovile kao lijepo i egzotično cvijeće po našim listovima i svraćale na se sve veću pozornost. A i bivale su sve to ljepše, sve konciznije i izradbom do minucioznosti fine. Galović ih je upravo cizelirao na osnovu svojih studija stranih pjesnika, naročito Baudelairea. Koliko mi je puta znao zaneseno govoriti o harmoniji ritma, a uopće o melodioznosti riječi (poglavito kod soneta), te o kompoziciji lirske pjesme ljuteći se na nemar ili neznanje naših liričara. Za njega je lirska pjesma, osobito ona ugadjajna, bila svileno vezivo, kod kojega treba paziti na osnovnu tkaninu, na točnu i finu izradbu, a nada sve na sklad boja. Galović je bio u mladim danima slikar (jednom mi je pokazao svoja dva tri pejzaža, a njegova je soba bila puna produkcija prvih slikara; nad svima je ipak bio kipar Rodin, kojega je upravo obožavao. Uza sve to je — premda bez ikakva pjevačkog glasa — bio u nutrini svojoj vrlo muzikalan, posjećujući opere i koncerte, te pokazujući finu distinkciju u ocjeni pojedinih glazbotvoraca. Taj se smisao za glazbu vidi i osjeća kod svih pjesama, koje su od nekadanjih baladičnih i romancnih nastrojenja prešle u simfonije i etide. Upravo je tražio muziku pojedinih riječi — spočetka samo u neobičnim atributima, a poslije u čudnom vezanju i stavljanju jedne riječi do druge, samo da poluči muzikalni efekat. Zbog ovoga Galovićeva osamljena nastojanja valja naoseb žaliti Galovićevu ranu smrt, jer on bi bio u daljim svojim radovima otkrio one još mnogobrojne tajne muzikalnog života naših riječi, njihove unutrašnje slikovitosti, te u tom pogledu nastavio Šenou, kao što je Kranjčević nastavio Preradovića. S toga je stanovišta njegova lirika osebujna i znači napredak s formalne strane prema svagdanjem pjesnikovanju.

A ne samo u stihovima nego i u prozi. Koliko je tu bogatstva i prave raskoši razvio, pokazalo je *»Začarano ogledalo«*, najkarakterističnije mu djelo, prava košnica, iz koje mogu još dugo uzimati i učiti toliki početnici, jer tu će se obilno

inspirirati. O toj sam knjigi progovorio u lanjskom »Savremeniku«, pa ne treba, da se ovdje ponavljam, ali moram da naglasim — sad poslije njegove smrti da *dublje* naglasim onu mistiku i onaj veliki osjećaj prekogrobnosti, što ga je imao i upravo u sebi trajno nosio taj čovjek. Ja sam — četajući stvar još u rukopisu — držao, da je to plod, upravo cvijet strane literature, najviše Poe-a, kojega je Galović tako reći gutao i neprestano mi ga nosio, da ga i ja čitam, jer smo u to doba najradije pretresali čudesne sujete ne propuštajući, da ih i u kinematografu pogledamo. Nisam mogao *onda* misliti, da je to tako u skladu sa slutnjama na dnu njegove duše. Tä, on je bio u životu tako sretan; od kuće imućan priuštavao je sebi mnoge, najviše umjetničke zabave, kao književnik imao je za rana lijepih uspjeha, kao profesor dobio je mjesto u Zagrebu, a i inače nije poznavao ni tuge ni sentimentalnosti, niti se ikad potužio na svijet i život. — Ali kad je izišla posljednja mu stvar, autobiografska *»Ispovijed«*, onako mračna i tamna u upravo strašnoj mistici, gdje se nije moglo misliti ni na afektaciju ni na samovoljnu igru s publikom — i kad je sad, nakon tragične mu smrti, ponovno čitam, onda počinjem vjerovati, da budući dogadjaji već unaprijed bacaju svoju crnu sjenu na oči, koje su za ovakove stvari otvorene. Mnoga su mjesta iz te knjige sad kao proročanstva (na što je već upozorio i prijatelj mu J. B.) i čovjek ih s grozom čita. Ja sam u vrijeme, kad je knjiga izišla, pomalo počeo i doznavati onaj »lijepi grijeh«, što ga pred Kristom ispovijeda, a o kojem mi je jednom natuknuo, pa sam stoga napisao u »Savremeniku«, da je to najsubjektivnija autobiografska knjiga, ali dašto nisam mogao slutiti, da će smrtno tane — bar ne iz ruke drugoga! — završiti taj čudesni život. Galović je naime, osobito uz čašu vina, rado govorio o smrti, pače i o samoubijstvu, i o svom truplu, kako leži medju svijećama, a u »Hrvatskoj mladoj lirici« napisao je o sebi, da osjeća strah pred starošću i toga jedinog da se boji. Karakterističan je tamo i ovaj stavak: »Bezazlen je, i da ga priroda nije stvorila ovolikim, hodao bi kao Pierrot, bijel i naličen, po mjesečini. Ovako nosi na licu masku vječite dobre volje. Ruku drži na prsima«. Medju pjesmama pak njegovim u toj knjizi treba dobro pročitati »Zavodnika«.

Moje je pak mišljenje, da bi ipak taj oblak u njegovu životu — u koliko nije bio još crnji zbog slutnja smrti — bio prolazan, kad bi se Galović bio izliječio od Poe-a i svojih možda časovitih dispozicija, jer je bio dosta povodljive ćudi i rado je slušao dobre savjete. A da mu nije bila čitava nutrina zamračena, svjedoče i projekti nekih njegovih posljednjih romana, koji bi bili sasvim realistično obrađeni. Upravo je o praznicima počeo pisati veliki društveni roman *»Rastanak«*, u kojem je prema istinitom dogadjaju htio prikazati nekog bogoslovca, koji postaje raspop i doživljava u kasnijem životu sama razočaranja. Mobilizacija i rat probudila je u njemu nov sujet *»Mrtva domovina«*, kojemu bi bila ideja, da je »pak taj rat i sve to sasvim obično kao i druge stvari u životu«, kako mi piše, onako kao što je Anatole France prikazao revoluciju u glasovitom romanu »Bogovi žedjaju«. — Galović je uz onu bujnu i slikarsku stranu svog talenta imao i sasvim realistični, jednostavni i prirodni način pisanja — još od prije, kako se to može razabrati iz omanjih mu pripovijesti »Genoveva« (u »Zori«), »Svekar« (u »Hrv. Kolu«), »Vojnička ljubav« (u »Savremeniku«) a donekle i u »Ispovijedi«, pa bi jamačno i ove stvari našle odziva kao što su i sve druge mistične, jer je Galović i kod najveće jednostavnosti imao onaj svoj tihi ritam riječi i veliki intimitet osjećajnosti, te na oko na najočitiju prirodnost puštao jedva vidni tračak mističnosti. Skladno a mirno slijevanje riječi nije mogao zatajiti ni kod svojih kritika i polemika.

Od dramatskih mu radova — kad već nabrajam sve — treba još spomenuti aktovku *»Pred smrt«* (u »Savremeniku«), gdje je u ne najsretnijem spoju iznio mistiku i realnost, a od mladjih stvari »Grijeh«, prikazivan u našem kazalištu (kao i »Tamara« i »Trilogija«), koja se — kako je i kritika istakla — prislanja uz moju »Zimsku noć«. Čudno je to uopće kod Galovića, da je i ne znajući pošao uz drugoga i nesvijesno ga imitirao; u »Začaranom ogledalu« morao sam mu neke stavke u rukopisu upravo precrtati, jer su bili doslovna jeka iz Maeterlinckove »Modre ptice«. Tako nije razlikovao motive vlastitih sujeta od onih pripovijedanih mu, pa sam po koji put imao s njim i neprilika . . .

U rukopisu je još — no doskora će biti štampana — njegova mezimica »Marija Magdalena«, koju mi je i pripovije-

dao i donosio čin po čin, a koju smo čitali javno na parobrodu »Vila Velebita« putujući s prof. Kršnjavijem u Veneciju i Ravennu. (S tog nezaboravnog puta potiču umjetničke i kano scenirane reminisance »Četiri grada« u laganu, ali sjetnu ritmu). U toj su drami ili bolje: dramatskim slikama sve osebine Galovića i slikara i pjesnika uz razbudjenu bogatu religijsku dispoziciju, koju je taj čovjek već kao artista nosio u sebi; draga mu pak ličnost Kristova nije nigdje bila bliže na dohvatu kao ovdje. Hrvatsko će se kazalište najbolje odužiti Galovićevoj sjeni, ako ovu dramu — makar o Uskrsu iznese pred naš svijet.

Našao sam mu u ladici i gotovu aktovku »Valovi«, koja se odigrava uz more, u parku neke ville: trpka deziluzija, koju doživljava udata žena, kad je ostavlja ljubavnik, da se zaruči s mladom djevojkom; interesantno je mjesto, gdje je njezina razuzdana prijateljica tješi, da će se taj čovjek već zasititi i svoje žene, a tom prilikom izdaje, da je i nju ljubio. Problem nije jače zahvaćen, ali je glatko izradjen, na mjestima pjesnički.

U rukopisu su ostale i njegove kajkavske pjesmice, koje je takodjer s ljubavlju pjevao, a htio je da i muzici svoga omiljelog svagdanjeg razgovora prokrči put u književnost, u kojoj kajkavština po odredbi filologa nema pristupa, a ipak je u njoj još toliko života, naročito komike. Ove će pjesmice takodjer doskora ugledati svijetlo.

Galović je uopće imao i osjećaja i ukusa za sve ljepotne porive u bilo kojoj epohi naše literature, pa je zato hrvatska mladost izgubila u njem pravog, unutarnjeg estetskog komentatora naših pjesnika. Za kratko vrijeme, što je — zamjenjujući druga — predavao u osmom razredu, vidio je, koliki je balast u životopisima i nabrajanju djela pojedinih pisaca, umjesto da su prikazane individualne crte svakoga, te odijeljeni učitelji od epigona, geniji od talenata, književnici od diletanata. Gundulićeva »Dubravka« zanosila ga je u svojoj divnoj idili, pa sam ga ja nagovarao, nek je prepjeva, kao što je Hofmannsthal »Elektru«, on se medjutim — uzimajući s djacima »maskerate« — oduševio poslije za tu vrstu i već mi pričao sujet, ali ga valjda i napustio. Tako ga je i starinsko, ako je bilo lijepo, odmah osvojilo.

Bio je uopće artista. Ostavio nam je svoj puni i šaroliki, a nedogradjeni paviljon — s elegantnom, modernom nutrinom, u koju možemo uvesti i evropskog stranca i pokazati mu je. Pače kod »Začaranog ogledala« i nekih pjesama možemo bez straha dodati: »Ovakovih gobelina i ovakog veziva teško da ćete i vi imati mnogo«.

To je tek letimična i — sasvim razumljivo! — isprekidana slika toga bogatog talenta, koji je imao i genijalnih zaleta. Njegov rad, naročito njegov artizam u prepletu svjetskih motiva i izradbi jezične muzike, zavrijedjuje posebnu studiju, u kojoj bi jasno izbila umjetnička mu i pjesnička individualnost — individualnost, koja je upravo iz cvjetne mladosti prelazila u ozbiljnu muževnost. Sahranili smo ga, ali spomenik mu još treba podići, kad nastupe mirnija vremena.

Dotle slava Franu Galoviću, pjesniku i zastavniku prostrijeljena srca!

Dr. Milan Ogrizović

Bruno Šteiner posvetio je Galoviću svoj sonet (Savremenik« 1914., str. 485):

POKOJ
Sjeni Frana Galovića

Jedne noći, kad ću svu tu bol prebolit
Što mi sada kao vampir srce jede,
Kad ostat će od svega samo bliede
Uspomene i grijeh više volit

Neću bezumnom tom ljubavlju, molit
Ću se opet kao što sam molio
Tada, dok grijeh još nijesam volio . . .
Jedne noći, kad ću svu tu bol prebolit.

Molitvi mojoj On ne će odolit
I bit ću opet dijete srca čista,
Kad sa zvijezde što na nebu blista

Poslat će mi srcu pokoj na traku
Mjesečevom, po mirisavom zraku
Jedne noći, kad ću svu tu bol prebolit.

Bruno Šteiner.

»Savremenik« donosi god. 1915. (str. 239—240) u spomen pok. Galoviću pjesmu Kreše Pavelića:

SJENI FRANA GALOVIĆA

Kroz život si prošao kao sanja
Zvjezdane i davno nestale priče;
Umorena duša još zastor miče
Sa hrama bola. Sjena biva manja

Za zavjesom što ne diže se više,
Zrcalo mutno vječnosti dalèke,
Kob tajnu skriva. I tu poput jeke
Ozvanja mrak i šutnja... Netko diše...

Prikaza uz kandilo što se puši
U zrcalo gleda. Ja je tek slutim,
Al hram taj poznam za zastorom žutim,
Vidjeh ga davno u njegovoj duši.

Noć i mir. Šapat sjena. Tamo ti si...
Uz svetu vatru što u čežnji tinja, —
Čini mi se, da ne skriva te škrinja.
I kao da nikad živio nisi!

Iste godine (1915.) donosi »Savremenik« Galovićev ciklus od 12 soneta »Autinojeva smrt« (str. 98—100), a Izvještaj kr. I. i II. realne gimnazije u Zagrebu za školsku godinu 1914/15 donosi na str. 4—7 nekrolog Franu Galoviću od Sz (šifra Galovićeva prijatelja dra. Stjepana Zaića). »Hrvatska« u svom broju 1164 od 18. IX. 1915. donosi članak »Dvie pjesme Frana Galovića, koje je uredništvu poslao domobranski poručnik Nikola Bačić, a prepisao ih je iz jednog albuma, gdje ih je Galović upisao prije odlaska na bojište. Prva pjesmica glasi:

Kaj će meni reči,
prodike i album,
Vaš prijatelj jesem
i to ostat znal bum.

U Sisku početkom Augusta 1914.
pred smrt
Fran Galović.

Druga pjesma (sonet) glasi:

Ivko, srce moje, sjeti se kadikad
Večeri, što jednog umornog ljeta
Sproveli smo skupa. Možda više nikad
Vidjeti me ne ćeš. Tvoja duša lieta

Krajevima cvjetnim; zar bi mogla ikad
Ugledat, što sniva tvoja mladost sveta;
Zar bi mogla ikad više ili nikad
Saznat, što se jednoć u životu sreta.

Jer imade dana, što ih snivamo:
To ćeš možda jednom vidjet u životu,
Mi sudbini čežnje sve darivamo

I zaboravljamo suze i ljepotu.
Pogled tvoj ću dragi nosit vječno sobom
I u snu daljine zborit često s tobom.

Zadnji dan mjeseca Augusta 1914.
Fran Galović

God. 1916. donosi »Savremenik« Galovićevu novelu *»Robijaš«* (str. 351—355) i dramu u jednom činu *»Valovi«* (str. 174—183.). Te godine prikazuje zagrebačko kazalište Galovićevu dramu *»Pred smrt«* (9. VI. i 14. VI. 1916) zatim dramu *»Mati«* 29. XII. 1916., 3. I., 13. I. i 6. II. 1917.

God. 1917. donosi »Savremenik« dvije pjesme iz ciklusa *»Z mojih bregov«* (Crn-bel i Mesečina na str. 103.)

God. 1919. Štampa »Savremenik« ponovno »Antinojevu smrt« (str. 318—323), koja već bila štampana u istom listu god. 1915.

God. 1923. donosi »Savremenik« (str. 180) članak Gjorgja L. Gruborovića pod naslovom »Fran Galović u albumu«. To su one dvije pjesmice, koje je donijela »Hrvatska« 18. IX. 1915, a pisac navodi, da se sonet odnosi na 12-godišnju kćerku (Ivku) gdje. B. Osim toga navodi i ovaj zapisak Galovićev iz istoga albuma:

»Danas 28. kolovoza 1914. sretan sam što se mogu potpisati u Vaš spomenar, a ujedno i radi toga, što sam nakon 12 godišnjeg školovanja, mature, i 15 godišnjeg službovanja kao hrvatski učitelj u 33. godini života svoga, postao goni-

čem volova kod 75. hodnog bataljuna 2 satnije 27. dom. pješ. puk.

S. 28. 8. 914 *Fran*

Vjerojatno je, da ovaj zapisak nije Galovićev (to bi se lako moglo prosuditi po rukopisu), jer Galović nije bio dodijeljen *drugoj* satniji, nego *prvoj*, a osim toga nije nikada pisao stranim licima ime bez prezimena, niti kratio ime mjesta (S. mjesto Sisak) ni godinu 914 mjesto 1914., da ne spominjem ove 33 godine života (to bi mogla biti nezgodna šala; on je tada imao 27 godina života i jedva jednu godinu službe profesorske). Isto je tako nevjerojatno, da bi on sebe nazvao goničem volova, a volovima da bi smatrao svoje domobrance, kako to komentira Gjorgje L. Gruborović.

God. 1924. priređuje Glumačka škola u Zagrebu predstavu Galovićeve »Matere« (16. XII. 1924.) u zagrebačkom kazalištu.

God. 1925. štampa »Književna Republika« (br. 11—12 str. 479—504) ciklus »Z mojih bregov« s tumačem kajkavskih riječi. Iste godine donosi »Hrvat« (br. 1674 od 6. IX. 1925) pet neobjavljenih pisama Frana Galovića uz člančić Ladislava Žimbreka, koji je ta pisma našao u ladici redakcije »Savremenika« i publicirao ih, ne znajući, na koga su upućena.

Dr. Ivan Esih štampao je u »Obzoru« od 5. rujna 1931. br. 204 članak: *Fran Galović*, uz otkriće spomen-ploče hrvatskom novelisti, lirskom i dramskom pjesniku. »Jutarnji List« od 16. rujna 1931 donosi dopis iz Koprivnice od 14. IX. 1931 o otkriću te spomen-ploče pod naslovom: »Svečano otkriće spomen-ploče hrv. književniku Franu Galoviću. Zanosan govor podpredsjednika DHK. Peteranec je doživio rijetko rodoljubno slavlje«. Uz dopis su snimke spomen-ploče i rodne kuće Frana Galovića, na kojoj se nalazi spomen-ploča. Dopis »Jutarnjeg lista« glasi:

KOPRIVNICA, 14. IX. Uz veliko učešće naroda iz mjesta i okolice obavila je jučer Hrv. knjižnica i čitaonica u Peterancu otkriće spomen-ploče na rodnoj kući hrv. pjesnika Frana Galovića koji je kao zastavnik u pričuvi 26. listopada 1914. god. pao na ratištu. Tijelo mu je tada bilo prevezeno u Zagreb, gdje je 31. listopada svečano pokopano. Pored mnoštva naroda iz mjesta i okolice, a osobito iz Koprivnice, prisustvovali su ovoj svečanosti otkrića izaslanik DHK iz Zagreba podpredsjednik i naš poznati književnik Gjuro Vilović, seljački pjesnik Miškina iz Gjelekovca, mješoviti zborovi HPD »Podravca« i »Domoljuba« iz Koprivnice, Hrvatska pučka čitaonica iz Gjelekovca, Grad. Š. K. »Koprivnica« Hrv. planinarsko društvo »Bilo« iz Koprivnice i sva mjesna kulturna i humana društva. U 10 sati prije podne odslužio je mjesni župnik Turčin u župnoj crkvi svečanu službu božju, za vrijeme koje je na koru pjevao mješoviti zbor HPD »Podravca«. Poslije službe božje krenuo je narod u procesiji koju je predvodila vatrogasna glazba u ulicu Jalševac, gdje se nalazi kuća u kojoj se Galović rodio i na kojoj je Hrvatska knjižnica i čitaonica podigla spomen-ploču sa ovim natpisom: »U ovoj kući rodio se Fran Galović, hrvatski književnik 19. srpnja 1887., umro 26. listopada 1914. Postavila prinosima njegovih štovatelja Hrv. knjižnica i čitaonica u Peterancu«. Predsjednik Hrv. knjižnice i čitaonice Franjo Škorjanec otkrio je ploču prigodnim govorom, a poslije toga je župnik Turčin obavio posvetu, koju je mješoviti zbor HPD »Domoljuba« popratio pjevanjem hrv. davorije: »Preni se jednom rode naš mili«. Nakon tog podpredsjednik DHK Gjuro Vilović burno pozdravljen od mnoštva naroda održao oveći govor, u kome je opširno prikazao značenje Frana Galovića u hrv. književnosti. Istakao je da je Galović svojim pjesničkim radom ostavio ogledalo ovog divnog kraja Podravine u kome živi čestiti radin i napredan hrvatski seljak koga rese lijepe i plemenite osebine duše i srca.

Pod dubokim dojmom krasnog punog pjesničkih ljepota govora Gjure Vilovića mnoštvo naroda dalo je spontanu počast svom zaslužnom sinu klicanjem »Slava Galoviću«! Na iskazanoj počasti zahvalio se u ime obitelji Frana Galovića njegov stric Josip Galović, koji sada živi u Zagrebu kao umirovljeni gradski namještenik. Mješoviti zbor »Domoljuba« otpjevao je još jednu hrvatsku davoriju, a nakon toga pošli su predstavnici društva u prostorije Hrvatske knjižnice i čitaonice, gdje su se upisali u spomen-knjigu. U podne je priredjen u gostioni Matije Benotića banket, kome su prisustvovali svi predstavnici društava. Za vrijeme ručka palo je u vezi sa održanom svečanosti više zanosnih rodoljubnih govora

koje je HPD »Domoljub« popratilo pjevanjem hrvatskih davorija. Poslije banketa razvila se animirana veselica, koja je trajala do noći. Prilikom odlaska podpredsjednika DHK Gjure Vilovića priredio mu je narod u znak zahvalnosti za iskazanu pažnju burne ovacije. Ova svečanost bila je jedna od najljepših manifestacija domoljublja koju je Peteranec do sada doživio. Napose je spomena vrijedna činjenica da su se u istoj ulici u Peterancu u kojoj se nalazi rodna kuća Galovića, u prošlom vijeku rodila još dva odlična Hrvata i to Ilirac Tomo Blažek i Martin Vitez-Imprišević, koji je otkrio trag svojedobno zakopane krune sv. Stjepana.

ZAKLJUČNA RIJEČ

U ovo su izdanje uvrštena Galovićeva djela onako, kako su napisana, odnosno štampana. Ako je razlika između teksta štampanog i onoga u sačuvanom rukopisu, uzeta je uvijek kasnija redakcija, što se može (naročito kod pjesama) bez truda utvrditi. Pravopis je zadržan onaj, koji je Galović u dotično vrijeme smatrao najboljim. Zato se nalaze forme ijekavske, iekavske i apostrofirane (cvijeće, cvieće, cv'jeće); slova *đ i dj* (mjesto đ) ostavljena su, kako ih je autor pisao. Jedino u slučaju, gdje je redakcija provela promjene, napr. društvo u družtvo, vraćen je oblik autorov, jer Galović nije nikada pisao etimološkim pravopisom u svojim bilješkama, pismima i djelima.

PRVI POKUŠAJI

PJESME OD 1903. DO 1908.

PROLOG

Pojavila se opet tužna jesen,
te stupajući napr'jed svojom nogom,
sve krasno cv'ječe moga žića gazi,
što ostade od proljeća mi davnog . . .
Za listom listak pada mirno na tle
i krije zemlju bl'jedo-žutim plaštem,
a ptice sve su otišle za gore —
odletješe i vratiti se ne će . . .
Kad sve to gledam, tad se sjećam tebe
i približim se tebi ja u misli,
i gladim ti kô nekoć prame krasne,
a ti na moje naslanjaš se grudi . . .
Oj, to je bilo! Da je bilo, znadem,
al' više nikad, nikad biti ne će . . .
Oj, pusti, da i dalje mogu snatrit
i sjećati se dana, kojih nema,
i koji nikad vratiti se ne će.
Nek mislima se bar prenesem tebi,
u zbilji kad ne mogu tamo doći.
Da mogu . . . Tad bih sretan, blažen bio;
u krilo tvoje sklonuo bih glavu
i počinka bih mogô na čas naći —
promatrajući tvoje lice krasno . . .
A ti sad skloni glavu na grud moju,
da dišem miris tvoje čarne kose,
u zaborav da padnem opet slatku,
da iz nje se ne prenem nikad tužan . . .

Al' odsada to više biti ne će
i zato primi cjelov zadnji, žarki,
što zamišljam ga sada tek u sebi,
da pritisnem na usne ti ga bajne...
Oj, jesen je razorila moj život,
i ja sam sâm na pustoj, praznoj javi,
a sve mi tiho šapuće i zbori —
...memento mori...

27. svibnja 1903.

EPILOG...

Oj, ljubavi je moje nestalo,
a nada k njojzi sva uništena...
Svoj crni plašt sad spušta noć
i tamnima me grli krilima...
. . . .
Čuj, vjetar sad zahuji, bljesnu grom
i sinu sve u sjaju zlatnome,
a za čas opet tama nastane...
Oj, nekoć bješe jutro prekrasno,
i rosa se po cv'jeću bljeskala.
Ja išao sam s njome ovamo
držeći je za ruku prekrasnu.
Oj, ljubljah, ljubljah je tol beskrajno!
Al jednog dana ona otide
i ne vrati se više nikada...
Oj, ljubila me nije. Zašto ne?
To ne mogu ja saznat nikako.
. . . .
Al eto opet vjetar zahuji
i pjeva divlju hymnu pobjede.
O prsi moje b'jesno udri sad
i probij ih, ta čemu život moj,
kad ljubavi ne mogu nigdje nać.
I ona, kojoj najveć vjerovah
I ona me je, vaj, ostavila.
. . . .
...ha, svud su oko mene ponori...
svud tama grozna... strašna... užasna...

...Ja idem već... u ponor propadam,
u smrti bar ću moći saznat sve...
. . . .

Zgb. 30. V. 1903.

PHANTAZIJA...

. . . .
Zvijezde trepte, bajna noć je pala.
A crni čempres pruža suhe grane...
U prahu ležim, spustiv lice na tle
i miso svaka moja tek si ti.

U noćnom miru, gdjeno lahor šušti,
gdje nije čuti nikakova glasa,
već samo šumor tajni iz daleka,
tad duša moja čezne za te v'jek.

I iza dana, puna teških boli
i tuge vječne; amo tad potečem
i padam u prah, pokrijem si lice
te na te uv'jek mislim samo ja.

Oj, primi cjelov iz daljine ove
i patniku se meni smiluj jednom,
bar jedan pogled, jednu iskru žarku,
i misli na me makar samo tren.

Na samrti ću blažen, sretan biti,
ni r'ječi jedne usta ne će reć,
već usnuti ću blago, mirno, sretno,
a zadnja ćeš mi miso biti — Ti...

Zgb. 16. VI. 1903.

N. F.

1. NJOJ...

Oj, dođi, da cjelujem zlatne ti prame,
da poljubim koraljne usne ti žarko,
da na grud se prislonim tvoju i snivam
o budućoj sreći...

Daleko od sv'jeta i njegovih boli —
u pustoj i mirnoj šumskoj tišini,
gdje potočić žubori tiho i vajno —
oj, pođimo tamo!
U beskrajnoj, tamnoj i mističnoj noći
ja ruku bih tvoju dodirnuo svojom
i otkrio sve bih ti boli i vaje
bijednog mi srca.
Ta jedina ti bi me pojmiti mogla,
jer drugi se smiju i rugaju meni —
sm'ješnom luđaku, koj' sanjari uv'jek
o tvojoj krasoti.
Oj, dođi! ... Ja ljubim te beskrajno, silno ...
Oj, slušaj me, dođi tek samo jedamput ...
To moli te b'jedni i nevoljni patnik,
da poslušaš njega.
Ti ne ćeš da dođeš? ... Tad ostani zbogom!
U zaborav pustu potisni te molbe;
Zaboravi na me i više ne misli
na prošlost, što bješe.
Oprosti mi, što ti tek dosađivô —
i smij mi se, smij mi se, ja sam ti luđak,
i vr'jedan sm'jeha i poruge svake ...
Oj, ostani sretna ...
A ja ću pak ostati posvema samcat,
u beskrajnoj tamnoj i mističnoj noći,
i od sveg će moga života tad ostat
tek spomen na prošlost.

13. rujna 1903.

2. JUTRO

Na obzorju eno već jutarnji trak
tamnu probija noć,
i ruji već prekrasne zore, gle, trak,
noć će doskora proć.

I sunca će prekrasnog sinuti sjaj,
c'jeli rasjat će sv'jet;
tek u srcu mome ostat će vaj,
svjetlost sjajnu će klet.

I beskrajna mržnja je u srcu mom,
c'jeli prezirem sv'jet ...
Pa, vjeruj mi, najrađe u času tom,
vjeruj, htio bih mr'jet ...

15. rujna 1903.

3. U SPOMEN 8. RUJNA 1903

U mraku dubokom i noći
aleja se dugačka pruža,
a kraj nje cvatu naoko
lijeri i rumena ruža.

Ja prolazim mirno alejom ...
i mislim, da ruža će ocvast;
na kaljavoj, tužnoj toj zemlji
ljepota će njezina propast.

I ljudi će gaziti po njoj,
ljepote će njezine nestat,
al' u svome ne ću ja srcu
za ružom žalovati prestat.

rujna 1903.

4. RUŽA

Bijaše jutro krasno,
zore se gubio trak ...
Samo još tamo dolje
crven se činjaše zrak.

Rosa je sjala bajno
kao da alem je kam,
u ruci mojoj b'jaše
kose ti predivni pram.

Ljubljah ti lice nježno,
gledah ti očiju sjaj ...
Tiho uživah tada
u srcu preslatki raj.

Ružu si tad mi dala,
uz nju je bio i trn — — —
Ustala kad si — mrak mi
u dušu spusti se crn.

Tada si otišla mirno,
bešćutno, hladno, ko sjen . . .
Haljina još se b'jeli,
vidim te samo još tren.

Sunce sad sinu krasno,
meni, ah, mrak je to crn . . .
U ruci nemam ruže,
samo je ostao trn.

20. rujna 1903.

5. U ZIMI

U starom, pustom parku gine sve,
sve tiho pada, nestaje i mre . . .
I grane se pod sn'jegom prigiblju,
Junonin kip je njime zasut sav;
a pustoš svud je tiha, beskrajna,
ni glasa nigdje čuti ne možeš.
Ah, teška sjeta pada mi na grud,
već noć se tamna evo spušta svud.
— — — — — — —
Terasa sn'jegom pokrita je sva,
i bršljan pao je sa stupova . . .
Ja gledam, hoće l' doći amo tko,
jer čudno čuvstvo obuze uvi duh.
U nadi, da će ona amo doć,
alejom tamnom bludi pogled moj,
u nadi gledam, ali nema nje,
već noć je pala, već je tamno sve.

1. listopada 1903.

6. LJUBAV

Velika, divna, velebna, sveta,
jedina, koja smrtniku možeš
podati slasti nebeskog raja,
Ljubavi sajna!
Jadnici b'jedni svi smo mi ljudi,
stvorovi, kojih za čas već nema;
život je nama kratak i bolan —
nema li tebe.

Jedina ti si, koja nam daješ
život i sreću, vjeru i nadu;
tebe da nije, jadnici mi smo
bez tebe ništa.

Ljubavi! Već okusih ti čare,
ljubljah već djevu krasnu i milu,
bio sam sretan, bio sam blažen —
na čas tek samo.

Opazih onda, da je to varka;
ona me nije ljubila nikad . . .
Sanje si moje srušila tada,
Ljubavi tužna . . .

20. listopada 1903.

7. U NOĆI

Spušta se noć . . .
Svoj tamni je plašt razastrla svud,
a teška tjeskoba steže mi grud . . .
I bolni se jad
u dušu spušta . . .
I teška bijeda
oj, tišti me sad.
A mjesecu nema, ni zv'jezdama traga,
prem noć je ta ipak tol' tiha i blaga.
Kamo da krenem, kuda bih išo,
ići ću napr'jed besciljno, pusto,
idem i idem, ne poznam puta,
oj, već sam susto.
Ha . . . gledaj, tuj groblje je već,
arkade se b'jele;
a mjesec izlazeć krvav sad,
obasjo ih c'jele.
Spomenik sjajni tuj se koči,
ko sablast strašna u vis stoji,
a dalje eno mali križić,
u travi, gle, ko da se boji.
A čega? . . . Sjajnog spomenika?
Il zlatnih slova?

Il' stidi ih se?... Zašto? Čemu?
Ta mrtva su i ona.
— — — — — — —
I idem dalje, mirno i tiho,
a lahor blago piri.
Oj, spomen kakav sinu sada
u duši mojoj...
Oj, to je njezin grob...
Oj, groznog li jada,
ta ja sam bio tvoj rob...
Ljubljah te... A sada??
Tuj grob je tvoj, tuj snivaš sada,
uništila srce si moje.
Ta duh je moj satrt i mrtav...
A život besmislen.
Pojavi se, da ljubim te kosti,
da cjelujem tvoju lubanju golu.
Ja mislit ću, da opet je došlo
doba, kad viđah tvoju ljepotu.
Oj, smiluj se...
Ustaj...
— — — —
Al ne... Snivaj u miru!
Nek čempres se vije na tvome grobu,
a tad...
Ljubav će plamtjeti jače u mome srcu,
neg nekoč.
Snivaj u miru,
a ja ću poć...
Svud oko mene
biti će noć...
— — — —

Zagreb, 28. X. 1903.

U SPOMEN 11. LISTOPADA 1903.

Slava ti junače divni, heroju hrvatskoga roda!
Tebi ću u slavu sad, pjesmicu zapjevat ja.

Neka u tvoju sad slavu jeknu pjesme mi zvuci:
Velik i dičan si ti, otac i učitelj naš.

Hrvatska zemlja je bila zakrita pretežkom tamom,
Svuda bijaše noć, svud se sterao mrak.

Hrvatska premila majka gorke suze je lila
Gledajuć mili si rod, kako je nesretan vaj!

Očaj i težka tjeskoba, srdce je svačije stisla,
Svaki mišljaše već, da ćemo propasti svi.

Sjajna tad sinu zviezda, obasja čitavu zemlju,
Zemlju hrvatsku svud, premili, krasni naš dom.

Svjetlo bijaše svud, bajno, veliko svjetlo:
Ti si usto ko div, veliki otče oj naš!

Ti si pokazao pute, kojimi kročit je nama,
Ti si kazivao nam k sviesti da dodjemo svi.

Slavni i veliki otče, Tvojoj se divimo sjeni,
Sjajni genij nek Tvoj, bdije nad nama svedj.

Sjena nek tvoja prati, sjena tvoja nek čuva
Premili hrvatski rod, neka ne propane on.

Buji neka i raste, neka se diže i cvate,
Bolje budućnosti sjaj neka on dočeka kad.

Hrvatska premila majko, opet ćeš velika biti,
Dična biti ćeš ti, slavno kraljevati tad.

Sunce slobode će sinut, gore će klicat: »sloboda,
Evo sloboda nam sad, sada smo slobodni svi«.

Tebi pak, junače divni, kličemo: vječna ti slava,
Ti ćeš biti naš vodj, slava će živjet Ti viek!

Hrvatski djak.

Hrvatsko Pravo, 10. X. 1903.

U MAGLI

Spušta se dosadna magla, ko krila goleme ptice,
koja je sustala jadno u dugom, napornom lijetu,
vere se između granja u pustoj, praznoj aleji
noseći mrtvilo trulo cijelome tužnome svijetu.

Pusta aleja se gubi u mračnu bezmjernost tajnu,
lišće s ogoljelih grana na zemlji tužno se vije,
jesenji lagani vjetrić zadune katkada hladno,
svjetiljka ulična noćna dalèko slabašno sije.

Mi smo u mislima išli držeć se rukom o ruku,
vjetar je stresao lišće pred nas s ogoljelog granja,
put nam je posuo njime i mi smo kročili po njem
slušajuć zadnje akorde života i proljetnih sanja.

Tako u sumornoj magli lepršuć listić se jedan
otkine s grančice tanke i padne tebi u vlasi,
ja sam pogledao naprijed, gdje se u noćnoj tišini
svjetiljka ulična noćna polako, slabašno gasi.

Mi smo prolazili nijemo kroz dugu, praznu aleju,
što se je gubila nekud u mračnu bezmjernost pustu,
gore s ogoljelog granja padahu nečujno, tiho
listići posljednji suhi u maglu dosadnu, gluhu.

1903.

PJESMA U PROZI

Sjećaš li se još onih dubokih i tajinstvenih noći? Bila je tama u vrtu, samo su mjestimice sjale zvijezde kroz crne, rastrgane oblake... Pod drvećem bila je noć, pusta, duboka noć... Sjedjeli smo na prevaljenom panju i šutjeli smo... Padalo je lišće s drveća šušteći po zemlji... Na lice ti je padao blijedi trak mjesečev... Vidjeh bjelinu tvoga lica i sjaj zjenica tvojih. Bila si blijeđa nego obično, a oči su ti bludile nekuda u daljinu. Možda u onaj drugi svijet, o kojem toliko snivamo i za kojim toliko čeznemo?...

U tvojoj je kosi bilo lišća, suhoga, uveloga i žutoga lišća... Oblaci se počeše stiskavati jedni uz druge, zvijezdâ nijesmo vidjeli, a cijelo obzorje bijaše posvema crno. Tada je vjetar uzvitlao po zemlji lišće; suho, uvelo i žuto lišće... Lomio je granje i pjevao je pjesmu očajanja, boli i — smrti.

Ustali smo... Ti si uzdahnula, jednostavno, svakidašnji, kao što se obično uzdiše i pošli smo. Kad si otišla, ja pođoh u svoju sobu i prihvatih gitaru. Svirao sam na njoj pjesmu, staru pjesmu, koju sam još čuo kao dijete. Sjetih se svega, što je prošlo i klonuh na pod, zaplakavši gorko, prvi put u svom životu nad uništenom i razorenom srećom.

20. XII. 1903.

MOLITVA

V. K-u posvećuje u znak odanosti - autor.

U prahu, smrvljen pred tvojom svemoći ležim, blijedni i nevoljni smrtnik, veliki Apolone! Upirem svoje blijedo lice s užarenim očima prema vrhuncima olimpskim, koji su pokriti bijelim snijegom i zastrti maglom; hoteći prozrijeti maglu i ugledati u njoj tebe, velebni Febo... Tražim života i došao sam k tebi, da mi ga dadeš, veliki bože svijetla. Podaj mi iskru onoga silenog zanosa svoga, da se uzmognem uzdići na ovu zemlju i obasjaj me jednim trakom sjaja svoga, Sminteju srebroluki...

Gledaj, oko mene je prah, lješine, smrt, ništavilo, a ja hoću da živim, hoću da se uzdignem iz ovoga kaosa svakidašnjosti... Hoću da poletim visoko k suncu poput Ikara, makar si i spalio krila... Daj, veliki Febo, da samo jednom zasjam, pak neka gaze onda po mojoj lješini milijuni željni Života, kad padnem opet u ovaj svijet, neka me preziru, neka mi se rugaju, ali samo jednom daj da živim onim pravim životom, Sminteju...

Sunca mi daj, obasjaj me čarobnim blijeskom, koji će zasjati oko čela moga poput aureole zlatne... Apolone, podaj mi sunca, podaj mi života!...

Evo, ležim u prahu i zaklinjem te muzama tvojim, zaklinjem te lirom tvojom i svim olimpskim bogovima... Smiluj mi se, velebni bože i usliši me... Napni žice na liri mojoj, slavni muzagetes, da zapjevam pjesmu, koja će se oriti od obala čarobnoga Gangesa do silnoga oceana, od sjevernih stepa i ledenih gora do Sahare puste. Zapjevat ću onda velebnu pjesmu, pa makar bila i labuđa.

Ti možeš pomoći, veliki pitoktonos, ti se smiluj i bijednom smrtniku, koji nema nigdje nikoga svoga, već vapi k tebi glasom očajnika, da mu pomogneš...

Veliki Apolone! Ti mi možeš jedini pomoći. Pokaži mi samo jednom tvoje prekrasno lice, da vidim pravu ljepotu, podaj mi života, uzdigni me k suncu, samo jedan čas, a onda ću lako umrijeti...

1904.

SUTON

Sjedim u vrtu... suton pada,
spušta se tiha, tamna noć,
listići šušte, slavulj negdje
pjesmom si blaži tešku bol.

Njegova pjesma čudno zvuči;
tajne akorde slušam ja...
Mistična pjesma bolno ječi—
srce mi dira njezin zvuk.

Sjećam se jedne slične noći,
kada sam s njome bio tuj,
gledali kad smo sjajni mjesec,
zlaćane zv'jezde, — tamni svod.

Prošlo je doba davne sreće,
nestalo mirno poput sna;
vratit se više nikad ne će
prošlosti moje sreća sva.

Ostadoh sada b'jedan, tužan,
nesretni patnik posve sam —
posljednji pogled svraćam tamo
čempresa gdje se crni sjen.

Više ne vidim zlatnu kosu,
očiju tvojih mili sjaj;
više ne vidim krasno lice,
podao kome sve bih ja...

Umrla ti si za me tužna,
nema te za me žive već,
ne ću te više nikad gledat
očima onim kao tad.

Kada si prošla poput sjene,
poput fantoma; onaj čas
plačući gorko srce mi puče,
nestalo sveg je onaj tren.

Zaborav pusta dođe zatim,
trava tvoj tad je skrila grob;
na njemu cvate divlje cv'jeće,
na njem sad buji divlji drač.

Prošlo je doba davne sreće,
nestalo mirno poput sna;
vratit se više nikad ne će
prošlosti moje sreća sva...

Slavulj je prestô svojom pjesmom,
spušta se tiha, mirna noć...
krokom laganim pođoh tada,
da se u krilo spustim snu.

Dolje daleko sinu zvijezda,
srcem mi b'jesni teška bol...
Trnova kruna oko moga
čela se svija... Svud je noć...

1904.

24. OŽUJKA 1904

Divno sunce sjaji bajno u svom zadnjem sjaju,
sve je tako krasno milo, c'jeli ovaj kraj;
već je zelen svuda evo kô u kakvom raju.
Sve je l'jepo, samo mene mori teški vaj.

Ljubice se, gle, u travi javljaju sad milo,
proljeće je došlo eto, zime nema već;
sn'jeg i vjetar, bure zimske — to je tekar bilo,
da će tako krasno biti, tko bi mogo reć?

Potok šumi, lahor lišćem blago šušteć struji,
sve je drugo mirno, tiho, blag je laki zrak,
u daljini modro nebo svud lagano ruji,
domala će pasti dolje laki, pusti mrak.

Sunce tone već za gore, tama crna pada,
svud je rumen, sve je tiho, već se spušta noć...
Sveg će nestat, sve uminut — osim moga jada,
da li će i njemu ikad do svršetka doć...?

1904.

OLUJA

dru. M. Palunku

Burna je noć...
Silni ocean b'jesno se valja,
val se visoko diže za valom,
udara silno kamene hridi,
kao da sebe uništit želi
užasnom snagom.

Prasak se čuje...
Lomljava silna ječi daleko,
oblaci tmasti, tjerani vjetrom,
mahnito lete obzorjem tmastim —
mistični poput golemih ptica —
strašnom brzinom...

Hrid se tek jedna
diže visoko iz dna dubokog,
pruža se poput silnoga diva;
nalići tamnoj prikazi, koja
tamo do sjajnih divnih zvijezda
popet se želi...

Valovi buče...
Hoće da sruše hridinu tamnu,
nebo i zemlju, ljude u gnjevu
žele uništit, smlavit, potopit —
samo da nije hridine ove,
koja ih priječi...

Ona ih veže...
Ona im kuje gvozdeni lanac,
Kojim ih kroti, kojim ih blaži...
Vali se muče, naprežu — ali
trud je uzalud — suspreći jedna
hrid ih tek može...

14. VII. 1904.

FINALE

Turobni zvuk se razl'ježe tiho,
kao da šušti vjetrić lagani
u pustoj borovoj šumi...

Nečujna glazba, tiha i bolna
pjesničko srce potresa moje,
kô akord slomljene žice,

koja je pukla, jerbo je svirač
um'jeće svoje htio pokazat
i divlje udarô po njoj...

Žica već ne će davati glasa;
diskord bi samo mogo se javit
i žešće dirnuti srce

pjesnika jadnog, koji bi onda
plakao gorko, smrvljen u tami,
u pustoj tihoj samoći.

Umiru zvuci tiho, lagano;
izlazi mjesec, sjajući bl'jedo,
nad mrtvom, mirnom pučinom...

Izlazi mjesec... njegovi traci
hladni su, ledni, prodr'jeti neće
u mrtvo pjesnika srce.

Sini, obasjaj svojom toplinom,
koja je život svakoga stvora —
oj, sunce velebno, mene!...

Možda ćeš izać?... Zasjat ćeš silnim
sjajem golemim, koji će tada
i meni zasjati, ali

prekasno to će pjesniku biti,
koji će tada smrvljen i zgažen
već mrtav spokojno snivat...

1904.

SVOJOJ PJESMI

Oj, pjesmo moja, krilatice divna,
što zrakom lakim poput daška plineš;
kô molitva se u vis modri, čarni
lagano, mirno s moje lire vineš.

Ti utjehom si meni uv'jek bila,
kad znala me je snaći kakva tuga;
a u veselju, radosti i sreći —
ti bila si mi opet vjerna druga.

Oj, moja divna krilatice, pjesmo,
bez tebe ne bih bio u životu,
poznavat sreću ne bih mogô nikad
ne gledajuć ti čarobnu ljepotu.

I zvuci tvoji kad mi srce dirnu,
ja mislim, da će nastati svanuće,
u kojem će i moja duša moći
proslavit opet svoje uskrsnuće,

jer tvoji zvuci tugu mi razore,
veselim, sretnim uvijek me čine...
u tebi jednoj duša moja može
da digne se u neznane visine.

Oj, pjesmo sjajna, što se mirno viješ
iz mojih bolnih raskidanih grudi...
O, krilatice čarobna i mila,
ti zaštitnicom mojom vječnom budi!...

1905.

SAPPHO

Gdje si, divna, bozima mila Sappho,
gdje su zvuci zlaćane lire tvoje,
gdje silni, velebni zanos tvoje
pjesničke duše?
Ne ćeš više nikada pjevat pjesme,
srce tvoje ljubavlju ne će plamtjet...
Sve je, vajme, raskinô hladnom rukom
Tanatos silni.
Zašto bozi oteše život tebi,
kad si mogla stvarati jošte djela,
s kojih bi te slavilo c'jelo ljudstvo —
velebna Sappho?
Ljubav te je zan'jela svojom snagom,
koja vlada najjače srcem ljudskim;
tako i ti uzljubi silnim žarom
Phaona krasnog.
Ali on te spoznati nije htio!
već te odbi... Čuvstveno srce tvoje,
koje bolno pucaše, slomi tada
nesrećna ljubav.
Teških boli podn'jeti n'jesi mogla,
već si tužno svršila žiće svoje;
prije toga pjevala još si zadnju —
labuđu pjesmu.

Tada mirno, uzevši liru zlatnu,
ti u vale krasnoga plavog mora
skoči s leukadijske hridi smjelo
s lovornim v'jencem.

. . . .

Krasna Sappho, reci mi, što da radim?
Bih li žiće svršio poput tebe —
ili dalje živio kô mučenik
ljubavi svoje?

1905.

SAN PJESNIKA

U tamnoj sjeni helenskoga gaja,
gdje mjesečni još nikad trak ne dopr'je,
sâm stupah tiho k hramu Afrodite,
da poklonim se boginji ljepote.
Kroz lišće tihi šuštao je lahor,
bjelasaše se samo u daljini —
ods'jevajući u jezercu čudno —
svim sjajem Afroditin hram u noći.
Kô labud b'jeli da je svoja krila
raširio, a sitna noćna rosa,
što poput bisera se sjaji po njem,
prosipajući čarove ljepote,
u koje tone pjesnikova duša —
još ljepše sjaše hram boginje krasne.

Na čistac dođoh — ostadoh u sjeni
i spazih stari panj obrašten travom
i mahovinom stoljetnom, al tada —
što ugledah!... oj višnja Afrodito,
zašt' n'jesi korak meni sustavila,
il ubila me prije nego dođoh
na ovo mjesto... Na tom drevnom panju,
što stoji poput kakva pjedestala,
ukočila se ona, kô bez daha —
u tamnu noć je upravila pogled,
a ruke napr'jed pružila je mirno,
kô nekoga dočekati da želi...
Niz sn'ježne grudi padaše joj velo,
u naborima čarobnim do zemlje

rasplinulo se poput lake magle.
I dođe on, kô Adonis je lijep
i ljepši još... Na božansko mu čelo
uzvinula se sjajna plava kosa;
u oku prva mladenačka smjelost
pojavila se... prekrasno mu t'jelo,
obasjavano sjajnom mjesečinom
začaralo je... ona siđe dolje
i k njemu pođe... On dršćući tada
obujmio je moju nimfu divnu.
U zagrljaju časak ostadoše,
tad pođu mirno k boginji, što ljubav
zaštićuje, da žrtvu njoj prinesu:
da prvu iskru svetog plama onog,
što ljudi ljubav zovu, njojzi dadu.
I odoše. Za stupovima jošte
bjelasaše se prozirno joj velo
i nestade ga poput lake magle.

Sâm zamišljen i tužan ostah tada
i strgoh žice s moje zlatne lire,
a grimiz, koji moja je ramena
ovijao — pričini mi se krvav —
i njega razderah... skinuh lovor-v'jenac,
na čelu mom koj' vijaše se prije
i bacih ga u travu... Tada pođoh,
da u tišini šumskoj se uzmognem
pomolit mirno velebnoj ljepoti.
Na javi ja te doseći ne mogu,
jer ponosna si, ohola i ako
usudit bih se mogô k tebi doći,
zar ne bi pr'jezir nagrada tad bio
za ljubav moju? — Ali ja ću moći
bit uv'jek svojom sudbom zadovoljan
i sretan bit ću, dok ćeš biti i ti.
A ljubav moja živjeti će uv'jek,
i kô jezerce tiho koje gore
okružuju, te maknut se ne može,
već miruje — i moja ljubav bit će
prijegorna i tiha poput njega.

1905.

AFRODITI

Oj, Afrodito, božice ljubavi,
ja tebi evo himnu bih pjevao,
u slavu tvoju ja bih dirnô
drhtavim prstima liru svoju.

Nek jeknu žice posljednji put, a tad
ja liru svoju bacit ću u more,
nek proždru sinji vali morski
liru — a s njom i žiće moje.

Ja ne ću moći nikad već dirati
te žice, koje tako sam volio,
jer život mi je smrvljen; glas mi
turobni sada se u noć gubi.

To svojim mrežam ti si učinila,
ti šapnu meni varavi nade glas,
da mogao bih sretan biti,
da će me ljubiti ona htjeti.

Ja mišljah s njome početi život nov,
koj možda bi me spasiti mogao,
al' drugi sud mi poda divna,
prekrasna Kiprejko ti; a ja sam

tad bio lud i mahnito udarô
u žice svoje lire i pjevao
o svojoj tuzi, misleć, da će
bol mi se srca golema stišat.

I bijah prvim zvucima prevaren,
da bol će moja stišana biti, al'
tad spazih, da si ti, oj divna
božice, zgazila nade moje.

Al' njena slika uv'jek će živjeti
pred mojim tužnim očima; nje ću se
u boli svojoj uv'jek sjećat;
vječna će ostati ljubav moja.

I liru svoju tada ću baciti
u sinje morske valove, neka je
u svoje crno uzmu krilo,
pošto je nestalo sreće moje.

A ti, oj višnja olimpska božice,
ta zašto moriš ljubavlju smrtnike?
Ti nekom daješ preveć sreće,
meni si uzela nju i život.

1905.

MOJE SELO

(Ciklus dvanaest soneta)

1. Prolog

Katkada se vraćam ja u tvoje krilo,
moje drago, lijepo i pitomo selo,
A preda mnom niče kućâ jato bijelo,
što se oko stare, sive crkve svilo.

Ja te silno ljubim, moje selo malo,
s tobom mi se vežu davne uspomene,
Niču ko iz groba prastaroga sjene,
Na koj' mi je nekoć mnogo suza palo.

Srećan sam, što mogu ja na rodnoj grudi
časak bar u starom otpočivat vrtu;
slušat šušanj lišća, što ga vjetrić njiše,
kao u snu gledat sve više i više

vraćat mnogu sanju tužno u prah strtu —
Uspomenâ mnoštvo, nek se s nova budi.

10. svibnja 1905.
Pobratim, 1905., br. 4.

2. U sumračju

Sniva staro drvlje — mirno, tiho sniva;
nigdje nije glasa nikakova čuti,
ali moje srce ipak mnogo sluti
dan svanuća sjajnog željno očekiva.

Noć je tamna pala već po cijelom kraju...
Sjedim sam na trulom, starom, drevnom panju,
pa u toj tišini mislim uvijek na nju —
slavnu našu majku — hrvatsku domaju.

Dan slobode njene jednom svanut mora,
borimo se zato svi za majku svetu,
nek nam bude njena sreća sve na svijetu.

Sjajno, divno sunce, silnim žarom plani —
Hrvatskoj kad zemlji svanu bolji dani,
tada će i meni možda sinut zora.

1905.
Pobratim, 1906., br. 15.

3. Na Veliku subotu.

Proljetno je doba, kada cvijeće cvate,
šireć uz to laki miris cijelim krajem,
a sunčani traci svojim blagim sjajem
sav vrhunac tornja staroj crkvi zlate.

Stojim sam i slušam, slušam pjesmu staru,
što se širi moćno kao silna struja...
Mnoštvo ljudi pjeva gromko Aleluja,
tonući u nekom tajnom, svetom žaru.

Gledam, gdjeno idu, srećna, mirna lica,
puni pouzdanja, tihe, mirne sreće,
koju ništa više srušiti im ne će...

Mene opet tužna već zahvaća tmica,
kao neman čudna sve se vuče jače,
a u grudma srce i sad plače, plače...

1905.
Pobratim, 1906., br. 14.

4. Na groblju

Križ do križa strši, svud na humku svakom;
nema ovdje mnogo sjajnih spomenika,
mramornijeh ploča, niti krasnih slika —
zadnje to je sijelo mrtvim siromakom.

Obični su ljudi, što su amo pali —
svaki od njih ovdje tiho, mirno snije,
a nad grobnim humkom strmogled se vije.
i na grobu svakom strši križić mali.

Krije crna zemlja starce, mlade ljude,
koji sniju mirno ispod rodne grude.
Leži ovdje mnogi život tužno strti,

koj' je ljubit možda u životu znao,
al je sada jadno u to groblje pao....
A strmògled priča šušteći o smrti.

1905.

5. Ona

Sad se smjelo vini, moja mila pjesmo,
veseo sam, sretan, jer je ona došla,
opet poslije dugih ljeta, što su prošla;
jao, kako dugo vidjeli se nijesmo.

Oj, ta reci brzo, jesi l' sretna bila?
Ja sam, vjeruj, mnogo toga prepatio;
Kada pođoh u svijet, o sreći sam snio,
ali su mi sada polomljena krila.

Teško mi je bilo, mišljah mnogo na te,
ali sam te tada i zaboravio...
Ruži ti si slična, koja mirno cvate,

i ja neharnik sam eto takav bio.
Ne ćeš da me gledaš?... Imaš pravo, bježi!
I u mojoj grudi teška slutnja leži.

1905.

6. Na obali

Šumi rijeka tiho ispod mojih nogu,
kao čudna pjesma iz dalekih strana,
kao zvuci krasnih, novih, boljih dana,
kojima se i ja tužan nadat mogu.

Gledam, kako zlatno sunce milo sjaji,
a iz pjena rijeke gdje se slika diže
moje sreće, koja do nebesa siže...
Na pogledu toga oko mi se raji.

Gledam bajnu nimfu, gdje se milo smiješi,
gdje iz rijeke k meni brzim krokom spješi,
da me u životu bodri, diže, tješi.

Otale, vi slike novih boljih dana,
moja vam je sreća navijek zakopana —
to je bila puka tek fata morgana.

1905.

7. Očinskome domu

Kada stupam preko tvoga svetog praga,
rodna moja kućo, očinski moj dome,
tako mi je lako, jer sam svoj na svome;
uspomena svaka na te mi je draga.

Sjećam se, kad bijah jošte malo dijete,
kako sam se smijat i veselit znao;
ali nema više onih dana — jao! —
ljeta kô oluja nekud naprijed lete.

Sad se satrt vraćam evo opet k tebi,
rodna moja kućo, očinski moj dome.
Možda ćeš mi vratit, što mi svijet uze;

Uzmi me kô sina raskajanog k sebi,
mir ću srcu naći ja na krilu tvome
i niz moje lice ne će teći suze...

1905.
Pobratim, 1906., br. 13.

8. Proljeće

Već krasuljak prvi svud se opet javlja,
Sićušan i priprost, prezren, ubog cvijetak,
Ali on nam nosi proljeća početak,
On je prvi vjesnik proljetnoga slavlja.

Ja te silno ljubim, ubogi moj cvijete,
Jer si neznan, priprost kao pjesma moja,
koja širi mirno nježno krila svoja,
da se u vis modri dignu i polete.

Uzet ću te nježno kao pahulj laki,
i na usne svoje privit ću te sada;
ljubit ću ti žarko sitni listić svaki...

Mislit ću, da ljubim svoju dragu... Tada
javit će se u mom srcu polet jaki,
niknut će u njemu možda nova nada.

1905.
Pobratim, 1906., br. 10.

9. Ljeto.

Žeteoci hite, sunce žarko žeže,
mašu srpi, kose, zrelo klasje pada;
nigdje u blizini nikakova hlada,
snopovi po zemlji razbacani leže.

Svatko se sad smije veselo i zbori.
Čuture se nose pune rujna vina;
Danas nema ovdje čela tmurna, nujna,
pjesma se i šala naokolo ori.

Vječno mladi život slavlje svoje slavi,
cijeli svijet tone u sunčanom sjaju,
a i moje srce prepuno je sreće;

Moja vam je tuga gotovo na kraju;
vječna bit će radost, prestat nikad neće . . .
U daljini svud se vedro nebo plavi.

1905.

Pobratim, 1906., br. 10.

10. Jesen.

Sivim, tamnim nebom plove tmurne magle
kao strašne, crne i goleme ptice,
a ja tužan spuštam svoju glavu nice,
gledam ih i gledam, kuda tako nagle.

Sitna kiša sipi kao gorke suze,
što ih plače narav žaleći ljepotu,
plače gledajući crnu tu strahotu,
plače čare svoje, što ih jesen uze.

Lišće je na drvlju gdjegdje jošte žuto,
Golo granje u vis samotno se pruža . . .
a i ljudski život kô da tiho drijema . . .

Gdje je žarko ljeto? . . . Nema ga već, nema.
vjetar vije zemljom lišće uvenuto,
U mom vrtu zadnja ocvala je ruža.

1905.

Pobratim, 1906., br. 10.

11. Zima

Kao perje lako prši snijeg bijeli,
i na drvlju inje svud se uhvatilo;
oko grančica se poput srebra svilo,
a po tmurnom nebu oblaci se sveli.

Nije čuti glasa . . . Svud tišina vlada,
noć već svojim mračnim velom svijet krije,
koj' u njenom mirnom zagrljaju snije,
a na crnu zemlju bijeli snijeg pada.

U tom noćnom miru moja duša mlada
traži željno pokoj od zemaljskih jada,
koji je ko teška mora tište sada.

Kad u borbi kakvoj izmučena pada,
ona bi se vinut s ove zemlje rada
u visine, gdjeno vječna ljubav vlada.

1905.

Pobratim, 1906., br. 10.

12. Epilog

Ostavljam te sada, milo selo moje,
da se u svijet vratim, da se borim s nova;
ispod tvoga mirnog otići ću krova,
ostavit ću navijek možda čarne tvoje

njive i brežuljke, koji su mi bili,
kada sam u zlatnom gledao ih maju,
utjeha u svome dražesnome sjaju —
prepuni ljepote, predragi i mili.

Zbogom, selo moje . . . Možda ću se moći
opet jednom k tvojoj vratiti samoći . . .
poslije teških boli, prepaćenih muka

tražit će te opet jednom moja ruka . . .
Kad ću tužno — skršen od životnih vala —
plakati na grobu svojih ideala.

11. svibnja 1905.

BEZ NASLOVA

(Ulomak iz »študentskog rastanka«).

Gospodinu

Krešimiru ....r-u
»Geisterseheru« i Aksakovu in spe,

u znak osobitoga štovanja i prijateljstva
smjerno posvećuje

Autor.

Motto: *Imade više čuda na tom svijetu,*
No što ih naša mudrost zna, Horače...
Hamlet.

Mračno nebo, nigdje zvijezdâ nije,
Pustoš crna posvuda se stere,
Stara ura muklo ponoć bije,
Duhova se četa tajno vere,
Viju im se duge halje bijele,
Što su oko kostiju se splele.

Idu dusi otajno i tiho,
Grobna svuda kraljuje tišina,
Samo gdjegdje lahor bi zanjihô
Sitno lišće... Svud je gusta tmina.
Sova, noćna ptica, već se glasi...
A na glavi ježe ti se vlasi...

Ali jednom blijedi mjesec zasja,
Pokraj crkve duhovi se rêde,
A prozorčić svak se odmah rasja
Duhova te prazne oči glede
Iz njih sumpor sjaji i svjetluca,
Svaka kost u zglobovima puca.

Plešu dusi, ali iz daljine
Tamo, gdje se stere crna tmina,
Šišmišâ se cijela četa vine
I poleti s nebeskih visina,
Kao oblak šireć svoja krila,
Strašna, grozna, užasna, nemila.

Plešu dusi vals, kankan, kadrilu,
Halje bijele zrakom svud lepršе,
Motaju se svi u plesu čilu,
A iz haljâ neke kosti strše;
Tad najednom vještice se jave,
Posred strašne ove noćne strave.

Ali što ću pričati vam dalje,
Kakovih je bilo još strahota,
Kako su se vile bijele halje,
Kakovih je bilo još grozota,
Preslaba je za to moja lira
Pitajte to rađe Krešimira.

Vidio je on na Savskoj cesti
Strasnu četu noćnijeh duhova
Jedne burne crne noći sresti...
Svršena je zato priča ova,
Koja, dragi Krešimire brate,
Spjevana je, vjeruj, uprav' za te.

1905.

Pobratim, 1906., br. 16.

SALOMA

I stajala je bl'jeda i upirala oči
u njegovo krasno, mrko, asketsko, mrtvo lice,
i ljubila mu usne, što bjehu pune krvi
i gladila mu rukom te svilne trepavice...

A katkada bi prste, bijele poput sn'jega,
provlačila tihano kroz njegvu crnu kosu,
omaštenu svu krvlju, što tekla je iz vrata,
po srebrnoj što zdjeli svud okolo se prosu.

Podizala je vjeđe, na oči što su pale,
ispijala je iz njih zaostale sve suze,
zaostale od onda, kad krvnik mačem svojim
na želju njenu strasnu njem luč života uze...

Misterij vječni, tajni oćutila je tada,
kad ljubljaše mu usne, sve pune svježe krvi;
misterij, kojim ljubav obaspe svako biće,
kad ćuti njene slasti užitak tajni, prvi.

Netaknuto je njeno zadrhtalo tad t'jelo,
i bojeć se, da l' ne će ta slast joj ipak proći —
cjelivala mu oči i usne, kosu, lice,
u velebnoj i mirnoj i tamnoj, mrkoj noći...
1905.

SUNCU

Oj, sunce sjajno, ja te silno ljubim!...
U bl'jesku tvojih žarkih, vrućih zraka
ogr'jevat želim svoje jadno srce,
što prepuno je tamnog, crnog mraka.

Ja pružam evo k tebi svoje ruke,
i k tebi dižem svoje bl'jedo lice,
te udaram u svoju liru zlatnu,
na kojoj već su davno pukle žice...

I sad se na tle evo zdvojno bacam
i žarkim usnam suhu zemlju ljubim,
te ronim suze, žaleći za srećom,
što nju i život s njome jadno gubim.

A uspomene prošle opet niču,
što žrtvom već su zaboravi pale,
al' ja ih tjeram svojom zadnjom snagom,
jer silnom vatrom srce moje pale.

Al' ne ću, ne ću više na njih mislit,
već samo na te, divno sunce moje,
oj, ja te ljubim silno, divlje, strasno,
jer na me šalješ žarke zrake svoje!

Oj, sunce moje, plani silnim sjajem,
i bl'jeskom svojim rasjaj moje sjene,
a žarom svojim c'jelim bićem mojim
ti prodri, da mi život ne uvene.

Jer živjet novim ja životom hoću
u sjaju tvojih vrućih, žarkih zraka,
ogr'jevat želim svoje jadno srce,
što prepuno je tamnog, crnog mraka.

Oj, smiluj mi se, divno sunce moje,
oko mene je pustoš i strahota,
ne mogu više živjeti ovako,
oj sunca pravog podaj mi života.
16. VI. 1905.

PJESMA BEZ NASLOVA

Posvećena onima, kojih se tiče.

Življahu nekoć u davno, drevno i prastaro doba
ljudi dobroga srca, vr'jedni i čestiti posve.
N'jesu baš bili bez mane, ali posvema dobri —
napokon — jedan je rekô: »Ljudma je suđeno gr'ješit«.
Rekao on je to danas jezikom slavnog Horaca,
ali ja hrvatski kažem, da su mi stihovi glađi.
B'ješe sijaset tih ljudi — svaki po svome žargonu.

Ali da pričam vam priču... Nije duhovita, niti
prepuna kakovih divnih, sjajnih, savršenih slika.
Riječ progovori jednom ljubavnik prekrasne Hele,
drugim riječima onaj, koji u flautu svira:
»Slušajte, drugovi dični, preslavni, sjajni junaci,
riječ prozboriti krasnu moram sad vama ja jurve,
jer je nedostojno uprav, što se dogodilo bilo
desetog dana u ovom krasnome mjesecu rujnu.
Opila vam se je djeva »neka« i pjevala pjesme,
pijana zatim se namah prašnom valjala cestom —
cestom, kojano vodi k r'jeci srebropjenoj Savi«.

Na to se uzdigne divni brzonogi naš Triumfator
koji je okićen svojim zlatnim plaketama bio:
»Što mi to govoriš, druže, kakvu si besjedu rekô,
ja sam uznesen rad toga, srce ugrudma mi skače.
Čuj me, što ti ja mislim, ona je pijana pošla
tada u nojcu duboku zovući ljubavnike,
kojim se podala namah — ali ja prestati moram,
jer sam ja budući prefekt, zato ti ne smijem gr'ješit!«

Na to mu prozbori riječ dični, šepavi Hefest —
s dugijem noktima svoju ambrosijsku pogladi kosu:
»Rigoroze je ona valjda položila zatim...«

Ali mu prekine riječ veliki preslavni Radek:
»Pravo baš imaš, amice, to sam ja mislio jurve«.
Divni se Ivan tad digne, zboreći besjedu zvučnu,
hoteći svima razglasit strašno to zločinstvo, koje
ta je počinila djeva, odviše vjerujuć Baku,
ali se uzvitla zrak od divljega pjevanja onog,
koje iz ustiju svima sada gle izvire jurve.

Na to ću sve sad ja dati ovaj svoj kratki
Epilog:
Nekoć je naš Triumfator ljubio silno tu djevu,
pak se zavadio strašno s jednim »prijátelom« svojim,
kad mu je rekao ovaj silnim i gromornim glasom:
»Crveni šeširić, kabanica plava
»Ej, ta to je Vladina slava...«
On mu je u glavu tada bacio gotovo knjigu.
Eto kako je danas... Ostale ne ću spominjat,
jer su baš posve pošteni, čestiti, predobri ljudi —
samo klevetati vole — to im je jedina mana,
molim nota još bene — vole klevatati žene.
Eto baš slučajno sada jedne leoninske rime,
te ću zato dovršit. Pričat bih mogao jošte,
ali oprosti i za to, moja uzvišena Muzo,
što sam se bavio malo preveć frivolnom baš stvarcom,
koju izmisliše možda ovi nepogr'ješni ljudi
sada na svijetlu sunčanom... Ali ja svršavam time
ostajuć uvijek svima jednako odani
Hades.

*Dano na Olimpu 13. rujna 1905. u 9 sati
i 19 časaka u večer.*

APOLONU

(Sonetni vijenac)

(F r a g m e n t i)

1.

Febo Apolone, krasni Letin sine,
evo tužni pjesnik k tebi svraća lice...
Pao je sav slomljen pred tvoj prijesto nice,
moleći da tuga njega jednom mine.

Već je dosta suza, dosta uzdisaja
u životu njegvu mladom dosad bilo,
srce mu je tek o sreći samo snilo —
sada bi se htio nauživat raja.

Ja te molim žarko, Febo Apolone,
dar mi podaš sada pjesmu silnu jaku,
ne daj mi da bludim odsele u mraku,

već nek žice moje radosno zazvone.
Smiluj mi se, Febo, tvoja moć to može,
ako išta ljubiš moju pjesmu, bože.

2.

Ako išta ljubiš moju pjesmu, bože,
ti ćeš me odvesti tad pred njene dvore;
ljubav mi i čežnja srce silno more,
te se svakim časkom sve to više množe.
Čekat ću je krasnu, kad će mi se javit;

doći će iz svoga osamljenog dvora,
puna milja svakog, kao rana zora,
ja ću ruke oko njenog vrata savit!...

Al' je dugo nema, možda slatko spava,
noć je gluha, tamna, zato ću u svoju
udariti liru, neka dragu moju

sad oda sna prene, neka počne slava.
Ali prije toga, Febo. krasni bože,
napni mi na liri žice nek se slože.

3.

Napni mi na liri žice nek se slože,
Febo, jer su tužne posve raskidane
pak će dirnut moga srca stare rane
kô što ih već tužna pjesma dirat može.

A ja ne ću tuge, veseo ću biti,
ta jedamput samo živimo na svijetu...
Radujmo se zato svakom mladom cvijetu,
jer o sreći čovjek mora barem sniti.

Tako nek se vinu zvuci ove pjesme,
kojom ću opjevat čare drage svoje,
kao silni usklik sretne grudi moje,

kao romon tihe, tajinstvene česme.
Nek u mojoj duši sjajna zora sine
i nek u vis modri moja pjesma pline.

4.

I nek u vis modri moja pjesma pline,
gdjeno svijetle sitnih zvijezda cijela jata
poput nježnih, malih očiju od zlata,
gdje u vječnoj, silnoj ljubavi sve gine.

Tamo u visini mora krasno biti,
kad se duša s dušom u zagrljaj sklopi,
kad u cjelovima srce ti se topi,
kad na grudma svoga zlata možeš sniti,

kada sviće sunce tamno u visini,
kada prospe svoje zlatne zrake širom,
koje blješte vječnim, beskrajnim svemirom,

sve u nekoj svetoj gubi se tišini...
Ja ću s njome poći ovim divnim rajem,
kad će jeknut žice glasno cijelim krajem.

5.

Kad će jeknut žice glasno cijelim krajem
nestati će boli, nestati će tuge,
ko jesenje magle sumorne i duge;
zasjati će sunce vječnim, silnim sjajem.

Kad u moje srce njegve zrake vruće
prodru silnim žarom, kô da ti si svoje
kose razasula a na grudi moje,
sinuti će mojoj duši uskrsnuće.

Velika će ljubav dići srce moje,
što je dugo bilo mrakom zagrnuto
. . . .

6.

. . . .

7.

. . . .

8.

. . . .

9.

Gdjeno cvatu bijele i rumene ruže,
gdjeno vile krasne vode kolo svoje,
gdje se smijeh i šala naokolo roje,
gdjeno ptice zrakom lako leteć kruže

gdje se poju pjesme tihe, svete,
gdjeno šušti lišće poput glazbe krasne,
gdjeno sjaju divnih vila oči jasne,
gdjeno plahe srne gustom šumom lete,

tamo ćemo poći, moja nimfo draga,
ondje ćemo snivat lijepe svoje sanje,
rosno će se svuda pružat mlado granje,

ne će biti boli nigdje niti traga,
ondje ću razgalit tebi srce svoje —
lahor gdjeno priča tihe priče moje.

10.

Lahor gdjeno priča tihe priče moje,
pune trajne, vječne i beskrajne sreće,
koju smrvit bura nikoja već ne će —
ondje ću promatrat lijepe oči tvoje,

ondje ću ti, dušo, ljubit rujne usne,
prstima ću plesti tvoju crnu kosu,
poput valovlja što okolo se prosu,
dok na grudi tvojoj glava mi ne usne.

Snivat ću da milo gladiš moje lice,
da mi ljubiš usne... da smo pošli tada
tamo, gdjeno silna, vječna ljubav vlada,

gdjeno zvuče mirno sjajne zlatne žice,
gdje akordi tihi zrakom svud se roje,
onamo u carstvo fantazije svoje.

11.

Onamo u carstvo fantazije svoje,
gdje se laki miris sitnog cvijeća širi,
gdjeno lete sjajni šareni leptiri,
što se poput čarne duge zrakom roje;
gdje će zveknut žice moje zlatne lire
veselo i sretno, kako nikad nijesu,
tamo neka ruže sav svoj miris stresu
što se svuda mojim krasnim vrtom šire.

. . . .

. . . .

12.

. . . .

12. X. 1905.

BAKHU

U slavu tvoju dižem čašu vina,
oj, Bakho silni, veliki moj bože,
na zemlju siđi svojih sa visina,
jer Tvoja moć je jedina, što može,
da b'jednom ljudstvu olakša sve boli...
Stog, braćo, druzi, dajte vina amo,
veselje moje srce više voli,
već da sad živi u osami samo.
Na zemlji ovoj nema stalne sreće,
pa čemu onda mračiti nam čelo,
života luč nam sjati više ne će
kad na nas zbace zemlje mnoštvo c'jelo.
Veselimo se zato; mi smo mladi,
a zašto ne bi Bakhu v'jenac svili,
u žiće naše rodost on usadi...
Oj, prijatelji, moji druzi mili,
tä zapjevajte, nek se gromko ori,
nek pjesma naša svijetom ozvanja,
nek kaže, da nam mlado srce gori
i Bakhu divnom da se samo klanja.

Zagreb, 18. listopada 1905.

ZAŠTO?

Zašto da ostane uv'jek žalosno, mračno mi čelo,
zašto da uzdišem danju kao u tamnoj samoći?
Neka mi srce bar jednom bude u žiću veselo —
nesreće, tuge i žalost uv'jek će prerano doći.

Nekoć se Veneri klanjah — kćeri srebròpjenog mora,
njojzi sam omamljen klicô, pjevao himne u slavu
misleći, da će mi ona jednom, kad zasine zora,
vječite ljubavi v'jencem moći ovjenčati glavu.

Danas već ne pjevam ništa Veneri nit Apolonu,
pjesmu ću zato ja moći sada da zapjevam jaku —
ma da mi pukoše žice, ma da mi mišica klonu,
klicat ću odsad u slavu velikom, silnome Baku.

Pjevajte gromorne pjesme, podajte vrčeve vina,
moje će veselo srce danas k Olimpu se popet,
motrit ću l'jepi taj svijet s prekrasnih, modrih visina —
danas nek živi užitak — sutra ću plakati opet.

1905.

U EKSTAZI

Grud mi se steže... disat ne mogu...
Zašto si došla opet ovamo?
Zašto si došla? vrati mi život,
sreću mi vrati, što mi je ote!...
Hoću da živim!... Ja ću ti dati
štogođ zaželiš... evo ti ovog
suhoga lišća s lovornog v'jenca,
što sam kô pjesnik dobio nekoć.
Evo ti zlata... evo dragulja,
biserja sjajnog; sve ću ti dati —
samo mi podaj sreću i pokoj...
vrati mi život, vrati mi sreću!
Kako si l'jepa... ovamo dođi...
Podaj mi usne... ja te i sada
uvijek ljubim... Da li se sjećaš
cjelova onih, što si mi dala?...
Davno je bilo... Ti si na mojim
ležala grudma, ja ti cjelivah
zlaćane prame... Zašto su prošle

večeri one?... Reci mi, zašto?
Ne ćeš da kažeš... Dobro, tad slušaj...
Noćas sam snivô... Obala morska,
hridi goleme svuda se steru,
gromovi tutnje; valovi silnim
zaglušnim glasom biju o hridi,
mlazovi kiše liju se s neba;
oblaci tmasti prol'jeću svuda...
Ti si tad došla... Crnom si haljom
pokrila t'jelo prel'jepo svoje...
Sm'ješkom na licu ljupkim i milim
ruku mi poda... pođosmo tada
tjerani vjetrom, držeć se čvrsto...
Kamenje tvoju halju razdera,
gole si ruke savila svoje
meni o t'jelo hladno i mrtvo...
Padoh tad na tle — izmučen, jadan;
voda se c'jedi s mokre mi kose...
Ti si me digla... Pođosmo na hrid,
koja se stere gore, visoko
iznad pučine burnoga mora...
Gromovi tutnje, s'jevaju munje —
ti si ko genij stajala višnji...
Pao sam k tvojim nogama, ali
strašno mi sv'jetlo zasl'jepi oči.
Silno je sunce velebnim sjajem
trakove svoje sipalo na me,
ali su traci prejaki žarki,
zato mi hoće mozak isušit,
spaliti t'jelo strašnom vrućinom.
Ja te sad hvatam, tebe već nema...
Ti si me amo, jao, dovela!
Kuda si sada iščezla?... Gdje si?
Spasi me... spasi... vrati mi život...

1905.

TRISTITIA

Posljednji puta, zlaćana liro,
u ruke ja te uzimljem sad,
tvoje sam žice prstima dirô
često, al' ne znam, hoću l' još kad...

Zadnju zapjevat pjesmu ću sada,
gromko nek jekne silni kô grom;
konac je evo svih mojih jada,
ništa na sv'jetu nemam već tom.

Žice će lire moje popucat,
ne će se čuti više nit glas,
srce će moje prestati kucat,
doći će krasni samrtni čas.

Srce veselo sada mi kliče,
doskora past ću hladni u grob;
novi preda mnom život već niče,
odsada dragoj ne ću bit rob.

Sreća nek resi c'jelo joj žiće —
drugo ne mogu ništa joj reć,
ona je bila jedino biće,
s kojim sam sreću mogao steć...

Sad je već kasno... Srce mi vene
tužno i jadno... Ona će bit
sretnija s drugim, ljepšim od mene
jadnika, kog će zaborav skrit.

Lovorni v'jenac skinut ću sada
sebi sa čela... Mirno ću poć...
Sunce mog žića tone i pada —
svuda se spušta vječita noć.

Ostaj mi zbogom, veliko sunce,
zadnji mi jošte sjaji tvoj trak;
ti ćeš za gorske pasti vrhunce —
mene će tužan prekriti mrak...

Zlatna oj liro, ti si mi bila
c'jeloga žića utjeha sva;
zbogom mi ostaj, liro oj mila,
nikad te ne ću dirat već ja.

Nema već sunca, spušta se tama...
Umire život, samrt će doć...
Zadnji se akord mojih pjesama
gubi u tamnu, beskrajnu noć...

1905.

DIVORÇONS!

Zar da te ljubim još sada?... Više ne mogu i ne ću...
Ja sam te ljubio nekoć, davno za prošlih dana,
Kada si bila takva, kakvom te uvijek željah,
Kô zora ružoprsta rana...

Čarobno sm'ješeć se ti si znala dolazit ko vila,
s očima plavetnim, krasnim, prepunim nebeskog sjaja;
poput elizijske sjene s prekrasnih onih poljana,
kô fantom iz neznanog kraja...

Ti si očarala mene... Priznajem, n'jesam se znao
dosta nadiviti tebi — zamamnoj, l'jepoj Sireni...
Čarobni zvuci su tvoga čudesnog, zagonetnog glasa
sav život poljepšali meni.

Tebi je tada već brzo igra dosadila sa mnom,
ti si pohitila u sv'jet, gdje u vrtlogu mota
zabava, sreća, užitak... Meni pak ostade samo
tek obična zbilja života.

Ja te ne mogu već ljubit... Pa da se opašeš sjajem
najvećim, što bi ga mogla izvesti tvoja ljepota,
ja bih te prezirno samo mogao odbit i možda
požaliti zbog tvog života.

1905.

O, KAD BIH MOGÔ...

Fantazija

'Oj, dobri ljudi, znadem, vi bi htjeli
Arkadiju da pjesnik sad vam stvori,
i cvijeća vijenci neka bi se spleli,
a vesela da pjesma svuda ori.
I ja bih htio, kad bi tako bilo,
i ja bih htio jednom sretan biti,
i moje srce bi o sreći snilo,
ja ne bih htio više suze liti.
Oj, vjerujte mi, moji dobri ljudi,
da živjeti mi nije posve lako,
ja znadem, da me svaki lašcem sudi,
što nijesam iskren, jer sam tužan tako!?

Svejedno mi je, da l' ćete vjerovat
Il' ne ćete...
Ja imam jošte samo jednu želju,
al' ne smijem je reći,
jer vi biste me, dobri, dragi ljudi,
i opet lašcem zvali......

Al' ona?... Možda ne bi?
O, kad bih mogô kriknut iza glasa,
da ona jednom čuje...
da pogleda me jednom, jednom samo,
ja pošao bih ovaj čas onamo,
do njenog bijelog dvora, —
obujmio je kao drvo spasa
i rekô bih joj sve...
Pa možda ne bi smijala se na to,
ni rugala se ne bi,
što ljubim je i drugu ljubit ne ću,
pa izgubio život, a i sreću
i ideale svoje...
Ta možda ne bi odbila me zato
i ne bi rekla: »ne«?

Pa ipak možda bi me odbila
i nazvala me lašcem?
Stog bolje bit će ostaviti je
i poći svojim putem.

Ne mogu pjevat, pustite me, ljudi,
samoći opet mojoj...
Izginut može svakom lako nada...
O, kad bih mogô, kad bih mogô sada
isplakat more suza
i onda — sretan biti...

1905.

NJIMA

Vama sam pružao nekoć mlade i iskrene grudi,
vama sam pričao sanje zanosne mladosti svoje,
koje se mome u srcu brzo i mahnito roje —
što ste mi vratili zato, recite, predobri ljudi?

Iskreno, mirno vam pričah, bacah vam najljepše cvijeće,
što sam ga obrô u vrtu tihe poezije svoje,
vi ste tad gazili po njem, slomili žiće ste moje,
kao kad zadune vjetar lomeći granje i skreće

tamo u vrtove krasne kidajuć grmove ruža;
očajnu, samrtnu pjesmu silno i gromorno pjeva
uz to i golemo mnoštvo strijela na nebu već sijeva —
silna i užasna bura svuda se okolo pruža.

Al' će se možda i moje srce jedamput da prene,
možda će moći pobijedit teškom u životnom boju ...
Onda ću gromornu, zadnju pjesmu zapjevati svoju,
velebne ljubavi punu — bježite zato od mene!

1905.

A PORTA INFERI ...

Na katafalku ruža svenulih
U žutom, mrtvom, voštanome sjaju
Umirih se i tiho, tiho snih
I snivaj san sunčanome kraju ...

— — — O, blagi, zlatni sanci rumeni,
O divotnome, rajskom osjećaju,
O sreći vječnoj — nestali ste svi, —
Tek mrtve svijeće tmurnim sjajem sjaju ...

Bez krsta i bez plavog tamjana,
U bljedilu i ponoćnome mraku, —
Na katafalku ruža svenulih,

Bez suza i bez jednog uzdaha,
U mrtvačkome opojnome zraku —
Umirih se na pragu vječnosti ...

1905.

PRIČA

Na žalu sinjeg, plavetnoga mora
Pod maslinama stoji kuća stara,
I bijeli se ko galeb na pučini —
To stan je bio mladoga mornara.

Pred mnogo ljeta živio je mladić
Sa svojom majkom srećno u tom kraju,
Pod maslinama, smokvama, međ' smiljem,
Ko da je na tom svijetu već u raju.

On bio srećan ... Ama što je ljepše,
Već lađicom zavesti se na more,
Zaplovit lakim valovima naprijed
I vratit se u svoje čedne dvore ...

I živio je tako dugo, dugo,
Al jedne zime, kad je nojca pala
Pripovjedi mu majka čudnu priču —
A vatra baš u peći zaplamsala,

O vilama, što na dnu sinjeg mora
U dvorovima živu od kristala,
Zlatòkose i krasne kao sunce,
Kad zapada u pjenu morskih vala.

»I samo onaj« — reče majka — »može
Da vidi vilu, što u burnoj noći
Na more svojom lađicom uputi,
Tek onaj može k lijepoj vili doći«.

I presta majka ... Vani huji bura
I duva vjetar lomeć granje suho,
A valovi o kopno bijesno biju
U pusto, mrtvo, noćno doba gluha ...

U kućarici caruje tišina,
Sve usnulo je, samo mladić ne će.
U glavi mu se čudna priča vrze
I onoj vili misao ga kreće.

I ustane i pođe mirno k majci,
A starica već spava blago, tiho.
On gledao je ganut dugo, dugo,
U zagrljaj gdje san ju je zanjiho.

Za časak pođe k vratima i ode,
I iščezne u crnoj, burnoj noći ...
A majka sniva o svom dragom sinku,
I snijuć čeka, hoće l' skoro doći,

I vidi, gdje se zdravo vraća s mora
Na zlatnom čamcu, uza nj krasna vila;
Njoj zlatna kosa na ramena pala,
Sva mekana i laka kao svila . . .

Al sutra zorom kad se majka prene,
I ne vidje si sinka već na domu,
Zazebe je u srcu i poleti
Na morski žal, ususret sinu svomu.

Sad mora doći . . . I traži ga majka,
Al on ne dođe nikad. nikad više . . .
I bona svisnu majčica — a čempres
Nad kućom malom lagano se njiše.

*

Na žalu sinjeg, plavetnoga mora
Pod maslinama stoji kuća stara,
I bijeli se ko nadgrobni spomenik
Utopljenika mladoga mornara . . .

1906.

Pobratim, 1906., br. 12.

NOĆ U TIŠINI

Noću u tišini slavuj ptica mala,
Slavuj ptica mala pjesmu zapjevala;

Zapjevala pjesmu nježno, bolno, milo,
Kao da se slomi njeno desno krilo.

Orila se pjesma u zelenom lugu,
Blažio si njome slavuj tešku tugu.

Blažio si njome tešku tugu svoju,
Tražio je sreću u priprostom poju . . .

Tražio je davno izgubljenu sreću
I u tugu jadan padao sve veću;

Sjećao se svojih razbijenih nada,
Jedna gdje za drugom u prah crni pada,

Sjećao se svega, pa je uzdisao,
Kad se svoje davne sreće spominjao . . .

Kanula mu suza na zelenu travu,
A on nujno spusti umornu si glavu,

Al je začas digne i u sjeni luga
Zapjevao opet, da ga mine tuga . . .

1906.

Pobratim, 1906., br. 15.

TAMO NA MORSKOJ PUČINI . . .

Tamo na morskoj pučini, talasi gdjeno se dižu,
Tamo gdje sumorno, blijedo mjesec iz oblaka gusta
Sjaji u noćnoj tišini, tamo iz morskih dubina
Diže se hridina pusta.

Nju oplakuju vali, kao da pjevaju pjesmu,
Turobnu, slatku i nježnu šušteći milo i lako,
Pjesmu, što žalobno zvuči poput raskidanih struna,
kao da čovjek bi plako . . .

Tamo na hridini pustoj, samotnoj, praznoj i nijemoj,
Gdje u proljetnom sjaju nikada ne cvate cvijeće,
Gdjeno uz valova šumor sanjivo, mirno i tiho
Galeb tek katkada lijeće,

Grob ću iskopati ondje, u nj ću sahraniti svoje
Vjetrom i burom života navijek slomljene sanje,
Neka ih nestane tamo, neka već ne vide nigda
Svijetlo ni sunašce danje.

Neka im valovi morski pjevaju tiho opijelo,
Neka im pjevaju pjesmu vječitog, silnog čeznuća,
Neka im nestane traga . . . neka se izgubi zadnja
Meni u grudima vruća

Želja, da mogu još jednom, zadnji put vidjeti samo
Slomljene, razbite sanje mladosti moga života . . .
Neka ih proguta more, što se uz litice, hridi
Bijesno i mahnito mota . . .

1906.

Pobratim, 1906., br. 18.

HRVATSKOJ

Bacam se pred tobom na tle, Hrvatska sveta domajo,
Dršćem od zanosa silnog, uzbuđen plakat bih htio,
Prepun sam beskrajne sreće, jer te sad gledati mogu
Tako u potpunom sjaju, preslavnu kraljicu našu,
Koja si jednako lijepa, umilna, čedna i bajna
Svakome vjernome sinu, koji te iskreno ljubi.
Ja te obožavam, majko, zato sam uzeo liru —
Prvi put neka sad na njoj pjesma zaromoni tebi;
Neka se izvije pjesma čista i ljubavi puna,
Iskrene ljubavi prave hrvatskom narodu mome . . .

Osamljen kad sam u svojem tihome očinskom domu,
Onda se prošlosti sjećam, sjećam — i bude mi žao:
Zašto je odavna tako nesta zauvijek nama.
Duvaljsko polje . . . oj kakva to mi se pojavi slika!
Tomislav . . . mnoštvo boljara . . . Kraljevstvo hrvatsko zasja,
Kao na nebištu sjajna, divna i bljestava zvijezda,
Koja u hrlome tijeku ostavi zlaćanu prugu
Tamo na nebeskom svodu, kad zavijek proleti —
Tako i kraljevstvo naše zasja i potamni zatim . . .
Gvozd se pojavio sada, Svačićev čujem još uzdah,
Zadnji je tračak to bio hrvatskog kraljevstva drevnog.
Krvlju se puši sva zemlja, oblaci zastiru obzor,
Ne čujem ništa, već samo katkada osjetim jauk,
Opazim tijelo u smrtnoj borbi gdjeno se trza . . .
Tamo iz dalji daleke dopiru žalosni zvuci
Uprav ko posljednji jauk slavnoga bana Hrvata . . .
Evo u mačeva bljesku, tutnjavi topova, vatri,
Krvi i vrisku pred mojim očima javlja se — Siget,
Zatim na Markovu trgu krunjenje Matije Gupca,
Krvave glave junaka Zrinskog i pjesnika Frana,
Za njima — stani, oj stani! kuda si krenula, mîsli?
Zar su te toliko mogle zanijeti prošlosti slike,
Te si poletjela tamo, kada te slijedit ne mogu . . . ?

Prestajem, Hrvatska majko, umukle žice su moje,
Spuštam na koljena glavu, pada mi lira i plačem . . .
Kad bih sad isplakat mogo čitavi ocean suza,
Ja bih potopio u njem zlotvore, dušmane tvoje,

Koji te smrvit, sništit, smlavit, pokopati žele,
Pa bih na grobovim tada, majko, okrunio tebe . . .
Ali to ne smijem učinit, pa ću, jer zlotvori tvoji
Sami će propast, a ti ćeš slavno kraljevati tada . . .
Onda ću pjevati opet — dižući čelo put sunca,
Okrunjen lovornim vijencem — velebnu himnu slobode.

1906.

Pobratim, 1906., br. 20.

30. TRAVNJA

Oj divovi, vi hrvatski junaci,
Domàja danas gorke suze lije
I oko vašeg groba vijenac vije,
To njene boli očiti su znaci.

Vi snivate u pustoj, tamnoj raci,
Al spomen na vas iščeznuo nije,
Ko prethodnica zvijezda on nam sije,
Oj čarobni su njeni sjajni traci.

Junaci dični, kada svanu jednom
Slobode traci našem rodu bijednom,
Nek pojave se vaše sjene svete,

Pred nama nek na bojište polete;
A žarko sunce neka silno plane,
Dočèkamo li srećne, bolje dane.

V. I. S. (1906)

Hrvatsko Pravo, 30. IV. 1906.

BEZ NASLOVA

Kad dune hladni borej iz ledenih krajeva
i dirne moje srce što bit će puno jada
kad iščezne s vidika i posljednja mi nada,
kad ispuni se slutnja; a srce, što sad pjeva,

o vedrom, modrom nebu, na kojem sunce sijeva,
i slavi miris ruža i traži željno hlada
što ispod stare lipe svud pruža se i pada,
da počine jedamput od životnih bojeva;

kad to će srce dirnut i slomit borej jaki,
izgubit će se u njem sav zanos, polet svaki,
i nestat će mu cvijeća i sunca i života

tek sterat će se samo svud pustoš i strahota...
Da, onda ću osjećat svu žalost i tegobu
kad stajati ću jednom na svojih nada grobu.

1906.

U DAVNO DOBA...

U davno doba minulo
Za vedrih, ljepših dana,
Na srcu kad mi nè bješe
Još tako bolna rana,
Posézah ja za zvijezdama,
Na nebu štono sjaju
Ko male sitne krjesnice
U mome zavičaju.

Oh, sjećam ih se danas još,
Gdje okò mene lijeću
I nikada ih, nikada
Zaboraviti ne ću,
Jer one tako náliče
Zvijezdam štono sjaju
Na plavom svodu nebeskom
U neznanome kraju.

U zvijezde ove upirem
I danas pogled bôni,
A tihi uzdah zamire
U praznoj vasioni,
Daljina pusta, golema
Me od njih sjajnih dijeli
I ne ću ih dosegnuti
Kroz život svoj cijeli.

Spram njih ja pružam očajno
I nemoćno sad ruke,
A u srcu se rađaju
Sve češće, jače muke;

Iz oka mog je suzica
Ko biser sjajna pala,
Jer gubim evo posljednji
Od svojih ideala.

Pa neka ih sad nestane,
Jer što ih više treba
Kad pružam tek bezuspješno
Put toga plavog neba
U nemoćnom i bezvoljnom
Čeznuću ruke svoje,
Kad slomljeno je, razbito
Posvema srce moje.
Tek dajte mi još jedan tren,
Da moj se pogled vine
U one jasne, plavetne
Neizmjerne visine,
A onda nek uminu svi
Života zlatni časi
I nek se zvijezda posljednja
Na nebištu ugasi.

1906.

U STAROME KRALJEVSKOM DVORU...

Daleko na pučini plavoj
U prastaro doba
Stajaše grad,
Visoki kraljevski dvorac...
Od mramora bijelog
B'jahu mi zidi,
A stupovlje sjajno,
Posuto zlatnim
Prekrasnim ružama,
Obavito svježijem bršljanom,
Koji se preplиće
Uz starinske zide
Grleći nježno
Gole i prebijele
Mramorne grudi
Prekrasnih žena
Niz presjajne stube

Na bliještavom stupovlju,
Koje je posuto zlatnim
Prekrasnim ružama...
Lako je pljuštalo
Veliko more
Cjelujuć nježno
Podnožje stupova,
Želeć se podići strasno
Tamo do golih grudiju
Mramornih žena,
Želeć im pjenom srebrnom
Krasne okruniti glave.

Na zlatnom balkonu kraljevskog
Drevnoga dvora,
Koji je ležao mirno
Sred plave pučine
Ko labud slomljenih krila,
Na visokoj grimiznoj stolici
Sjeđaše lijepa
Mlada kraljevna,
Uprijevši oči
Tamo na sinje veliko more,
Gdjeno je vidjela
Večeri svake
Mladog ribara
Na čamcu laganom
Ploviti k starom
Visokom kraljevskom gradu...
Njoj se u srcu
Podizala čežnja
I pružaše ruke
Strasno, čeznutljivo
K mladom ribaru,
Koji joj šaptaše riječi
Prepune ljubavi
Silne i vječite...

Jedne je noći
Kraljevna lijepa
Lagano slazila

I prošavši starijem dverima
Došla do obale,
Gdje je bez riječi i glasa
Pala na snažne
Ribareve grudi...

More je pljuštalo
Kada su plovili oboje srećni,
Mladi i veseli,
Daleko na pučini plavoj,
Daleko od kraljevskog dvora...
More je pljuštalo
Silno i uznosno
Pjevajuć himnu glasno i radosno
Velikoj ljubavi.

A tamo na stupovlju sjajnom,
Koje je bilo
Posuto zlatom, srebrom i biserjem,
Obavito svježijem bršljanom,
Ko da se dizahu gole
Mramorne grudi
Kamenih žena,
Ko da je more mahnito ljubilo
Podnožje stupovlja,
Ko da je bršljan snažnije grlio
Vitko stupovlje,
Ko da je nebo i zemlja
Silnim i velebnim glasom
Pjevala himnu
Vječitoj ljubavi...

11. septembra 1906.

IDILA

Napolju padaše bijeli
Sićušni snijeg...
Njegove meke pahulje
Ko lagana perca
Neznanih ptica
Lepršahu mirnim seocem
U sutonu zimskom.

U priprostoj seoskoj kolibi
Kraj ognjišta starinskog,
Na kojem je plamsala vatra
Ližuć pocrnjele zide,
Dižući zlatne jezike
Gore do čađavih greda,
Na široke grudi svog muža
Naslonivši mlađano lice
I gledajuć slatkim pogledom
Kolijevku staru,
U kojoj je snivalo mirno
Malašno njihovo čedo,
Majka je sjedjela mlada.
A on je obujmio rukama snažnim
I žešće privijao k sebi,
Kada bi buknula vatra
Na starinskom ognjištu
Osvijetlivši prastare slike
Na tamnom, pacrnjelom zidu.

On joj je hrapavim prstima
Gladio mlađano lice,
Koje je mirno ležalo
Na njegovim širokim grudma.
I tako su oboje sjedjeli
Kraj staroga očinskog ognjišta
Promatrajuć djetešce svoje,
Koje je snivalo mirno i spokojno
U starinskoj kolijevci,
Promatrajuć vatru na ognjištu,
Gdjeno bukti i plamsa
Kao i njihova ljubav.

Napolju sumrak padaše
I zimska se nojca spuštala
Da tamnim plaštem prekrije
Mirno i malo seoce.

Snijeg je sve gušće padao
Kao da želi ispresti
Koprenu bijelu,

Kojom će prekriti kolibu,
Kada na ognjištu starinskom
Vatra utrne i kad će
Ispod ogorjelih klada
Sjati tek gdjekoji ugljen
Šireći lako crvenilo
Tamo na tamnim, pocrnjelim zidima
Osvjetljujuć prastare slike,
Koje će tiho uzdrhtati,
Tiho, nevidljivo,
Kada oćute tračak
Beskrajne sreće....

Napolju noć će padati
Sve dublja i gušća,
A snijeg će lepršajuć
Ko lagano perje
Obàtkati koprenu bijelu,
Kojom će prekriti nježno i lagano
Zemljicu crnu....

12. septembra 1906.

KUD SI SE VINULA, MISLI...

Kud si se vinula, misli, ostani, ostani ovdje,
Zašto si skrenula tamo, gdjeno sam nekada snivo
Slatke i zanosne sanje, prepune velebne sreće,
Zašto si onamo pošla, nekoć gdje duh mi je plivo

Vječitim svemirom sjajnim, rasjanim s tisuću zvijezda,
Tamo u krajeve divne, mirisne, žarke i cvjetne,
Gdje su se dizale palme tičući oblake rujne,
Zašto si pošla u carstvo mladosti nekoć mi sretne?

Kad si već skrenula tamo, pođi i pozdravi žarko
Djevojku očiju modrih, zlaćanih svilenih prama,
Pođi i vrati se brzo, smiri se, smiri, misli,
Neka te pokrije opet crna i golema tama.

1906.

SJEĆANJE

U blagom sjaju žarkoga sunašca
Kroz zelen, cvijeće stupasmo presrećni,
A jaglaci su gledali za nama,
I visibabe glavice dizale,
A gdjegdje samo mirila ljubica
Prosipajući omamni dašak svoj...

U perivoj smo presretni otišli,
Gdje grančice su bubriti počele,
Zelenilom života obàsute...
I snivasmo pod blagijem tracima
Tog divnog sunca, mladi i veseli,
Ah, divne sanje mladosti čarobne.

Živote vječni, tebi se klanjam ja
Jer ti si lijep i ujedno užasan,
Ti vječan si i nestalan beskrajno,
Pa ipak možeš podati smrtniku
Sve vječite si slasti neizmjerne
Il' bacit ga u golemu nesreću.

Gle, evo opet sviće nam proljeće,
A sanje davne opet se javljaju,
Al ja ne mogu da ih razumijem,
Jer sreća već je odavno iščezla
Života moga... Bježite otale,
Oj, sanje moga minulog proljeća...

Oh, kako bijah sretan i opojen
Pod blagim nebom proljeća prošloga,
Kad snivah sanje mladosti čarobne,
I kada mišljah, da će bit vječite,
Ne vjerujuć, da ikad će postati
Iluzije i proste obmane...
Oh, kako krasno sije nam sunašce,

I život opet ponovno budi se...
Oj, sunce moje presjajno, vječito,
Da mogu opet spokojno stupati,
Obàsut tvojim tracima žarkijem
Alejom svoga minulog proljeća!...

1906.

BOŽIĆNI SONETI

I.

U zimskom sutonu lakom zamiru zvuci zvonòvâ,
Prve se zvjezdice zlatne javljaju gore visòko,
Kad se u velikoj čežnji znade i čovječje oko
Vinuti žaleći množtvo tužno razbijenih snova.

U lakom sutonu zimskom zadnji akordi se gube,
Tamo u bezkrajnoj, mirnoj, gluhoj i svetoj tišini,
Tamo u lagodnoj, miloj, čudnoj, tajanstvenoj tmini,
Gdjeno se zemlja i nebo, zvijezdama osuto, ljube.

Zamiru zadnji akordi... Večer je svietla i blieda,
Gore s obàsjanog neba množtvo zvjezdica gleda
Dolje na zemljicu crnu, trepteći lako i nježno...

Na tle je padalo ruho, blještavo, srebrno, sniežno
Bieleć se sjajno na svakoj tvrdoj i smrznutoj grudi,
Dolje na zemljici crnoj, gdje živu patnici — ljudi...

II.

Mračak se povlači izbom mrko, zagonetno, mirno,
Prepun je nekoga čudnog, velikog, silnog čeznuća,
Upravo ko da se u njem želja pojavila vruća,
Ko da je i on u srećna lica domárâ već zirno.

Pa ga obuzimlje žudnja velika, svemoćna, jaka,
Badnju dočèkati večer velebnu, pomirnu, svetu,
Blagoslov koja u krilu nosi cielome svietu,
Kada iz ljudskoga srca tuga izčèzava svaka.

Mračak je spazio slabo svjetlo lojanice stare,
Pa se izgubi lako drhćuć' kroz smrznuta stakla,
Pošto je sreću i uzhit vidio zanosni, pravi,

Kad je u starinskoj izbi vidio srećne domare,
Kojima briga i tuga svaka iz lica se makla,
Jer su na mladome ljetu veseli bili i zdravi.

III.

Svjećice plamsaju žive, crvene, biele i plave
Gore na božićnjem drvcu izmedju zelenih grana,
Upravo kao glasnici vedrih i radostnih dana,
Javljaju dolazak Onog, kojega angjeli slave.

Plamsaju svjećice sitne, dim se obàvio oko
Dolje savinutih grana poput maglòvitog vela,
Ko da se mistična, biela, lagana koprena splela
Dižuć se nekuda u vis bezmjerni gore visoko.

Njišu se šarene zviezde, ko zefir zašušti svila,
S koje se spuštaju krasni nakiti izmedju granja,
Kao da muzike lake s visa dopiruju glasi . . .

Ali se svjećica za čas jedna sve za drugom gasi,
Sve se sad pričinja kao liepa, fantastična sanja,
Samo su kerubu malom laka zadrhtala krila.

IV.

Kroz gustu, borovu šumu vjetrić propiruje laki
Stresajuć laganim daškom pahulje bieloga sniega
S grančica tankih na tle, dolje na podnožje briega
Gdje je u jaruzi tamnoj dašak zamiro svaki.

Truni se s borovih grana nježno i lagano inje,
Truni se lako ko cvieće, sjajno ko biserje bielo,

Kad ga u sedefnoj školjci, pošto je sunce već sjelo,
Za svjetle mjesečne noći more izbacuje sinje.

Ko da su cvjetovi bieli prekrili čitavu šumu,
Bieli se srebrno inje . . . Vjetrić se stišao laki,
Sve se umirilo kao u gluhoj i stoljetnoj raki . . .

Samo na dugačkom, pustom, sniegom zametenom drumu
Čuje se kopita topot, lete u kasu saone.
Praporci, zvonki i jasni veselo, bezbrižno zvone . . .

1906.

H r v a t s k o P r a v o, 24. XII. 1906.

ZIMSKE PJESME

Uspomeni moje nesuđene
posvećeno.

I.

Na vedrome nebištu gore,
Gdje trepti zvjezdica roj,
U zlaćane anđelske dvore
Ja pogled upirem svoj.

U krasnijem dvorima tamo
I ti si našla svoj mir
Poletjevši lako onamo,
Gdje ljubav slavi svoj pir.

A mene si pustila sama
Sred prazne pustoši te
Da prolazi smrtna me čama;
Al jednom će nestati sve . . .

I ja ću se smiriti moći
Kad padne varavi san
I kad će mi srećnome doći
Moj lijepi, posljednji dan.

30. XII. 1906.

IV.

Oh kako je sivo, tamno
Ko da nije danak svano
A nebo je tako mutno
Kao oko isplakano.

Z. J. Jovanović

Pada lako inje bijelo
A na moje srce plamno,
Oko mene cijelo selo
Oh, kako je sivo tamno.

Cijelim krajem mrak se stere
Podiglo se jutro rano,
Obzorjem se magla vere,
Ko da nije danak svano.

I u mraku i samoći
Ja sam gorku suzu gutnô,
Jer sam sâm u pustoj noći,
A nebo je tako mutno.

Ledeno mi srce posta,
Njemu nije danak svano,
Prolilo je suza dosta,
Kao oko isplakano.

30. XII. 1906.

ZIMSKE PJESME

I.

Davno nekoć, kad je sunce povrh cvjetnih polja sjalo,
Tad je moje mlado srce od ljubavi zadrhtalo.

Kad je topli , laki lahor duvao kroz tamne luge,
Onda nisam znao, što su težke boli, teške tuge.

Kada snivah ja na tvojim grudma sanje prve sreće,
Ja na svietu čitavome ne poznavah slasti veće...

Ali sada zima ljuta i ledena svietom vlada,
A na moje plamno srce hladno, bielo inje pada.

II.

U gustoj, sniežnoj magli, što s neba sivog pada
Ja idjah nekud napried iz pustog, mrtvog grada.

I došav grobu tvome, što sniegom prekit bješe,
Ja vraćah uspomene — nek bar me one tješe.

I smrznutom sam rukom ja trnov vienac svio
Od grma svelih ruža, kraj mene što je bio.

Na svaki trn tad pustih po kaplju suze svoje,
Nek zamrznu se čvrsto, o mrtvo lane moje.

III.

Ja se sjećam onog jutra, kad smo išli zagrljeni,
Kraj nas svuda dizali se cvjetići iz trave sneni.

Sjećam se i žarkog ljeta, kad u toploj, blagoj noći
S tamburom sam okićenom pod tvoj prozor znao doći.

Još se sjećam kad jeseni poveo te k sebi drugi,
I od onda nema više nikad kraja mojoj tugi.

Ja se toga svega sjećam gledajući gole grane,
Što su poput groba tvoga bielim sniegom zametane.

IV.

Zašto si se nekoć meni tužnom klela,
Kad me ljubit nisi mogla niti htjela?

Zašto si se klela, da ćeš mojom biti,
Kad si znala, da ću poslie suze liti?

Zašto si o grudi privivši se moje
Šaptala bez glasa: Ja sam srce tvoje?

Zato da u zimi hladnoj žića svoga
Bolnije se sjećam milovanja tvoga.

V.

Kad sam prošo pokraj tebe prvi puta smjelo,
Sjećaš li se jošte toga, čedo moje bielo?

Sjećaš li se, kada si mi prvi cjelov dala,
Te si kao žica tanka tiho zatreptala?

Sjećaš li se, kako si se ti uza me svila;
Lica su ti čas rumena, časak biela bila,

Upravo ko tanko, sniežno i magleno velo,
Što se povrh tebe splelo, čedo moje bielo.

VI.

Liepo li je, liepo bielo inje, cvieće,
Ali tvoje srce mene ljubit ne će.

Ne će me već ljubit, jer je sunce palo,
Štono je na nebu plavom gore sjalo.

Ne će me već ljubit, jerbo kucat presta,
Jer mu bijelog danka za uvijek nesta.

Sada iznad njega raste sitna trava —
Ne će me već ljubit, jer u grobu spava.

VII.

Tamo u starom, pustome vrtu,
Gdjeno sam gledo ružicu strtu,

Što je na stazi sgažena bila
Kao što ptica slomljenih krila;

Tamo u vrtu gubi se sunce
Tonuć za gorske sniežne vrhunce,

Gdje se u ruju s gorama slilo —
Ostaj mi s bogom sunašce milo.

VIII.

Noć je kasna, sve već mirno snije,
Samo jošte moje srce bije.

Slušam kucaj starinskoga sata,
A kraj mene nema moga zlata;

Nema zlata, da mi brige skine,
Da mi bielu ruku o vrat vine .

Samo mjesec, što j' na nebu plavu,
Kruni sjajem umornu mi glavu.

IX.

O da nikad ja ne odoh iz mog malog sela,
Kako li bih srećan bio, zoro moja biela.

Zvonio bi zvonki cimbal, kriesilo se vino,
Kada bih u čežnji silnoj ja za tobom gino,

Da te mogu brže povest ko nevjestu kući,
I na usne da ti tisnem cjelov žarki, vrući.

Ej, al bismo sprovodili liepe, sladke dane
Milujuć se od večeri do zorice rane.

X.

Podajte mi puni pehar rumenoga, sladkog vina,
Oko mene vlada pustoš, mrtvilo i crna tmina,

A ja imam žarko srce, što za svjetlom nekud luta,
Ali ne zna k svjetlu, k sreći niti staze niti puta.

Podajte mi rujnog vina, nek mi vino brige skine,
Neka sve u zaboravi oko mene tone, gine.

Izpiti ću pehar do dna ja za sreću i za slavu,
Bacit o tle — i na ruke spustit svoju trudnu glavu.

XI.

Zumbuli će procvasti plavetni i žuti,
Što su sada smrznuti, suhi, uvenuti.

Sijati će sunašce blago, toplo, milo,
Što je dugo prekrito oblacima bilo.

Duvati će lahori, a žuborit vrelo,
Bistro, sjajno, blještavo kao srebro bielo.

Ubrati ću zambulâ, poniet grobu njenu,
Neka tamo sunašcem obasjani svenu.

XII.

Mrak se spušta, a spram neba pružilo se golo granje,
Ko što i ja pružah ruke, moje sladko milovanje.

Ko što i ja pružah ruke, kad sam tebe grlit znao
Davno nekoć, kad još nije mraz na moje srce pao.

Kad u mojoj plamnoj duši dizali se žarki snovi,
Koje sada magla zimska ledenijem plaštem ovi . . .

Lagano se truni snijeg ko latice ruže s granja,
A nada mnom vihor sklada tužnu pjesmu umiranja.

1907

Hrvatsko Pravo, 30. III. 1907.

CONFITEOR . . .

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς Ἀφροδίτης . . .
Mimnermo

Stupao sam gustom šumom kao avet usred noći
Nadajuć se, da ću ipak k svome cilju jednom doći;
Stupao sam gustom šumom klecavom i slabom nogom,
Drhtao sam ko pred silnim, svemoćnim i strašnim Bogom,
Pred čij' oltar koljena su moja često u prah pala,
I očajno usne blijede molitvu šaputat stala . . .
Dizao sam ruke k njemu u zanosnom, veljem žaru,
Palio mu sveti tamjan na božanskome oltaru;
Ali kako plavi dim od svete žrtve zrakom pline

Poput lakih kolutova zakreće se lako, gine,
Uzdiže se u vis modri i iščezava visoko,
Tako nije spasilo me ni božansko sveto oko,
Nije srca ni ljubavi za bol moju imat htjelo,
Da razvedri smrknuto i zamračeno moje čelo.

Stupao sam gustom šumom poput blijede noćne sjene,
Gasnule su u očima mojim nekoć žarke zjene,
Stupao sam poput sjene s asfodelskih pustih strana
Šapućući zadnji pozdrav nestajanju blijedog dana,
Prědajući sve pred strašnom dubokom i tamnom noći,
Što će kao demom zlobni iznenada amo doći,
Što će ovit crnim plaštem uzane i tijesne staze,
Pune oštrog tvrdog trnja, kuda moje noge gaze.
Spuštao se sumrak tavni na slomljene moje grudi,
Iz prikrajka svuda na me zirkali su zlobni ljudi;
Iza svakog drva starog gledahu me oči dvije
Krijeseći se kao zlobne, odurne i crne zmije;
Grčile se žute pijesti, pljuvale su modre usti,
A sa sviju strana na me padao je sumrak gusti.
Htio sam već klonut, pasti, nek me zgaze, neka pljuju
I nek zadnju, strašnu kletvu sa usana mojih čuju,
S koje će se silno stresti i golema zemlja cijela,
Kada zderu žig ljubavi sa smrvljena moga čela,
Neka tada zapjenjeni i krvavi jezik plaze
Od veselja, što su mogli čovjeka da onog zgaze,
Koji bi i srce svoje za presvetu ljubav dao,
Ali shvatit doba svoje nit' je mogo, niti znao.

Tad se sjetih, da nada mnom zvjezdano se nebo plavi,
I kraj mene ko da sve je tanulo u zaboravi,
Nestalo je zapjenjenih i ogavnih, žutih lica,
Samo gdjegdje lijetnula bi hladnim zrakom noćna ptica,
Čuo bi se šumni lepet laganijeh njenih krila,
Od veselja, što je gnijezdo na visokom hrastu svila,
Gdje sloboda uzvišena, velika i lijepa vlada,
Gdjeno svaka zloba, zavist i himbena podlost pada.
Tamo niske, podle strijele doseć nikad moći ne će,
Gdje se dižu zlatni dvori velike i silne sreće,
Gdjeno sveta, vječna ljubav svoje rajsko carstvo stere,
Gdje se dižu zračne kule u vis modri sve bez mjere.

Krčio sam smjelom nogom pune oštrog trnja staze,
Kuda zmije otrovnice sikćuć svojim zubom plaze,
Dizao sam ponosito i oholo gordo čelo,
Skupljajući zadnju snagu u slomljeno svoje tijelo,
Da se riješim tamne šume i da pođem makar kuda
Stajalo me uprav' tisuć golemih i silnih truda,
Jer se oko moga čela misô silna, moćna savi,
Da se tamo gore vedro i zvjezdano nebo plavi,
Gdje se dižu zlatni dvori velike i moćne sreće,
I gdje ljubav velika se prekrasnijem krajem kreće.

1907.

SHAKESPEARE

(Ciklus)

1. Prolog

Kada u sutonu snatrim, dižu se preda mnom sjene
Poput maglovitih, starih, drevnih, zaprašenih slika;
Jedna za drugom pred moje smućene javlja se zjene
čudna zagonetna lika.

Sve je oko mene živo... Ko da su grobovi stari
Bršljanom oviti svježim, koji se pločama vije —
Grobovi pusti i mrtvi, vječnoga mira čuvari,
Tijelo, što u njima snije,

Opet povratili svijetu... K meni vam dolaze tako
Divne, tajinstvene gospe, plodovi mašte Shakespeara...
Isti trenutak u noći, umilno, tiho i lako
zazvuči zlatna mi lira.

1907.

2. Ofelija

Na glavi tvojoj bješe vijenac potočnica,
Kad pala si u rijeku, i tvoja halja bijela
Raširila se vodom, a oko lijepog lica
Ko kruna ti se zlatna tad mokra kosa splela.

I plivala si vodom ko krasna Nerejida,
Popijevajući pjesmu, a šumjeli su vali,
Dok napokon polako i nestalo te s vida,
A plavi val te svojim lagànim pljuskom zali.

Kad pokopaše tebe, svud bijaše tišina
I mjesečina sjaše sve svjetlije i jače;
Tek stoljetnim pod drvljem još sterala se tmina —
A, gle, nad tvojim grobom sav satrt Hamlet plače.
1907.

3. Perdita

Kô kaplja majske rose, što se blista,
Ti stajala si uz svog Florizela
I kao Eos prozirna i čista
Spram njega svoje plave oči svela.

Svud cvijeće nježno kraj vas cvjetalo je
U polju k nebu dizala se ševa,
Sva priroda vam dala čare svoje
I cijeli kraj se milo vam osmijeva,

A mali Amor nestašno se diže
I kradomice malom rukom smjelom
Za lukom svojim lukavac, gle, siže
I ȍbrani vam za čas srca strijelom.
1907.

SUSRET

Sastasmo se kao ptice navrh snježnih gora snenih,
Leteć nekud ȕ dâlj mračni, slomljeni i izmučeni.
A pred tvojim okom kadno bljesnu tračak sinjeg mora,
Vinula si pogled tamo sa visokih, snježnih gora.

I ja spazih silnu čežnju u dubokom tvom poglédu
Spustiti se dolje k moru i uništit našu bijedu,
Ali mi smo bili navrh ledenih i snježnih gora,
Daleko su od nas, dâlko, sjajni vali sinjeg mora.

I na vrhu ovih gora sledit će se srca naša
Lako, tiho poput cvijeta, kadno ga se studen maša,
Ostat nam je u toj magli, u studeni i u mraku...

Vinut ćemo jednom jadni pogled k onom zlatnom traku,
Onom traku sinjeg mora iza gora, iza dola,
Jeknut će na našoj harfi tad epilog vječnog bola.
21. II. 1907

SLUŠAJ, KRALJICE...

Slušaj, kraljice,
Čuj, kako bolno šušti vodopad
I sipa plave sanje sumrtvo,
O, slušaj, gospo, priču sanenu
O pjesniku, što davno umrije
Na kraljevskome dvoru — — —

Ocvaše
I zadnje ruže, gospo kraljevska,
A mi smo onda srećni snatrili
U kuli našoj, kuli samotnoj...
Na grimiznome logu zlaćenom
U bljesku krvnom plama rujnoga
Odmarala si glavu ponosnu...

A ja sam pjesmu davnu pjevao
O kraljeviću mladom, viteškom
Iz neke strane, puste, neznane,
Što došao je s noćnim sjenama
U kulu vitku jednoć potajno
I oteo sa čarnim zapisom
Oh, lijepu, blijedu, snježnu kraljicu...
Ja pjevah pjesmu — — — —

Plam je drhtao
U mramornom kaminu kraljevskom,
I rujni sjaj je na log grimizni
Lagano, sneno, tiho padao — —
— — — — — — — —

O, moji dragi traci sunčani,
Što dršćete nad tronom samotnim
I gasnete u plavom sutonu
Ko duga sjena plašta srebrnog,
O, traci moji...

Svega nestade,
Opustio je dvorac kraljevski
I bršljan spade tužno s lukova,
A blijedo, sneno, vitko stupovlje
U beskraj tone, gine, nestaje...

Na jezeru su sjene mrtvačke
Vrh talasa lagano klonule,
I svud je pustoš...

Nema kraljice — — —

A sunce gasne, gasne saneno
I tone nekud mračno, turobno,
Za samotnijem vrtom kraljevskim...
I pada noć na dvorac mramorni,
I nema moje čarne kraljice,
I nestadoše traci zlaćani —
I nikada se ne će vratiti.

— — Na kraljevskome dvorcu samotnom,
Kraj pozlaćenog trona kamenog
U mrtvoj sjeni kule sablasne
Ispružih ruke u noć beskrajnu
I dršćem, dršćem — — —

18. II. 1907.

TOMI BLAŽEKU

(U spomen 100-godišnjice rođenja 7. III. 1807)

Na narodnoj si njivi orat stao,
Što bješe puna korova i drača,
I često te je prijekor stići znao,
Al ljubav k rodu b'jaše od sveg jača.

Ti s drugovima radio si smjelo,
Da rastrgnete maglu, što je pala
Na zemlju našu, dižuć u vis čelo
Pošteno, dično — zato vama hvala.

Već minu ljetâ sto... Sred našeg sela
Još uzdiže se ona kuća bijela,
Gdje svijetlo svijeta ti si ugledao;

Al nà rôd nam je crni nehaj pao,
Te nema više onih bijelih dana
I korov krije kosti velikana.

27. II. 1907.

Hrvatska Smotra, knjiga II., 1907, str. 205.

CHANSON

Ja sam ti vijencem uvelih ruža
Krunio lijepo, prebijelo čelo,
Ljubio blijede usnice hladne
Gladio tanke, sklopljene vjeđe...

Snila si mirno meni na grudma,
Nalik na bijeli, slomljeni cvijet,
Što ga je bura k zemljici crnoj
Pritisla svojom nemilom snagom.

Proljetno cvijeće cvalo je kraj nas,
Ljubice čaške dizahu svoje
Hoteć da vide njež'na ti usta,
Koja su nekoć ljubiti znala.

Spustih te k njima... Počivaj mirno,
Neka te njihov opaja miris
Slatko u tihoj proljetnoj noći,
Slomljeni cvijete ljubavi moje.

1907.

HETERA

Za gore se Helios spušta, a rumen se prosula zlatna
Vrh svijetova mirisnih, snenih — na umoru bijeloga dana
I dršće nad mramornim hramom božice Venere divna,
Lagana kao od čežnje il' žarkih cjelova tkana.

U hramu na prijestolu sjajnom sred ljubica, mirta i ruža
U purpurnoj svilenoj halji, a zlatnijem skeptrom u ruci
Sjela je Venera sama, da uživa motreći s trona
Žrtve, što prinijet će njojzi u zanosu divljem i buci.

I posljednji Helijev tračak vrh čela joj mramornog titra,
Kruni joj odsjevom žarkim zlaćanu, svilenu kosu,
Što se niz prebijele ruke — poput namreškanih vala
Na plavoj pučini morskoj — zamamno, lagano prosu.

I nestade zadnjega traka, a suton se lagani spusti
Noseć u naručju svome užitak i cjelove strasne,
Što hramom će mračnim odmnijevat ko šuštaj lahora noćnog,
Kadno se pojavi prvi tračak Selene jasne.

Pala je lagana noć, a hetere mlade i krasne
Bacaju mirisni tamjan na žeravu krvavu, jarku,
U grudma im zakuca srce od zanosa silnog i želje,
Da oćute cjelove strasne i ljubav svemoćnu, žarku.

A Venus se smješkala samo vrh zlatnoga, bliještavog trona,
Oči joj igrahu žarke, prepune božanske slave;
Tek portikom čuo se šapat laganih valova morskih,
Štono su pljuštali, vjetrom nošeni s pučine plave.

I javi se noćna Selena, a Venera ispruži skeptar,
Što joj se sjajio zlatan u lijepoj, prebijeloj ruci,
A mramornim hramom odjeknu mahniti poklik veselja
Nestajuć strasnoj u vrevi, divljanju, zanosu, huci.

I ne ču se valova pljusak, jer glasniji cjelovi bjahu,
I pròblijedi tračak Selene, jer tamjan je plamsao jače —
Tek tamo na morskome žalu, kao da pučina plava
Opustjelu obalu mrtvu cjeliva nježno i plače.

Al hetere ne čuju ništa u zanosu ljubavi silne,
Već grle mišice snažne i cjeluju rumena usta,
A ovija miris ih cvijeća i svirka forminge zvučne,
Dok na hram se mramorni spušta noćna koprena gusta.

Tek tamo na pustome žalu u srebrnom mjesečnom traku
Sjedi na kamenu tužna, drhtava hetera jedna,
Upire dolje na more turobni, magleni pogled,
U srcu boli je stežu — bijedna je, beskrajno bijedna.

Sjeća se minulih dana i očinskog rodnoga žala
I majčinih slađanih priča i sanja mlađane duše,
Svega se sjeća i gleda, kako joj nestaje život,
Kako se besvjesno slatke sanje u nepovrat ruše.

Sjeća se bolno i — njega i onih proljetnih dana,
Kadno su zajedno išli gustijem lovornim gajem
Vjerujuć čvrsto u život, u sreću i u svoju ljubav,
Što im je zlatila život svojijem grimiznim sjajem.

Al tad je zadunula bura, i valovi bijesni i divlji,
Ko da se digoše sȁ dna mračnoga okeana,
Slomiše gordo i tvrdo udarcem gromovnim sreću,
Odnijeśe sa sobom zadnji od srećnih, prošlijeh dana.

On se je borio zȁ dom, a dušmanin navali straga
I ognjište razvali rodno; i ona je morala tada
S dušmanom strašnim na otok, gdjeno Kiterejka divna
U obijesnom divljanju strasti moćno i oholo vlada.

I ona se pustila valu ljubavi, neka je nosi,
Neka u mirisu cvijeća, u zvonke forminge zvuku,
U divljanju pijane rulje nestane prošlosti slika,
Što se ko sablasne magle mozgom čovječjim vuku.

Al danas je otišla od njih . . . I kad su hetere lijepe
Zamamno plesati stale sred brzoga, mahnitog kola,
Ona je stajala sama na pustom, mrtvome žalu
Grčeć se drhtava, jadna od velikog, silnoga bola.

U hramu Kipranke moćne začu se usklik veselja,
Izvi se ü noć duboku smijeh i pjesma i buka,
A njoj se na pustome žalu od boli i velike tuge
Zatresla drhtava, bijela, lagana, mramorna ruka.

Sjeti se očinskog žala i lovornog, sjenatog gaja,
Gdje joj je šaptao riječi iskrene, mile i nježne,
Osjeti tada u mladom, slomljenom, prepuklom srcu
Veliki, svemoćni talas silne i beskrajne čežnje.

Ispruži drhtave ruke i usklikne usklikom bolnim;
A tamo u mramornom hramu tamjan plamsaše jače,
Samo je jedan tek talas lako šumorio űz kraj,
Lagano, tiho i nježno — upravo kao da plače.

Ujutro spavaše hram i hetere, a i mladići
Između zgaženih ruža, između mirtovih grana —
Samo na pustome žalu tijelo hetere mrtve
Cjelovom žarkim cjelunu zora rumena rana.

18. III. 1907.

ZA LIJEPIH, PROLJETNIH DANA

Za lijepih, proljetnih dana, kad nebo bijaše čisto,
Kad se zelenila mlada istom izniknula trava,
Kada je dizala nježnu, slabašnu, pognutu glavu
Ljubica mirisna plava;

Kada je duvao lahor lako ko leptirska krila,
Kada je s modroga neba presjajno sunašce sjalo,
Kada je ružičnih zraka mnoštvo, ko šarena duga
Čarobno treptati stalo,

Onda sam presrećan bio idući cvjetnom poljanom.
Sve je odisalo vječnim, lijepim i snažnim životom,
Srce mi kucaše burno, jer je zanèseno bilo
Proljeća silnom ljepotom.

Tada otkinuvši nježnu, mirisnu ljubicu malu,
Ja sam promatrao njene sićušne listiće plave,
Uzeh je drhtavom rukom, neka mi bude bar spomen
Proljetne minule slave.

Ako za jeseni tmurne naiđem možda i na nju,
Kada će biti već posve uvela, žuta i suha,
Kada će sipiti kiša, kad će se sterati svuda
Pustoš i prazna i gluha,

Kad će požutjelo lišće padati dolje u blato,
Kad mi se zadnji put srce očajno, prebolno strese,
Onda ću ljubicu smrvit, bacit u jesenji vjetar,
Neka je u noć raznese.

1907.

LOTOS

Na obali svetoga Nila, gdje čudna i mistična Sfinga
Zagònetno pozire u svijet, kad sunčani ràsja je plam,
Gdje koče se goleme, silne velebne piramide,
Dizo se Izidin hram.

Svećenica mlada je ondje prinašala Izidi žrtvu,
Kadno se pojavi prvi zlaćeni, sunčani trak,
Kadno je čarobni fenič lijetnuo krilima lakim
U svježi jutarnji zrak.

I vijaše oblak se dima pred kipom božice bijele,
Kao da želi iščeznut u zore grimizne raj,
Kuda ga nježno i milo nosi na krilima lakim
Lahora jutarnjeg ćûj.

I kada je oblakom dima presvete, mirisne žrtve
Napunjen bio već čitav Izidin blještavi hram,
Tad je svećenica pala do njezinih svetijeh noga
Na hladni, ledeni kam.

A molitva s njezinih usti sa dimom mirisne žrtve
Dizaše u vis se smjerno pred Izidin presjajni tron
I punjaše silnim čeznućem hrama kutove mračne
I zlatnu vasion,

Gdjeno je plamtjelo sunce vatreno, toplo i žarko
Budeć na vječiti život cjelovom plamenim sve —
A Nil je protjecao sveti šumeći talosom strasnim
Niz cvjetne obale.

*
* *

Nad svetište Izide bijele padaju maglene sjene
Vijući noćnim se zrakom ko blijedi ponoćni sni
I prepliću stupovlje sjajno i puze uz mramorne stijene
Na nilskoj obali.

Iz hrama se izvila u noć bijela i drhtava sjena
Pokročivši lako niz stube i ode na usnuli žal
Gdje šumori presveta rijeka i gledaše očima plavim
Na njezin srebrni val.

Na mliječnome, srebrnom valu spazi svećenica barku,
Što ju je skrivao dosad gusti paoma sjen,
A na njoj je plovio mladić, koji je plamenim okom
U isti opazi tren.

Pod gustim, valovitim pramom sjajne, garave kose
Bjelasaše njegvo se čelo, a očiju vatreni sjaj
Prodiraše njozi u grudi, iz kojih se izvio u noć
Lagani uzdisaj.

On pristane tihano uz brijeg i priđe k djevojci lijepoj,
A ona ovine ruke o njegov junački vrat
I utone drhtava, bijela na njegovim snažnijem grudma
U slatku nepovrat.

I večeri mirisne svake kad padahu maglene sjene
Ostavljaše djevica mlada Izidin blještavi hram
Da miluje cvjetnom na žalu uz šapat valova nilskih
Mladićev svileni pram.

*

* *

Zazvekunše srebrne trublje u svetištu mračnome tajno,
Zaromoni tužno i bolno njihov očajni zvuk
Ko doziv blijeđane smrti i nastupi začas u hramu
Grobni i mramorni muk.

Tek tamo pred Izidom moćnom u mračnoj i dubokoj sjeni
Žrtvenik se sjajio zlatni, a s njega se dizaše dim
Ovijajuć noćnom na vjetru tijelo božice krasne
I gubeć se lagano s njim.

Tad pristupi starac svećenik okružen silnijem mnoštvom
I ispruži prebijele ruke, a zadršće sijedi mu pram,
Kad zboraše užasnu kletvu, s koje se tresao cijeli
Izidin mramorni hram.

Svećenica stajaše blijeda i sjećaše onog se trena
Kadno za večeri krasne spaziše turobnu nju
Gdje je upravljala korak k sastanku blaženom noćnom
Na cvjetnu obalu.

I sada je prokleše eto, i morat će otić iz hrama
I nestat će mladosti njene rajski i mileni san
I past će na srce njojzi, što snivaše proljeća slasti,
Tek mrak nedogledan.

Zaoriše srebrene trublje odmnijevajuć žalobnim zvukom
Blještavim, mramornim hramom ko turobni mrtvački poj,
A ona u pustoš života bezutješnim uzdahom boli
Korak upravljaše svoj.

*

* *

Na cvjetnom Nilovu žalu njišu se lagano palme,
Dršće na noćnome vjetru svaki tanani list,
A gore na ponoćnom nebu srebròsjajnim koči se sjajem
Mjesec nepomućen, čist.

Svećenica stoji na žalu i gleda u pustu daljinu
S čežnjom u drhtavom srcu, hoće li dragi joj doć,
Da vatrenim cjelovom svojim razagna, raspprši, slomi
Žalosti njezine noć.

Na njegovu plamnome srcu kad na grud mu osloni glavu
A on joj ljubiti stane oči obujmivši pâs,
Nestat će tuge i boli, a s radosti bezmjerne njoj će
Zamrijeti ü grlu glas.

Al umor joj savlada oči i ona se slomljena spusti
Na mirisnu obalu mlaku, na cvijećem obasuti žal,
A u san je ljuljaše laki mileno svojijem šaptom
Šumni i srebrni val.

A tamo daleko na Nilu, na mjescom osutoj barci
Plovljaše nevjerni mladić, a uza nj se privila sva
Ljepotica djevojka mlada cjelivajuć rujne mu usne
Uz šumor valova.

I nošahu meki ih vali u ljubavi svemoćne slasti
I pjevahu pjesan užitka; srebròsjajni mjesečev trak
Prosipaše svjetlilo na njih, a kosom im igraše nježno
Vjetrić ponoćni lak.

*

* *

Vrh paoma tananih, vitih pala je sumorna tama,
Zavivši mračnijem plaštem cijeli usnuli kraj,
Samo se katkada čuo lepet noćnijeh ptica,
Što lijeću kroz samotni gaj.

Svećenica spava u sjeni, a pred njom leprše sanje
I vidi gdje dolazi dragi i ljubi joj prebijelu grud
Usnama plamenim, vrućim, a crnom u oku mu blješti
Zanos ljubavni lud.

A ona mu pramove gladi i sniježne savija ruke
O njegov prebijeli, jaki, snažni junački vrat
I drhtava tone i tone, gubi se nekud daleko
U slatku nepovrat.

I požali Izida moćna tugu svećenice svoje
Te pođe da skrati joj boli, a silni beskrajni sjaj
Ovijaše njezinim bićem kadno je stupila krasna
U tamni, usnuli gaj.

Na čudnome, božanskom sjaju vio se lagano, tiho
Ko ljiljan na lahornom dašku Izidin srebni skut,
A ona je kročila mirno k svećenici mlađanoj svojoj
I dirne joj prebijelu put.

Svećenica zadršće lako i nestane između cvijeća
Ko bijela, srebrna pjena, kadno je raznosi val,
A s oka Izide moćne kanu biserna suza
Na pusti, samotni žal.

*

* *

A kada je granulo sunce vatreno, toplo i žarko
Budeći opet u život cjelovom plamenim svijet,
Niče na cvjetnome žalu iz suze Izide svete
Lotosov bijeli cvijet.

23. travnja 1907.

13. SVIBNJA

Nad smirenim valima mora sanjarske zviezde trepere
Ko anđelske vječite oči na pragu žuđenog raja,
A s obale kamene miris šićušnog smilja se stere,
Što je procvalo ispod sjenatog, lovornog gaja.

S Učke dopiruje dašak lahora noćnoga laki
I cjeliva drhtavim usnam talase srebrne, male,
Što žale krševite plâču podatni, meki i mlaki —
A dugačke čempresa sjene ko da su drhtati stale . . .

Na punome mjesečnom traku njiše se samotna barka
I plovi vrh talasa plavih sumorna, tiha i sama,
A svjetlilo na njoj se kriesi ko zublja plamena, žarka . . .

Ko golemi orijaš mrtvi miruje pučina plava,
A na nju se spustila noć i mračna, beskrajna tama,
Tek talasi šapuću uz kraj lagano: Jeniju slava!

25. IV. 1907.

Hrvatska Smotra, knjiga II., 1907., str. 447.

SAN

Sanjao sam noćas, da si mrtva bila,
A na grudma tvojim u mirisnoj ruži,
Koju ruka moja tebi u grob pruži,
Vidjeh kaplju rose, što se tamo slila,

Gledao sam u njoj svu budućnost svoju —
Lovorove vijence, koji vode k slavi,
Spazih tužno velo crne zaboravi —
Što li će od toga resit glavu moju? — — —

Kidao sam s ruže oštri trn za trnom,
Da ti nježnoj grudi ne zadadu rane,
Prekriti te htjedoh već koprenom crnom,

Ali tvoja ruka lagano se gane —
S lica tvojeg smrtno bljedilo se gubi,
A usnice šapću: Vječito me ljubi . . .

7. VI. 1907.

SAN

Jedared ja sam snivao,
Da ležah na dnu groba,
A sa srca mi nestala
Sva žalost i tegoba.
I tako mi je lagodno
I tako voljko bilo,
Jer zemlja me je primila
U svoje crno krilo.

Ja ležao sam smireno
U crnom lijesu svome,
A crvi već su kljuvali
Po hladnom srcu mome,
A kljuvanje to bijaše
Ko lepet davnih sanja
Il kao dodir pramova
Mog zlatnog milovanja,

I drhtala je koprena,
Nada mnom što je bila,
I šuštila je lagano
Na mome lijesu svila,

Što bješe kruto svezana
O vijencu lovorovu,
Koj baciše mi nekada
U grobnu jamu ovu.

Ja snivah ovdje vječni san
U zagrljaju smrti
I vidjeh, da su snovi mi
Svi sništeni i strti,
A povrh mene cvalo je
Na grobu šarno cvijeće,
I smiješilo se lagodno
I blago pramaljeće.

U grobu tako ležo sam
Sred tame puste, snene,
Al jednoć topla suza me
Iz mračnog sanka prene.
Na moje srce spusti se
I o nj se čvrsto savi
I prene ga iz mrtvila
Daleke zaboravi.

Ja stresoh se i rastrgnuh
Vrh sebe pokrov lijesa,
Razgrnuh zemlju, ugledah
Modròsjajna nebesa,
I vidjeh svoju ljubljenu
I svoju lijepu dragu
Gdje plače blijeda, drhtava
Na mome grobnom pragu.

Kad spazi me, na moju grud
Tad lagano se vine,
A ja sam s njom zaplovio
U lazurne visine
I pogled sam joj plameni
Upirao u zjene,
A cjelovom sam vatrenim
Cjelivo usne njene.

15. VI. 1907.

NIZ DVORANU SJAJNU...

Niz dvoranu sjajnu plove valsa zvuci
Opojno i slatko kao miris cvieća,
Trepte kao dašak svježeg pramaljeća,
Dršću kao i ti sad o mojoj ruci.

Letimo u vrtlog obiesnog veselja —
Prepuni života, radosni i mladi,
Nek nam vedra duša zračne kule gradi,
Gdje će nestat naših zanosnijeh želja...

Nek nam Lada pehar zlatne sreće pruži —
Ljubavne, što samo bozima je dana,
Nek nam usna s usnom u vječnost se združi! — —

— — A kad dođe jesen životnijeh dana,
Kad se javi prvi tračak magle nieme, —
Vraćat će nam prošlost — biele hrisanteme — — —

7. VI. 1907.

AFRODITI

Τίς δὲ βίος, τί δὲ τερπνὸν ἄτερ χρυσῆς 'Αφροδίτης...
Mimnermo

Ovjenčati ću kitaru lovorom
I mirtama i mirisnim ružama
I trakom jasne mjesečine,
Kojino prodire ù hram mračni,

Jer pjesmu tebi hoću da zapjevam,
Oj, Afrodito, boginjo ljubavi,
Što zlatiš jadni život ljudski
Grimiznim trakama svoje slave.

Oj, kćerko Zevsa, krasna Kiterejko,
Što moćno vladaš srcima ljudskijem —
Od iskona u tebi ona
Živu i odlaze onkraj Lete,

Gdje mrki Haron dušama podaje
Napitak slatki — zaborav opojnu,
Da nestane im želja svijeh,
Kadno u Hadove uđu dvore;

Gdje tmaste sjene čempresa vitijeh
Vrh bielih dveri mrtvo, nepomično,
Ko aveti na pustom groblju
Dižu se sablasno u noć crnu,

Gdje mrtva voda optječe obale
Ko zmija strašna, crna i pogubna,
U gustoj šumi štono plazi
Između truloga lišća svelog;

Gdje rastat se je dušama onijeh,
Što ljubljahu se žarko i sileno
Pod Helijevim sjajem rujnim,
Osuti ružama sreće svoje;

Gdje nema daška proljetnog lahora,
Ni zanosnoga mirisa ljubica,
Već bliede sjene palih nada
Prolieću lagano krajem mrtvih.

Ti jesi sila, divotna Kipranko,
Što lomi snagu mržnje i pakosti,
Što razganja na modrom nebu
Olujne oblake noći crne;

I sviće zora rumena pobjedno,
A rosa mlada, čista i blještava
Na cvjetovima trepti vječnim
Drhtavo, milotno kao suza

Na oku plavom mlađane djevice,
Što liepu glavu na grud je sklonila
Mladiću snažnom, koji ljubi
Usnama rumenim kosu njenu,

A kraj njih čaške cvjetići sagiblju
I sklapajući latice malašne
O cjelovima priču staru
Šapuću nečujnim glasom svojim.

Ti jesi sreća najvećem biedniku
U ubogoj i priprostoj kućici,
Na osami što stoji pustoj —
Nalik na galeba, koj' je sjeo

Na morskom žalu slomljen i umoran
I upire u srebrne valove,
Što šume ispod kršne hridi,
Umorni, satrti pogled bôni.

Za srećom silnom, koju udjeljuješ,
Svi ljudi žude, čeznu i uzdišu
I pružaju spram tebe ruke
Moleći svemoćnu milost tvoju,

A ti se smiešiš, sreću dosuđuješ,
Neumolna ko Fatum na priestolu,
Vrh kojeg lebdi poput sunca
Nebeski tračak ljepote tvoje.

Ti jesi život bezmjernog svemira,
Počelo ti si svega, što rađa se
Na svijet ovaj snažnom moći,
Plodiljo vječita sviju bića.

I suro, hladno, sumrtvo kamenje
I sitna travka, koja na vihoru
Podrhtava ko talas mali,
Kojega uzbiba Zefir nježno,

I crvić, koji puzi u prašini
I gordi lav u pješčanoj pustari
I ljudsko srce — sve to vapi
K tebi, srebropjena kćeri mora,

Jer ti si život, ti ih uzdržaješ;
U vasionom beskrajnom svemirju
Svi oni tek su dielak samo
Svemoćne, silne snage tvoje.

Ti jesi ljubav, zlatna Kiterejko,
Što čitav ljudski vijek rasvjetljuje,
O, ti si miris cvieća, ti si
Čarobni tračak Selene noćne,

Ti jesi majka svega, što postoji,
Ti zviezdo sjajna, koja osvjetljuješ
Dalèke strane vasione
Ljubavi vječite sjajem rajskim.

Oj, Afrodito, tebi pred priestolje
Sad pjesnik pada moleć se zanosno,
A s kitare se zvuci gube,
Zamiru svetijem hramom tvojim;

Tek usne šapću, da mu se smiluješ
I da mu pružaš sreće i ljubavi,
Dok ne slomi mu jednoć tužno
Okrutna Atropos nit života.

27. VI. 1907.

PRED SPOMENIKOM A. STARČEVIĆA

U seoskome zatišju blagome,
U naručaju naroda hrvatskog,
Obàsut zlatnim rujem sunca
Spomenik kameni Tvoj se diže.

Vrh njega bdiju visovi planinski,
U predvečernjem lakom rumenilu
Što uzdižu se u vis rajski,
Plavetni ko što je more sinje.

U modroj sjeni počiva Medvjedgrad,
Ko sivi stražar mračnijeh gudura
I pozire u suton ljetni —
Sumorno, jer su mu strta krila,

Ko orlu starom, koj' je kroz viekove
Na pragu rodnom junački stražio,
Al jednom dođe dušman kleti,
Razvali njegovo gniezdo drago,

A njemu slomi kreljuti junačke
Privezavši ga lancima ropskijem
O klisuru, da gleda ondje,
Kako mu propada davna slava.

I sa zvonika crkvice bijele
Akordi gasnu mračno i sumorno,
Te ginu poput bliedih sjena
Planinskim maglenim mirom noćnim.

Još jedan tračak sunčani zadršće
Nad glavom Tvojom rumenim drhtajem
Cjelunuv svojom usnom žarkom
Nečujno pramove kose Tvoje;

A suton počne s visova gorskijeh
Dolinom tmasti veo da rastire,
Ko smrtni pokrov suncu zlatnom,
Štono je zapalo u mrak tamni.

U sumračnome sivom drhtavilu
Utonuli su grobovi malašni —
Ko lađice na pustom moru,
Kadno ih razgoni bura strašna.

Na nebu prve zvjezdice sinuše,
I biserni se trakovi mjesečni
Pomaljaju nad crkvom poput
Laticâ ljiljana mirisnijeh.

A lik Tvoj dragi osut blještavilom
Miline prepun slatke i bezmjerne,
Ko mila sjena mrtve majke,
Koju je oteo Ereb sinku.

I dušu njegvu prekrio žalošću,
Te on sad plače tužan i osamljen
Na njenu svetom mirnom grobu
Topeći suzama zemlju crnu.

A majka više ne može podnieti
Tegobe sina svojega preteške,
Već izlazi iz groba mračnog
Zavita bijelim plaštem smrti.

I cjeliva mu lagano zjenice
I gladi lica, miluje pramove
I zbori slatke, drage rieči
Tješeći njegovo srce bolno; —

Tvoj lik se tako uzdiže, junače,
Od bijeloga isklesan mramora
U blagom miru noćnom — osut
Bisernog mjeseca trakom sjajnim,

Te srca naša napunja radošću,
Kad vidimo ti svetačko obličje,
Što gleda mirno u noć pustu,
Koja je spustila teška krila

Nad Hrvatsku — ah, tužno i sumrtvo,
Ko labud-ptica, koju ustrieliše,
A ona pjeva glasom jasnim
Samrtnu, posljednju pjesmu svoju.

Ti ponosno se ovdje uzvisuješ
Na dubu drevnom, kojem okljaštriše
Sve grane, što su bile nekoć
Pune života i snažne moći;

Što dizahu se nekoć do oblaka,
Sloboda gdjeno vječita kraljuje,
Gdje vlada silna, divna ljubav
Kruneći milotne rajske vise

Vijencem šarnim skladne harmonije,
Što spletoše ga korovi anđela
Od zviezda zlatnih i od srebra,
Kojeno prosiplje mjesec sjajni.

Pod dubom ovim kruna je kraljevska,
Dragulja puna svietlog i biserja,
Na čelu kralja Tomislava
Zasjala pobjedno poput sunca.

Pod dubom ovim Krešimir Veliki
Obnovio je kraljevstvo hrvatsko,
Do velebnog ga sjaja vodeć
Snažnom i junačkom rukom svojom.

Pod dubom ovim posljednji odvjetak
Od hrvatskoga roda nam kraljevskog —
Na Gvozdu umrie kao zadnji
Uzdah slobode i prošle slave.

I magla zatim spusti se sumračna
Nad zemlju našu, prepuna mrtvila,
I sakri zviezde, što su nekoć
Obzorjem plavetnim sjale davno.

A u toj magli zamire uzdisaj
Seljaka Gupca, težak i očajan,
I glave Zrinjskih, Frankopana
Padaju srubljene mačem nà tle.

Naš narod bješe zgažen i potlačen
U mračnoj tami, magli i sumraku,
U noći pustoj i dalekoj —
Smrt je već pružala za njim ruke,

Al na to mlada hvoja je niknula
Iz starog duba — ti si nam došao,
Ko prvi svitaj mladog sunca —
Glasnik slobode i prošle slave.

Uskrisio si Majku nam Hrvatsku
I izveo iz stoljetne grobnice,
Da stoji vječno na braniku
Svetinja hrvatskih djece svoje,

Da lomi ropske lance i okove,
Ko lav kad kida spone i verige,
Da zbaci mrak i maglu tmastu —
Ti si je doveo na tu stazu,

A sada evo ovdje se uzdižeš —
Ko tračak silnog, pravjekog svemira
Na mjesečnome sjaju noćnom
Javljajuć zoru slobode zlatne.

Hrvatska Smotra, knjiga III., 1907., str. 57—60.
Hrvatsko Pravo, 27. VII. 1907.

NA GROBU SRPANJSKIH ŽRTVI

Slava njima — slava svima,
Ki umiru slično njima.
A. Niemčić

Prolieće opojni dašak mirisnih cvietova zrakom
Omamnim cjelovom vas cjelujuć sunčani kraj,

Koji u sutonu ljetnom tone na zapadu sunca
Miran i sanjiv i pust lako u spokojan san . . .

Plamti rumenilo zlatno nad kamenim podnožjem, gdjeno
Sniva dubokim snom stari, umorni lav, —

Mirno, nepomično sniva mareći slabo, što titra
Grimizni, sunčani trak sipljući krvavi ruj

Povrh blijedih ruža, štono su klonule tužno,
Kao da sumorna bol mirisnu stište im grud;

Povrh jadovitih vrba i povrh čempresa tmastih,
Štono se pružiše svi tajno u plavetni vis,

Nalik na grobne čuvare, kojim u pustoj aleji
Gasne ko sjećanja trak duga, maglèna sjen.

Poput slomljenog duba u prašumi mrtvoj i tamnoj
Sniva starinski lav, spokojan, nijem i tih,

Miruje poput oluje, koja u oblačju crnom
Vreba na vascieli sviet noseći poraznu smrt — —

— — Glasnici njezini plamni javljaju parajuć nebo,
Da je svanuo dan, kad joj se povraća moć,

Zatutnji čitavi vasmir bučnim i silenim praskom
Kadno se pojavi njen strašni i zlokobni glas,

Krvavo sievaju munje, oblaci zadršću širom,
Ori se gromorno svud olujni pobjedni klik — —

— — Tako i starinski lav, kad sunčani posljednji traci
Prije rastanka na nj prosuše ljuveni blist,

Otvori vjeđe lagano i strese ponosno grivom,
Ustrmi plameni gled biesno i uzdršće sav,

Rasklopi čeljusti jake, kao da večernjim mirom
Sad će odjeknuti svud silni i pobjedni rik,

Ali u isti trenutak drhtnuvši milotnim bljeskom
Nestane u mrak i noć posljednji sunčani trak;

Zavlada opet samoća, a gore na kamenu hladnom
Sniva duboki san pustare ponosni sin . . .

— — Preni se junački lave, ma da je nestalo sunca,
Ma da se spustila svud teška i nesnosna noć! —

Rikni dalekim glasom, s kojeg će moćno odjeknut
Krajevi hrvatski svi — stresavši stoljetni san — —

Diži se, kraljevski lave, hiti na bojište krvno,
Gdjeno će dušmanski roj slomiti trobojni stieg,

Spasi ga, spasavaj, lave, leti ko nebeska striela
Noseći narodu mom bolje budućnosti sjaj! — —

1. VII. 1907.

Veliki Ćiril-Metod. koledar, 1908., str. 133.

CHANSON SANS PAROLES . . .

Oblaci bijeli plove i plove
U tuzi sutona moga,
A sjene plave gasnu i mriju
Ponad samotnog loga

U sumornoj izbi, gdje prosuh kraj sebe
Ljubice svenute, nujne, —
I sjećam se, sjećam mladosti prošle
Sunčane, drage i rujne . . .

A ljubice míre ko grudiju dašak
Djevice nestale moje — — —
I sjećam se bôno ljubavi, sunca
Sunčane mladosti svoje . . .

I padaju mraci, padaju mrtvo
Ponad samotnog loga,
A oblaci mriju, plove i ginu
Tugom sutona moga . . .

S pendžera prvi mjesečni traci
Ljube ljubice svele
Cjelovom mrtvim . . . Samotni zidi
Na mjesečnoj tuzi se bijele — — —

I u grob sahranih ljubice plave —
U grob kraj srca svoga,
Gdje ne će im nikad zasjati sunce
U tuzi sutona moga . . .

1907.

JUTRO

Sivo, olovno jutro
Na poljima leži
Ko koprena trula nad crvljivim lijesom,
A kosturi jablana goli
Strše pred vratima groblja,
Mrtvo i nijemo.

Mokra se magla povlači ponad
Svenutog lišća,
Cakli se mutno na sagnjiloj travi
Kao čemerna suza
Na obrazu roba
Štono ga prognaše nekud —
Daleko od rođenog praga.

Jadòvite vrbe spuštaju granje
Klonuvši nemoćno, bijedno
I drhture, trepte na hladnome dašku
Jutarnjeg vjetra,
A mrtva ih magla pritište k zemlji
Ko ponoćna avet.

Pustinja gola, gròbna samoća,
Ko da je beskrajno veliki gavran
Raširio crna
Grozovita krila,
A' pod njima leže u mrtvačkom logu
Bijedne i jadne
I razderane
Krajine naroda moga.

I prolaze, prolaze patnici blijedi
Drhtavim, gladnijem krokom
U daleke strane,
A gavran im zario krvave pandže
U kosti, u mozak
I pjeva im, pjeva užasnu pjesmu
O sreći, spasenju, slobodi.

Oj, gavrane crni, pjevaj im dalje,
Gledaj, gdje sljeme se ruši
Na kolibi staroj,
A majka se pruža na slami
I upire cakleni pogled
U zapećak, gdje joj se dijete
Svija od gladi, —

Ta pjevaj pjesmu, gavrane vrani,
Veliku, svemoćnu pjesmu
O divnoj slobodi;
Odjeknut će pjesmu dalekijem jekom
U pustoši mrtvoj.

Nad grobnijem humkom, gavrane silni,
Caruje mir,
I ne će čuti lelek mrtvaca,
Pa pjevaj, grakći, urlaj ko vihor
I zarij pandže sve dublje, sve dublje
U bezmoćno truplo,
Dok do srca dođeš
A onda ga digni spram rajskih visina —
Zavapivši, da je to srce
Krvavo, trulo
Palo za — slobodu.

Kroz kosture jablana golih
Cvili jutarnji vjetar
I pjeva grobnim, mrtvačkim glasom
O — smrti — — — — —
— — — — — — —
— — — — — — —
— — — — — — —

A tamo negdje na istoku vedrom
Blijedo se javljalo sunce.

12. X. 1907.

BALADA

Na kraljevskome doksatu
Trak mjesečine sja
Prosipljuć svjetlo otajno —
Ko sanja biserna . . .

A s kule mračne, visoke
U crni ginu dô
Sa harfe zlatni zvukovi —
U doba ponoćno . . .

Između bijelog, sablasnog
I sjajnog mramorja
Na kraljevskome doksatu
Trak mjesečine sja . . .

U dolu pljušti vodopad
I ruši plave sne, —
A negdje pjesma daleka
U noći — umire . . .

Na kraljevskome doksatu
Između stupovlja
U sjeni dugoj prolazi
Ah, bijela kraljevna . . .

I ide . . . ide lagano
Ko plavi, davni san,
A za njom puzi svilni plašt
Sav blijed i sablastan . . .

I došla je nad crni dol,
Gdje šumi vodopad . . .
I — — — — —
— — — — —

Na kraljevskome doksatu
Trak mjesečine sja,
A pjesma je već odavno
U noći — umrla . . .

12. XI. 1907.

BALADA

Motto (koji je postavljen onda, kad je pjesma već gotova **bila**):
Γνῶϑι σαυτὸν, t. j. mani se ćorava posla.

Na dnu srebròpjenog mora
Gdje stere se vječiti hlad
Između hridi i gora
Stajaše kristalni grad.

More tajanstveno bruji,
Samoća se prostire svud,
Vjetar tek katkad zahuji
Kao kad tužna bi grud

Uzdahom tihim i lakim
Ublažiti htjela si bol,
Časkom što teža je svakim,
Tako i vjetar kroz dol

Tiho zazuji, i tada
Zaròmoni otajni glas
Povrh kristalnoga grada
Uprav' isti taj čas.

Večer se spuštala blijeda
A s prozora sjajnoga div
Okom plamenitim gleda,
Mrtav je više, neg' živ.

Pogled mu bludi pučinom
U vječnu i beskrajnu noć,
Pustom i turobnom tminom,
Čeka, da l' tkogod će doć.

Pogled mu jače zabljèsnu,
On gleda ne vjerujuć sam; —
S kule visoke tad ljesnu
Sjajni i blještavi plam . . .

Spušta se djevica krasna,
U haljini bijeloj kô snijeg,
Lijepa ko danica jasna
Kada se spušta za brijeg

Zasjavši velebnim sjajem —
Dok nije se spustio mrak —
Šaljući čitavim krajem
Sjajni i dražesni trak.

Padne pred dvorove mrtva
A div je odnese u grad,
Znajuć da svijeta je žrtva.
Život joj podao tad.

Živi vam djevica sada
I sretna je, vesela sva
Posrijed kristalnog grada
Riješivši svijeta se zla.

More tajinstveno bruji —
I pjesmu sam svršio več,
Glava mi šumi i huji,
Poći ću spavati leć.

Htjedoh napisat baladu,
Pa što je izašlo, gle,
Stvorih vam nakaradu —
Spavajte slatko, adieu . . .

1907.

U MAGLI

Spušta se dosadna magla ko krila goleme ptice,
Koja je sustala jadno u dugom, napornom lietu,
Vere se između granja u pustoj, praznoj aleji
Noseći mrtvilo trulo cijelom tužnome svietu.

Pusta aleja se gubi u mračnu bezmjernost tajnu,
Lišće s ogoljelih grana na zemlji tužno se vije,
Jesenji lagani vjetrić zadune katkada hladno,
Svjetiljka ulična noćna dalèko slabašno sije.

Mi smo u mislima išli držeć' se rukom o ruku,
Vjetar je stresao lišće pred nas s ogòljelog granja,
Put nam je posuo njime i mi smo kročili po njemu
Slušajuć zadnje akorde života i proljetnih sanja.

Tako u sumornoj magli lepršuć listić se jedan
Otkine s grančice tanke i padne tebi u vlasi;
Ja sam pogledao naprijed, gdje se u noćnoj tišini
Svjetiljka ulična noćna polàko, slabašno gasi.

Mi smo prolazili niemo kroz dugu, praznu aleju,
Što se je gubila nekud u mračnu bezmjernost pustu,
Gore s ogòljelog granja padahu nečujno, tiho
Listići posljednji suhi u maglu dosadnu, gustu,

1908.

Hrvatska Smotra, knjiga IV., 1908., str. 36.

TAMARA

Pred logom mekim, ljubavnim,
U krvi rumenoj
Ukočio se, — ledeni
Na čelu mu je znoj . . .

— A baklja plamsa nemirno
Uz crni, sjajni stup
I siplje svjetlo drhtavo
Na ispruženi trup — —

Od bljeska baklje krvave
Obasjana je sva —
Raspuštenijeh pramova —
Ljepota Tamara . . .

I ljubi mrtve usnice
I tare smrtni znoj, —
A tužni jecaj ozvanja
U tami ponoćnoj . . .

— — U vrtu kedar svija se
U vrtu kraljevskom,
I šušti, šušti turobno
Tišinom sumračnom — — —

— — Pjev bolni, tihi, sumorni
U mraku zamire,
A mjesec teški, krvavi
Svoj lik već zastire — — —

Umirio se kraljevski
Visòki, sjajni dom,
— — A baklja dršće krvavo
Nad mrtvom Tamarom — —

8. I. 1908.

ZIMSKA PRIČA

U biserom osutoj halji, na bielome priestolju bajnom
Sniežna je kraljica pala u dugi, lagodni san,
A ledeni alem se cakli na srebrnoj, visokoj kruni —
Velik i plavetan.

Spušta se drhtavo inje, kano kad umire cvieće,
Prekriva čarobnim plaštem sniežnu kraljicu svu
I pada, pada i pada mekano, tiho i nježno
Na krunu srebrnu.

Sniva kraljica bajna mirno, lagano i mrtvo,
Sniva na priestolju bielom posljednji, čarobni san;
Sniva... a pred njom se javlja u zlatu proljetnog bljeska
Vesnin sunčani dan!...

9. I. 1908.

PJESMA LJETA

Sipalo je sunce vrelo
Trake krvave
Na grud tvoju i na lice
Rumeno i bielo...
Ubrao sam kitu rujnu
Cvieća makovoga,
Spleo vienac, vienac čarni
Oko čela tvoga...

— — A dalèko tamo
Ispod šume plave
Ječala je pjesma,
Drhtava i vruća,
Pjesma ljubavnoga,
Slatkoga klonuća...

Kraj nas tiho šumjelo je
Klasje žuto
Kao lišće suho,
Uvenuto — — —
Šumjelo je, šaptalo je
Pjesmu čarnu; —
Nas tek dvoje čuli smo je,
Kako šumi,
Šušti, gine — — —

— — A s visine
Sipalo je zlatno sunce
Na grud tvoju tople vale...
Usne su ti zadrhtale,
Kad ih dirnuh saneno i lako,
Kao da se povjetarac tàko
Mirisnoga cvieća...

Sklopila si crne oči,
Kadno svinuh mahnito i žarko
Ruke svoje oko tvojih grudi,
Kadno šaptah:
— — Ljubi me, — oj, ljubi,
Zlato moje!...

Drhtala si... ja cjelivah
Usne tvoje rumene i pune,
Što se žare kao pupolj ruže,
Ko latice cvieća makovoga,
Što se u mom zagrljaju trune...
Stidno tvoja privila se glava
K meni bliže,
A ja ljubim tvoje oči čarne, —
I u grudma
Srce s milja gine — — —

— — A s visine
Siplje sunce, siplje sjajno zlato
Povrh klasja
Suhog, dozreloga;
Povrh šume, plave i daleke,
Što se gubi
U maglenoj sjeni;
Povrh čela užarenog tvoga, —
Povrh svelog
Vienca makovoga — — — —

26. II. 1908.

O PONOĆI

Krvav i griešan ko Babilom sjajni
Diže se grad na ponosnoj hridi,
Talasi kraj njeg zamnievaju tajni
Muklijem šaptom. — — Sablasni zidi
Stršeći u noć vrh crnijeh vala
Zamrieše . . . a kroz ponoć daleku
Poziru sanjarske luči kristala
S kule niz pustu tratinu meku —

— — Ginu i dršću u opojnoj tami;
Krvavi grad se ponosno koči — —
— — Ginu i dršću, i teškoj u čami
Uprijeh u njih plamene oči; —
Gledam i gledam, a one se žare
Zamamnim bljeskom griešne i sjajne,
Zovu me, zovu i ü srcu jare
Krvavu vatru ljubavi tajne — — —

Ležim na travi, a žile se stežu,
Prekrivam oči nemoćnom rukom,
Luči sveùdilj ko pomamne režu
Sumornu tamu sumornim mukom — —

— — A tamo u lugu odjekuju glasi
Blagi ko lahor čarno kad dȁne — —
— Sanjarska luč se nad kulama gasi,
— Gasi i snova krvavo plane! — —

Digoh se nijem i pođoh lagano,
Mramorni dvori gdjeno se crne,
— Digoh se nijem, a plamen je plano — —
Slušah gdje srce mrije i trne — — —

— — Bliedi se nažeo čuvar pred vrata
S herupskim mačem krvavog sjaja,
S krunom na čelu od rujnoga zlata
Čuvaše dveri pokletog raja . . .

Strgoh mu krunu i mahnito srnuh
Griešnijem gradom drhtava kroka,
Uđoh u kulu obàmrlu, crnu,
Gdje se žari plamen s visòka . . .

— — A tamo u lugu već zamrieše glasi
Kano kad lahor zadnji put dȁne —
Sanjarska luč se nad kulama gasi,
— Gasi i snova krvavo plane! — —

— — Bajnom na ležaju počiva žena
Mračnoj u kuli — biela i naga,
Nad njom se rumena prostrla sjena
Turobne baklje — tiha i blaga . . .

Počiva žena na ležaju bajnom,
Đerdan joj grudi biserne kiti,
Kojeno izdišu ljubavi tajnom.
— Ah, slatko je, slatko u ljubavi sniti! —

Rastvara vjeđe, a zjenice gore,
Pomamnim usne žare se rujem,
Kanda o ljubavi najljepše zbore
Najljepšu priču milotnim čûjem . . .

Klonuh joj na grud — oh, mirisnu, nagu,
Ona mi ruke drhtave savi
O vrat i zamrie — — — Kroz ponoć kroz blagu
Mjesečni sjaj se čarobni javi — — —

— — Grlim je sliepo u zanosu sreće,
Cjelov po cjelov usnica pije
— Bajnom na logu, gdje truni se cvieće,
S ljubavi gdje se živi i mrije! — —

— — A tamo na mramornu stubištu crnu
Ležaše čuvar prokletog raja .
S krunom, što desnica moja je skvrnu —
Ispružen, mrtav sred mjesečnog sjaja — — —

*

Ležim na travi i upirem oči
K tajnome gradu, jutarnjim rujem,
Štono se osut na hridini koči, —
Ležim i noćne cjelove čujem — —

Šutim i čeznem i mračnoj u čami
Savijam ruke umorne svoje —
Čekajuć, kadno će planut u tami
Babilon griešni ljubavi moje! — — —

19. VI. 1908. Peteranec

PONOR

U bezdnu ponora crnog divotne sievaju oči,
Plave i zanosne oči, što sam ih nekada gledô
Za divnih, srebrnih noći, kadno je mjesečni bljesak
Padao njezinim čelom sjetno i nujno i bliedo . . .

Na praznom, sivome nebu avetni gavrani kruže,
Olujni oblaci sniju zavivši visove meko, —
A oči zanosne, plave divotnim sievaju sjajem
Bezdanog ponora crnog na dnu — dalèko, dalèko . . .

I dršću, plamsaju, zovu. — — Stravnijim šumori hujem
Ledeni, olujni vihor pjesmu dalèku i jadnu — —
Još jedan, posljednji korak! . . . i novo će zasjati sunce
Neznanih, cvjetnijeh strana — crnoga ponora na dnu!

21. VI. 1908. Peteranec

SAMOĆA

Daleke sjene mrtvih grobova
U mjesečini sjetnoj sanjaju,
A tužne vrbe tužno spuštaju
Suzovit prevjes davnih bolova.

Na grobovima ponad krstova —
U bliedom sjaju ruže sklanjaju
O mramor čela — — — Negdje nestaju
U bolnom mraku glasi zvonova — — —

I sniju ruže: — — Biela kraljica
Iz čempresovih sjena izlazi
Ko spomen dragi, sanja sunčana! — —

A mjesec tiho, tiho prilazi
I šapće priču vječitoga sna
U mukloj tuzi mrtvih grobova — — —

10. VII. 1908. Prag

LA DAME AUX CAMÉLIAS

I. Matici.

Mrtvački je pao žut i bolan trak
Preko čela tvoga posred prašne tmine,
Ko da anđel božji s nebeske visine
Spustio je zviezdu u tvoj tužni mrak.

Ddršće noćno svietlo ko života znak
Stradaocu jadnom olujne pučine,
Pusti, tamni očaj maglene tišine,
Zaparan i težak pada na grud zrak.

— Oslonjena stojiš gledeć svietlo noćno,
U daljinu nekud tvoje oko luta,
U daljinu mutnu, tajno bespomoćno.

Na prsima tvojim ruža uvenuta
Snije, mirno snije sanak noćne tmine,
Sanak puste tuge, samotne tišine . . .

11. kolovoza 1908.

Hrvatsko Kolo Matice Hrvatske, knjiga IV., 1908., str. 182.

BOŽIĆNA PRIČA

Kroz tihi mrak, kroz ponoć kraljevsku,
Nad bielim borjem što je rastrla
Ko sjetni sanak veo zvjezdani, —
Kroz tihi mrak iz dalji dolieću
Ko spomen sreće, spomen mladosti
Dalèki zvuci divnih zvonova — — —
Nad borjem lebde tihi zvukovi
I nekud dalje, dalje putuju
Sa oblacima niemim, ponoćnim
U sumor sveti noći zamrle; —
A posvud pada mir i pokoj, noć, —
Tek inje дršće s trakom mjesečnim — — —

— — O, spominjem se biele crkvice
Na briegu tamo — — Mrak je zavio
Svu tihu dragost badnje večeri...
I samo okna sjaju zlaćano,
Osmješkuju se grane borove,
Sve čeka jedan, samo jedan čas — —
I jekne zvonce s tornja staroga,
I plavi miris svetog tamjana
Uz duvar kruži — — Pjema radosna
Sve grudi diže! — —

Sanci nestali!...

— — Kroz tihi mrak je zviezda sjajila
Nad Betlehemom, gradom judejskim,
Gdje On, Bog, Čovjek na sviet rodi se...
I sjala je kroz ponoć kraljevsku
Na maslinovoj gori, kadno je
Pod trhom bola pao ostavljen
I zaplakao s tuge beskrajne...

A onda svanu danak veliki
Kalvarijskoj na gori — —

Na krstu raspet, velik kao Bog,
Ko nezvanik iz zemlje čudesne,
Raširio je ruke milosne
I podigao oči dö neba — — —
A sunce klonu, sunce potavni
Na pogled Njega — Kralja Nebeskog! — —

I ko da slušam himnu oblaka:
— Oj, slava Tebi, divni, pobjedni,
Što caruješ visinam rajskijem! — —
Zabòravljen si bio, preziran
I mučen, šiban, trnjem krunisan,
Al ipak svanu sunce veliko, —
Nadvladao si vrata paklena
I sazdao na hridi sjajni grad,
Što dušnanin ga ne će sòriti...

— — Kroz tihi mrak, kroz ponoć kraljevsku,
Nad bielim borjem što je rastrla
Ko sjetni sanak veo zvjezdani, —
Kroz tihi mrak iz dalji dolieću
Ko spomen sreće, spomen mladosti
Dalèki zvuci divnih zvonova,
Nad borjem lebde — — —

Slušaj!
— — Slava Mu! —

Oj, slava Mu, što moćno stoluje
Na oblacima bielim, nebeskim!...
Nek padnu gore, neka zore trak
Nad njegovim čelom zasja kraljevskim!...
Jer On je glasnik dana sunčanog,
Jer On je zanos davne mladosti,
On, spasitelj, što s križa silazi
Sa viencem zlatnim vječne pobjede — — —
— Oj, slava Tebi, Kralju nebeski! — — —

1908.

Hrvatska Smotra, knjiga IV., 1908., str. 401.

Djela Frana Galovića

P j e s m e, drugi dio, sadržava »Neizdanu zbirku« Galovićevih pjesama, koju je kanio izdati, zatim pjesme, koje je spjevao zadnjih godina života, među tima slavni ciklus »Z mojih bregov« u podravskoj kajkavštini.

P r o z a Galovićeva obuhvata radove od god. 1903. do 1914., počevši od prvih pokušaja, nacrta i planova, pa do velikih djela »Začarano ogledalo« i »Ispovijest«.

D r a m e Galovićeve izaći će s v e, počevši od prvog pokušaja, kojem je naslov »Posljednji prizor« iz god. 1903., pa do zadnje, nedovršene, drame »Mrtvački ples«. Među tim će dramama biti uvrštene i one, koje su bile prikazivane, tako »Tamara«, »Grijeh«, »Mors regni«, »Mati«, »Pred smrt«, a naročito neprikazivana, a Galovićevu srcu najbliža, »Marija Magdalena«.

Č l a n c i i k r i t i k e zapremit će posebni svezak. To su većinom članci o kazalištu, a djelomično i politički pamfleti.

S v e u k u p n a d j e l a Frana Galovića obuhvatat će oko 6 svezaka, svaki svezak sa 12 do 15 araka. U pretplati svaki svezak po Din 40.—

FRAN GALOVIĆ

DJELA

UREDIO

JULIJE BENEŠIĆ

FRAN GALOVIĆ

PJESME

KNJIGA DRUGA

ZAGREB 1940

VLASNIK I IZDAVAČ: BINOZA, NAKLADNI ZAVOD Z. S O. J.
ZAGREB VI.
Dalmatinska 10. Telefon 96-51. Račun Poštanske štedionice 37389 i 38288

IZDANO POVODOM

25-GODIŠNJICE

AUTOROVE SMRTI

TISKARA STUNKOVIĆ I POLJAK, ZAGREB, MEDULIĆEVA 30 — TELEFON 59-03

ZBIRKA PJESAMA

KAKO JU JE SLOŽIO
I ZA ŠTAMPU SPREMIO AUTOR

8. V. 1911.

I

PREDIGRA

ALELUJA

U muklom, ponoćnom hramu
Plamti kroz zamrlu tamu
Kandilo sneno i niemo . . .
— — — — — — — —
Mračni je stražar zadriemo
Kraj bliedoga Hristova groba —
U avetno, ponoćno doba,
Kad stoljetne rake se dižu,
A sablasti gmižu i gmižu
Ko ledene mjesečne sjene . . .

Nad Hristom drhture snene
Žute, voštane svieće,
S kora otajno slieće
Pjesma neznana, niema
Griešnog Jerusalema —
Ko čežnja palme daleke,
Ko drhtaj zamrle jeke
Pod suncem žarkim i rujnim . . .

— — Hramom mrtvačkim, nujnim
Plovi tamnjana pramen
I svija se negdje o kamen
Ledenog svetačkog tiela . . .
Negdje, gdjeno se svela
I oltar prekrila goli —
Kanda šuti i moli —
Zavjesa, mrka ko grob.

— — I gledah u njoj kob
Zgaženog jednoga roba,
U muci mučnih tegoba
Gdje ruke svezane svija — — —
— — Crna se provlači zmija
Ispod križa visoka
Kroz sliepa, lubanjska oka,
A tužna Hristova glava
Spusti se... zamrije... spava...

I k odru sruših se bielom
Ljubeći usnicom vrelom
Božanske, krvave grudi,
Što kopljem ih probiše ljudi, — —
A s kora ječaše niema
Pjesma Jerusalema —
Ko romon muklijeh zvona —
Nesrećna, jadna i bôna...

I molih u osami hrama,
Gdje dovodi maglena tama
Duge, sablasne čete...
U grobnom sumoru sjete
Pocrnjele pružaju ruke
U drhtaju mrtvačke muke
Spram Hristova hladnoga tiela...

S moga ledenog čela
Znoj je kapao bliedi — — —
Spoznah u tuzi i biedi
Robove zgažene, jadne...
I glava mi nemoćno padne
Kraj rake božije svete,
I plakah ko maleno diete —
Kroz jecaj suze čiste:
— — O, vjerujem, vjerujem, Hriste!...

* * *

Sred grobnoga, kamenog muka
Neznana, svemoćna ruka
Razdrije zavjesu crnu,
I aveti otale srnu...
I vidjeh Ga, gdjeno se javi
U proljetnom zlatu i slavi —
Velik i silan i moćan...
— — — — — — — —
— — — — — — — —
A tamo na istoku vedrom
Pobjedno svitaše sunce!

1907.

BADNJE VEČE

Borovom šumom se mrači. Vjetar se stišao laki
Stresajuć pospanim daškom pahulje bieloga sniega
S grančica tankih na tle, dolje na podnožje briega,
Gdjeno u jaruzi tamnoj uzdisaj umire svaki...

Truni se s borovih grana nježno i mjesečno inje,
Truni se lako ko cvieće, sjajno ko biserje bielo,
Što ga u sedefli školjci, kadno je sunce već sjelo,
Svietle i mjesečne noći more izbacuje sinje...

Ko da su cvietovi bajni prekrili čitavu šumu,
Bieli se srebrno inje — — — Vjetar se stišao laki,
Sve se umirilo, ko u gluhoj i stoljetnoj raki...

Samo na dugačkom, pustom, snijegom zasutom drumu
Čuje se kopita topot, saone lete u kasu,
Praporci zvonki i jasni noćnom se ozivlju glasu...

1907.

PRASKOZORJE

Sjeđasmo u kutu — ostavljeni, sami,
Ljubio sam tvoje bliedo, sjetno lice,
Kraj nas dvoje jadno tečahu diskordi
Zrakom punim dima klavirske sa žice.

Ovila si biele, ojađene ruke
Nemoćno i mlako oko moga vrata —
Kao što se stari uvenuti bršljan
Oko drva suhog prepleće i hvata.

Pjenilo se vino plameno i žarko,
Što smo ga ko vodu rieke Lete pili,
Smijasmo se časak obiesno i živo
A za jedan tren smo pjani suze lili.

Vukao se oblak siv od gustog dima,
Dizao se talas žarke čežnje strasne, —
A na vedrom nebu rumene su negdje
Gasnule ko pred smrt noćne zviezde jasne...

1907.

KAD PADNE MRAK...

Neiskazana svuda se
I siva pustoš stere,
Daleko u neizmjernost —
Bez konca i bez mjere.
Tišina pusta kraljuje
Na tome polju sivom,
A nigdje nema nikoga,
Ni traga stvoru živom.

Moj pogled luta poljem tim
U bezmjernu nirvanu,
A sive magle prolieću
Ko pozdrav zadnjem danu,
Kad nestati će sunca mog,
A s njime i života,
Kad iluzija iščezne
I posljednja ljepota.

I ni na što tad ne mislim,
Već na to polje sivo,
Zaboravljam na prošlost svu
I što sam sve uživo,
Kad cvalo mi je proljeće
I s njime žarki snovi,
I kako bolno proplakah,
Kad noć moj život ovi.

Tek katkad bljesne gdjekoja
Zaboravljena miso,
Što plamenim sam slovima
U mozak je upiso,
A mahnito uzavrije
U meni krvca vruća,
I onaj čas bih mogao
Da umrem od čeznuća.

1907.

ROMANTIKA

Nad tvojim gradom plovile su magle,
Sve lake, tanke kao nježno tkanje
I biele poput pahuljica snježnih,
Što padaju na golo, zimsko granje
Sve polako se gubeć kao sni
Magleni, bliedi i fantastični.

Za vrške gora zapadaše sunce
I krunilo je svojim zadnjim trakom
Na čelu tvome obruč, koji blješti
Ko zviezda zlatna pustim, noćnim mrakom;
Ja ko trubadur klečah uz tvoj skut
I stiskah rukom cvijet uvenut.

— — Al otišla si — — — i na mjesečini
Još ljesnuo se skut tvoj na balkonu,
A zadnji zvuk sa starinske gitare
Izgubio se već u vasionu;
I nestade u noćni lahor zden
Života pustog vers zaboravljen...

3. IV. 1907.

OVIDIJE

A. G. Matošu

Pod oblačjem mrtvim usnule su ravni,
U beskraj se crni i dalèki gube,
Gdje se mrki obzor i močvare ljube,
Gdjeno plovi sive magle pramen tavni...

— — — U daljini negdje davni zvuci zvone
S osamljenog, hladnog gorskoga vrhunca —
Ko krvavi drhat velikoga sunca,
Kad za Kapitolij nestaje i tone...

U samoći pjesnik tužnu pjesmu sklada,
I vihor je nosi k žalu rimskom, dragom...
U oku mu sieva zadnja, zadnja nada —

Prognanička čežnja za rođenim pragom...
— — — Vihor grmi, šumi, urliče sve jače, —
A varvarin divlji nad mogilom plače. —

4. XI. 1907.

SUTON

Na mrke gore pao je
Već suton pusti svud,
Ja spuštam glavu umornu
Na tvoju bielu grud.

I preda mnome nestanu
Života tuge sve,
Kad pritisnem ti poljubac
Na usne rumene.

I padam u tvoj slađahni
I meki zagrljaj,
Tek mjesec na nas prosipa
Dalèki, bolni sjaj.

A ti na sjaju mjesečnom
Ljepotom sineš sva,
Zatreptiš nježno, drhtavo
Ko zviezda večernja...

Na mrke gore samotne
Već pada laki san
I spušta šaptom bezglasnim
Svoj veo lagahan.

17. IV. 1907.

U SUMRAČJU

Aleja starog, stoljetnog hrastika
Oduljila se... Sumrak pada gluho...
A izmeđ tamnog stabalja se bieli
U sjeni mračnoj jasno bielo ruho...

U vječni mir!... Na vjetru dršću svieće,
I šume zvuci pogrebnog opiela...
U vječni mir!... Zabieliše se halje,
I samrtna je mòra nà grud sjela...

I lagano svijeća drhtne sjajna
Na vjetru noćnom... Plam se u vis smota...
U vječni mir! — — — I šumi pjesan tužna
U sumračju... i nestaje života...

8. I. 1908.

OPOJNOST

Oj, dođi!... Svilena, opojna noć
Priča mi srebrne sanje,
Biela fontana pljušti u mraku
I šušti plavo granje...

Oj, dođi!... Stari je usnuo park...
Pusti, da pramovi padnu —
Pramovi svilni, mekani tvoji —
Na moju glavu jadnu...

Oj, dođi, snivat ću opojnu noć,
K nama će slaziti sni,
Padat će, padat posvud s visoka
Jorgovan mirisni...

4. XII. 1907.

BAJKA

Na mjesečnom mramornom bljesku
Perivoj starinski sja,
A labudi biserni plove
Vrh plavog jezera...

Usnulim, bielim puteljkom
   Kneginja silazi sad
U sjenu, gdje kraljević dalki
   Čeka je lijep i mlad...

— — Devet planina će proći,
   Doći u kraljevski dvor,
Gdje šapuće turobnu priču
   Visoki, samotni bor: —

— — Kako se zastro crninom
   Nekada kraljevski dom, —
A vjetrovi raznose priču
   Tišinom ponoćnom — — —

Na mramornom mjesečnom bljesku
   Perivoj starinski sja,
A lađica zlaćana plovi
   Vrh plavih valova...

6. I. 1908.

II

IMPROVIZACIJE

VIZIJA

Ja sam te gledao u snu. Bila si mistična, biela
Kao iz davnih davnina. Mjesečev sanjivi trak
Svojim je prosuo srebrom halju, što s vitoga tiela
Tvojega padaše na tle, gdjeno se sterao mrak.

Tamo u beskrajnoj dalji — kao da zvuci opiela
Bruje na zlaćanoj harfi noćni kroz magleni zrak;
— Tebi je drhtala ruka, ko da si zvati me htjela,
Ali se u noć duboku uzdah tek vinuo lak.

Tad si se uspela mirno k onome zlatnom oltaru,
Gdjeno je plamsalo srce moje u ljubavi žaru,
Gdjeno je buktio u njem žarki i blještavi plam.

Opet se drhtanjem lakim ruke uzvinuše tvoje,
Kad si nečujno, tiho srce zgasila moje. —
Tebe je nestalo tada, i ja sam ostao sam.

1907.

MIR

Prolio se talas mjesečine plave
Sumornom tišinom ponad snenog sela,
Na daleka polja pade magla biela
Preko suhe, strte, pogažene trave.

A visoko negdje povrh moje glave,
Jabuka gdje stara grančice je splela,
Poput cjelivanja plamena i vrela —
Glasovi se noćnih ptica na čas jave.

Samotna praznina ovija mi grudi,
Izmučeni pogled pustim poljem bludi,
Srebrnijem štono smirilo se sjajem...

Ah, u noći takvoj, sanenoj u sjeni
Svaki živac gine, zamire u meni —
Tek za jednim, strasnim, tvojim zagrljajem — — —

22. VIII. 1907.

TUGA

Zavile se staze cvjetnog đulistana
Mrežom koprenastom mjesečeve svile.
Turobne se zrake kroz tišinu slile
Ponad mrtve vode — sjene noćnog dana...

Zavilo se tugom cvieće đulistana
Snivajući sanje ljubavne i mile —
Ispod plašta biele mjesečeve svile, —
Osamljena moć je i sva začarana...

— — Kroz mrak raskošitih sjenatijeh grana
Sjetnim krokom luta noćni neznanik —
Posred mirisnoga cvjetnog đulistana,

I dubòke sjene skrivaju mu lik — —
U daljini tamni putovi se mrače,
A kraj briega kanda mrtva voda plače — — —

16. VI. 1908. Peteranec

SUTON LJUBAVI

U tužnom zlatu bliede jeseni
— Ko divna pjesma sunca proljetnoga —
Kroz jecaj vjetra osamljen i tih
Pojavila se sanja srca moga.

— Ja pozdravljam Te, davna Ljubavi,
Sred jesenjega zlata blijeđanoga,
O Tebi nekoć snih — — — zaboravih,
Gdje stoluješ — u magli bola svoga.

I na pogledu tajnog sutona
Ko sanjar lutah gazeć lišće svelo,
Što prosiplje se preko pustog tla, —

Al' bljesnu zanos, pade nujno velo...
Ja pozdravljam Vas, moji pusti sni,
U tužnom zlatu bliede jeseni!

5. XI. 1908.

SAMOTNO GROBLJE

U sutonskome miru groblje spava,
A tužna vrba šuti žalosno,
I sivi njeni prami suzno tlo
Zakriliše. Noć stupa sama, plava.

Ja ne znam, da l' je ovo san il' java:
Gdje cviet se jedan rosom osuo,
Ko suza kad na čelo mrtvačko
U tuzi kane. — Pusto groblje spava...

Na dalkom nebu — kao san sred raja —
Nědostižnih zvijezda mirijade
Zaplamtješe tišinom bielog kraja.

Sa drhtavoga plašta noćnog moga
Tri puta suhim zlatom protkanoga
Možda zadnja zvijezda u noć pade.

1908.

RENDEZ-VOUS

Sami u čarobnoj bašči, gdje biserni labudi plove
Jezerom turobnim tiho... Sumrak se spustio gluh...
Krvave, sanljive ruže cjelove bude i snove,
Bude sunčani zanos i ljubav umrlu...

Biele se kipovi bieli, a Kiprejka kanda me zove
Mliečnom i drhtavom rukom... Nigdje ni vjetrića ćuh...
— Ljubi i živi i umri! — Dižu se proljeti nove,
Zanos sunčanog maja — kroz tamu večernju...

Tako u sutonu ginem i drhtave cjelove ćutim,
Budi se život i strasti, krvlju žare se sjene,
Nestaje sviesti . . . Divan silazi kroz noć san — — —

Čekam i čeznem i mrijem, u sutonu zatravljen šutim
Gledajuć, gdjeno se lomi pramen zlaćane pjene . . .
Rone se suze. Sâm sam. Ostavljen. Nesrećan.

9. XII. 1908.

TIŠINOM TAMNOM . . .

Tišinom tamnom ječe zvonovi
Sa starog hrama, i šume crni glasi
Kroz ponoć niemu, ko ti što plakala si,
Kad umrieše nam divni, sjajni sni.

Na tmurnom nebu tuže oblaci,
A vječno svietlo u hramu već se gasi
Ko uzdah zadnji, kad samrtnički časi
Kroz očaj kroče preko suza svih.

I mrije ponoć . . . Tajni talasi
Dubòkim šute samotničkim mukom
Ko avet biela, što je nekoć snih,
I šapću slutnje olujnijem hukom,
Dok ponoć širi stravna krila svoja — — —
O, Esmeraldo, plava sanjo moja! . . .

7. XI. 1908.

SUMORNI SONET

Stjepanu Dubeniku

C'est la sagesse! Aimer le vin,
La beauté, le printemps divin,
Cela suffit. Le reste est vain.

Théodore de Banville

Umrla je Heba zorom jednog dana,
S osmiehom na čelu. Sve je nestalo.
Gdje je ona pjesma srećom isplakana,
Prijatelji moji?! — Zar je kraj već to?

Divna, tužna zora odaljenih strana
Šuti, sjetno šuti. — Moja stara bô
Javila se opet — smiehom sakrivana. —
Živjet i uživat već se prestalo.

Bakhosov je tirsos zgažen ležao
Na tlu, a daljine plavile se dúgom
Neznanoga bola, sreće, radosti. —

Ovo je svršetak naše mladosti. —
Proljeće je došlo. — Ja sam bježao
Nekada samoću, sad sam zastrt tugom.

1908.

III

VEČERNJI AKORDI

1. DIVORÇONS!

Davno vas vidio nisam. Možda je sanja tek bila,
Kadno ste prošli ko bajka sutonom mladosti moje,
Kad je na vašijem grudma drhtala tanana svila
Sipljući odajom mračnom raskošne, kraljevske boje.

Odoste. Jecah u tami zamrle odaje sive
Ljubeći blijeđanu ružu, što vam je s grudiju pala;
— Jecah u tami i mraku zamrle odaje sive, —
Blieda se ruža u vazi nečujno truniti stala. — — —

Danas već ne mislim na vas. Samo kad sjene daleke
Sumorna pogleda idu spustivši skutove svoje
Sumrakom, — mjesečev bljesak prosipa trakove meke,
Sjećam se sanje i bajke sutona mladosti moje.

Više se ne ćemo naći. — Jednom o ponoći snenoj
Možda ću ispiti do dna otrova prepunu čašu —
Ispiti do dna za ljubav davnu i nestalu našu!

9. III. 1908.

SALOMA

I stajala je sama u ponoć pod palmom —
I upirući pogled u mrtvo, krasno lice
Cjelivala mu usne i toplu krv i suze
I gladila mu rukom svilne trepavice . . .

Ko saronska što ruža na noćnom vjetru division dršće,
Te sanja ljubav bolnu sred mjesečine snježne,
Nedohitnom se čežnjom i kraljevnoj Salomi
Potresoše u mraku nujnom grudi nježne . . .

. . . A s mjesečnih se gora prolievala tišina,
I šutjele su palme ko sablasni mrtvaci . . .
Nad kraljevskim se domom ko smrt, ko avet strašna
Prosipahu daleke mjesečine traci . . .

1910?

NOCTURNE

Sanjaju vrbe, njiše se trska,
Šušte srebrni vali,
Glavice k zemlji sagiba cvieće,
Kanda i plače i žali. — — —

Ponoćni mir. Iz plavetne pjene
Izlazi vilinje kolo,
Posuto srebrom mjesečnih traka, —
Raskošno, sanjarsko, golo . . .

Opojni zvuci zvone tišinom,
Sive drhture sjene;
Pjesma vilènska ori se biela
Posrijed ponoći snene . . .

— — — Bila je nekoć mlađana vila,
Pramova dugih i plavih,
Očiju bistrih ko kapljica rosna
Na jutarnjoj, mirisnoj travi . . .

Pošla je jednom iz vilovnih dvora
I nikad se vratila nije . . .
— — — Na obali vidješe vile junaka,
Gdje ruke o vrat joj vije . . .

A ujutru spaziše potočni cvjetić,
Kako se na suncu plávi —
Ko sanjarske oči mlađane vile —
U rosnoj, mirisnoj travi . . .

I ponoći svake izlaze vile
I kolo srebrno vode —
Posljednji spomen družici mrtvoj —
Posrijed duboke vode. — — —

Sanjaju vrbe... Dugački traci
Vodom su smireno pali...
Tužno je k zemlji klonulo cvieće,
Kanda i plače i žali. — — —

7. I. 1908.

KARNEVAL

Karmèno liepa, gizdava,
U tvome oku sieva
Sunčani žar i krvi ruj
I drhtaj strasnog gnjeva....

O, daj mi usne rumene,
O, daj mi grudi biele
I zlatne zmije, što su se
O vratu tvome splele!

Ti ne ćeš? — Vitez ponosni
Spram tebe ruke pruža,
A ti se smiešiš... Pala je
Iz crne kose ruža...

I nestadoste oboje
Niz dugu, sjajnu salu
U zlatnoj, šumnoj prašini,
U razbludnome valu...

— — —

U kutu se oslonio
O balkon clown bieli
I ljubi, ljubi mahnito
Cviet crveni i vreli.

7. I. 1908.

U SJENI VEČERI SIVE...

Umornim vazduhom zvone stara i turobna zvona,
Biedno i žalosno plaču u sjeni večeri sive...
Ispod ušutjelog, bliedog, kišljivog neboskiona
Dulji se mrtvački sprovod preko opustjele njive...

— — Vuče se k vratima crnim, jablani viti i stari
Mrkome, oblačnom nebu gdje gordim očajem priete...
Drhtava luč se u ruci putnika teško žari,
Molitve s usana modrih maglama večernjim lete...

Prolazi dugačka četa, crne je skrivaju dveri,
Biva sve veća i dulja — — —
I kišne kapljice rone
Suze, a oblaci k zemlji padaju mrtvi, sieri,
Umornim vazduhom zvona biedno i turobno zvone...

13. IV. 1908.

OBLACI

Na oblacima smjelim i ponosnim,
Što plove sinjim prostorjem beskrajnim —
Ko krila silnih, kraljevskih orlova —,
Od zraka žarkih sunca uzàvrela
Sazdat ću vite plamene dvorove...
I ondje ću ti spremiti odaju,
O, biela moja žuđena djevice,

I ondje ću ti ljubiti usnice
I šaptat svu noć zanosom drhtavim
Najljepše pjesme mladosti moje...
I sami ćemo ondje kraljevati —
Na oblacima, mekim i ružičnim,
A lahor će nam idući pričati
O cjelovima zore, što umire
Gledajuć sunce, more i vjetrove.

I nosit će nas vjetrovi zanosni
U plavi beskraj morima silnijem,
I slušat ćemo valove srebrne,

Gdje šume, plaču, ginu i umiru, —
Kulama naših ponosnih dvorova.

A jednoć, kad se razbiju oblaci,
I grȁd se surva s visova kraljevskih,
Cjelivat ću ti plamene usnice,
A vjetrovi će zapjevat pobjedno
Posljednju pjesmu ljubavi naše! . . .

1908.

SAN

Žarki, divlji zvuci strasne violine
Jecahu u dimu maglenoga vala,
A u duši mojoj s raskošne miline
Prepukla je struna davno zadrhtala . . .

Vidjeh te u dimu pijanog užitka,
Kad je violina bolno zaplakala, —
Vidjeh, gdje se javljaš srebrna i vitka,
Samotna ko čempres ponad crnog žala . . .

Snivah, da smo sami . . . ponad tvojih grudi
Umorna je glava moja sneno pala,
Mirisni me cjelov tvoj odà sna budi,
Lagano si kosu gladiti mi stala . . .

Pusti me, da snivam . . . tvoja ruka mala
Neka siplje na me ljubice s visine . . .
Neka dršću dimom maglenoga vala
Žarki, divlji zvuci strasne violine . . .

2. II. 1908.

IV

MOJE ČEŽNJE

PUČINA

U srebrnoj tišini šuti more
Ko sjetna pjesma. Talas ostavljen
U beskraj nekud luta. — Cjelov njen
Još ćutim, još mi usne njime gore.

Ja vidim grad, o kojem vile zbore,
A liep je, bijel kano tajna sjen,
Što podigla se kroz val zapjenjen; —
I mir se krade mramorne kroz dvore.

Dubòko, podno cvjetnog pendžera
O mramor sjajni oslanja se on
Sa mandolinom — krasan kao bog! —

Oj, gospo moja, sjeno moga sna,
Gle, kako šuti bliedi neboskon,
I mrije val sred sjaja mjesečnog — — —

1908.

U SALONU

U salonu bielo djevojče sam snio
S mirtovijem viencem, — tužnim, mrtvačkim;
Vremena je talas grobnim batom bȉo
Pokoj teške noći nestajući s njim.

— Biela, draga sjeni, ja bih snatrit htio,
Snatrit i ludovat gajem proljetnim, — —
Al sam davno, davno sve zaboravio — — —
Ljubav, zanos, mladost! — Kraj je sanjam svim...

— Zašto si mi došla tiha, dobra sjeni,
Spokojna i mirna kao priča draga
S majčinijeh usti — o dalekoj ženi,

O dalekoj onoj snježnoj kraljevnoj...
— — Zašto? — — Nema tome nigdje više traga,
Samo zvuk klavira ruši pokoj moj — — —

1908.

JUTRO

Kroz cjelov zore česma zlato lije
Na busenje i cvieće, što se budi
I diše daškom mirisnijeh grudi
U mlakom miru sjena rumenijeh...

Na mojoj ruci blieda žena snije,
Osmješkuje se, kanda ljubav nudi — — —
Nad tjemenom mi sjeknu očaj ludi, —
— — I rosna česma zlato zore lije...

— O, spavaj, draga, odviše si liepa,
A ja se tako tvojih usna bojim,
Jer strast je moja crna, strašna, sliepa...

I kadgod želim, da na grudma tvojim
Otpočinem, — strah neznani me hvata —
Kroz cjelov rosni grimiznoga zlata...

26. I. 1908.

OPSJENA

Ja ljubio sam nekoć silno vas,
U predvečerje kad ste doći znali,
U zagrljaju divljem zadrhtali,
I kad vam plavi rasuo se vlas.

To najljepši je mladosti mi čas.
I rastasmo se. — Odnieli vas vali
Života nekud. — Jeste l' zaplakali
Kad naše sreće čuste mrtvi glas? —

Ja čuvam još i danas suhi cviet
U nekoj staroj knjizi, — dar to vaš je bio.
Ja odavna bih sve to i zaboravio,

Tek slučajno ga nađoh, i sve mi dušu prođe:
Ta u što naša ljubav? na moje usne dođe —
Sujet za posve običan sonet!

2. maja 1909.

PAVAO I VIRGINIJA

Z. Poliću.

Kad prolazite pustim dragama,
Moj san vas prati. I na staze kada
Života mojeg rujno cvijeće pada,
Zaboravljam svu žalost i sva zla.

— — Ti lutaš srećna kraj svog dragana
Ko izgubljeno janje — liepa, mlada
Ko dašak jutra, te vam rosi sada
Sve putove, što ljubav samo zna.

Na onom visu među pećinama,
O, ljubavnici dragi, mirujte;
U sjeni ruža ljubav pirujte,

Gdje sjetne pjesme zvuci zrakom rosnim plivaju; —
I umrite od sreće, kad se tama
Na vaša čela spusti. Nek vam duše snivaju!

7. maja 1909.

STARA PRIČA

U parku su ih našli obadvoje
Pod grmom cvijeća. Mrak je padao.
— Da, čudno li je baš nastradao! —
U strahu šane netko. — Ljubav to je! —

— To s tuge srce njima prepuklo je, —
Djevojčica će. — On se nadao
I uzdisao, plako, jadao,
A ona! — evo, sada svršeno je! —

Ušutjela su zelena jezèra,
Val njihov cjelov posljednji im čuo
Kroz prvi sumrak i kroz miris cvieća.

Svu liepu tajnu smrti bodež zdera; — —
A granjem je vrhù njih proplanuo
Trak sunca zadnji — kao smrtna svieća.

8. maja 1909.

TUŽNI PEJZAŽ

Kroz granje slazi san. I sve se tiše
Za crnim trakom mjesečina krade.
Noć puna čežnje. Negdje ruža diše
Ko ljubavnik u očaju bez nade.

Kraj obale se čamac lako njiše
Na niemoj vodi. Bol daljine pade
Na duge staze, te ih sjene skriše,
Kraj vodoskoka cvjetovi se hlade.

Kroz granje slazi san. I čežnje noći
U mjesečevu sjaju tračak tih
Već mre. — A stazom kanda netko hoda

Sve čekajući, kad će draga doći...
Noć. Mjesečina. Kristal plavih voda.
I sjetni glasi, bolni uzdasi!

6. augusta 1909.

IZGUBLJENI SIN

Povratio se. Poznao ga pas
Kraj kućnog praga liznuvši mu ruku
Kroz očajnu i prognaničku muku,
Kad vidje očaj, bol i smrt i spas.

A pred njim jeknu prost i surov glas:
»Što tražiš ovdje? Stojiš tek na bruku!«
I kao jadnom, nemoćnom hajduku
Zatvoriše mu vrata isti čas.

I on otuda je onda pošao
U dalek, dragi gaj, gdje paprat spava u sjeni, —
I javi mu se mladost i raj u uspomeni! — —

Kad ujutro je netko došao,
Na grani ga je našo. — — — A rogovi pastira
Odjeknuli su gajem i poljem punim mira...

6. augusta 1909.

AGNUS DEI...

U polutamu stare katedrale
S oltara pramen vječnog svietla sja,
A duge sjene poput svetog sna
Po mramorovim pločama su pale.

I orgulje su nujno proplakale
Kroz gusti oblak sivog tamjana;
Mrazòvit psalam šumi kao dah,
Što mrtvo kruži Aheronta žale.

Imakulata smieši se u tuzi
Majskoga cvieća, divnih molitava
S bolom na čelu, s utjehom u suzi,

Nekud joj luta pogled s oka plava...

— — —

U polusan je pala katedrala
I jedna duša tek je zaplakala...

31. maja 1909.

SEPTEMBAR

S. Dubeniku

Nad vinogradom spava mjesečina,
A čudnu pjesmu poju bregovi,
Divnu i tužnu kao zanos vina,
Zovući radost. — Vraćaju se sni!

U rosnoj noći poput razvalina
Ko razderani, mrtvi stjegovi
Javlja se prošlost usred bolnih tmina,
Mlada i liepa. — Vraćaju se sni!

Tako je negdje u daleku kraju,
Za kojim duša čezne, snatri, mre,
Za kojim plače, gine, uzdiše! . . .

— — Na mjesečini sniju grozdovi
u bielome i tihom zagrljaju,
Mirni i niemi. — Vraćaju se sni! . . .

6. oktobra 1909.

V

INTERMEZZO

SOUVENIR

Я васъ любилъ: любовъ еще быть можетъ
Въ душѣ моей угасла не совсѣмъ.

A. S. Puškin

U srebrnoj, mirisnoj noći,
Kadno su lierovi cvali,
Moji su cjelovi prvi
Na vaše pramove pali.

Usnice drhtahu strasno,
Ko da se nečega boje; —
U srebrnoj, mirisnoj noći
Srce je prepuklo moje.

Nestade ljubavi davne,
Ocvaše lieri i ruže,
Tek snene oktobarske magle
U noći kišljivoj kruže . . .

4. X. 1907.

U PROZORJU BLIEDOM . . .

Antunu Dobraniću

Smrznute moje su ruže,
Bielo ih ovija inje, —
A olovnim nebom se vuče
Oblačje mutno i sinje . . .

Ubrat ću smrznute ruže,
Stavit ih dragoj na čelo
I na grud, gdjeno se žari
Srce plamno i vrelo...

Možda će procvasti moje
Uboge, smrznute ruže,
Štono — u prozorju bliedom —
U vrtu mrtvome tuže...

22. XI. 1907.

NEVJESTA

U kosi vienac bieli
Ko snježni glogov cviet,
A oko tebe pjesme
I puste sreće splet.

Pod krilom tavne noći
Već spava selo sve,
A tebe vode, dušo,
U dom mladoženje...

I siju, siju, siju
Pod gorom bosiljak,
I pjesma gine, gine
U noćni, hladni mrak.

Oj, nek ti budu srećni
Svi dani tvoji, svi! —
A ja ću lutat dalje
Ko putnik samotni...

1907.

ZIMSKA NOĆ

Studeno nebo, studena zemlja,
Studeno srce i grudi,
Studenom maglom, mrkom i sivom
Pogled mi umorno bludi.

Prolazim selom... Drhtavo, bielo
Smrznuti pendžeri sjaju,
Biserno na njima procvalo cvieće —
Kano u sunčevu kraju...

Sjećam se ljetnih, ljubavnih dana,
Čekanja, hoće li doći,
Cjelova vrućih, uzdaha snenih —
Snježne i studene noći...

— — Negdje uz kolievku stare kraj peći,
Vatra gdje krvavo sieva,
Možda čedancu sanenu pjesmu
Mekano, slađano pjeva — — —

Studeno nebo!.. Mjesec daleko
Bliedo i magleno sije...
Studenim licem spuziše na tle
Suze posljednje dvije...

5. I. 1908.

JESENJA PJESMA

Šumori cimbal, ciliču gusle,
Svilne se zastave viju,
Žute se naranče, žari se vino,
Ljubavni sanci se sniju.

Svadbena pjesma ozvanja noću
Strastvenim, bezumnim žarom,
Usnice šapuću najslađe rieči
Pred božijim svetim oltarom.

Šumori cimbal, ciliču gusle,
Svilne se zastave viju
Vrh staroga krova, pod kojim noću
Ljubavni sanci se sniju.

I gledam tu radost, sreću, veselje
I cjelove vatrenih usta —
I ćutim, kako će padati na me
Magla hladna i pusta — — —

Šumori cimbal, ciliču gusle,
Svilna se zastava vije, —
Hej, ovamo vina, u vaše zdravlje,
Srećnici, neka se pije!...

4. X. 1907.

MJESEČINA

Jaz sem umrl. Oj dekle, pomisli:
Moje široko razprte oči
videle niso nebeškega solnca,
sladkih ni čulo uho melodij.

Dragotin Kette:
Na molu San Carlo. VI.

Kroz zavjese bijele otajno puzi
Avetni mjesečev trak,
U srebrnoj, kristalnoj, blještavoj tuzi —
Dugačak, nijem i lak.

I upirem sliepe, ugasle zjene
U avetni mjesečev trak,
Kojino kristalno titra vrh mene —
Dugačak, nijem i lak.

I vraća se ljubav, vraća se sreće
Davni, zaboravljen dan,
I lagano, lako nada mnom lieće
Samrtni, bijeli san.

1908.

ČEMPRES

Nad grobnim humkom samotnim —
U mjesečini sav —
Zaniemio je, usnuo
Ko davna zaborav — — —

U sjeni leže grobovi,
Obujmio ih mrak.
Tek nad njim plovi smireno
Lagan i mrtav trak...

U sanljivome mrtvilu
Smirilo se sve,
A njemu katkad zadršću
Na vjetru grančice...

Ko da ga dirnu tamjanov
Opojnosti pun dim,
Još dršće, dršće nemirno
Nad humkom samotnim...

Al začas opet nastade
Mir pust i spokojan...
— — To čempres možda snivaše
O uskrsnuću san — — —

1907.

VEČER

Siva su brda usnula,
Šumi višnjevo granje,
A oblaci mlaki, saneni
Gube se, plinu i tanje.

Negdje dolinom prolaze
Biela, umorna stada,
Na ledinu meku, zelenu
Sićana rosa već pada.

Draga mi eno silazi
Vitka, sunčana zgora, —
Oj, al' ću joj lica ljubiti
Rujna dok ne pukne zora! — — —

1908.

VI

GLASOVI ŠUTNJE

O PONOĆI . . .

O ponoći, u tijesnome sokaku,
Uz tmurno svijetlo i uz očaj bola,
Kroz mukli tutanj vidjeh crna kola —
O ponoći, u žalosnome mraku . . .

Ja znam ih dobro. Na svakom koraku
Iz bolesnog, sirotinjskoga dola
Za mojim tragom idu, kadno gola
I pjana plane strast kroz ponoć mlaku.

U tami voze moju mrtvu dragu —
Bez koprene, u cvijeću, divnu, nagu,
Ko u mladosti davnoj! — Sad će saći

Na grobište . . . i ja je ne ću naći . . .
— Već nestadoše. — Sni noćni svi se mrače,
To mjesečina za mojom dragom plače . . .

7. VIII. 1909.

MASKA

Ko Dezdemona me je varala
U vrtu pokraj ruža. Mladi Kasijo
Cjeliva je liepu. Mutnih muka sto
U mome srcu. Bol me sharala.

Kad s njim se divna razgovarala,
Ja plakah kao luđak. — On je rasijo —
On, Neznanik ljubòmor . . . Noć je bila to . . .
I svjetiljka je već dogarala . . .

I ja je ubih. — Kao cviet je pala
Vrh bieloga i netaknutog loga,
Tek usna joj je na plač zadrhtala . . .

Ko mahnit prokleh nebo, sviet i Boga! . . .
O, Dezdemono! ljubo! — Kao žrtva noći ove na oltaru
Sad u bjelini leži! — — Plam gasne sjetno crnom
na duvaru . . .

11. VIII. 1909.

MRTVI SAN

† Zlatku Grotiću

Na noćnom groblju divlji plamenovi
U travi gore. Pust je nebosklon.
U zraku čežnje, strasti, želje, snovi! —
A ponoćni daleki zvoni zvon . . .

— — I čudan san se javlja: galebovi
Nad valovima lebde. Vasion
U zlatu sieva kraj. A oblak plovi
Kroz grimiz sunca kao dragi ton

K domaji nekud plavoj, žuđenoj
I bliedi kao pred smrt, kad se gubi
Života nada. — Noć. Tišina. Mrak.

Na rosnom nebu gasne zviezda roj. —
O, tako plače, tko bez kraja ljubi! . . .
— — Još negdje zvoni zvônâ uzdah lak. — —

26. VIII. 1909.

HARFA

Bio je pjevač. Lijep. Zanosan.
Mlađan ko zore dah. I jednog dana
Pođe daleko kneževskog put stana
U goru. S harfom. Mračio se dan.

Davno je bilo. — Put mu bješe znan;
Viđo ga često oka zaplakana
S čežnjom u duši kao mutna rana.
— Javi se grad na hridi mramoran.

Trenom je spazi, kad je slazila —
Gospođa krasna — vila njegva sna,
Svila joj duge skute mazila.

Zadršće harfa... Bljesnu zveket mača...
Prosu se tuga plašta smrtnoga
Prekrivši harfu mrtvoga pjevača...

11. septembra 1909.

MUTNI STIHOVI

Kroz tužnu maglu gradskih ulica
Tumarala je sama. Prvi put.
A bješe zima. Smrzo joj se dah
Na usnama uz šumor vjetra ljut.

Ko da joj srce probi sulica,
Za sobom začu glas, što mora čut
U noćno doba. Digne pogled plah:
Gospodin mlad u njen je došo kut.

Odoše skupa. — Vino... cvieće... raj...
Cjelovi vrući... šapat... zagrljaj...
I ona klonu od svih ruža bjelija...

Kasnije jednoć — bješe badnja noć —
S crnoga mosta Smrt je čula doć
Iz bolne, teške vode — ko Ofelija...

11. IX. 1909.

NA PLESU

— »Da l' znate ono, kad je sunce sjalo
U vrtu vašem? Mi smo sami bili«.
— »»U zaborav je mnogo toga palo.««
— »Vi bijaste u crnoj, sjajnoj svili —

Ko danas, gospo«. — »»Sjećam se tek malo
Ko u snu.«« — »Mi smo onda sreću snili.
Ah, oni dani, kad je sunce sjalo!«
— »»Pardon! Al možda smo zaboravili?!««

— »Bili ste divni — zašto šutite? —
Ko pjesma, mladost, san i proljeće,
Pogleda čudnog, što mi dušom sja!...«

— »»Ah, kako krasno glazba dolieće!««
— »Čujte me!« — »»Tiho!... Zar i slutite? — —««
— »Ljubav je naša, gospo, svršena — — —«

21. septembra 1909.

JEKA

Kroz gorske klance slazi carica
U mjesečevu noć sa viencem bršljanovim,
Kroz breze joj se gubi glas i dah,
Čeznućem protkan vas za žićem sveđer novim.

Svih dolova je to vladarica,
Na mahovini spî i glasom labudovim
Kroz devet gora prolazi. A sva
Ljepota sama jest. I luta gajem ovim.

Ona je čežnja, san i vila bajna,
Orlovska sestra, te u dalji mre
I opet živi posred zagrljaja

Oblačnih jela. Puna čudnih tajna.
Koprenom bliedom krije bregove
I otkriva ih. Glas iz božjeg raja...

1. novembra 1909.

VRABAC

U bliedom jutru ozebo siromah.
Na putu mraz. A s granja viri glad.
U zraku zanos sunčanoga doma,
Kud laste lete! ... Očaj, bol i jad

Krioca već mu slomiše veòma.
Kraj ceste leži skvrčen, smrznut sad
U bliedom jutru. Ostavljen. Siromah.
I snatri, sniva; hoće l' se još kad

Ukazat priča sunčevoga juga,
Kud laste lete! ... Proljeće je tamo!
A ovdje slazi smrt i bol i tuga

Iz oblaka ... Ah, jednom, jednom samo! — — —
Zadršće grimiz. Sinu sunca dah.
Alemom bljesnu suza posljednja.

28. dec. 1909.

ZVIJEZDA VEČERNJICA

Sve usnulo je. Samo ona sja
Na vječnom nebu. Kroz jasni beskraj luta.
A sama je. I nema nikoga.
Ni mjesečine. — Ko pjesma raskinuta

U plavi beskraj gine. To je strah,
Što kroz noć ide za njenim tragom. Puta
Ni staze nema. Ruža najljepša
Sad izginut će i umriet uvenuta ...

Jer to je sjetna duša drage moje,
Te kroz noć ide tihim prostorima
Sve dalje nekud — i skriva liepo lice.

O, dobra, draga — o, divna večernjice! —
O, reci, kuda vode staze tvoje?
Da l' ljubavi i sreće ondje ima?!

28. dec. 1909.

LA BOHÈME

Mimi je umrla u naručaju zore,
Sa suzom ugaslom u bolnoj zjenici.
Nad logom njezinim gle — prosuše se sni,
Što čežnjom uzdišu i ljubavlju što zbore.

Kroz puste odaje daleko svietla more
U sumrak nestaje. A bliedi anđel bdi
Kraj tužne grješnice, u cvjetnoj sjenici
Što ljubav čekaše i sjetne razgovore.

Zvon ponoćni se, čuj, kroz tugu mraka javio:
— O, ubogi moj druže, te šutiš ostavljen
I gledaš u daljinu, gdje odnose ti cvieće

I miris proljeća, i dragi spomen njen ...
O, vjeruj, nikad više mansardom tvojom ne će
Proletjet mladost rosna ... Flor nas mutni zavio.

30. dec. 1909

VII

NA PROLASKU

MRTVI DANI

I

U bliedome jutru kišljivom
U osvit sieroga dana
Sivi se duga, dugačka
Aleja mrtvih platana.

I raznosi vjetar cvjetiće
I biele, mramorne vaze
Lomeći hvoje bršljana,
Što mrtvim kamenom plaze.

I padaju kišne kapljice
Na lišće žuto i rujno, —
Pričaju priču sumornu
Daleko, mrtvo i nujno.

A Erosu tamo pala je
Na prsa nemoćno glava;
Oštra se slomi strjelica,
I Eros spava i spava — — —

II

Nad ljubavnom našom sjenicom,
Gdje snivah strastvenu sreću,
Listići tužni, drhtavi
U pramu maglenom lieću.

U sjenici našoj samotnoj,
Gdje lica ljubljah vam vruća,
Nestade sada, nestade
I moga pustog čeznuća.

Kraj sjenice klonu žalobno —
Ko pred smrt — posljednja teja
Spustivši meke latice
U tuzi golih aleja.

Opustjelim parkom dugačkim,
Gdje radost snio sam sretnu,
Pale su magle mrtvačke
I skrile sjenicu cvjetnu...

III

Za sanjarskih, ljetnih večeri,
U mraku plavijeh noći
Znali ste, gospo, ovamo
U čežnji ljubavnoj doći.

A biela vam halja drhtala
U sjeni mirisnog cvieća, —
U mom se srcu dizao
Užitak, zanosna sreća!

Cjelivah vam ruke mramorne
I kosu svilnu i plavu —
Klonuvši pijan, omamljen
Na gustu, zelenu travu.

A danas su žuti putovi,
I mračno nebište cielo — — —
Na vjetru dršće kameno
I hladno Venere tielo...

IV

U osami golog stabalja,
Kroz drhtaj mrtvoga cvieća
Nestaje nekud, nestaje
U beskraj beskrajni sreća.

I pao sam biedno, bezmoćno
Kraj kipa boginje biele,
Magle su duge, mrtvačke
Na hladno podnožje sjele..

— — — U bliedome jutru kišljivom
U osvit sieroga dana
Parkom se pustim prolieva
Tišina mrtvih platana...

A tamna je Tuga rastrla
Krila žalobna svoja...
— — Na što mi sada, na što mi
Mladost samotna moja? — — —

25. I. 1908.

ELEGIJA

I

Na čelu vienac lišća ùveloga,
U oku magle sablasni ti sjaj, —
A liepa kano tužni uzdisaj —
Ko san si prošla posred vrta moga.

I sneni pogled pade s oka tvoga
Beskonačan i neznan žudeć kraj,
Gdje cvate sreća, život, sunce, maj,
Gdje sanje niču s grma procvaloga.

Oj, stani časak, nek se lišće truni,
Nek pada na tle biele ruže list,
Što na suncu ko lijer blješti čist;

Ja stavit ću ga najljepšoj u kruni
Na čelo tvoje, sinuti ćeš sva
Ljepotom kano majska kraljica.

15. XI. 1907.

II

Sagradit ću ti sred sjenice guste,
Gdje rúdi loze Bakhosove žar —
Ko silni, davni babilonski car —,
Sagradit ću ti priesto sreće puste.

I hrisanteme skupit ću, nek spuste
Na tvoje vjeđe svojih kruna šar,
Nek to ti bude moga vrta dar; —
U sumračju dok sve aleje púste.

O, Hrisantemo, sanjo moja davna,
Već pramove ti grli mrtvi mrak,
I gineš s njime ko spomena trak.

Nad mojim vrtom noć se spušta tavna,
I u njoj u san priklanja se sve, —
A zadnje ruže već su umrle.

16. XI. 1907.

III

Na humku pustom kroz vrhove jelâ
Dalèko dolje foršće rujni pram,
U ljubičastom obzorju je sam —
Ko zadnji cjelov mrtvačkog vrh čela.

I nestaje. — — — Melodija opiela
U sjeni plavoj gasne kao plam,
I s nje me hvata težak, bolan čam —
Na bielom groblju mrtvih asfodela — — —

A jele šapću priču drevnu, staru
U sutonu, u mekom, tajnom snu,
Ah, šapću, šapću priču neznanu —

O ljubavnome, slađanome žaru; —
A glàs je njihov turoban i strt
I ječi bolno, žalosno ko — smrt.

22. XI. 1907.

IV

— — — O, davno, davno — još je sunce sjalo,
A kraj nas jasmin, šarni tulipan —
Ah, čaroban i lijep kano san;
O ljubavi je lišće šaptat znalo — — —

A sada?... Lišće s grančica je spalo,
Jasminov grm u kutu opojan
Već davno spava — — pust i samotan; —
Na vjetru granje drhtati je stalo.

Iščezava u dugoj, mrtvoj sjeni
Života moga ljubav kao sjen,
Iščezava u suton ostavljen.

O, hoće li se vratit kada meni
Tek jednoć dana proljetnijeh sjaj
I sreća, život, sunce, ljubav, maj?! — — —

23. XI. 1907.

DE PROFUNDIS...

I

Sâm sam — a u izbi pustoj, sablasnoj
Nä srce mi pada, pada hladni led,
Steže kruto žile — sumrtav i blied;
A sa čela kaplje mrtav, težak znoj.

U praznini bieloj i opustjeloj
Ostavljenih misli uzdiže se red,
Nestaje u crni, mračni nedogled —
Kao maglen trak u noći očajnoj.

Naokolo mene gmižu hladne sjene,
Ćutim cjelov grozni usnice im zdene, —
Ćutim, ćutim cjelov — ah, na čelu svom.

U tišini noći, mraku žalosnom
Svijam ruke bolno, grlim sive sjene
Ljubeći im mrtve ukočene zjene.

29. XI. 1907.

II

Digao se krvav, mrk i strašan Grieh,
Grimizni mu pao sa ramena skut —
Ko mrtvački pokrov, dug i uvenut,
Sred alejâ grobnih, tužnih, grobnijeh.

S usana mu gladnih razlio se smieh,
Jekom tamnim ječi moje izbe kut,
Gdjeno skučen dršćem — kao zadnji put
Obuzet čeznućem dana davnijeh.

Pružio je ruke, dugačke i hladne,
Turoban ko ponoć, crn i samotan,
Ceri žute zube, okrutne i gadne...

— — — O, gdje ste mi, gdje ste, moja ravna polja,
Gdjeno snivah jednoć nepoznati san — — —
Osjećam na čelu mrtvi zvuk pištolja...

5. XII. 1907.

III

— — Evo... tu si... dođi... sad me ljubi, sad...
Sami smo u mraku... Nitko ne zna to...
Plašt se noćni, mlaki na nas spustio...
Ljubi!... ljubi!... ljubi!... da me mine jad...

Meki su ti prami kao ljetni hlad;
Ti si moja sreća, raj i moje zlo,
Nikada te nitko nije ljubio,
Ko što ja te ljubim — nesrećan i mlad...

Šutiš?... Dršćeš, dušo?... Vlažne su ti oči,
Lagana se suza iz njih tiho toči, —
Nä srce mi pada kao — hladni led... — —

Opet demon strašan, sumrtav i blied,
Turoban i krvav hladne ruke svija; —
U mom srcu biesni tisuć crnih zmija...

8. XII. 1907.

IV

Sviće negdje siva zora smračena
Nad obamrlijem poljem usnulim,
Ponad kojeg puzi teški magle dim —
Ko sa žrtvenika strašnih žrtava...

Nestalo je mojeg krvavoga sna,
Samo srcem jadnim, svelim, ugaslim
Ruje noktom groznim, oštrim, okrutnim
Avet noćna, divlja — avet samotna.

Gledam. Mrtva magla. Nema dana, nema,
Nestao je nekud, nestao posvèma...
Nema ruja zlatnog, ruja krvavog...

Možda se za maglom negdje skriva — Bog
Okrunjen u zlatu sjaja slave svoje...
— — — Gdje si mi?... O, gdje si?... Sunce, Sunce moje!

8. XII. 1907.

AVE MARIA...

U sumornome mraku jesenjem
Dalèko dršću zvuci zvonova
I jecajući tiho zamiru
Ko plačni šumor mutnog potoka,
Što protječe niz puste uvale, —
A lišće suho, žuto, uvelo
U nj nečujno se truni s visova — — —
Ko bolni drhtaj cvieta slomljenog
U sumračju se gube noćnome —
Odjekujući časak silnije,
Čas opet tiho kao mračni zvuk
Sa strune davno, davno prepukle, —
I svijaju se zvonâ glasovi
Pod valom tmurne magle jesenje...
Sve nekud gore lete, nestaju —
Do križa tamo, što se uzdiže
I upire o crne oblake
Nad starim hramom boga Jehove — — —

— — Oj, da si zdravo, djevo djevica,
Oj, zdravo, divna majska kraljice,
Nek heruvi ti kite ružama
I lierovima rajsko priestolje...
Nek noćne zviezde bljeskom zlatnijem
Vrh tvoje liepe glave sievaju,
A mjesečni nek talas ovija
Tvoj skut, o ružo, puna tajnosti...
Nek rujna kruna zore krvave
Nad tobom trepti poput arije,
Što izvija se zvonko, ljuveno
Iz skladnog kora čistih serafa;
Nek siplju svježi, bieli cvjetići
Na zlatnu vlas ti rosu kristalnu,
Da sineš poput pjesme prekrasne
Na dalekome modrom nebištu...
Oj, zdravo, čežnjo srca pjesničkog,
Ljepote vršak, kruno sunčeva,
Oj, zdravo, divna majska kraljice,

I zadnji drhtaj tajnih zvukova
U magli pustoj trne, zamire, —
Još jednom tiho, tiho zabruji,
Pa nestane ko sanja minula
U mračnoj, hladnoj noći jesenjoj...

O vlažni kamen čelo oslanjam
I upirući u daljinu gled
U maglenome valu nazirem
Daleko neke davne prikaze, —
A usnice mi tiho šapuću:
— Oj, zdravo, divna gospo svibanjska! — — —

I vidim... vidim... sveti gajevi...
A u njima pod hrašćem stoljetnim,
U kojem vječni bozi vladaju,
U bieloj halji starac svećenik
Na oltar svete žrtve prinosi,
A narod pjeva pjesmu zanosnu — —
O, slušaj, to su zvuci prošlosti
Što dišu daškom zemlje rođene,

Iz grobova što na dan izlaze
Pod svetom lipom mrtvih djedova...
O, pjesmo davna dana minulih,
U noći štono mračnoj nestade
Pod igom silnim boga Jehove,
I što se vraćaš samo katkada
U ojađenu dušu pjesničku;
O, slatki zvuci, časak ustrajte:
To Perun slazi granom okićen,
To Bog je vječni moga naroda...

— — Al' hladni talas magle jesenje
O križ se tamo gore razdera,
I nestadoše noćne prikaze,
A zvuci davne pjesme zamrieše...
Tek lišće žuto pada s visova,
A usnice mi bliede šapuću:
— Oj, zdravo, sveta majska kraljice! — — —

1907.

NAD RIBNJAKOM...

Mutna, zelena voda — — —
A na njoj plove i plove
Latice jabukâ bielih,
Mirisnih, proljetnih, snježnih...

— — Za mnom, u starome vrtu,
Proljeće, cvijeće, sunce
I ljubavi lahora šapat,
Mekan i nježan
Ko tanana svila
Na grudima moje djevojke cvjetne...

Legoh u gustu
Mirisnu travu
I gledam i gledam
U mutnu, zelenu vodu
Sa mutnim, zelenim bezdnom,
Gdjeno se ljeska

Pod cjelovom sunca —
Toploga, proljetnog sunca —
Komad maglenog neba — — —

Zelene padaju sjene
Između mladoga lišća,
A meni navire stara,
Pradavna priča —
U pogledu zelene vode,
i slušam i snivam — — —

— — — Nekada davno
Bijaše grad u osami šumâ,
I u njem kraljevna mlada...
Golemi, plameni zmaj
Čuvaše njenu ljepotu,
A oči mu bijahu strašne
Ko crno, olujno nebo...
I mnogo junaka pade u borbi
Za kraljevnu mladu,
A zmaj je širio krvave ralje
Pred dverima kraljevskog grada —
U osami samotnih šuma...

I večeri jedne — pod oklopom zlatnim,
Pramova dugih i vranih,
Očiju jasnih, vedrih i plavih,
Na vranome hatu, s vilinskijem mačem
Kraljević nadođe mladi...

I prosu se plamen iz zmajskijeh ralja,
Al kraljević zamahne silno
Vilinskijem čarobnim mačem
I ubije strašnog čuvara...

A kraljevna sađe
I pruži mu ruku, ljubav i zanos
Cvjetne mladosti svježe...
I bijahu srećni
U kraljevskom gradu —
Pod suncem ljubavi svoje...

A jednom, kad ostavi ljubav
Kraljevski grad,
Nestade svega u mraku — — —
I sada u osami šumâ
Miruje crnoj u sjeni
Ukleto jezero mrtvo...
Lomi se prastaro granje
U zanosu olujne noći
I priča kroz lomljavu vjetra
Mrtve ljubavi priču — — —

— — Nad mutnom, zelenom vodom
Snatrim i snivam i slušam,
A latice jabukâ bielih
Padaju, padaju na tle...
Za mnom šumori vjetrić,
A sunce cvijeće ljubi...
I čekam i slušam,
Kad će odjeknut
Na rosnoj, mekanoj travi
Koraci djevojke moje — — —

Pred mojim se pogledom pruža
Mutna, zelena voda,
A pustom na bezdnu
Smieši se milo, nježno i drago
Sunce i proljetno nebo!

1909.

SERENADA

Vodopad dršće u mraku,
I bieli padaju sni
Između zaspalih ruža
O blagoj ponoći.

Mramornog podno balkona
S gitarom sanjarim sam,
Pjesma se otkida noćna,
I zvuk joj davno znam.

— — Ima u cvjetnome kraju
Daleko ljubavi stan,
Narandže okolo cvatu,
I miris opojan

Zanosi strastveno dušu,
A noćni žubori val,
Tamo, ah tamo ću poći
Na mojih sanja žal! — —

Vodopad dršće i plače
Kroz tihi mjesečev sjaj;
Pjesma se kida s gitare
I pjeva oproštaj.

Mramornog povrh balkona
Bjelinom zastrta sjen
Javlja se eno, ja znam je,
To moja je Carmèn!

Dolazi s usnama žarkim
I ljubav donosi svu,
S koje mi zamire duša
Kroz ponoć mirisnu.

— — Mi ćemo poći daleko
Na sanja našijeh žal,
Tamo, u narandža sjeni,
Gdje šumi plavi val...

30. maja 1909.

VIII

SAN SUNČEVA UMIRANJA

DANSE MACABRE

Ah, to je noć! — Gle, crne baklje sievaju
U mramornome triemu. Mrtvo cvieće klonu
Niz bliede vaze u mrak. A u vasionu
Akordi se daleki čudno slievaju.

I nema više danâ, što razgrievaju
U duši radost i što suše suzu bonu.
Salonom tihim sjene sjetno u mrak tonu,
A pogrebnici negdje psalam pjevaju.

Da, to je slava dana posljednjega,
Gdje ruže mru i život nestaje,
Gdje moja draga, bjelija od sniega,

U parku niemom sanja zadnje sne.
Svršetak to je ljubavi i svega,
Gdje mladost vene, čežnja prestaje...

23. I. 1910.

CHILDE HAROLD

Gdje mi je domaja? — Vidjele je nisu
Dugo moje oči. Njene drage gore
Snivaju i sada sjetne razgovore
Dubova u mirnom, orlovskome visu.

Gdje mi je domaja? — Moji dragi svi su
Nestali već davno. — U mom srcu gore
Zánosi — i oni možda umrli su? — —
Oko mene svuda more. Pusto more.

Nebo šuti kao davna uspomena
Očinskoga kraja, gdje mi sunce sja,
Gdje se bršljan vije oko rodnog praga...

Šuti, noćno nebo! — Zbogom, zemljo draga!
Gubiš se ko liepa, izginula sjena,
Koju nikad ne ću ugledati ja!

24. II. 1910.

CLOWN

I večeri je svake niemo dolazio
Pod njezin cvjetni pendžer, kad bi mjesec sjao,
Kad čemin bi u kutu proplakao
U mirisnoj tešini. — On je tužan bio...

Zaboravljeni jadnik, mrak se kraj njeg svio,
A nepoznati bljesak u dušu mu pao,
Kraj obale je talas zadrhtao.
Gitara negdje plače. Vjetar šumi tiho.

Ah, odveć ju je biednik ljubio!
I dođe tako jedne noći crne,
Gdje strast i život gasi se i trne,

U njezin vrt. Kad umrlo je sve:
I val i čemin i kamelije —
Na njenoj se terasi ubio!

ožujak 1910.

VEČERNJI ZVONOVI

Tako je liepo, kada suton pada,
I odajom se gubi tihi sjaj;
Umiru zvuci sumornoga grada,
U duši mojoj raj i zagrljaj.

Nestaje bola, maštanja i nada,
A kroz mrak javlja čudesan se kraj
Sanenih snova, grimiznih balada,
U duši mojoj raj i zagrljaj.

Večernja zvona kao priča stara
Nad krošnjama požutjelim se glase;
Tonovi meki gube se i gasnu

I zovu mladost, zovu drage čase...
Umiru zviezdâ ljubeć večer jasnu — —
— — Netko je umro... — To je priča stara!...
1. oktobra 1910.

A PORTA INFERI...

U zimzelenu spavaju arkade,
Umorne od suza, uzdaha i cvieća.
Daljine pune sunca, zlatne nade,
Jesenjijeh dneva, što je sanja sreća.

O, kako brzo rabotnici rade
Rastačući put u žutom ljesku svieća!
— Ja ostavljam te, dragi, mrtvi Grade!
Idući u beskraj duša te se sjeća... —

Na nebosklonu jesen i sunca zlato jasno,
A tamo, gle, u mrtvoj komori
Voštano svietlo ponad modrog tiela!

U suton gleda anđel, u predvečerje krasno — —
Dok ispod duba česma romori,
Tiho se mrači mramor niemog čela...
16. oktobra 1910.

VRBE

Kraj potoka za starim gradom slaze,
Tiho se roče, tiho sastaju,
I vuku se duž ostavljene staze,
Mraci i noći kadno nastaju.

Čuvari sivi, oklopljeni paze
S krunaste kule, časkom zastaju
I glede, gdjeno kroz mrak sjene gaze — —
Dvoje se dragih možda sastaju...

Govore ljudi: kad se ponoć javi,
Kraj potoka da čudna žena kroči
U muku plačnih vrba. I tko zirne

U začarane, divne njene oči,
Taj isti tren — čuj, ponoći sred mirne
Netko je umro podno sjena plavih! — — —
19. oktobra 1910.

PIETÀ

U tvornici ga crnoj kolo smlavilo,
Jedinca majke siede. — Kad joj glas
O smrti stiže, uhvati si vlas,
I tisuć joj se boli srcem savilo.

Nad njenim se kućerkom nebo plavilo
I bješe vedar dan i ljetni čas.
Izgarao je kraj u suncu vas.
— Pred pogledom se njenim bezdno javilo.

Donieše ga ljudi, a u veče tiho,
S mjesečinom sjajnom... Sav je krvav bio.
Čekala ga majka s niemim suzama.

Na nosiljci rosnoj sanjao je san
O posljednjem bljesku, mutan, užasan,
S kojega se njojzi slomi duša sva.
20. oktobra 1910.

PATRIOTIČNA TIRADA

— Građani! Braćo! Zar da snosimo
I dalje ropstvo svoga plemena!
Zar nismo djeca starog kremena?
Sveudilj zar da samo prosimo?

Nedaću puku tek da kosimo,
Ta bolje nek nam nema sjemena!
Oj, braćo moja, dok je vremena,
Radije krvlju zemlju rosimo!

Jednoga jutra ubiše ga tako,
Kadno se pope navrh barikada
Braneć slobodu rođenoga grada.

Nije se više bolan niti mako.
I baciše ga otud s drugima
Uz lavež biesne rulje — kao psa!

20. oktobra 1910.

DIVLJI LABUDOVI

Ko da ih danas gledam: dvanaest bielih
I ukletijeh ptica, kako kruže
Nad ostrovom i časkom krila pruže
U nedohvat — al' eno, već se spleli

Grud o grud, čvrsto. — Sunčevi su sjeli
Dalèki traci. — Tješnje se i uže
Na ostrov zbiše. Licem cvatu ruže.
Na čelu krune. — Vali kipe vreli.

Jelisavo divna, čedo kraljevsko,
Tražah te samoćom neznanoga mora,
U tišini tvoje veličajne težnje!...

Još sam bio diete, davno bješe to,
Al' ni danas ne znam tvojih carskih dvora...
Možda ću još jednom tako umriet s čežnje!...

21. oktobra 1910.

ROMANCA

Došli su eno umorni lađari
Vozeći grimiz, svilu i koralje.
Vladar ih silni iz daleka šalje
Carevnoj, kćerci raditelja starih.

Govori glasnik: »Ti mu gospodari.
Tvoje su evo zlatne ove halje.
Tebi će predat knezove i kralje...«
Carevna krasna slabo za to mari.

U veselju silnom i zaboraviše,
Da je stráže budno, kao što su prije.
Kad se čula pjesma s harfom spod balkona,

S njezinim je zvukom iščezla i ona
U tišinu šumâ, gdjeno ljubav snije...
Vidjeli je nisu, kažu, nikad više — — —

22. oktobra 1910.

IX

INTIMNI TEATER

REQUIES AETERNA

Kao i sve druge: jadna Magdalena, —
Kraljica je bila nekoć svih salona,
Žudio je svaki, rasla joj je ciena,
Nigdje nije bilo take, ko što ona!

— »Bolničkijem vrtom pada mutna sjena...
Listopad je došo... Ruža pada s trona
Rosnijeh visina... Kal je raka njena...
Kako tužno plaču predvečernja zvona!...«

Još jedan san o minulome sjaju
U raskošnom i griešnom zagrljaju, —
I onda put, — gdje vječne noći traju...

U predvorju se ozva već kasni, mukli sat,
A k njojzi stupi duvna... i začu disaj stat'...
— »Broj deset taj čas ode u noćni nepovrat...«

24. oktobra 1910.

PRED SUNČEV ZAPAD...

Pozlaćena barka, na njoj dragih dvoje.
U vrblju šapat tajnih valova.
Tamo dolje dvori ponositi stoje.
Na mutnom bezdnu strava. Muk i strah.

Srdaca i duša slatki pokoj to je.
Kraj briega mukla tuga žalova.
Ljubavi i cvieća jasni sni se roje.
Kroz sunčev trak se iskri zlatni prah.

I sve je liepo. Divlje šumi vir.
I sve je blago. Vječni, smrtni mir.
I jedan čas — i nema barki traga...

I bliedi užas kamenoga praga
S mirisom teškim pobožne kapele
Sakri ih, kad su sjene mraka sjele...

24. oktobra 1910.

BAJKA MJESEČEVA

»— Bio sam vam sinoć sred mliečne ćelije
Nad logom zlatnog usnuloga čeda,
A vodila me zelena rezeda...
Gledo sam joj lice od srebra bjelije.

Jače se provukoh i zirnuh smjelije:
Na mlakoj svili spava ruka blieda,
Kroz trepavice krotka suza gleda,
Kraljevske joj vlasi — ko u Kordelije.

Noćas, o po noći, s vodoskoka šumom
Vodit će je svati starinskijem parkom.
Paževi će nosit ponosite skute.

S pjesmom sjetne rose i s ljubavlju žarkom
Mi ćemo ih pratit procvjetalim drumom!
Ajdmo, zviezde moje, rasjajmo joj pute! —«

25. oktobra 1910.

BOGOMRAK

U ciničnome smiehu stoluje
Boginja Cipra, Anadiomèna,
Talasa morskih kćerka, divna žena,
I gleda, kako njena ljubav mre.

U zabačenom, tmurnom dolu je
Njezina kuća, griehom razvraćena.
... Gore, visòko zelena Selena! ...
I Venus teške jade boluje.

Tragični mramor tužnih arhitrava
Pao je žrtvom pustih stoljeća ...
Boginja mora, prognana i plava

Prolazi šutnjom svetog proljeća,
Neznanim krajem sliepih gajeva
Noseći radost mrtvih rajeva ...

25. oktobra 1910.

IMAKULATA

— »O, Bezgriešna! U sjeni plašta tvoga
Provodim noći. Ti si kamena.
Zaman sva moja čežnja, tuga sva
I zaman ljubim više te od Boga!

O, Zviezdo Mora! S lica proljetnoga
Odiše mladost! ... Žižak vječni sja — — —
Razdire grud mi želja plamena ...
Pred kipom bielim kleca moja noga ...

O, Bezgriešna! ...« I žižak vječnog sna
Ugasio se kroz mrak vihora ...
— — Kad izjutra su fratri prošli tuda

Skameniše se s užasa i čuda
Na pogled, gdjeno zasu bliedi snieg
Čuvara mračnog hrama božijeg ...

26. oktobra 1910.

HRISANTEME

U raskoši kioska, u svili hrisantema
Čeznemo sreću, što je mladost žudi.
Moja se ljuba nujno od sna budi.
I crveno se veče na dugi počin sprema.

U raskoši kioska, u svili hrisantema
Ne znamo briga ostalijeh ljudi.
Ozbiljno od nas dvoje tko da sudi?!
I crveno je veče. I ničeg više nema.

Pa da i bude konac i zanosu i svemu,
Ta što je nama do tog, gdje slazi ljubav niema.
Pregarat, stradat, umriet! Ah, čemu prestat, čemu?!

To, to je uskrs Cvieća i Proljeća ... i maj! ...
U raskoši kioska, u svili hrisantema
Crveni nam se veče. — O, biedna Butterfly! ...

30. oktobra 1910.

MEDUSA

Na gvozdenoj kapiji straži dižući usjanu palu,
S očima užasne kobi. Krvav je pokriva šljem.
I grud joj se uzdigla divska kano u kamenom valu.
Crni se pramovi toče. Posmieh je okruni niem.

A oči. Mrazòvite oči. Nalik su bezdanom zjalu.
Poniru mračnom tjeskobom. Glasovi samrti svem.
U grozi tajanstvene šutnje, teškom i bolesnom kalu
Sapinju grudi i srce. Dovode grobova driem.

O, ja te mrzim, Sfingo kobi moje,
Zatorna kćeri griešnog Babilona,
Gdje mi je snaga, da te srušim s trona! ...

Zagònetka vam žića moga to je ...
I gledam u nju ... tražim odgovor ...
A pogrebni se mrakom javlja kor ...

30. oktobra 1910.

SUNČANICA

— Zašto gledaš tako u prazninu? —
— — Ti niesi bio nikad meni drag! — —
— Ja te ljubim! ... Slušaj tu tišinu! —
— — O, bliedi, noćni, poništeni mag! — —

— Traci žića moga, evo, ginu ... —
— — Daj, prospi amo dalje pusti sag! — —
— Drugog čezneš možda kroz daljinu? —
— — Da, on će doći, raskošan i nag! ...

... Slušah priču ovu. Oblaci su pali
Zapadnijem nebom. Već zapališe
Prve luči, eno! — Tjeskobni se vali

Zavjetrinom vuku. — Slušah pjesmu staru.
Čuli ste je i vi. Noću. Uz gitaru.
Rad nje mi se tugom grudi zališe ...

1. novembra 1910.

MANON

— Zar i vi ljubite? — O, draga gospođice,
To ne vjeruju ljudi. — Jer, vi ste ... samo tako ...
Od nevolje ... već znate! — A ljubit nije lako.
Ta tko će — molim vas! — tu, kraj vas pasti nice?

Parfemom poznatim već odiše vam lice.
Frizura, igle, nakit — to sve je tek onako,
Da zamamite svijet, što val ga strasti tako.
Za goste noćne su tê vaše obrvice ...

A onaj, kome jednoć dadoste
Poštenje — kako ljudi govore —
Zar mislite, da on će ko Chevalier

Nad vašim jecat grobom? — Padoste,
Manono moja jadna! — — — Plačete? —
Da utješim vas? — Zbogom! — To je sve! ...

1. novembra 1910.

CARMENINA SMRT

Ušutio je cirkus i pjesma toreadora. —
U krvav san već zapada arena,
A cimbal ječi ... noć je omamljena ...
Tek nebo priča nešto ... da, umriet ... umriet se mora! ...

— »O, neslućeni cviete sa pustih, ciganskih gora,
Svršetak zar je ovo? ...« — biedna sjena
Kraj odra vapi na tlu ispružena ...
— »Ja odviše te ljubljah ... i mrieti nadođe hora ...« —

I biela Carmen spava u otrovu cvietova pjanih
Sama s bodežem britkim.
— — Uminuše daleko u stravičnoj, okrutnoj rani

Sanci s borilcem vitkim ...
— — Čuj, tužaljka se javlja ... to plač je ciganskog zbora ...
Ušutio je cirkus i pjesma toreadora ...

2. novembra 1910.

X

STIHOVI OPROŠTAJA

BALADA

Na bezimenoj prognaničkoj vodi
Caruje strava. Talasi tišine
Miruju ponad drevne ruševine,
Kud crna avet bedemima hodi.

Bez odmora na putu, koji vodi
Grobnici mukloj, vukuć bol i kîne
Posrće, pada. Pre neg' ponoć mine
On mora tamo. — Šute sivi svodi. —

I samo vjetar ovu priču zna:
Od stoljetnih je čuo hrastova —
U buri jedne očajničke noći —,

Da iščezla je ovdje bajna žena
U teških kula gluhoj bespomoći — — —
... Kroz praskozorje žubori fontena! ...

2. novembra 1910.

MOLITVA

Ja ne vjerujem više! ... O, smiluj mi se, Bože,
I spasi dušu moju! ...
U divljem nepokoju
I stradanja i sumnje i žalosti se množe ...

Na mozak kadno moj se i bies i strepnja slože
U očajničkom znoju,
Tad mučim pamet svoju
Pred nepoznatim krajem — tek strah ga stvorit može ...

Katedralska samoća u svetom sjaju šuti,
S oltara gore, blješte Madonne zlatni skuti ...
Šarenilom se rajskim okna kriese

Kroz grimiz božji zapadnoga sunca; —
Sve sumnje jednim mahom razbile se
Nad griešnom glavom klonulog bjegunca ...

2. novembra 1910.

IZGUBLJENI RAJ

Prekapah žuta pisma i davne uspomene
I ružičaste vrpce ... A miris nepoznat
Ispunjao je izbu ... Na stolu kuca sat
I poziva me na put ... Da, čas je, da se krene!

Al prije nego pođem, nek duša se spomene
Još jednom svega onog ... To san je bio zlat
U djetinjoj mladosti! — Moj stari, kruti svat
Sveđ nemilice kuca i hoće da me prene ...

Da, ajdmo, stari druže, vječni pratioče,
Tu boravka nam nije ... Al prije spalimo
Ta pisma ... Tako, vidiš! ... Već kola čekaju ...

Gle, noć je liepa, vedra ... U razbludnome snu
Zaniemilo je cvieće ... I čemu žalimo ... ? ! —
Ah, ajdmo! — Drvoredom jablani se koče ...

3. novembra 1910.

REVOLUCIJA

Kroz ulice se krvlju orila
S ognjenom pjesmom mračnih topova,
Čudesa prava svuda tvorila
Srćući preko mrtvih snopova.

Razarajući sve je morila,
Stovjeke hridi ljutih lopova —
I jednoć stala — sva se sorila...
Užasni mir i slutnja teškog zla!

Srnuše napried zmije bajuneta
Lomeći zanos pobjedničkih četa.
Od uzdaha je zrak posierio...

Još jedan vrisak!... Ništa. Noć tišine.
Za rešetkom se blied iscerio
U suton buljeć vođa Domovine! — — —

3. novembra 1910.

DVOBOJ

Obična je priča. Sami dobro znate.
Lica: Ona. On. I jošte jedan treći.
— »Ah, koliko biedni ljubavnici pate!« —
Očajno je znala često ona reći.

Posljednje se stvari jedne noći late.
Pobjeći su htjeli. On ih nađe. Veći
Skandal da se skrije, muke da se skrate,
Radije će jedan od njih u grob leći.

Čekala je sama i ne dočekala
Ljubavnika više. — Isto ono veče
Sva u dugoj svili bila je na plesu.

Biserna lepeza niz grudi joj pala.
Krajem ciele sale zvuci valsa ječe.
— — Pa i zadnje suze tako nestale su...

3. novembra 1910.

STARA KRUŠKA

Najviša je bila dižući se smjelo;
Ponad svega drvlja gleda sunca žar.
Samo jablan tamo bijaše joj par.
Ružičasto cvieće kiti trulo tielo.

Smrknulo se ljudma jednog dana čelo:
Kržljavo je voće pod njom. To je kvar!
Da donese ploda ma i jednom bar,
Al već deset ljeta ne bješe za jelo!...

Svitalo je jutro, kad je srušiše
Slomivši joj žile teškim sjekirama;
Cvjetići se bliedi svi osušiše...

Jedan dječak uze do dva ptića mala
Pa ih baci o tle — iz gnijezda pala...
— — Umrla je tiho, na suncu i sama — —

21. aprila 1911.

PLAVA RUŽA

Nakraj vrta moga ima jedna lieha
Mahovine puna. Ne znam, otkada je.
Stotinu već ljeta možda ovdje traje —
Ovdje u radosti sunčevoga smieha.

Rekli su mi davno, da je ona streha
U vremena stara znala kriti zmaje
I princese liepe. Ali sada kraj je.
Nestalo je svega radi strašnog grieha.

Našao je ondje jedan mladić, kažu,
Plavu, čudnu ružu, pa je umro tamo...
Spustilo se veče polako i samo.

I ja tražim ružu. Vjetri pjesme slažu.
Možda ću je ipak jednog dana naći? —
Onda će tišina u grud moju saći — —

19. aprila 1911.

TRAGEDIJA

Velarij sivi cirkus prekrio je.
Na podiju orkestar bučno svira.
I plačni smijeh nujna srca dira,
Gdje bieli clowni nemilo se znoje.

Atrakcija će doći. — Svi se boje. —
I dahnu lahor samrtnoga mira,
U duši strava ponoćnih vampira,
A liepe dame kriju oči svoje.

Pojavio se momak mlad i jak, —
Već uspinje se! — sada će! — salto mortale! —
Na cirkus kleca težak, krvav mrak...

U piesku klupko mesa. Ljestve su pale!
Tjeskoba. Metež. — Sama, tamo negdje straga
Sa sebe skida zlatan veo njegva draga...

21. aprila 1911.

KOMEDIJA

Kralj pustara i sviju zvjeri je
U sindžirima ropskim. — Teška žega
Kroz crven znoj i prašni vazduh liega
Na šator jadne menažerije.

I mahnit, crni val histerije
Sredinom mnoštva kao ludost bjega,
I kipe, tršću usta skupa svega
I vape, viču: »Daj, razderi je!«

A Donna Dolores u tricotu bliedom
U kavezu kroti kralja oštrim gledom,
I gajtani se trošni na njenom ruhu kriese...

Gle, digao se strašnoga kralja grdni lik, —
Dolores mahnu bičem... I prosuo se rik! —
Od silnoga se smieha vas jadni šator trese...

20. aprila 1911.

NA STRAŽI

Jurju Rožiću

Čas za časom ide. Očajna tjeskoba
Hodnikom se šulja. Hladni, pusti miri.
Gluho šuti u noć zločinačka soba.
Biela avet groznim krilma stravu širi.

To je šutnja živog, purpurnoga groba,
Gdje se mrtvac budi, da se opet smiri.
Noćni stražar stane. Sklopi oka oba,
A u hodnik jedno žuto okno viri.

I za njim spava čovjek ispružen,
U teškom svietlu bijel kao sjen.
On ubio je. Vele, radi žene,

A sud ga baci u te mire zdene.
Na čelu nosi sada kletve posmieh gorak.
I čas za časom ide. Gasne gluhi korak.

7. maja 1911.

XI

STARINSKI MOTIVI

ZABORAVLJENI PERIVOJ

Zaspale su vode sjajem halkidona.
Pognuto je granje. Stara villa šuti.
Eolova harfa pjeva rasplakano
Kao zvuci mrtvih, srebrnijeh zvona.

Bijel se nogostup borovima muti.
Zaspalo je cvieće, zaspalo je rano.
U tišini tamo, u dubini jela
Ima izvir-voda. Pláčuć mrku stienu

Ruši se u bezdno tiho kao slutnja.
Kristalna je čaša, prozirna i biela,
Prikovana zlatnim lancem na kamenu.
Naokolo ponoć. Sumor, mrak i šutnja.

Čekala me ovdje jedna crna dama
S florom crne svile. Ljudi smrt je zovu.
Pružila mi čašu vode trusovine,

Ne vidjeh joj oči. Sakrila ih tama.
»Evo, ispij, strančе, do dna čašu ovu!« — —
Sumor, mrak i šutnja mistične daljine — —

24. februara 1911.

MRTVI PIERROT

Biela se ruka ljeska na sagu.
Ponoćni lahori
Šume i šute. — Umrlim krikom
Dolaze strahovi — — —

Zavjesa pada. Vjetrovi čudni
Odajom stoljetnom
Šute i šume. — Vrtovi dišu
Radošću proljetnom.

Ugaslo nebo. Magle su meke
Jablane pokrile.
Kriesnice putem lutaju noćnim,
Bliede, zlatokrile — — —

4. marta 1911.

PODNEVNI ŽAR

Gle, proljeće je vani! Progledaše zjene
Ljubica snenih, umornih i plavih . . .
Dolazi Uskrs! Isposnički Ravi!
— Daj! Pokrij lice moje trakom ruke zdene!

Daj! Odviše je sunca! Oči mi se sjene.
Na odori je tvojoj snijeg još i zima,
Očajni miris tamnih milovanja . . .
Tako si mirna kao biela sanja,

Kad vjenčano joj velo griešna ruka snima,
Ko tajna kipa rajskog — noseć propast svima.
O, dođi posve blizu! Ne boj se, ja snivam.
Ono je sunce! — Kroz put tvoju teče

Krvavo, sliepo . . . Boli me i peče,
I zalud se od njega rukom tvojom skrivam
I zalud na tom logu sanje mraka snivam.
Gle, proljeće je vani! — Zar će zbilja doći

Na sunce tajna groba ostavljena,
Štono se digla sama i studena
Ko bludna avet niemih, vampirskijeh noći...
Mir! — daj mi ruku, daj! — I otud nam je poći!

25. febr. 1911.

ŽALOST DJEVOJAČKA

Stojim i čekam dragoga,
Njega mi nema i nema!
Jabuke cvatu, mirišu,
Mjesec nad granama driema...

Triput je doći rekao
Sjećam se toga i danas...
Bilo je veče mirisno,
Sumrak se spuštao na nas...

Prvi put tako pođosmo
Sami spram crnijeh šuma,
Jablani stražu čuvahu
Uzduž kraj bieloga druma.

Onda je došo drugi put,
Hladne mu usnice bjehu...
Slušasmo pjesmu momačku,
Kako se ori u smiehu...

Treći put — onda nije ga
Čitave noći ni bilo,
Ja sam ga dugo čekala,
Srce mi drhtalo, bilo...

Stojim i nemam dragoga, —
Duša ga čezne i sluti...
Jabuke cvatu, mirišu,
Mjesec u granama šuti...

19. aprila 1911.

PROLJETNA PJESMA

Bijeli, sanjarski cvjetovi
U šumoru zlatnijeh pčela,
Sunce i raskošni svjetovi
I kristalni glasovi vrela!
I vrtovi, mirisâ puni,
U drhtavom, toplome zraku...
Gle! Cvijeće bašču nam kruni
U dugačkom, crvenom traku!

Starijem stazama sađosmo
Do ribnjaka našega tamo!
Klupu i jasike nađosmo,
Gdje sanjat i snatriti znamo...
I opet se vraćaju dani,
Što dugo već bilo ih nije...
I sunce je veselo vani, —
Ah, tako je bilo i prije!

Ribnjak je miran, i gledamo
U zrcalu likove naše,
Skupa kraj obale sjedamo — —
I ruke mi čela se maše...
— Zar nije to proljeće došlo
I raskošne mladosti časi.
Zar nije to prebrzo prošlo?! —
Gle, srebrni moji su vlasi!...

* * *

Bijeli, sanjarski cvjetovi...
Tišina je krajem već sjela, —
Grimizni, čudesni svjetovi
I umorni glasovi vrela...
I cvjetovi padaju, venu,
I sunce na zapadu tone,
I vrtovi navlače sjenu...
Čuj! Večernji zvonovi zvone!

8. aprila 1911.

ERA GIÀ L' ORA

Mojem mrtvom Predsjedniku ...

Tako, kad se sjetim onog, što je bilo
I što ne će doći, spopada me sjeta,
Jer je mladost mrtva. — Noćas mi se snilo,

Da se našla skupa naša stara četa
Pjevajući himnu jesenskijeh noći,
Ožarena žarom izbranoga cvieta.

Lady patronesa imala je doći,
Zato su nam dvori nakićeni bili;
Miris cvijeća, kud će njena noga proći.

Eno je, gdje ide u bijeloj svili!
Pjesma! Vino! Zanos! — Onda ništa više. —
Sni se moji redom opet u mrak skrili.

Sve je eto prošlo! — Već zaboraviše
Staru, slavnu gardu. — Shranili smo snove.
Zaspala je radost. — Kasno u noć piše

Moja ruka Tebi, dragi, verze ove ...

Samotni putnik.

27. IV. 1911.

MISSA SOLEMNIS

dru. M. Palunku.

Kraljevsko sunce s istoka se diže
Kao zlatni barjak ponad oblaka,
Kamenje drago rosnom travom niže,
Vasionom plovi biele magle dah ...

Grozdovi rude krvavijem vinom,
Bregovima mojim ječe pobjedno
Jutarnja zvona svečanom tišinom,
Veličajnog mira časovi su to ...

U dušu slazi pokoj minulijeh
Dana, što su prošli, — čežnja djetinja;
Radosni vali sreće, plač i smijeh,
Žuđen kraj, što naviek vječnim svietlom sja ...

Kraljevsko sunce s istoka se diže
Kao zlatni barjak ponad oblaka,
Kamenje drago rosnom travom niže, —
I ovdje molim ja! ...

26. IV. 1911.

LAMPION

Na zlatnom traku njiše se u granju,
  Muzika snena dopire iz dvora ...
Krv teških ruža miriše u tami,
  Sipa se pjesma obiesnoga zbora ...

U žutom sjaju svietla, štono gasne,
  Maske su dvije prošle u bjelini,
I sakrilo ih granje jorgovana — —
  Krvave ruže mirišu u tmini ...

Jorgovan šuti ... A na lampionu
  Smiju se čudnim svijetlom, štono gine
I dršću kano ljubav, smrt i čežnja,
  Raskošne oči male Colombine ...

26. aprila 1911.

ŽALOSNA LJUBAV

Ne volim je, majko, da je po sto puta
Bjelija i ljepša nego moja draga,
Da je tanka kao planinkinja vila,
Voditi je ne ću preko svoga praga.

Mani me se, majko, mene boli glava,
Spopada me tuga, hoću umrijeti.
Nosi ovo lale — predvečerje pada —
Moja draga ne smie da se svega sjeti.

Moja stara majko, kada me pronesu
Tako u tišini pokraj njena stana,
Čekaj, dok se prospu zviezde noćnim nebom
Kao sjajna zrna biserli-đerdana.

Nosioci, majko, mladi, neženjeni
Neka prođu tako veselim sokakom.
Neka draga spava, nek mi ašik zadnji
Bude zastrt tihim, bezglasnijem mrakom.

A nad rakom, majko, visok bor ne sadi;
Bit će bolje tako, da mi nema traga.
Pođimo u kulu, moje sunce pada,
Nek mi bude srećna nesuđena draga.

28. IV. 1911.

PREDVEČERJE

Diskretno u svili tamnog budoara
Čezne moja ljubav svietlo jarkih dana,
Kad se vraća večer, turobna i stara.

Negdje plaču vali pokraj sjetnih grana
Ocvalijeh ruža. — Mi smo tako sami. —
Lica su ti blieda, kao zaplakana.

— Šta ćeš? Suđeno je! — Intimno u tami
Možda će se dići opet stare strasti,
Možda će me opet zaniet tvoji prami?!

— Ne vjeruješ, je li? — Morala je pasti
Ova ljubav naša. — Odveć liepo bješe.
Ruže više ne će pustim vrtom cvasti.

— Gledaj zadnje zrake, kako nam se smieše . . .
Putovi su mrtvi, mramorni i niemi
U aleji našeg bola . . . u mrak spješe . . .

Slušaj, kako tužno mirišu parfemi!

9. III. 1910.

XII

TRIPTIH

PUTNIK

Na raskršću mi straži kažiput
U draču i travi. Sunce pali zgora.
Strn izdiše, šuti. Tvrda puca kora
Pod mojom nogom. Znoj se cijedi žut.

A trula ruka sveđer kaže put
U plavet i radost raskošnijeh gora,
Gdje jezero spava mirnom sjenom borâ,
Gdje život nije očajan i krut.

». . . I ondje tebe sliepa sreća čeka,
Ti treba da joj vjeđe otvoriš . . .
Otresi prah i digni čelo sjetno!

Zar ne čuješ? Već javlja ti se jeka
I kliče, zove! . . . Zar još uviek spiš? —
Zabaci plašt i pođi! Putuj sretno!«

4. aprila 1911.

NEZNANA KRALJEVNA

. . . I nađoh je. Na tronu srebrnom
U grimiznom ruhu, s krunom od rubina
Vrh pramova, poput devetorih čina,
Što sputaše mi sviest u času tom.

Milijun ruža prosuto je tlom,
I miriše amber... Zahvaća me tmina...
Ja klonuti ću, znadem... Bezmjerna daljina — —
O, dajte mi da nekud pođem s njom!

A kad se prenuh, odaja je bila
Sva puna bielog cvieća mekanog,
I šuljalo se veče... tiho... tiše...

To zvone pjesme planinkinje vile! —
Bez rieči klekoh uza svilni log...
Ah, odveć sreće! — Ne sjećam se više!...

4. aprila 1911.

ZAČARANA KULA

Ja nisam znao kraja sreći toj
I kraljevski vladah. — Ali jednog dana,
Gle, dođe mi ona — neznana i znana —
I reče tiho: »Čuj me, dragi moj,

Ja moram poći. Vratit ću se! Roj
Vilènski te štiti. — Evo ključi stana,
Što sakriva tajne svieta začarana.
Ne otvaraj tih vrata kobi zloj«.

O ponoći, kad pjesma vila presta,
Prikradoh se do kule... Nikoga!
A ona? Sreća? — Tiho škrinu brava —

Šum! Vihor! Bljesak! — Grada mojeg nesta,
A s njim i sreće... To je priča sva!
— Strn. Prašna cesta. Pogažena trava. — —

4. aprila 1911.

POSLJEDNE PJESME

ŠPANJOLSKA ROMANCA

1. SAMOTNIK

Don Rodrigo, vitez ponosan i krasan,
Prolazi kraj tuge gorskijeh jezera.
Zavit plaštem. Samac.

Nestala je vjera
U srcu i duši, otkako mu na san
Dođe jedne noći kao nebo jasan
Lik, što s njegva čela mladost vedru stjera.

Vidio je liepost srebrnoga liera,
Slušao je smijeh, obiestan i glasan —
I osliepio je. —

Sada u noć gleda,
U dubine tamne zamračenih voda,
Te im bezdno mjeri vršak crne jele.

Ko da u srce mu puzi oštrac leda,
Misao ga bolna k onoj slici voda.

Spustio je natle kalpak svile biele.

29. X. 1911.

2. BALKON

Mermer-stupi. Bršljan. Lukovi sa tajnom
Čarobnijeh, čudnih, zlatnih arabeska.

Ponad bielog vrta zatravljen se ljeska
Drevni balkon. Žali, osut sunca sjajnom
Zrakom, što se u hlad spušta čežnjom tajnom.

Koraci se čuju povrh mekog pieska.
Brokat. Biser. Srebro mjesečevog bljeska.
Sunčev trak se vuče za senjorom bajnom.

Izišla je eno.
Donna Izabella, —
Preko devet gora dopiru joj glasi;
Kao bajka liepa, kao bajka mračna.

Vienac crnih ruža dvorkinja joj splela —
Teških, crnih ruža — u noć crnih vlasi.

Nestala je tiho kao sjena zračna.

1. XI. 1911.

3. KATEDRALA

Don Rodrigo čeka. Staro zvono šuti
Muklo kao kamen.
Pendžeri i puti
Prepuni su smieha, uzdaha i šala.

Liepome mladiću desnica je pala,
Oko gasne, trne, živi, čeka, sluti.
Dršće, kanda lanac sapinje ga kruti, —
Kraj njeg proći mora njena noška mala.

Spuštao se suton, a senjor Ramiro
Vodio je onud divnu ženu svoju;
On je silan vitez, junak od megdana.

Iza stupa nož je grud mladića diro.

Rasulo je veče nebom jarku boju.
Gasio se zadnji uzdah ljetnog dana
Iza stupa divskog, mističnog portala.

2. XI. 1911.

4. NOĆNA ŠETNJA

Vodoskoci, puni plavetnoga sjaja,
Prskaju po travi mlaki oblak rose.

Kip Madonne plaštem ruža prekrio se
Udno teškog zida.
Noćnih zagrljaja
Spuštaju se krila. Ruku s rukom spaja
Nepoznati bog.

Rodrigo bane.
Kose
Raščupane lete.
Strasti divlje nose
U Ramirov vrt ga.
Kao sanja kraja
Vječitijeh žudnja, raskoši i tuge
U bjelini jasnoj slazila je ona
Mramornom tišinom kamenih arkada.

Mrak se vuče vrtom poput čežnje duge.

Kroz noć jednu samo ludi krik: »O donna!«

A sa vodoskoka oblak rose pada.

5. XI. 1911.

5. LOŽNICA

Sagovi u sjeni bakrenoga dima
Svjetala, što mračnim uzdahom se žare,
Milovanje ludo žude.
Gospodare
Vidjeli su mnoge, kako gasne svima
Ljubav; kako Samrt suhom rukom prima
Srca, grudi, usne; kako strasti stare.

Kadifa se pruža meko uz duvare.
Crni pogled tame zjenicama zlima
Pilji muklo, tvrdo.
Ispružen po sagu
Don Ramiro gori. Prekriva ga svila.
Mišice mu dršću. Rumen podbi lica.

Skoči! —
Isti tren je stajala na pragu.
Nikada još nije tako blieda bila.

Glasovi se čuju spolja noćnih ptica.

10. XI. 1911.

6. ODLAZAK

Don Ramiro kreće u boj.
Kralj ga zove.
Digao se dušman; ubija i pali.
Krajevi su cvjetni biedom proplakali,
Glad i kuga hitrim krilima se love.

A Ramiro sveđer neke slutnje nove
Prevrće u misli.
Često su ga znali
Zvati kao dosad, al se niesu krali
U srce vampiri grozne sumnje ove.

Iznieše mu sluge mača zelenoga,
Ispio je mnogo junačke već krvi,
Prijatelj je vjeran, gospodaru dika.

Podigla se donna jutrom s bielog loga:
»Zbogom!«
Ode junak sileni i prvi
I povede trista bojnokopljanika.

11. XI. 1911.

7. MRAMORNA KLUPA

Smračili se dvori.
Donna Izabella
Ide u noć kradom, — crna, vitka sanja.

Putem joj se cvieće uklanja i klanja.
Noć je puna strasti, vatrena i vrela.

Nikada još nije ovud proći smjela
Sama.
Krajevi su ovo tlapnje, spanja,
Mjesečine, bajke, čaranja.
I danja
Svjetlost ovdje mre.
A Izabella biela
Koprenu za sobom vuče. Sluša. Šuti.
To je on! Da, on! —
Gle, zviezda jedna zgasnu
Dugim sjajem mraka beskrajne modrine.

Gospa klone. Svilni zadršću joj skuti.
Došao je dragi. Ljubi ruku krasnu.

Čaranje i tlapnje noćne mjesečine!

16. XI. 1911.

8. TAJNA

Don Ramirov grad se krilom strave sjeni.

Grimizna se baklja ko na grobu žari
Ponad mrkog zida.
U toj kužnoj bari
Gradili su nekad raku jednoj ženi.
Nevjerna je bila. Zidi zamračeni
Sakriše je živu. Raskoš, carski dari
Grobnicu joj kite. Drevni neimari
Čuli su, gdje ginu uzdisaji njeni.

Sad je muk nad grobom.
Zelena je mrena
Pala već na kamen, grobnicu i vodu.
Ne miče se nikad. Vječnom tajnom skriva
Ono, što je prošlo.
Tako ostavljena
Davna, biela žena u duboku svodu
Ispod muklog zida počiva i sniva.

17. XI. 1911.

9. MRAK

Samo žice zvone. — Zviezda više nije.
Zgasla je tišina. Zaspale su straže.
S prozora se jednog bršljan nekud naže,
Uspinje se, spušta, preplićе i vije.

Samo žice zvone. — Tama budno krije
Log i nagu ženu. Njene ruke traže
Zagrljaj i dragog. — Ništa! Slutnja laže.
To su samo varke sjena drhtavijeh.

I već kucnu ponoć. — Samo žice zvone
Negdje, tko bi znao! — A u crnom luku
Doksata Rodrigo kao avet sinu.

Izabella kliknu i ko mrtva klone!
Gubila se pjesma u daleku zvuku,
Još se zorom čula možda kroz tišinu.

18. XI. 1911.

10. ČADOR

Propeo se svilen čador do čadora
Kao dugi oblak podno čarne gore.

Don Ramira opet mutne slutnje more:
Vidio je propast bijelijih dvora.

Krv i boj i noć i ona tamo gora
Na dušu mu pade kao muklo more
Pre oluje.
Sništen sluša, gdje ga kore,
Jer mu mač ne sieče.
Ovo doći mora
Propast i svršetak.
Jedne noći bane
Sluga, blied ko avet: »Vidjeh, gdje te vara!«

Spustio se tanki zavjes na čadoru.
Katkada još samo vjetar kroz mrak dahne
Iznad ravnog polja.
Krijes biesnog žara
Otkriva im pute griešnom, tajnom dvoru.

20. XI. 1911.

11. STARA SLIKA

Na duvaru mutnom starinska je slika,
Okrunjena zlatom prašnoga okvira:

Ko da glazbu čuješ, kako pjano svira
Iz dubina mračnog, ukletog borika.
Zagrljena stoje do dva blieda lika;

U srce te tužna bajka tužno dira:
Zastrti su — vele — sjenkom vječnog mira,
Probolo ih koplje mrkoga konjika.

I pod slikom ovom Izabella gine
Raskoš zagrljaja, grijeh čekajući,
Dok se triemovima noć u muku glasi.

Don Rodrigo leži, ćuti strah miline,
Dodir ruke meki, drhat grudi vrući, —
Po njem pada otrov razvratnijeh vlasi.

21. XI. 1911.

12. OSVETA

Kao dah i uzdah laka krila driema
Dragih će se dvoje polako dotaći.
S mirisima blagim pokoj, san će saći;
Žudnje, želje, čežnje u njih više nema.

Večernja se zviezda kroz granje već sprema
K jezeru daleku — valove će naći.

Evo! Tu su oni! Sad će se domaći!
Već se čuje vrtom kruti čelik đema.

Dvoje dragih spava.
Uto iznenada
Don Ramiro strgne zavjes groznog grieha.
Izabella vrisnu.
A Rodrigo klone
S teškom ranom smrti nestalijeh nada.

Još se čuo grohot, plač i jecaj smieha —
I na umiranje u kapeli zvone.

22. XI. 1911.

13. CRNI KONJIK

Tek se miris dima odajama ćuti,
Užasâ i morâ trag je dvorom pao.

Don Ramiro divlje grad je poharao,
I u mrtvom strahu mrtva kula šuti.

Mostova su lanci bili prekinuti,
Crveni se plamen kao zločin krao,
Kad je zadnji stražar muklim krikom zvao
Nebo, što se strašnim oblacima muti.

A kroz tajna vrata nakraj perivoja,
Lierovima štono vas procavtio je,
Prođe crni konjik noseć divno tielo.

Drhtala mu nije ruka posred boja
Kao onaj tren, kad vidje želje svoje
Gdjeno mu ih skriva krvi crno velo.

23. XI. 1911.

14. DIVLJI PLAMEN

Grobište.
Vukodlak trulu raku ište.
Crljene mu oči. Usta su mu puna
Užasa i pjene. Ispod crnog runa
Vrele rane krvlju prokletnika pište.

Izabella sniva. Ruka bodež stište.
Rasuli se traci kose poput struna.
Prekrila joj čelo prebijela kruna
Praštanja.
I minu griehâ sudilište.

Plamenovi samo konjanika prate
Zelenijem sjajem uzduž prašnog druma.

A on zviezde, nebo, noć i oblak pita,
Kuda će i što će.
Mraci riječ krate.
»Draga«, plače junak, »noćas siđoh s uma!«

Sakriva je sjenkom bijeloga štita.

24. XI. 1911.

15. ŠUMSKA TIŠINA

U planinu stiže Don Ramiro zorom.

Strava tmastih debla sve ga napried tjera.
Tišti ga na grudma liepost mrtvog liera,
Tišti ga u duši bol za drevnim dvorom.

Lutajući jadnik dugo čarnom gorom
Nađe u dubini stanak pastijera,
Sakriva ga tuga gorskijeh jezera,
Sakriva ga san pod stoljetnijem borom.

Junak ode s mrtvom draganom unutra,
A na talasima već se jutro bljeska.

On je prekri plaštem i tišinom krina.

I u boju — vele — ubiše ga sutra.

Ona spava. Nad njom zlato arabeska,
Sjene, gora, zora, sunce i vedrina!

25. XI. 1911.

GRIJEŠNA LJUBAV

Ja mramor ljubim, hladan kao snovi,
Što umorne ih noći stvaraju,
Ja ljubim krila, što me varaju,
I oči Vesne, dušu usta ovih.

Ja mramor ljubim, ures star i novi,
Što caruje u mome saraju.
Ja ljubim ruke, te mi čaraju
Svu raskoš vala, kuda samac plovih.

I zelen sjaj se već pod zavjes vuče.
Ja ležim kraj njeg, dok je mrtav dan —
U hladnih žila vrućem varanju.

I mislim naći mojih tajna ključe.
Ja ne znam, što je: život, ludost, san?!
Al kraj će doći mome čaranju.

21. januara 1912.

MRTVAČKA KOLA

Turobno veče. Smijeh se sledio,
Ulica praznih magla se takla.
Glasovi tajne neba i pakla
Prilaze, slaze. Mrak je pobiedio.

Tamo je prosjak neznani sjedio,
Sklopljenih ruku. Usna se makla
Gledeći bljesak mrtvoga stakla.
Davno je jadni starac posiedio.

»Pođi, noćni strančе! Zvjezdana tišina
Pratit će te, znam, blagim putovima.
Spokojan se smiri udno zavjetrina.

Domala ću sam putovima tima.
Primit će me On, što sve je stvorio...«
Tako je u tami prosjak zborio.

22. januara 1912.

ZAMKA

Erinije mu splele kobnu mrežu,
Sad mu sišu krv i noktima ga dave.
Poludio je. Lancima ga vežu.

Gledajući sanja posred mutne jave
U tamnici na studenom kamenu.
Do tri crne sestre crno slavlje slave.

I miris kose ćuti, vidi njenu
Put, što gori srebrom otrovne bjeline.
On proklinje i ljubi sviet, što svenu.

Kad je tako došo s pjenom mjesečine
U ložnicu, gdje počeo se plesti
Gluhe niti trak, vas kraj u krvi sine.

U kostima i svakoj mozga česti
Drhtao je očaj bezmjernoga straha.
Tri crne sestre začele su presti.

Nestalo je zvuka, vremena i daha,
A ruka sama digla se i pala
U bijelu maglu uzburkanog praha.

Na pogled mukli bezdanoga zjala
Propalo je sve u vrtlog bučnih snova.
I smirila se krv na pjeni vala.

On, prognanik, griešnik, izbačen, bez krova,
U suton pođe, ali crne kćeri
Osvete — u kriku ćukova i sova —

Izvedoše ga na dan. I on smjeri
U dvor slijepi Pravde, da se kazan svrši.
A crna sestra crni trak već mjeri.

Tmina i tišina bolove mu skrši.
I stratište u divljem bliješti jedu.
Hladna rosa zrakom poput suza prši.

A crne sestre crnu pređu predu.

23. januara 1912.

VODOPAD

U mjesečini mrak se plavio,
Kad stigoh nakraj drevne rasjeline,
A bršljan ju je plaštem zavio

I čuva njenu tajnu od davnine.
Val svietla već se, gle, pojavio,
U granju pršti, ruši se s visine.

U ovaj biser ja sam stavio
Sve čežnje svoje. Gledam ga i gledam,
I vienac njemu ja sam savio

Od noćnih ruža. Ovdje misli redam
I spominjem se, kad sam spazio
Đerdana sjaj! — I prestajem — i predam.

O, dugo sam joj ruku mazio,
Da l' u snu ili tako — tko će znati,
Al svaku noć sam k dragoj slazio,

I svaku noć me čula uzdisati.
Tek jednoć mjesto ruke lagane
Val vode pade. — Tko će pravo znati?

I više nemam, nemam dragane!

24. januara 1912.

KOLODVOR

I danas, evo, dođoh opet amo.
Pa zašto ljudi tako gledaju?
U ovoj buci mi se naći znamo.
Al oni tamo eno sjedaju
Na klupu našu, gdje u slutnji samo
Mi izdišemo. Oni ne daju,
Kroz prašni oblak žućkastoga vela
Da osjetimo krila anđela.

Jer kadno buči doziv noćnog vrača,
I vapi moć i val avetinje,

A naša slutnja diže se i jača
Ko prkos, uzdah, bol prokletinje,
Tad ćutim ruke magičnog bajača,
Gdje prolaze u žaru svetinje,
A vani urla užasna aždaha,
Sva užarena, vatrena i plaha.

I svu noć svietla maglena će bdjeti.
A putnici u tamu legoše
Sve čekajući. Vrieme gine, leti.
Nje nema jošte. Već ispregoše
I crne hate. Ne ću nikad smjeti
Kraj vidjet onaj. Grud mi stegoše
Dva crna oka. I sred noćnog krika
Tek čujem poklik mrtvoga bojnika.

25. januara 1912.

OTROVNA PJESMA

Čujte, gluhi doziv bliedog barjaktara,
Kako zlatnom halkom nemilice lupa.
Pa dok ponoć tuj po zidovima čara,
Načuo je negdje, da smo sami skupa.
Makovi u vrtu cvatu krvlju žara,
I na vrancu amo ponosan on stupa.
Štitove nam dajte! Valja braniti
Život! On će, eto, nas sahraniti.

Čujte ga! U triemu već nas dugo čeka,
Taman kao lica djedovskijeh slika.
Čekati će možda ovdje dovijeka
Slušajući užas posmrtnoga klika.
Jezdio je pokraj zastalijeh rieka,
Vukao se diljem grmlja i borika.
Odavde se više ne će vratiti,
Stog nam valja muku brže skratiti.

Valjati će poći. Tako neka bude!
Ubio je krišom umornog vratara.
Sada čeka nas. I kao očaj lude
On je svud i nigdje. Čuva nas i vara.

Spavaju mu oči. Žare se i bude
Ko dubina tamna tihoga bunara.
Ajdmo! Čujte, kako šapću svodovi!
Spremljeni su naši bliedi brodovi!

A kad konac dođe, i kad mrtve prsi
Izdahnu i klonu ispod buzdovana,
Kad se crna kosa sva u krvi smrsi,
Kadno zora plane, biedna, rasplakana,
Kada u samoći ušute svi vrsi
Gledajući grozu rastrganih rana,
Kao milovanje dragih pramova
Srebrom će se javit zvona hramova.

26. januara 1912.

ZRCALO

Na dnu sive ploče tajna moć se skriva,
Hiljadu se zraka u njoj smjelo jati.
Sunce, noć i mrak će u njoj carevati;
Na dnu glatke tajne žar ljepote sniva.

Često moje čelo u tom sjaju siva
Stakla kao gvožđem okovano pati.
Svaki pogled valja ovdje da se plati
Jednim gorkim bolom, krvlju srca živa.

Na glatkom dnu je sjen crvotočina
I divnog neba posmijeh i cvietak
I pakla zvuk i suza božjeg sina

I sviju stvari kraj i vas početak.
Sve prolazi u nekom čudu tajnom
I govori i zbori zadnjom tajnom.

27. januara 1912.

GOZBA

Prebijela izba u sto zlatnih šara,
Sjaj večeri i disanje čemina.
I kristal rosni ružičnoga vina.
Rumen zrelog voća, pjesme i gitara.

Vidim, da me vaša usna danas kara.
A zašto? Ne znam. Samo iz dubina
Ja vidim to. Oh, kako je čistina
Jasna ovo veče. Zaniela je čara.

Žuđena i tužna moja čaralice,
Gledate l' junaka s čekrkli čelenkom
Na portretu drevnom, što sjedi s jelenkom?!

Čuste l' možda krila noćne, kasne ptice?
Vani pjesma ječi. Sad će do nas tmica.
Zasjati će plamen čežnje činilica!

28. januara 1912.

HELIOGABAL

Vele, da je žrtva bila čudesna.
Vidjeli su sjenu Haronova čuna
Sveštenici bieli. Noć je udesna.

Ulica je bučna. Urlanja je puna.
Iznad Rima smrtni val je dahnuo.
Mačevi i metež. Uzdigla se buna.

Grimizni je cvijet tiho sahnuo,
Te ga zlatna mreža iz visina baca.
Gostove je otrov taj zapahnuo.

A u kolu jakih, crnih čuvalaca
Zaspao je on. I moć uživanja
Cakli se na licu raskošjem vedraca.

Razvratan je miris tih darivanja
Šireći se povrh mramornih praznina
Prekrio daleko dvore snivanja.

Cezarska se kob iz grobnijeh davnina
Nije svojeg puta još okanila.
Kadno sinu prva svjetlost daničina,

U njedra je zora zviezde shranila;
Ulicama bučnim pjenila se vika,
Palača se carska mliečno danila.

Šumjela su koplja tmurnih buntovnika.
Kletava se bijes zrakom derao
Oko istočnjačkog božijega lika.

Posljednji je stražar mutno zvjerao.
Razbili su zlatna vrata devetora.
Carski grimiz mač je već razderao.

Glasovi se gube kao pjesma mora.

29. januara 1912.

TAMNICA

Ubila me memla od kamena,
Dilber-dušo! Tko će stizati
Tvojoj kuli? Tama je studena.

Tko će biser o vrat nizati
Gdje mi usud sav užitak krati!
Tko će duvak s lišca dizati?!

Tko će mene mlada dočekati,
Kad se vratim? Hoće l' virnuti
Moja draga, kadno zveknu rati?

Možda će me niemo dirnuti
Biela žena, povest k svome dvoru
I u lice niemo zirnuti?

S njim sam bio ja u dogovoru,
S oklopnikom. On će nositi
Knjigu dragoj. Al u grobnom zboru

Začuh tužnu pjesmu rositi.
Sve sam jade već dobolio.
Sunca trak ću za nju prositi;

Jer sam dragu svoju volio!

30. januara 1912.

ČAMAC

Nepoznata ruka posred paučina
Mjesečeve magle, lotosa i bora
Začuđene mrene zelenih dubljina
Kraj nas će ih lako voditi doskòra.
Oni plove tako. Srebrna daljina
Otkriti im svoje staze noću mora,
Jer ih prati bljesak čaralice duge,
Odsjev plačne vode i tišina tuge.

Primiču se, eno, svojemu džardinu;
Čamac reže vodu dižuć mokre grane,
Ziba se i leti. Dvije sjene ginu
Žureći se domu, prije nego svane.
Već se dižu traci zore u širinu,
Krajevi se bieli ljeskaju i dane.
Ostadosmo tako sami na grebènu
Gledajući jutro, maglu, val i pjenu.

31. januara 1912.

LUTNJA

Imao sam nekoć, ne sjećam se kada,
Jednu staru knjigu, već je dugo tome.
U njoj vidjeh čudo čarobnoga grada,
Vile i junake, cvieće i paome,
Zlato ljetnog polja, lugove i stada,
Oblake i šume, vale, što se lome;
Snatrio sam dugo samotan u hladu
Čekajući bliedu, nesuđenu mladu.

Kladenac je tamo bio pored hrama,
A kraj njega o stup oslonjeno diete.
Kosa joj je crna. Ovdje stoji sama.
Zvonce mrtvih zvoni. Bolni zvuci lete.
U ruci joj lutnja, u oku joj čama,
A na licu smiešak, blagi posmieh sjete.
Uz to bliedo diete moje misli čase
Slušajući lutnje neslušane glase.

1. februara 1912.

ZASTOR

Iza crne svile gine moja nada,
Čeznuće, suze. Sve je zalio
Plašt sumraka — i sve razvalio.
Digao se. Šuti. Kraljuje i vlada.

Već ga dugo gledam. Ali iznenada
Trak sumnje, što me dugo palio,
U dušu bljesne. Bol se svalio
Kidajući mozak. — On sve tiše pada.

Išaran je srebrom. Ja ću istrgnuti
Strahotu tajne, priviđenje slika,
Što tište i tlače poput olova.

Znadem, što će doći. Raskošiti puti
Na dodir svete ruke izbranika
Procavtjet će vječnom žudnjom bolova.

2. februara 1912.

DOGORJELA SVIJEĆA

Svršilo se. Ajte! Sat je, evo, stao.
Jaglukom ću tankim, zlatom vezenijem,
Prekrit zadnji pogled, što ga skriva drijem,
Te je meni radost zadnjeg neba dao.

Još se žari stijenj. Ko iznemogao
Dim se vuče izbom, zatravljen i nijem.
I ja ne znam, gdje sam! Plačem, il' se smijem?
I ja ne znam, da l' mi svega ovog žao?

Tek vidim ruku. Večer topla, vedra.
A talas jedan pokraj briega ječi.
Svi cvjetovi su poniknuli nikom.

Dok noćni dašak prolazi jasikom,
Nas dvoje kao bez života kleči,
A brodar stari digao je jedra.

3. februara 1912.

BALKON U SNIJEGU

Vas je mramor prepun pričanja i čuda.
Dvoranom je łego lovorovâ hlad.
Kandelabri gore, uzdižu se svuda

Izdišući taman, i mirisav kad.
U bjelinu sniega kadšto suza kane.
Namjernik je neki. Zadesi ga jad.

Gleda crne vlasi razbludne gitane,
A daleko šumi bučne glazbe slap.
On joj tek u žudnji kadšto riječ šane.

Kraj nje mladić stoji. Drži zlatni štap.
Zgrabila je liepu ruku kavaliera,
Ispila iz čaše željno zadnju kap.

Razbio se kristal. Prolila se mjera.
Zasjala je divnih grudi naga draž.
Na oblaku vjetar mrak i očaj tjera.

Nestala je varka, bljesak, san i laž.
Studene su ruke maglu stakla takle.
Pad balkonom leži mirno bliedi paž.

Prozori se svi u cvjetovima cakle.

4. februara 1912.

ZLOČIN

Možda će i zora. Posljednja je maska
Zgažena uz crljen drhat lampiona.
Smrknule se strasti. Onog istog časka

Poniraše tutanj jutarnjijeh zvona
S kamene visine do njih, udno klanca.
Jedan glas tek vapi gluho: »Zar će ona —?

Zar su moje grudi od kamena stanca — ?!«
Kao hladni dodir otrovnice zmije
Sapelo mu ruke gvožđe groznog lanca.

Čitav skup se biesno, razuzdano smije
Odlazeći otud. Vreba užas mira.
To je konac jadne, bolne komedije.

I on žudi radost zlatnoga kondira
Stupajući na prag ružičnih krajeva,
Padajuć u bljesak maglenoga vira.

Zbor daleko jošte negdje burno pjeva.
Osjen mladog jutra duge zrake baca.
A kraj ceste mrtvo i u krvi snieva

Ukočena maska bieloga bajazza.

5. veljače 1912.

RADOST LJETNOGA NEBA

U vrbljaku plamen sunca podnevnoga.
U bistroj vodi leži moja draga.
A u sočnoj travi želja srca moga.
Na lotosu u hladu division vlaga.
Da je meni san i zanos plavog loga,
Ja ispio bih otrov iz krčaga,
Ljepoti njenoj tek bih služio
I cvjetovima svu okružio.

Vidim je kroz veo zlatan, što se blista,
A njojzi rastu prebijela krila,
Zahvaća je voda kao biser čista,
I plavi val se ljeska kao svila
Noseći u sjenu zelen mladog lista.
I ona nije nikad liepa bila
Ko danas, kad je bol krvavio
I valovima svu je zavio.

I ne mogu više nigdje mira naći.
Kraj obale u hladu spava krma.
Čamac moj se ne će nikud maći.
I gledam u dno. Obala je strma.
U taj sivi bezdan sunce će mi zaći.

Na valovima još se ljeska srma.
I dovieka bih ovdje snivao
I svoje želje u mrak skrivao.

6. februara 1912.

STARI PORTRAIT

Milosnica iz nepoznatih strana
U tamnom svodu sluša prazni muk.
I samo načas dođe pozdrav dana
I sunca žar kroz išarani luk
Do teškog niza krvavog merdžana.
Sa šarama se gubi sjaj i zvuk,
A liepoj gospi trne pogled živ,
I prekriva ga oblak sjena siv.

I nitko ne zna, tko je nepoznata,
Daleka žena, hladna kao led.
A čuvar veli: kraj nje ona vrata
U grobnicu da vode. Glatka mjed
Sve gori kao pramen magle zlata.
A ona šuti. Obraz joj je blied.
U svodu vječni muk i vječni hlad.
Ja gledam je. I nestaje mi nad.

7. februara 1912.

NOŽ

Bit će, da je ovo jošte krvi trag.
Na dršku zlatnom poznati se mora.
Al oštri bljesak ne da odgovora,
Smieši se i spava, umoran i drag.

Možda je tek u snu kao uzdah blag
Na vjeđe pao — kao basma zorâ
I kao bajka sutonskoga mora,
Šapće je i baje anđeo i vrag.

I već ga slutim, kako gleda odar
I usne, što su ljubav podale,
I oči, što su tajnu odale.

A plamen snatri, sumoran i modar.
U ponoć mlaku uzdigli se dvori
I čekaju! Ej, davor'! ej, davòri!

8. februara 1912.

SVETA TRI KRALJA

Noćnih zublja žar će srca ogrijati.
Pjesama je bura suze pratila
I od sviju misli dah odvratila.
Vječito će tako divna svietla sjati.

Danas, evo, opet mir i raj se vrati.
Duša nam je puste dane tratila,
Magla nam je zanos zore kratila.
Danas evo opet borje oltar zlati.

Na prozoru ko sjaj ogledala
Srdaca triju živa čežnja hiti,
Da poklone se mladom kralju nice.

Biserom će ga, zlatom okititi!
Daleko ih je tako gledala
U suton radost zviezde pratilice!

9. veljače 1912.

PROCESIJA

Zrakom lebdi barjak, crljen kao grijeh.
Omara i žega. Gori žuti prah.
Molitve i kletve. Uplašeni dah.
Očaj prati korak poklonika svijeh.

Teško, grozno sunce plamen svieća krije.
U dušu se vuče nepoznati strah.
Pogled ništa više tuj ne razbira.
Žar i umiranje sanja podnevnijeh.

I kidaju se očajničke niti,
A tračak vjere mrtva srca jača.
Ruke dršću, stežu nad rozarija.

To uzdisanje blaga ruka štiti,
Jer ona čuva polje i orača —
Sa zvonika plače Zdrava Marija!

10. februara 1912.

SARKOFAG

Dragih je dvoje skrivao sjen
U sjetnoj tišini osvitka.
Bršljan je kamen zavio zden
U nemoćnom žaru užitka.

Prsten se zlatni ljeskao njen
Ko otrovni kalež napitka,
Prve i zadnje ljubavi tren
U mahnitom času gubitka.

Stoljeća se dugih val osvetio
Raskòpavši tišinu mrtvog stana.
Okrutnik se neki i njih sjetio.

I jarkom sjaju sunca napomol
Rastvòrila se davna, teška rana,
I jeknu novim jadom stari bol.

11. februara 1912.

ČETIRI GRADA

Dru. Izidoru Kršnjaviju

VENECIJA

I

PALAZZO DUCALE

Noću, kadno svietla po laguni planu,
A u mutnoj vodi zlatne kaplje gore,
Onda mrtve rieči tajnu mrtvih zbore,
Bliedi mermer-dvori čudno snatrit stanu.

Kroz mrak žudi talas noć nedòčekanu,
Gleda je i čeka, a daleko more
Priča mu o braći, što se divlje bore,
Slobodni i sami, kadno zviezde planu.

A mraci, svietla i tišine zovu
Iz triemova na vidjelo davninu,
Plašt raskošja i dugu, carsku svilu;

Zvon ponosni na drevnom Campanilu
Već grmi! — Ne. U pustu radost ovu
Tek nešto tako jeknu kroz prazninu.

II

PALAZZO VENDRAMIN

Al ovdje ipak glasovi se čuju,
Nad lovorovim grančicama zvone
I u dubinu morskih kćeri rone,
A divsku priču slutnje obnoć snuju:

Kroz orljavu i zanosnu oluju,
Dok bol Walküre u Wallhallu tone,
Kroz bogomračje silne vasione
Mač Siegfriedov u divljem ognju kuju.

A kraj žala tamo zaspala je sama
Gondola ko crni cvijet voda ovih:
Tek je mjesec prati tiho sa visina.

Možda čeka štogod, možda nekud plovi;
Prazna je, a pusti sag joj stere tama —
Slušaj! To je zadnji poziv Lohengrina!

III

GIAN BELLINIJEVA MADONNA

Od halkidona i safira
Sagradit valja Tebi dvore,
Pa da se njima pjesme ore,
I zlatna harfa vječno svira!

Da zore val Ti čelo dira,
A uzdisaji ruža dvore
Ljepotu Tvoju, da Ti tvore
Tek jedan priesto od zefira.

O, dopusti, da se kajem,
Kraj Tvog trona, jer Te voli
Duša, dokle sunca traje!

Divna gospo, molitva je
Ovo, što me tako boli,
I što Tebi, evo, dajem!

IV

PALAZZO CONTARINI-FASAN

Na stupovlju i mrtvome kamènu
Valovlje se ljeska i drhat vode zlate
Požar lampiona i tuga serenate —
I nestaje u zatravljenu sjenu.

A galija već na put noćni krenu,
Jedra, puna vjetra, u beskraj vode svate,
Pogledi i suze sa pendžera ih prate,
I mlaki vali nose laku pjenu.

Oni će na Cipar. Samotnička zvona
Javila su ponoć. Kao krotka srna
Stisnula se uza nj biela Dezdemona;

Kosa mu je gusta, kudrava i crna.
I kad zora do njih došla je dalèka,
Osjetiše možda ono, što ih čeka.

V

SAN SEBASTIANO

Krasan kao davni kip u noćnom gaju,
Gdje mirte vienac u daljinu pletu,
A zbor drijada poje pjesmu svetu,
Dok se mramor kupa, vas u zagrljaju

Mjesečeve rose, sestre dalkom kraju,
Što blaži bol i očaj dajuć sjetu
I tužnu radost — u tom čudnom svietu
I ti stojiš tako, napomol već raju!

Dok smrtnu raskoš bola si uživo,
Na posvećenim stubama oltara
Umirale su čežnje. Vali zlate

I crne kose; usne pune žara
I grieha... Sve je, evo, staro, sivo,
Tek vječna tvoja mladost ovdje cvate!

PADOVA

I

GIOTTO

Šarena bajka mističnoga tkanja
Po zidovima prolazi kroz trista
Neizbrojenih svjetala. I čista,
Daleka ljubav zviezdama se klanja.

U plavom zraku rosi drhat granja,
U plavom zraku sunca dah se blista,
A mrtva glava klonuloga Hrista
Na majčine se drage grudi sklanja.

Tiha je kapela. Čuva davne snove
I maštanja i zanos divne duše,
Te jednog dana ovu radost prosu.

Napolju je sunce! Šapće bajke nove
I pije s mladog cvieća jasnu rosu,
Dok pričanje sa stiena ljeta ruše.

II

CAPELLA DEL SANTO

Jedna želja samo! Da je sada znadem,
Pa da je bacim tuj pred božjeg ugodnika
Kô molitvu i kletvu očajnoga krika,
Da mu sve, što imam, ovim trenom dadem.

Dugo se kroz tamu svih čeznuća kradem
I tražim nešto davno: nagu liepost lika,
Što izmiče i tone! — Vani bruji vika,
Divlja, puna sunca. — A ja ne imadem

U duši želja više. — Vidim: vosak pada
Po mramoru i srebru; i ne čuje se blieda
Turobna pjesma vrućih ovih suza,

Što stvaraju se, eno, rajskim cviećem sada;
Pa dok mi oko samo tu bliedu priču gleda,
Spušta se na me bol dalèkih uza.

VICENZA

I

BASILICA PALLADIANA

Silaze liepe gospe, sve u svili,
Šuštanje halja vuče se po tlima.
Pogledi gore. Ruka ružu prima,
Baca je dolje. Varku cvijet krili.

Večer je topla, a mladići čili
Vrebaju smjelo i bez rieči njima
Kazuju žudnju. Srca žar i zima
Gori i zebe, jer su dugo bili

Dalèko negdje, tamo preko mora!
— I tako varka ljubavna se prede
A svuda kamen, mrtvi kamen sivi,

I ova okna, što me tužno glede.
Sunčani život tajnu snenog dvora
Ni obdan ne bi smio da oživi!

II

TEATRO OLIMPICO

Ja vidim glumu: Colombina
Sa crnim šalom tu je stala,
Kô s noćne da je zviezde pala,
Il da je rodi mjesečina.

I šuti, sluša. A bjelina,
Već polako je drhtat stala,
I cipelica igra mala,
Pa tako čeka Arlecchina.

Al tužna, blieda jedna maska,
Kraj stupa što se ustavila,
(A poslala je Pulcinella)

Golupče s nožem i bez glaska
U tami vreba. Dršće svila.
I krvava se zamka splela.

RAVENNA

I

PINETA

Gle, pinije se tužno izdigoše tuda
I gledaju put neba, i teško im se čini:
U zaprašenom suncu, u tjeskobnoj vedrini
Već nema davnih dana, nema davnih čuda.

Zar sve je bila bajka, nestašna i luda,
I priviđenje raja i groznog pakla čini,
Što lutaju i danas po zelenoj dubini,
A zelen otrov oka zuri iz dna svuda?

Nije bio san! I danas pjesnik šeta
Stazom prognanika ćuteć staru tugu,
Ali obnoć samo, jer je šutnja sveta.

Pa kad slazi mjesec, možda u tom lugu,
Što se mrakom bola i tišine ljeska,
Lebdi s valom noćnim čarobna Francesca!

II

SAN VITALE

Svetački se nimbus vije oko glave,
A na grudma gori blago carskih dvora,
Svako oko pred njom poniknuti mora
Ugledavši san i raskoš mrtve jave.

Prekriva joj tielo odsjev divne slave,
Kraj nje muk i ponos grimiznoga mora.
Hladno zlato priča: To je Teodora.
Čuvaju je mraci i tišine plave.

I ona tako nešta ovdje čeka,
Jer oči su joj velike i same,
I ne zna gdje je, niti kuda ide.

Po mramoru je pala sjena meka,
Al njene oči gledaju i vide
Plač sutona i slute korak tame.

III

VEČER NA MORU

(Epilog)

Izgubio se grad, i samo uspomena
Pred očima još gori od purpura i zlata
I bjělokosti mliečne. A galebova jata
Okružiše nam brod. I biela dršće pjena.

A domala će mrak. Ukazat će se zjena
Čuvara ove vode. Rastvorit će se vrata
Pučine, što se budi. I ko na krilma hata
Poletjet naš će brod. A s jedra past će sjena.

I da onda samo plovimo bez međe,
Pa da nema kraja, i da nema zore,
Samo noć i pjesma, val i mjesečina!

I sve dalje tako. Velika tišina.
Zviezde kao u snu svakim trenom rjeđe.
Onda ništa više. Samo muk i more!

DALJINA

Kroz predvečerje sjen za sjenom pada,
Ja slušam noći i daljina glas
I u toj šutnji mislim naći spas
I pustu radost maštanja i nada.

Ja slušam noći i daljina glas
I vidim dragu, kako slazi sada,
I pustu radost maštanja i nada, —
To raskoši je val i čežnje čas,

I vidim dragu, kako slazi sada:
O, divna ženo, zlatan ti je vlas! —
To raskoši je val i čežnje čas,
Bol zanosa u mojem srcu vlada.

O, divna ženo, zlatan ti je vlas,
Ljepota tvoja sunce, rosa mlada!
Bol zanosa u mojem srcu vlada,
Ja idem tako... Kraj se mrači vas...

Ljepota tvoja sunce, rosa mlada,
I nebo je i proljeće i spas — !
Ja idem tako... kraj se mrači vas,
Kroz predvečerje sjen za sjenom pada.

(1913)

ANTINOJEVA SMRT

1.

Galija crna reže svilu mora,
I biserje po talasima pada;
Napeta jedra žude bliesak dvora,
Paoma šum, tišinu rosnog hlada.

Dvorovi carski jošte mramor kriju
Za obzorjem, i vidjeti ih nije;
Zora da svane, i da ponad sviju
Dubina plane sunce, da se slije

S velikim valom radosti u jeku
Tajnovitu, pa da se onda smiri
Bacajuć mir na pustinju dalèku,
Plavètan sjaj što kroz daljinu širi.

Zrcalo mora crna lađa reže,
I veče pada. Voda tugu prima
Sutonskih boja. Hitri traci bježe,
A biser kruni čelo talasima.

2.

»Usne su tvoje cvijet otrovan,
Što cvate noću umiruć o zori,
I kad ih ljubim, strah me tuge mori,
Ubija šutnja, mrači mi se san.

Bojim se, da će ipak doći dan,
Što uzdisajem zadnje slasti gori,
Ja krok mu čujem, nagao i spori,
Sablasnih krila vidim osjen vran.

Očajno pijem tvoju divnu put,
A rastanka se gluha jeka čuje;
Ne ostavljaj me, dragi! Slušaj! Tu je!
Milosti ne zna, strašan je i krut!

Njegov je pogled zloban, kivan, žut,
I gadno čelo nešto grozno snuje, —
O, daj mi usne, miris nek me truje!
Jednom, ... još jednom ... možda zadnji put!«

3.

U stravi rastanka i na pogledu noći
Car diže ruku, neka svietla planu,
I kaplje krvi ponad vode kanu, —
Grozote samrtne izbliedit će i proći

I goli robovi po sagovima meću
U zlato vaga sneni drhtaj ruže,
A mirisa daleki snovi kruže
I tihim zanosom nad galijom se kreću.

Već gozbu spremiše i žuto vino nose,
Svi vrčevi su puni zimzelena,
Na rubu gori strasno žarka pjena,
A kapi ledne u magli kristal rose.

O zori dozvaše na palubu igrače,
Ko bieli san se tiho kolo kreće,
A Venera po istoku se šeće,
I duša careva u pustoj slutnji plače.

4.

To nikoše dveri ... Začaran kraj
Nad vodom se diže ko sanja,
U bagrenom jutru zaspao gaj,
Tišina je sišla sa granja.

Stepenica crnih dugačak red
U sive je zašao vale,
A dvor je ko mrtav, maglen i blied,
Uz kapiju sjene su pale.

Zakriliše palme perivoj vas,
Tu negdje se vodopad čuje;
Kroz mirtovo grmlje vuče se glas,
I cimbala zvukovi struje.

Sa jarbola crne galije rob
U mramorne dvorove gleda,
A jutarnje sunce sakriva kob,
Po galiji štono već sjeda.

5.

I car nije čuo, kad je prošla —
Neznanka noseć vienac asfodela,
Koprena za njom padala je biela,
I nestala je, kako je i došla.

Jer on je samo gledao mu čelo,
Zasjenjen pogled zlatom trepavica,
Umornu rumen usnuloga lica,
Na dušecima ispruženo tielo.

Al njena ruka dotakla se bila
Drhtajem lakim divnog čela toga,
Sunce joj sjenu prosulo vrh loga,
Zamračila se na čas jedan svila.

Car ne vidje i ne ču. — Lađa stane,
Purpurni sazi klonu preko mosta,
Nosiljka prođe, miris ruža osta,
A sunce kao živa baklja plane!

6.

»Ti nosiš smrt i život«, reče vrač,
Ožaren blieskom posvećene vatre,
A pogled bode oštro kao mač
Oči mladića, što u tami snatre.

Visoko plazi žut i crljen plam,
Zvukove tajne čudno skrivajući,
U polumraku gasne uski hram,
Braneći danu u misterij ući.

O porfirni oslonio se stup
Snuždeni Cezar gledajući druga,
Zagonetke je kolut gluh i tup,
Beskrajna staza neznano je duga.

»Ti nosiš smrt i život. Samo ti
Spasenje možeš jednoć njemu dati,
U tvojoj ruci ključevi su svi,
Otkrit ćeš tajnu, vidjeti i znati«.

7.

U dvoru čeka robova sila,
Straža na triemu dugačkom bdi,
Sjenama vrta lutaju sni,
I dršću plava, mjesečna krila.

O crne stube udari šajka,
Naduo jedro lahora val,
Čini se, kanda ostavlja žal
Bez jedne rieči sumorna bajka.

Jer tako ide povorka dalje
Ćuteći krila mjesečnih dah,
Pozlaćen za njom diže se prah
I samo šušte svilene halje.

A mladić sluti, čuje i sluša
Stravične tajne ponoćni glas;
»Izabran ti si . . . doniet ćeš spas! . . .«
I u tom živi njegova duša.

8.

Došle su mirno u dvor žene tri
I mrtvo stale caru ponad glave,
Pogledi su im udesni i zli,
A kosa crna, puna tmaste strave.

Odmata jedna sestra koban nit,
Vreteno zlatno vrti se i prede,
Očima mjeri druga pramen svit,
A one oči samo glede i glede.

Treću kroz ponoć prati mrki sjen,
A vlasi duge kasni vjetar mrsi,
Žaloban uzdah mrtvački je njen,
I stište oštar nož na suhe prsi.

Čekaju tako mirno žene tri,
Dok caru teško sklapaju se vjeđe.
Ne vidi. Ne zna. Samo tmurni sni
Omotaše ga mrežom tanke pređe.

9.

Skupila se pusta sila velikaša
U procvali u carski perivoj:
Dovršiti će Cezar život svoj,
Prosut će se zadnja pozlaćena čaša.

Čekaju, da dođe sveštenik i kaže,
Što jedino još može dati spas,
Svi vjeruju u njegov sveti glas,
Pogledi ga sviju čekaju i traže.

Već je davno prošla perivojem tama,
Kraj loga gasne tužne baklje žar;
Bez riječi mahnu samo rukom car,
Kadno uđe čuvar Izidina hrama.

»Smrt i život nosiš«, muklo starac reče, —
A mladić spozna osudu i kob
I vidje, kako otvara se grob
Tamo na dnu rieke, što kraj dvora teče.

10.

Odvezaše čamac brodari
I noćne ga odnose struje,
Kraj bokova talasi bruje,
A mjesečna ploča se žari.

U srebru se spustila vlaga
Ko suzama protkano velo
I padajuć caru na čelo
Tišinom ga utjehe drȁga.

U snatrenju smrtnih daljina
Car govori: »Usne su tvoje
Ko cvietovi purpurne boje,
A ruke dva bijela krina.

I nitko te ljubio nije
Ko umorno srce, što gasne . . .
U sjenama večeri kasne
Moj život i ljubav se krije!«

11.

Za gajevima tone u samoću
Posljednje zrake mjesečeve sjaj,
A tihi čamac provlači se noću,
Prati ga mutnih voda uzdisaj.

I posred ovog pritajenog muka
Opazi mladić dug i crni sjen, —
Gle! pružila se tiha i blieda ruka,
Očiju bliesak vreba zatravljen.

I nagnuo se ne znajući kako, —
Zove ga bezdno . . . Ništa ne ču car.
»Da, umrieti je lijepo i lako . . .«
Mjesečeve zrake zgasnu zadnji žar.

A preko glatkog, mramornoga zida
Mirisne ruke spušta cvjetni vrt,
Nad grobom ruže noćni vjetar kida
Plačući mladost i ljepote smrt.

12.

Nad mirnim dvorom zviezda jato
Cvate i gasne u sto šara,
Umorna glava tužnog cara
Već davno gleda u noćno zlato.

U valovima ponoć spava,
Galija crna na put kreće,
Bacajuć vodom sjajno cvieće
I biserje i svietla plava.

»Znam, pošao si u noć za me,
Jedini druže! Tvoje čelo
Pokriva kobno, mrtvo velo,
A vlasi kruni vienac tame.

I slušajući pričat more
Minulu sreću drage basne,
Vidim u duši zviezde krasne,
Gdje tvoje divne oči gore!«

Antinoj je bio ljubimac rimskoga cara Hadrijana. Jednoć je pratio cara na putu u Egipat. Hadrijan se razboli, i proročište proreče, da će se spasiti jedino onda, ako se netko za nj žrtvuje. Antinoj se na to utopi u Nilu. Car je bio silno žalostan poradi smrti svoga ljubimca i dade načiniti svu silu njegovih likova, od kojih je čitavo mnoštvo ostalo sačuvanih. Jedan od najljepših nalazi se u Villi Albani. Osim toga prozvao je i jednu zvijezdu Antinojevim imenom ne mogući nikako prežaliti njegove smrti.

ZAVODNIK

I

Ljubav je moja umorna i sama
Ko noć i tuga. Zgasio se žar
Orgija vrelih, nestalo je plama,
I samo čujem doziv mraka star.

Davno me prati ovaj glas, jer nama
To krvavoga udesa je dar;
Vidjelo moje crni se ko tama,
I ne vidim kraj puta sanja šar.

U pustinji sam gledajuć daljinu
I čekam čudo, što će možda doći
I neviđeno nestati i proći.

A iskre nebom umirući ginu,
U ponor nekud klonulo se ruše
Ko bolno tkanje nadâ moje duše.

29. I. 1914.

II

»Gdje istok ljubi zori trepavice,
Na strmoj hridi stoji sveti grad,
U zlatnom hramu gori vječni kâd,
I zvone harfe, ječe zvučne žice.

Ta pogledaj me! Čemu spuštaš lice
I sklapaš oči? Vjeruj! Još si mlad!
Gospodar svemu ovom bit ćeš sad,
Pokloni mi se samo, padni nice«.

Duh govoreći bliže k meni kroči,
Crnine noći polio ga sjaj,
I šapće, mami: »Gledaj! Pogledaj!«

Tek čujem teški odziv svojih snova,
I nekud čudno vapi jeka ova:
»»Ne mogu. Ne znam. Ne vidim ti oči!««

4. II. 1914.

III

»Još jednu riječ! Ja ću mirisom
Saronskijeh ruža, crvenih i bielih
Osut mučnu ljubav, što je duša želi,
A ti se kidaš od nje snagom svom.

I sazdat ću ti dvor u kraju tom,
Procvast će kao žudnje traci smjeli;
Carica će južna, puna strasti vrelih,
Sa svitom doći u tvoj carski dom.

Pokloni se!« — Promatrao sam crnu,
Užasnu avet, što mi život nosi,
I slutih onaj čas, da mraka to je sin.

Noć u mjesécu sja — dalek, sniežan krin,
A moje rieči zastaju i trnu:
»»Zbaci i zderi plašt, da znadem tko si!««

IV

»Nad zvjezdama se moje carstvo stere,
Daljina pustih ni sam ne znam broj,
I prostorima silnim nema mjere,
Planeta žarkih gdjeno luta roj.

U plave ću te uzdignuti sfere,
I bit ćeš vječan, samo budi moj,
Ja znadem, sumnja tvoju dušu ždere,
Ti bliediš, dršćeš, probija te znoj«.

»»Govori, tko si anđeo il đavo,
Te hvataš stope noćnih maštanja
I skidaš ruho griesima sad mojim.

Zar nema, reci, nema praštanja?
Otiđi, bježi, zgini, ja se bojim
I ja bih tako željno jednoć spavo!««

6. II. 1914.

V

»A sada?« — Muk. Bez rieči plašt je pao,
Goli sjaj ljepote bliedom noći sinu
Rastjeravši sumnju, utvare i tminu,
I bieli kip je šutio i sjao.

Od sreće sam i bola zaplakao
Gledajuć divnu, srebrnu daljinu,
Kuda iskre neba umirući ginu
I cieli život za taj čas bih dao.

I padoh na tle ljubeći mu stope,
Željeći narda, aloja i smirne,
Da podam žrtvu tajni čuda toga.

Jer dok mi suze pustu zemlju škrope,
Znam, da tišina ove noći mirne
Pred mojom dušom otkrila je Boga!

7. II. 1914.

Z MOJIH BREGOV....

MOJEMU OCU

Ja tebe dajem ove pesme moje,
To najlepši je i jedini dar,
Kaj znam i morem dati; primli bar
To zađnje cvetje domovine svoje.

Govoril jesi navek, da je samo
Vu goricaj življenja pravi raj,
Koj nigdar več ne dojde nam nazaj;
Mi iščemo ga, — ali — kaj mi znamo?!

Spred naše kleti ovo cvetje za te
Ja nabral jesem i vu pesme zvil,
Tam gore dok sam s tebom samem bil
I gledel, kak so dalko zvezde zlate.

Ti razmel bodeš ove drage glase
I v srcu ti bo teško, ja to znam,
I ti si, kak i ja, tak strašno sam,
Ti z menom skupa čakaš stare čase.

27. maja 1913.

PRAMALET

1. V TRSJU

Po zemle se črevec vleče,
  Trsje mirno spi,
Vrana dalko kvarče i leče,
  Nebo se plavi.

Meko je i još se gazi —
  Neje vroče baš,
Jen debeli mravec plazi
  S trsa na brajdaš.

Kakti steza, pona snega,
  Oblak stal se dog,
Vu seče je nakraj brega
  Počel cvesti glog.

15. VII. 1914.

2. KOPAČI

Zarana so došli, ja sem još spal,
Crleni i zdeni, zmržnjeni si,
Žganico sem brže s poličem dal,
A jognja od snočka je bilo v peči.

Na bregu je veter rezal kak nož,
Ne nikoga čuti, samo čkome;
Do froštuka dvapot zišli so vdož,
I kaša se puši na stolu z zdele.

Al došlo je sonce; z žotom kantom
Donašal sem vino, puščal se v beg; —
Preleva se se, samo pesma s pesmom
Tijam na tretji otišla je breg.

Pijani smo se pelali domo
I nekak do prve došli grabe,
Prehitili smo se, ne zabim to:
Nevesta me kušnola tripot v jame.

17. VII. 1914.

3. VIŠNJE

Višnje cvetò kak mleko,
Beli se oblak niše,
Sonce i zemla diše,
Došel sem, došel nazaj!

Dogo granjè je leko,
Žilica saka cvete,
Vesel sem kakti dete,
Nekaj bi štel, ali kaj? —

Belo je nebo meko,
Se je vu jednem cvetu,
Oblaki nekam ido;
Štel bi i ja daleko
Š njimi po zlatem svetu,
Štel bi, al prešlo je to!

Višnje kak mleko cveto,
Nebo je belo i meko,
Po njem daleko, daleko,
Oblaki nekam ido!

7. lipnja 1913.

4. LASTAVICE

Došle so denes. Videl sem dve.
Iščo si gnezdo okraj hiže.

Lete polako.
I pitam sako:
»Kaj ste nam donesle, male, drage ftice?
Vi z vetrom letite
Čez široko morje, gde me nigdar ne bo,
Gde je navek sonca i leta pono nebo.
Kaj ništ ne velite?«

Onkraj kleti lečo mlade lastavice
I gnezda glede.

Kaj so nam donesle? Sonce, srečo, mladost,
Žito, vino, cvetje, pesme i staro radost!

Dok išle su čez tuđi nekod svet,
Tu čakala je na nje stara klet.
I zato čkome,
Samo lete,
Pone sreče,
I sonce i nebo i brege glede!

16. VII. 1914.

5. PLAVO NEBO

Na prislonjo pred podrum smo seli,
Kraj nas je pijar pon,
Škrilake smo na travo si deli —
Zvoni čez brege zvon.

Mi molimo na polne tu Boga,
A z breskvi cvet curi,
Leti kraj granja pozlačenoga,
Na vetru se beli.

Čkomimo . . . i tak lepo i leko
I nebo je i sẽ . . .
I mislimo na nekaj daleko,
A zvoni zvone . . .

19. VII. 1914.

6. MESEČINA

Zažaren je zišel, krvav i crlen,
I visi nad golom šumom,
A oblak se prožil po nebu zelen,
Se niže se spušča k bregom.

Odnekod na vetru doletel je glas
I otišel nekam čez noč . . .
Mi ne znamo . . . on je to čakal na nas
I rekel je zbogom plačoč . . .

Vele, dok je mesec krvav i crlen,
Da smrt se sprehađa s kosom . . .
Gle, kak nas gledi čez te oblak zelen
I visi nad golom šumom — — —

18. VII. 1914.

7. STARI GRAD

Za onem bregom stari grad stoji:
»I on, koj otpre sam železne vrata,
V podrumu bode našel bednje tri,
Do vrha pone kufra, srebra, zlata . . .«

To pripovest je stara; kulko pot
Ja čul sem za njo i veruval jesem
I spravlal sem se na daleki pot
I mislil iti tam, al išel nesem.

Pramalet dok je i nebeski lok
Pon zvezdi dok se tam nad bregom kresi,
Tak jezero me vleče otod rok:
O grad, moj grad, kak lep i čuden jesi!

Med zlatom, znam, da ja bi našel njo,
Princezo, koja spi, nit se ne krene,
Al znam, da strašno je daleko to,
I nikadar da onde ne bo mene.

30. maja 1913.

LETO

1. POD OREHOM

Sonce je hitilo tenje
Čez granjè po rosè i sakod po trave,
I letè na meglè, zelene i plave,
Ranješnje, splašene senje.

Žito kak morje se niše,
Kraj stezè i međè se brazde so žive
I bežè i šumè i bele i sive, —
Se ji je saki čas više.

Děklin breg digel je glavo,
Čez granjè i meglè i tam je i neje,
A sonce hiče i seje
Tenje i ranje plavo!

9. lipnja 1913.

2. LEPA KATA

S podolja seno diši,
   A črešnje so lepe, crlene,
Na nebu sonce gori,
   I listje se niti ne gene.

Kraj zdenca dogo stoji
   Z vedricom vre soseda Kata
I v zdenec nekaj gledi,
   Vedrica je v soncu ji zlata.

Crnina i zima i kmica
   V globokem zdencu leži,
A Kata i zlata vedrica
   Vu vročem soncu blešči.

Na glave je robec crleni,
   Kak jogenj žarki gori...
Pospani so oblaki leni,
   S podolja seno diši...

2. VI. 1913.

3. KOSTANJ

Prijatel moj stari, zakaj tak šumiš?
Kesno je i noč je, zakaj vre ne spiš?
»Gledim te zdavnja tak i prezmišlavam,
»Kak teško je pametnem takvem glavam!«
Ti mi se špotavaš, ja to dobro znam,
Ali vezda moreš; baš sem čisto sam.
»Ja ne špotam se, al gledim te dogo
»I razmem tvoje misli se i togo.«
Ja žalosten nesem, zakaj bi i bil?
I dobrè sem vole, malko sem i pil.
»A kaj bo zutra, kaj bo potlam zatem,
»Dok plakal se boš za tem krajem zlatem?«
Kaj? Zutràšnjica mi neje na brigè;
Plakati se ne znam, — eto, to je se!
»Al poveč mi, dok skupa smo tak sami,
»Kaj tebe ova zemla niš ne mami?«
Ja nazaj več ne mrem, da bi baš i štel,
Drugi me je život odnesel i zel.
»Al ove život lepši je i slajši,
»I da ga poznaš, tu bi ostal rajši!«
Vu tem kraju poznam samo svojo bol,
Zato sem zakopal ovde srca pol.
»Da poznaš starce, koj so ovde bili,
»Veselo kak so delali i pili!«
Vmrli so i oni, tam na grobju spe,
Mesto nji se vezda drugi vesele.
»Da poznaš ovo nebo, zvezde ove,
»I ovo zemlo, kaj te k sebe zove!«
Preveč dobro poznam se kraj sebe to,
Zato ne mrem pota najti vre domò.
»O, dojdi k nam, još neje se zgubleno,
»Mladosti cvetje cvelo bo crleno!...«
Lako noč, moj stari! Zdavnja spi vre se,
Mesečina ide samo kraj stezè.

10. lipnja 1913.

4. PESMA Z DRUGOGA BREGA

Tam dole samo šume se plavè,
Čez vedro nebo vrana preletava,
Vu toplem vetru dremle zrela trava,
Pesmè žalosne reči sim letè:

»Zakaj si me pustil, samo me ostavil,
»Otišel si nekam, nesi mi ni javil!
»I ja ne znam kam bi od žalosti svoje,
»Zakaj si me pustil, drago srce moje?
»Svilo sem si slekla, vrata sem zaprla,
»Sama sem i znam, da bodem skoro vmrla!« . . .

Na drugi breg mi joči tam glede,
A veter z mekem listjem poigrava,
Šumi i šepče; spi kraj pota trava,
I samo šume v soncu se plave.

4. lipnja 1913.

5. PRED VEČER

Čez pola idem čisto sam,
A trava je vužgana,
I šuma je pospana, —
Ja moram brže biti tam . . . . .

Tam, gde se bregi zelene,
Vu mesečine mlačne
I sive i oblačne,
Tam najdem srečo: ništ i se . . . . .

Čez pole to i šumo to,
Ja ne znam, je li zidem,
I zato idem, idem,
A pot je dog i dogši bo . . . . .

Crni se mrak i strah v šume
Za sakem drevom čaka,
A mene žela jaka
Se dale vleče kraj seče —

Tam gore, gde je ništ i se,
Gde sen mi proži roke,
Globoke i visoke,
Od mirni zvezdi čez granjè!

17. lipnja 1913.

6. POZDRAVLENJE

Nečega se navek ja bojim,
Al čega, ne znam, ne mrem zagoniti;
V mraku samo čakam i stojim,
I to je tak i drugač ne mre biti.

Znam, da jempot nešče dojde sim,
Al što i gda, to nije moči reči,
Ja ga čakam, čakam i gledim:
Pove mi morti, kaj se ne sme zreči.

Njega nega, nit je živel gda,
Al mesec tenjo more mu prijeti, —
Se on pote, se on steze zna, —
I on bi mojo pamet mogel zeti.

Pozdravlenje samo dok zvoni,
Za njegve crne onda zabim trage,
Vu tišine saki list čkomi,
I čujem reči blažene i drage.

Ta molitva zableni zvonov
Starinska to je duša, soza mraka,
Pesma zvezdi, senja ti bregov
Njo razme ovde cvet i trava saka.

Ta molitva je nebeski dar;
I zvoni dalko, dok zvone srebrni,
Vidim: angel spušča se čuvar,
I moji poti neso više crni.

19. lipnja 1913.

7. CRN — BEL

Crn — bel.... crn — bel....
V trsju popeva,
Grozdje dozreva....
Crn — bel......

Dok večer se zmrači,
On pesmo zavlači,
Drago, starinsko,
Veselo vinsko:
Crn — bel.... crn — bel....

Jesensko to pesmo
Mi čuli vre jesmo
Tri večeri tu....
Crn — bel....

I znamo, da leto
Otišlo je, eto —
Baš kakti vu snu....
Crn — bel.... crn — bel....

14. jula 1914.

JESEN

1. GROZDJE

Bregi so se zlatom pozlatili,
V crlenem listju rosno grozdje spi,
Grozdi so se zmed redov poskrili,
Čehulka samo gdegde vun gledi.

Kraj brajdašev stara je imbrina,
A šipelina dole pod črešnjom,
Kraj steze debela je belina,
I preplečo se tri muškati š njom.

Saki trs je ščvrknjen i prigible
Sto let vre staro glavo do zemle,
Lozje se na kraj kolja leko zible
I listi komaj na njem se drže.

Nabral sem škrilaka vre ponoga,
I med crninom muškat se žoti...
Ďale idem, steza je još doga,
V škrilaku grozdje vu rose još spi...

17. lipnja 1913.

3. POD BRESKVAMI

Crlene i žote breskve curè,
Pripeče sonce, mušice lečo,
Megle se vre po ledinaj vlečo,
Odnekod mi suhe trave diše.

Crlene so breskve, kasno je vre,
Moral bi pono torbo nabrati,
Drage bi svoje moral poslati
So lubav i žalost v sake breskvè.

Poslati bi moral breskve ja nje,
Makar je negde dalko prek morja;
Dok jo rumena pozdravi zorja,
Crlene kraj nje nek breskve diše!

7. lipnja 1913.

5. JESENSKI VETER

Najempot, naglo, kak da bi kaj zrušil,
V noči se je odnekod k nam zabušil
I obišel je klet,
Ves raspotan i spet,
Zaletel se je, stal,
Kam dale? Neje znal...

Mi poslušamo... Vre na kraj brega tam
Čez pola ide, a ne zna kod i kam.

Mir je v kleti,
Temno sveti
Lampica. Mošt nam curi
V čeber. Kočnica skeči.
Prešpan pritišče
Grozdje i stišče.

Moral bi stati,
Mošta zlejati,
A ne če mi se, tak sem pospan...
Još samo malo — vre bo zlejan,
Baš nekak lepo tenko curi...

Striček popeva,
Peč se razgreva...
Za čas nazaj nas veter zbudi.

22. VII. 1914.

6. KUM MARTIN

Kum Martin za trijemi bregi
Imal je klet,
Kum Martin rad se i veseli;
Za pesmo, dok s pijara curi,
On je zavzet.

I jempot v mraku, kesno v jesen,
Došli smo tam,
A vune veter puhal je zden,
I dim se vlekel z jognjišča len,
Crnel se tram.

Na jogenj on je hitil kračje,
Puhal i klel,
V zelene dal je mošta kante,
Kostanja v ponjvo s crne pute
Brzo je del.

I dok smo tak prigreli se mi,
Pesme, kaj znam,
Spopeval ja sem; — jogenj gori,
Kum Martin stane; jeden, dva, tri,
Počel je sam:

»Pijmo, bračo, vince, voda naj stoji,
»Nek jo pije žaba, kaj vu nje leži!
»Glete mene, bračo, kaj sem vodo pil,
»Moral bom vumreti v mlade mladosti,
»Ženu ostaviti v tuge, žalosti.
»Mene zakopajte v Jezuševo klet:
»Noge obrnite k vinskem gantarcem,
»Glavo obrnite k vinske pipice,
»Pipico odškrnte vince naj curi,
»Nek se vžije duša, kad se telo ni....«
— — — — — — — — —

I kesno mi smo išli domo...
»Zbogom pajdaš!«
Oblačno nebo, dežđa još bo,
A senje, koje z nami ido,
Vleče lampaš.

*

Kum Martin za trijemi bregi
Imal je klet...
V rake kum Martin tiho leži,
A jesen dojde, vince curi,
Vesel je svet!...

10. lipnja 1913.

7. V MRAKU

Smrklo se. Listje šumi.
Ostali smo sami pred kletjom.
Jogenj za kostanj gori,
Nagible se svetlo k oblokom.

Zađnji tu večer sedimo. —
Sprešano je sȅ,
Mošt je vu lagve, —
I kola zutra dojdo po nas.

Jogenj se žari. Gledimo,
Kak othađa dim
I na vetru š njim
Jesenski dragi, najlepši čas.

Moj stari pipo zapušava
Morti vre deseti pot,
Kremena išče, okresava:
»Zutra moramo na pot!
Bog zna, je l' več gda
Tu bomo nazaj!«

Ja ga razmem i gledim.
»Bog zna, što to zna!«

Z jognja ide z vetrom dim —
Popevke je kraj....

21. VII. 1914.

ZIMA

2. KLET

Bila je doga, niska i stara
Morti vre više stotino let,
Ne se na dalko našlo ji para —
Prava negdašnja gorična klet.

Najprvo preša, kmična i pona
Pavočin, brenki, sočja, drevja,
Onda se došlo v hižo, al ona
Baš po gospodski bila je sa.

Postele dve, kraj zida ormari,
Veliki stol i stolci s kožom,
Sveci na steklu, dobri čuvari,
Kupleni zdavnja skupa s kletjom.

Pone so bile police bele
Sakvačkih kantic i pijarov,
Saki je oblok svoje bil fele,
Sako stekelce na šest voglov.

*

Došla je starost malo pomalo,
Rastrgla telo, žile, kostje,
I od mrtveca nam je ostalo
Pletera kup i vrpa zemlje.

24. VII. 1914.

5. MEĐAŠ

Međaš Benkina
S pijarom vina
Došel je okraj polna po nas:
»Vu moje kleti
»Je kaj videti,
»Morate z menom, imate čas!«

Pred klet smo zišli
I tam otišli,
S kroha se kakti s pekla kadí:
»Kobase, meso
»I čurke gde so,
»Stalno veseli bomo i mi!«

Čmrži klečica,
Curi žganica
V stekleno kanto kakti krištal:
»Prestiraj stola,
»Ja spravim kola,
»Nejdemo nikam, da ga je dal!«

Sozè pijari
Kraj jognja stari,
Čurke vu crne ranjaj diše:
»Je, štel sem reči,
»Bermeta zleči
»Bomo ga pili se do zorje!«

Čmrži klečica,
Curi žganica,
I vu zdele krampampula vri:
»Primekni čašo
»Za lubav našo,
»Nek domovina z nami živi!«

*

Međaš Benkina
S pijarom vina
Nigdar več došel ne bode k nam;
Ni njegve kleti
Neje videti, —
Zrušili so jo, prazno je tam!

Dok v brege zajde
I tam nas najde,
Nekam daleko, tožno gledi:
»Je, drugač nejde,
»To sě ti prejde,
»Bomo otišli skoro i mi!«

3. lipnja 1913.

NAPOMENA UZ STIHOVE »Z MOJIH BREGOV«

Ciklus pjesama »Z mojih bregov« pisan je u podravskoj kajkavštini i ostao je nedovršen. Ta se kajkavština razlikuje od zagrebačke pa tako i od književne kajkavštine. Neke su forme i u današnjem književnom govoru već na prvi pogled razumljive, tako n. pr.: Z menom (sa mnom), s tebom (s tobom), ji (ih), nji (njih), tebe (tebi), zatem (zatim), zutra (sutra), steza (staza), megla (magla), čakati (čekati), čeber (čabar), zemla (zemlja), lozje (loza), listje, cvetje, grobje, črešnje, slajši, rajši, itd. Valja napomenuti da Galović piše glas **o** gdje u štokavskom i zagrebačkom kajkavskom stoji u, tako: vroče, sonce, vdož (uzduž), pon, dog, nekod, sakod, otod, prožiti se, toga (tuga), soseda, lok (lûk), globok (dubok), roka, žoti se (žuti se), itd.

Kako u stihovima ima nekoliko za štokavce nepoznatijih riječi, prilažem tumač neobičnijih riječi, po g. Ivanu M. Stankoviću, koji je god. 1914. bio kapelan u Peterancu, rodnom mjestu Galovića.

Bednje tri, tri bureta,
Brajdaš, drvo, na koje se uspinje loza u vinogradu (čardaklija).
Brenka, mala bačva,
Čehulka, čehulja od grozda. Belostenec: čehulica. Vuk: čihulja, čehuljica. Nekoliko zrna s peteljkom, kad se od grozda očene.
Crlen, crven.
Crnina, mrak.
Cvetò, cvjetaju.
Čurke, kobasice zvane devenice. Isto tako i gumene cijevi (šlauhi) za štrcanje vinograda.

Črevec, biljka. U Srijemu: mišjakinja. Belostenec: črevca trava. Der Hühnerdarm.
Domò, kući
Gantarci, Belostenec: gantar, lagvi, cantherius.
Imbrina, vrsta grožđa.
Išćo, traže (iskati).
Jogenj, oganj.
Kračje, granje, suha loza.
Kroh, krov.
Kušnola, poljubila (kušnuti).
Krampampula, rakija, kuhana u zdjeli sa šećerom, koji se zapali. Kada alkohol izgori i tekućina prevri, pije se poput punča.
Nêga, nema ga.
Pavočina, paučina.
Pipa, lula.
Pijar, pehar.
Polne, podne.
Potlam, poslije.
Poveč, reci (povedati).
Ponjva, zdjela, šerpenja. Belostenec: Ponjva, sartago, frisetarium.
Puta, drveni sud, što se nosi na leđima.
Raspotan, razuzdan (vjetar).
Šipelina, vrsta grožđa.
Škrilak, šešir.
Te, taj.
Tenje, sjene. Belostenec: Tenja, umbra.
Tijam, čak.
Več, više.
Vezda, sada.
Vre, još, već.
Voglov, genitiv pl. od vogel, ugao.
Vune, vani.
Zdavnja, odavno.
Žganica, rakija.

NAPOMENE

Kako na kraju prve knjige Galovićevih Pjesama nije donesen popis tamo uvrštenih pjesama, to se ovdje navode sve njegove pjesme po redu, kako su unesene u prvu i drugu knjigu. Na prvom je mjestu naslov pjesme, zatim datum ili samo godina, kada je pjesma napisana, zatim — ako je štampana — gdje je prvi put ili i dvaput izašla, napokon, na kojoj se stranici prve ili druge knjige ovoga izdanja sada nalazi.

Tekstovi pjesama uvršteni su prema štampanoj redakciji, ako nisu naknadno za zbirku od autora ispravljeni. Ima nekoliko takvih slučajeva. Tako u *Staroj priči* (od 8. V. 1909.), koja je izašla u Hrv. Smotri, VI., 1910., str. 20., pa u pjesmi *Harfa* (od 11. IX. 1909),, gdje u zadnjem stihu stoji *mrtvoga* pjevača mjesto *bliedoga* pjevača. I t. d.

Listovi, gdje su pjesme prvi put izašle, označeni su kraticama. Te kratice označuju: **Ć.M.** — Veliki Ćirilo-Metodski koledar za god. 1908.; **D.O.** - Domaće Ognjište; **H.K.** - Hrvatsko Kolo Matice Hrvatske; **H.P.** - Hrvatsko Pravo; **H.S.** - Hrvatska Smotra; **Hrv.** - Hrvatska; **Knj.N.** - Književne Novosti; **Knj.P.** - Književni Prilog; **Knj.R.** - Književna Republika; **Ml.H.** Mlada Hrvatska; **Ml.L.** - Hrvatska mlada lirika; **Pobr.** - Pobratim; **Pros.** - Prosvjeta; **Savr.** - Savremenik; **V.** - Vienac; **Z.** - Zora.

PJESME, KNJIGA PRVA

PRVI POKUŠAJI, pjesme od 1903 do 1908.

PJESME, KNJIGA DRUGA.

NEIZDANA ZBIRKA PJESAMA, kako ju je složio i za štampu spremio autor 8. V. 1911.

POSLJEDNJE PJESME

